

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

NATIONAL UNIVERSITY
«YURI KONDRATYUK POLTAVA
POLYTECHNIC»

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції

«РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

27 жовтня 2021 року

м. Полтава

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Білостоцький технологічний університет (Польща)
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
Університет «Одлар Юрду» (Азербайджан)
Університет Північ (Хорватія)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів
Національний інститут стратегічних досліджень
Одеський національний економічний університет
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Головне управління Державної казначейської служби України у Полтавській області

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали III Міжнародної науково-практичної
конференції**

27 жовтня 2021 р.

Полтава
2021

УДК 336.7 (06)
М.34

Редакційна колегія:

В.О. Онищенко, д.е.н., професор; С.П.Сівіцька, к.е.н., доцент;
І.В.Черниш, д.е.н., професор; Л.О. Птащенко, д.е.н., професор;
С.В.Онищенко, д.е.н., професор; С.Б. Єгоричева, д.е.н., професор;
А.В. Дмитренко, д.е.н., доцент; Л.А.Свистун, к.е.н., доцент.

М.34 Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 27 Жовтня 2021 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2021. 176 с.

ISBN 978-966-616-184-3

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються актуальні проблеми та перспективи розвитку економічних відносин на ринку фінансових послуг у контексті світового досвіду та українських реалій; теоретичні та методичні аспекти забезпечення безпеки фінансового ринку України в умовах нестабільного економічного середовища; шляхи та методи управління фінансами суб'єктів підприємництва, особливості й перспективи розвитку ринку фінансових послуг, сучасні тенденції та проблеми грошово-кредитного ринку України.

Участь у конференції взяли науковці та практики з Бердянська, Вінниці, Києва, Житомира, Луцька, Ніжина, Одеси, Полтави, Сум, Херсона, Чернівців, Астани, Батумі, Караганди, Мінська, Тбілісі.

Призначений для фахівців фінансового ринку, працівників фінансової сфери, науковців, викладачів, слухачів та студентів.

УДК 336.7 (06)

ISBN 978-966-616-184-3

© Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Онищенко Володимир Олександрович, Цвігуненко Ольга Олегівна РОЗВИТОК ТА ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У НАЦІОНАЛЬНІЙ СТРАТЕГІЇ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ	9
Варналій Захарій Степанович ВПЛИВ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	11
Юрків Надія Ярославівна, Вовчак Ольга Дмитрівна, Дубровін Олександр Віталійович ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	15
Онищенко Світлана Володимирівна, Штанько Руслана Валентинівна ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОДІЇ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	17
Птащенко Ліана Олександрівна, Потапенко Владислав Віталійович ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	20
Сідельникова Лариса Петрівна БЮДЖЕТНІ РЕСУРСИ ДЕРЖАВИ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	22
Глушко Аліна Дмитрівна, Северин Анастасія Володимирівна, Гусакова Анастасія Євгеніївна МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	24
Дорош Вікторія Юріївна КОНЦЕПЦІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	26
Клименко Анна Анатоліївна СИСТЕМА ЗАХОДІВ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	27
Маслій Олександра Анатоліївна, Котелевець Марина Миколаївна ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	29
Петренко Юлія Олегівна, Юрчишена Людмила Вікторівна РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ З COVID-19	31
Дерюга Анатолій Володимирович ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	33
Кудінов Олександр Миколайович АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНДЕКСУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ КРАЇНИ	35
Білько Станіслав Сергійович ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	37
Божко Андрій Вячеславович., Дрібна Анна Владиславівна КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	39

<i>Дідусенко Каріна Володимирівна</i>	
ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	41
<i>Іващенко Юлія Андріївна, Андрієць Тетяна Романівна</i>	
СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.	43
<i>Красун Яна Андріївна, Бура Ярослава Анатоліївна</i>	
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	45
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	
<i>Chechelashvili Maya</i>	
FINANCIAL MARKET AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT IN GEORGIA	47
<i>Девадзе Анзор Хемидович, Скриль Віталія Вячеславівна</i>	
ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ КРАЇНИ	48
<i>Єгоричева Світлана Борисівна</i>	
ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	51
<i>Лактіонова Олександра Анатоліївна</i>	
ФІНАНСОВИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ	53
<i>Птащенко Ліана Олександрівна, Тітенко Діана Володимирівна</i>	
РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	56
<i>Крекотень Ірина Михайлівна, Перегінець Юлія Ярославівна</i>	
АНАЛІЗ СТАНУ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ З МЕТОЮ ІНВЕСТУВАННЯ	58
<i>Маслій Олександра Анатоліївна, Перегінець Юлія Ярославівна</i>	
СТРАХУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ	60
<i>Вовченко Оксана Сергіївна, Таранець Богдан Владиславович, Белкіна Марія Олександрівна</i>	
РИНКИ КАПІТАЛУ ТА ТОВАРНІ РИНКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	62
<i>Максименко Андрій Петрович</i>	
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРЕВАГИ ГІГ-ПРАЦІ	65
<i>Ващенко Олена Максимівна, Долга Анна Ігорівна</i>	
ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА КРЕДИТУВАННЯ	67
<i>Власенко Валерія Анатоліївна, Лобач Данило Анатолійович</i>	
СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ	69
<i>Земляной Ярослав Максимович</i>	
РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	71
<i>Іващенко Юлія Андріївна, Андрієць Тетяна Романівна, Зубок Вікторія Валентинівна</i>	
ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19	72
<i>Календарь Наталія Володимирівна, Трипутень Анастасія Олександрівна</i>	
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	74
<i>Марчук Іванна Михайлівна, Никифорова Анастасія Вікторівна</i>	
СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ	

ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	76
<i>Соколенко Тетяна Михайлівна, Копайгора Ілона Сергіївна</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ САТИСТИКИ В УКРАЇНІ	78
<i>Туз Валерія Юріївна</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	81
СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО- КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
<i>Tseliak Aksana Aleksandrovna, Velesevich Daria Aleksandrovna</i> ASSESSMENT OF THE LEVEL OF TRANSPARENCY OF THE NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF BELARUS	83
<i>Птащенко Ліана Олександрівна, Герасименко Катерина Олександрівна</i> ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	85
<i>Птащенко Ліана Олександрівна, Собірай Діана Олександрівна</i> БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	87
<i>Жердецька Лілія Вікторівна</i> КООРДИНАЦІЯ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ТА МІКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИК ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ	89
<i>Завадська Діана Володимирівна</i> ФАКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ УЧАСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ У ФІНАНСУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	91
<i>Цегельник Ніна Іванівна</i> ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	93
<i>Вовченко Оксана Сергіївна</i> АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКУ У РОЗРІЗІ ЙОГО КОМПОНЕНТІВ	95
<i>Вовченко Оксана Сергіївна, Марчук Іванна Михайлівна</i> ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	97
<i>Бережецька Тетяна Олександрівна</i> ЗМІСТ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	99
<i>Черкасова Марія Василівна</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ: ЗМІНА ПОТРЕБ СПОЖИВАЧІВ	101
СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ	
<i>Андрос Світлана Вікторівна, Герасимчук Василь Гнатович</i> РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗШИРЕННІ ДОСТУПУ ДО ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	103
<i>Гудзь Тетяна Павлівна</i> ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОБОТИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	105
<i>Птащенко Ліана Олександрівна, Струк Анна Миколаївна</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	107

Пікус Руслана Володимирівна УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ МЕТОДОМ ДИРЕКТ-КОСТИНГУ	108
Верига Юстина Андріївна, Падусенко Владислава Валеріївна, Кононенко Катерина Олексіївна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	111
Глушко Аліна Дмитрівна, Власенко Валерія Анатоліївна, Чепіжна Еліна Богданівна МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ІНСТРУМЕНТАМИ MS EXCEL	113
Карпенко Євгенія Анатоліївна, Шаяхметова Кульшарія Оракпайівна ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ	115
Коба Олена Вікторівна АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	117
Коба Олена Вікторівна, Теличко Владислав Олегович СУЧАСНИЙ СТАН МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	119
Коба Олена Вікторівна, Тесля Аліна Миколаївна УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	121
Свистун Людмила Анатоліївна, Шустваль Дарина Олександрівна ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ УМОВАХ COVID-19	123
Хижинська Марія Андріївна, Лактіонова Олександра Анатоліївна КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ КАПІТАЛОМ КОРПОРАЦІЇ В УКРАЇНІ	125
Нечухран Катерина Олексіївна, Свистун Людмила Анатоліївна ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА	127
Руденок Ольга Олександрівна КОНЦЕНТРАЦІЯ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ВАРТІСНОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЙ	129
Бугай Аліна Сергіївна, Жиглата Анастасія Василівна СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	131
Владіміров Артем Юрійович, Лобач Данило Анатолійович СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	133
Власенко Валерія Анатоліївна, Чепіжна Еліна Богданівна ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТУВАННЯ В ЖИТЛОВУ НЕРУХОМІСТЬ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ	135
Джурка Володимир Володимирович, Славіта Максим Миколайович ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	137
Кошляк Дар'я Ігорівна, Калініченко Аліна Сергіївна, Свистун Людмила Анатоліївна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	138
Лісна Анна Ігорівна, Решотка Ірина Валеріївна, Свистун Людмила Анатоліївна ФУНКЦІЇ БЮДЖЕТУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	140

ПІДПРИЄМСТВА

- Олефіренко Тетяна Володимирівна, Шаповалов Артур Юрійович**
ПРЕВЕНТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СИСТЕМИ РАНЬОГО
ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ І ЗАГРОЗИ
БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА 143
- Перегінець Юлія Ярославівна**
МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ АНУЇТЕТНИХ ПЛАТЕЖІВ З
ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ ФУНКЦІЙ MS EXCEL 145

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

- Сук Петро Леонідович**
НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ МАЛОЦІННИХ І
ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ МЕТОДАМИ ЗМЕНШЕННЯ
ЗАЛИШКОВОЇ ВАРТОСТІ 147
- Багрій Конон Леонідович**
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ПРОФСПІЛКИ ЯК
НЕПРИБУТКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ 149
- Трифонов Никола Юрійович**
МЕТОД ФОНДУ АМОРТИЗАЦІЇ ДЛЯ НЕЛІНІЙНОГО НАРАХУВАННЯ
АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ 151
- Верига Юстина Андріївна, Коба Олена Вікторівна, Нургалієва Роза
Нургажаєвна**
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ
КАЗАХСТАН 153
- Дмитренко Алла Василівна**
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛІНГУ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ОБЛІКУ І
ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ 155
- Дмитренко Алла Василівна, Устименко Алла Сергіївна, Кравченко Олена
Володимирівна**
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА 157
- Дмитренко Алла Василівна, Дунаєва Альона Сергіївна, Волкова Єлизавета
Ігорівна**
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА
ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 159
- Дмитренко Алла Василівна, Ізмайло Олена Романівна**
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ
ПРАЦІ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 161
- Дмитренко Алла Василівна, Кошляк Дар'я Ігорівна, Калініченко Аліна
Сергіївна**
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ІV ГРУПИ
СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ 162
- Дмитренко Алла Василівна, Солод Владислава Сергіївна, Кравченко Ірина
Максимівна**
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ ПРАТ «ФІРМА «ПОЛТАВПИВО» 164
- Дмитренко Алла Василівна, Тибирица Юлія Богданівна, Калетвінцев Михайло**

Сергійович

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 166

Коба Олена Вікторівна, Колеснік Едуард Володимирович

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКМУ ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ
ВИРІШЕННЯ 167

Токаюк Ліля Олександрівна, Верига Юстина Андріївна

КЛАСИФІКАЦІЯ ЯК МЕТОД УПРАВЛІННЯ БІОЛОГІЧНИМИ АКТИВАМИ 169

Фурманчук Оксана Сергіївна, Бурмістрова Ольга Володимирівна

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ОЦІНКА ЇХ
ЕФЕКТИВНОСТІ 171

Фурманчук Оксана Сергіївна, Лук'янченко Анастасія Олександрівна

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТООБІГУ НА
ПІДПРИЄМСТВІ 173

СЕКЦІЯ 1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

УДК 330.322.1:338.2]:004.9

Онищенко Володимир Олександрович,

доктор економічних наук, професор, ректор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Цвігуненко Ольга Олегівна,

аспірантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Україна)

РОЗВИТОК ТА ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У НАЦІОНАЛЬНІЙ СТРАТЕГІЇ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, Україна розробила «Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», де створення ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій (е-урядування), яка здатна виробляти і реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики, визначено і як одну зі стратегічних реформ, і як стратегічний напрям забезпечення безпеки держави [1].

Формування ефективної системи електронних послуг в Україні для задоволення інтересів фізичних та юридичних осіб через розвиток і підтримку доступних та прозорих, безпечних та некорупційних, найменш затратних, швидких та зручних електронних послуг стало основною метою Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні, яку було схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 року № 918-р «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» [2].

Вищезгадана Концепція містить чітке визначення поняття «електронна ідентифікація» як процесу використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи [2].

Наприкінці 2020 року Україна отримала новий законодавчий механізм залучення інвестицій в економіку країни – 17 грудня 2020 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні». Він змінив раніше чинні – Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 01.07.1991 року і Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 року. Також у 2021 році прийнято чимало інших нових законодавчих актів, які оновили існуючі механізми для розвитку інвестиційної діяльності.

Сучасні законодавчі новели обумовлені необхідністю імплементації масштабної стратегії, яка «враховує всі світові тренди та історично сильні сектори економіки України», як зазначила керівниця Офісу Національної інвестиційної ради Ольга Магалецька [3].

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) у рамках Програми «Конкурентоспроможна економіка України» на запит Уряду України, після

консультацій з Офісом Національної інвестиційної ради, Міністерством економіки, а також державною установою, яка впроваджує інвестиційну політику – UkraineInvest, розробило і презентувало 15 липня 2021 року Стратегію залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Виконавцем стала компанія ЕУ в Україні.

Представлена Стратегія окреслює загальне бачення та надає рекомендації, спрямовані на збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну.

Керуючий партнер ЕУ в Україні Богдан Ярмоленко зазначив: «Проект з розробки Національної стратегії збільшення прямих іноземних інвестицій покликаний стимулювати економічне зростання в Україні, прискорити трансформацію економіки, створити нові робочі місця, а також сприяти розвитку високотехнологічного виробництва. Усе вищезгадане відповідає місії ЕУ “Удосконалюючи бізнес, змінювати світ на краще». На початку проекту ми поставили перед собою амбітну ціль допомогти Україні стати наступним “економічним тигром”» [3].

Стратегія побудована навколо міжсекторальних (приватизація, просування експорту, освіта, цифрова трансформація тощо) і секторальних стимулів для збільшення іноземних інвестицій. Стратегія містить конкретні рекомендації щодо того, як зробити країну більш привабливою для потенційних іноземних інвесторів – як з точки зору релокації виробничих потужностей, так і з точки зору старту діяльності в Україні. [4].

Стратегія розділена на 3 секції і 9 розділів (макропогляд на стан речей щодо ПП, секція, яка охоплює транспорт, енергетику, цифрову інфраструктуру, виробництво, сільське господарство, нові стратегічні напрямки розвитку, План Дій та Візію до 2030 року).

У Розділі 2.3 «Цифрова інфраструктура» пояснюється, що зростаюча залежність майже кожного сектору економіки від цифрових можливостей тієї чи іншої країни різко впливає на економічну безпеку, бізнес середовище та, зрештою, конкуренцію для інвесторів, а світова економіка зазнала принципових змін і відтепер цифрова інфраструктура стала «ключовим елементом критичної інфраструктури».

Окрему увагу розробники Стратегії приділили огляду цифрових послуг, де окремо проаналізовано стан електронної ідентифікації в Україні як ключового фактору довіри та безпеки системи цифрових послуг. Наразі працюють два проекти електронної ідентифікації – BankID та ID-картки з кваліфікованим електронним підписом (КЕП) для громадян України [4].

Проект BankID було розпочато в листопаді 2016 року Національним банком України, що дозволило комерційним банкам України долучитися до програми, спрямованої на сприяння наданню адміністративних послуг в режимі он-лайн для перевірки особи своїх клієнтів державним установам та іншим третім сторонам. Основна мета BankID – забезпечити доступ до різноманітних онлайн-послуг за допомогою безпечної віддаленої ідентифікації. З цією системою працює 22 банки, 16 комерційних постачальників послуг і 11 некомерційних постачальників послуг, серед яких Полтавська обласна рада.

Пілотний проект електронного підпису був розпочатий у 2020 році компанією EU4Digital і спрямований на сумісність та гармонізацію з нормативами EIDAS. З 5 лютого 2020 року Міністерство внутрішніх справ та Державна міграційна служба презентували ID-картку громадянина України з кваліфікованим електронним підписом (КЕП).

Будь-який власник ID-картки може отримати КЕП. Послуга є безкоштовною, але термін дії сертифікатів ключів КЕП обмежений і становить 24 місяці. На початку 2021 року нараховувалось всього 4,4 мільйона власників сучасних ID-карток, але не всі отримували КЕП.

Однак для впровадження загальноприйнятих українських електронних підписів у інвестиційних бізнес-процесах та операціях необхідно укласти міжнародні угоди про взаємне визнання електронних підписів між Україною та країнами партнерами та/або впровадити міжнародно прийняті стандарти щодо електронних підписів.

Крім того, вартість електронних підписів або електронних печаток, що пропонуються на ринку, є відносно високою і обмежує доступність електронних послуг, які можна отримати за допомогою електронних довірчих послуг.

Література

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 918-р. Офіційний вісник України. 2016. № 99. Стор. 259. Стаття 3234. Код акта 84163/2016.
3. Презентовано Стратегію залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Офіс Національної інвестиційної ради. URL: <http://www.nicouncil.org.ua/uk/2020-04-14-07-51-43/293-presentovano-stratehiiu-zaluchennia-priamykh-inozemnykh-investytsii-v-ukrainu.html>
4. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/fdi-strategy/>

УДК 336.11(477)

Варналій Захарій Степанович,
доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Глобальні виклики, пандемія COVID-19 та загрози сучасних процесів трансформації змінюють пріоритетності національних економічних інтересів. Водночас безпечне функціонування фінансових ринків в умовах пандемії є необхідною умовою забезпечення стабільності національної фінансової системи та її швидкого відновлення в посткризовий період.

Найбільш вразливою ланкою підприємництва в умовах пандемії COVID-19 є мале підприємництво, яке намагається протистояти монополіям і служить економічним фактором для втримання від зростання цін та насичення ринку товарами і послугами. Мале підприємництво – це основа будь-якої країни та надзвичайно важлива складова її соціального та економічного розвитку.

Розвиток малого підприємництва є важливим тригером розвитку й фінансових ринків. Ця частина підприємницької діяльності, яка створює попит на робочу силу, збільшує самозайнятість, створює конкурентне середовище, сприяє розвитку регіонів та насиченню ринку товарами і послугами, є важливою частиною ринкової економіки та може вплинути на вирішення економічних проблем в країні. Хоча сфера діяльності малих та середніх підприємств обмежена з точки зору їхнього внеску у зайнятість та валовий внутрішній продукт (ВВП), ці компанії є значною частиною світової

економіки. Згідно з останніми дослідженнями, малі та середні підприємства забезпечують дві третини світових робочих місць, вносять 35-50% світового ВВП та створюють понад дві третини нових робочих місць.

Основними проблемами, які виникали у підприємництві у зв'язку з введенням карантинних обмежень є проблеми із замовленнями, обмеження щодо ведення підприємництва та нестача фінансів. При цьому, найбільш проблемними витратами для підприємництва виявилась оплата праці, підтримка операційної діяльності та оплата кредитів. При цьому, суб'єкти малого підприємництва підприємства в цих умовах мають менше доступу до фінансів, ніж великі компанії. Тож, зважаючи на важливість розвитку підприємництва, уряди держав вжили різноманітних заходів, щоб допомогти малому підприємству, серед яких фінансова допомога, гарантії позики, полегшення оподаткування, нижчі відсоткові ставки та мораторій боргу.

Мале підприємництво відіграє важливу роль в економіці будь-якої країни, створюючи 70% всіх робочих місць та значну частку світового ВВП. В Україні мале підприємництво складає 16% ВВП та займає майже 95% у структурі підприємництва. За даними Європейської БА Індекс настроїв малого підприємництва значно погіршився з 3,07 балів до 2,38. Також в 2020 році значно зменшилась частка підприємців, які планують збільшувати заробітну плату.

Першою хвилею дослідження Ukrainian Business Index в жовтні 2020 року було виявлено, що оплата оренди складає 22% проблемних витрат і є другою статтею після оплати праці. Останньою хвилею виявлено, що відсоток знизився до 16% і займає 3 місце після статті «оплата кредитів» (17%) [1].

В міжнародній організації праці прогнозуючи через коронавірус робоче місце втратять 25 млн людей по всьому світу. Україна не є виключенням. На початку запровадження карантинних обмежень більшість роботодавців, сподіваючись на стратегічну підтримку держави в майбутньому, намагались зберегти робочі місця, використовуючи тимчасові інструменти: надання працівникам відпусток без збереження заробітної плати, чи оформлення простою на загальних умовах. Держава, у свою чергу запропонувала своє бачення підтримки підприємців та працівників, шляхом, зокрема надання можливості запровадження гнучкого режиму робочого часу, дистанційної форми роботи, можливості оголошення простою на весь період карантину. Незважаючи на все це, основною проблемною статтею витрат виявилась саме оплата праці, 35% [6].

Наразі формат дистанційної роботи можна вважати вже більш менш налагодженим механізмом, який завдяки розробці локальних актів дозволяє роботодавцям оптимізувати робочий процес на власних підприємствах. Додатково державою було запроваджено поняття часткового безробіття на період карантину та запропоновано інструмент отримання допомоги по частковому безробіттю власникам малого та середнього підприємництва, які мають найманих працівників та відповідають визначеним критеріям. Однак формат та обсяг наданої підтримки виявились недостатніми, та на жаль призвели до масового скорочення робочих місць та звільнення працівників в Україні. Як наслідок – збільшення кількості осіб, що стали на облік як безробітні у центрах зайнятості та отримують соціальні виплати по безробіттю (рис.1).

Рис. 1. Найбільш проблемні статті витрат підприємництва в 2020 році

* Складено за даними *Ukrainian Business Index*[1]

Оскільки під час карантину люди почали купувати онлайн ті товари, які раніше не купували (мило, продукти харчування, антисептики), можна говорити про зміну поведінки споживачів. Тобто, люди очікують максимально швидкої та зручної доставки та обслуговування. В умовах пандемії величезною перевагою для підприємництва стала наявність доставки продукції.

Багато компаній перевели своїх співробітників на віддалену роботу. Через це може постраждати налагоджена комунікація в компанії. Таким чином, під час роботи у працівників можуть виникати питання до поставленого завдання, може не бути обладнаного місця для ефективної роботи з дому, можуть виникати проблеми з передачею інформації та документів між співробітниками або різними відділами (рис.2).

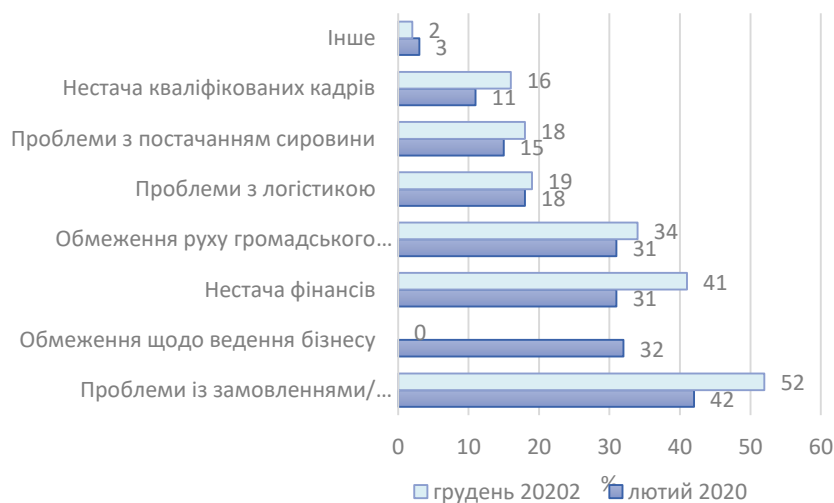

Рис. 2. Проблеми, з якими стикнулося підприємництво під час пандемії коронавірусу на внутрішньому ринку

* Складено за даними *Ukrainian Business Index* [1; 5]

Таким чином, поширення Covid-19 створило багато перешкод для розвитку і діяльності малого підприємництва, з якими багато підприємців впоратись не змогли. Наразі держава намагається впровадити різні заходи, з якими не завжди згодні підприємці та населення. Так, за спостереженнями, багато людей дуже негативно ставляться до карантинних обмежень, оскільки це дуже впливає на роботу багатьох. Тому важливо також спиратися на міжнародний досвід боротьби з негативними наслідками пандемії. В майбутньому стоїть важливе завдання щодо відновлення підприємництва та економіки [7].

Кардинальна зміна основних трендів соціально-економічного розвитку України, посилення впливу глобальних викликів потребують запровадження нової парадигми організації підприємницької діяльності, де на місце її контролю з боку держави приходить розуміння необхідності створення умов для вільного її розвитку фінансових ринків, де інституційні чинники мають діяти у напрямі забезпечення безпеки малого підприємництва, зменшення трансакційних витрат, забезпечення ефективності та сприятливості бізнес-середовища.

Література

1. Doing Business 2020 / International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>
2. Горбулін В.П., Даник Ю.Г. Національна безпека України: фокус пріоритетів в умовах пандемії. // *Вісник Національної академії наук України*. 2020. № 5. С. 3-18.
3. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації / З. С. Варналій. Київ : Знання України, 2020. С. 309-318.
4. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Пандемія – реальна загроза соціально-економічній безпеці України // III Міжнародна науково-практична конференція «ACTUAL TRENDS OF MODER SCIENTIFIC RESEARCH», September 13-15, 2020 - Munich, Germany. Р. 190-195.
5. Консенсус-прогноз «Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії» / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5d3fea53-45e7-4641-8d48f0c865a24471&title=Vipuskukraina-U2020-2021-Rokakh-NaslidkiPandemii-Konsensusprognoz-kviten2020>.
6. Маслій О.А. Небезпека пандемії COVID-19 економічній безпеці бізнесу в Україні / О.А. Маслій, Б.М. Іванюк // The XIII International scientific and practical conference «Perspectives of world science and education» (September 9-11, 2020). CPN Publishing Group, Osaka, Japan, 2020. С. 195-199.
7. Україна: вплив COVID-19 на економіку і суспільство (бачення постпандемічного розвитку у 2020-2024 рр. очима експертів та молоді). департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування Серпень 2020. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=bc5d2c61-1a7f-4ec7-8071-b996f2ad2b5a>
8. The Global Competitiveness Index 2019-2020. <http://widgets.weforum.org/global-competitiveness-report-2020>.

*Юрків Надія Ярославівна,
радник директора НІСД,
доктор економічних наук, професор
Національний інститут стратегічних досліджень (Україна)*

*Вовчак Ольга Дмитрівна,
завідувач кафедри банківської справи та фінансових технологій,
доктор економічних наук, професор
Університет банківської справи (Україна)*

*Дубровін Олександр Віталійович,
перший заступник Голови Правління,
кандидат економічних наук
АБ «Укргазбанк» (Україна)*

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Сучасний стан економічної безпеки, що спостерігався впродовж останніх 10 років, зумовлює необхідність визначення стратегічного курсу у сфері її забезпечення. Шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки держави визначає «Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року», яка введена в дію Указом Президента України від 11.08. 2021 року №347/2021[1]. Метою цієї Стратегії є визначення стратегічного курсу у сфері забезпечення економічної безпеки, спрямованого на реалізацію Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392 [2].

Стратегічний курс у сфері забезпечення економічної безпеки містить два взаємопов'язаних напрями – напрям розвитку та безпековий напрям. Аналізуючи стан розвитку економіки України впродовж останніх 10 років є очевидним, що такий стан економіки не давав змоги забезпечувати власні національні економічні інтереси. За розрахунками Міністерства економіки України [3] зазначено, що середнє значення рівня економічної безпеки за цей період становило лише 40 відсотків – зона рівня незадовільного стану (за результатами перерахунку рівня економічної безпеки України за основними складовими економічного характеру).

У 2019 році рівень економічної безпеки України становив 43 відсотки, а за підсумками першого півріччя 2020 року – 41 відсоток. Найбільш суттєвий вплив на стан економічної безпеки держави має рівень забезпечення фінансової безпеки. Її стан, за підсумками першого півріччя 2020 року, оцінювався як незадовільний і становив 42 % від оптимального її значення [1]. Основними причинами такого незадовільного стану визначено: постійний дефіцит державного бюджету та пов'язане з цим значне боргове навантаження на бюджет; недостатній розвиток довгострокового інвестиційного кредитування економіки та національного фондового ринку.

Основними викликами та загрозами фінансовій безпеці держави визначено Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року [1]:

- низький рівень бюджетної дисципліни, низька інституційна спроможність розпорядників бюджетних коштів, обмежені зв'язки між бюджетним плануванням та пріоритетними напрямками розвитку держави;

- значний обсяг дефіциту державного бюджету, що за фактичної відсутності неборгових джерел його фінансування спричиняє зростання державного боргу та відповідного навантаження на державний бюджет;

- недостатній рівень фінансової інклюзії;
- втрата доходів бюджету внаслідок поширених явищ «сірого» імпорту та контрабанди, схем ухилення від оподаткування, розмивання бази оподаткування шляхом використання «низькоподаткових» юрисдикцій;
- невирішені питання щодо активів та фінансових зобов'язань на тимчасово окупованих територіях України;
- високий рівень тінізації економіки;
- непослідовність правового регулювання відносин у податковій сфері;
- недостатній розвиток довгострокового кредитування;
- значна частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків, у тому числі державного сектору;
- функціонування системи пенсійного забезпечення в умовах високого демографічного навантаження;
- низький рівень ліквідності фондового ринку;
- поширення явища легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Щодо інших складових економічної безпеки, слід зазначити, що стан зовнішньоекономічної безпеки оцінювався як небезпечний (на рівні 34% від оптимального значення), стан інвестиційно-інноваційної безпеки також характеризувався як небезпечний - на рівні 32 % від оптимального значення; стан макроекономічної безпеки - також характеризувався як небезпечний (на рівні 38% від оптимального значення) [1]

Отже, небезпечний та незадовільний рівень основних складових економічної безпеки, що спостерігався впродовж останніх 10 років, зумовлює необхідність визначення стратегічного курсу у сфері забезпечення економічної безпеки.

Вважаємо, що основними та пріоритетними завданнями у сфері забезпечення фінансової безпеки, як основної складової економічної безпеки, мають бути:

- розбудова ефективної моделі боротьби зі злочинами в економічній сфері шляхом забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України [4];
- підвищення ефективності планування діяльності головних розпорядників коштів Державного бюджету відповідно до пріоритетних напрямів розвитку економіки, підвищення бюджетної дисципліни та підвищення відповідальності головних розпорядників за нецільове використання бюджетних коштів;
- стимулювання банківського сектору щодо спрямовування кредитних коштів, насамперед, на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва;
- мінімізація ризиків інвестора шляхом забезпечення ефективного захисту прав інвесторів на фондовому ринку;
- поступове скорочення дефіциту державного бюджету та зміцнення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями;
- імплементація мінімального стандарту Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування (Плану дій BEPS) та впровадження ефективних податкових правил стосовно контрольованих іноземних компаній;
- створення умов для збільшення залучення довгострокового фондування і розширення довгострокового та інвестиційного кредитування;
- убезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

- забезпечення зниження вартості позикових коштів для потреб держави (шляхом оптимального узгодження грошово-кредитної та боргової політики);

- подальше приведення положень Митного кодексу України [5] у відповідність із положеннями митного законодавства ЄС на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС тощо.

Виконання всіх визначених завдань у сфері забезпечення фінансової безпеки, як основної складової економічної безпеки, сприятиме досягненню цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки держави.

Література

1. Указ Президента «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

2. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України» №392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Tex>

4. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28.01.2021 року № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>

5. Закон України «Митний кодекс України» від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

УДК 336.02

Онищенко Світлана Володимирівна

доктор економічних наук, професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Штанько Руслана Валентинівна

магістрант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Україна)

ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОДІЇ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Вплив пандемії COVID-19 кардинально змінили світову фінансову систему та парадигму розвитку фінансових ринків кожної країни. Пандемія спричинила негативний вплив не тільки на рівень фінансової, національної й міжнародної безпеки, а й на доходи та споживання, умови ведення бізнесу (критичне зниження попиту та втрата ринків збуту, погіршення фінансового стану підприємств) та ін. При цьому в Україні проблеми з формуванням безпечного рівня фінансової безпеки поставали постійно, а в умовах глобальних викликів набули особливої гостроти. Водночас, фінансова безпека є не лише національною проблемою, а й визначальною детермінантою сучасної глобальної економіки, що формується шляхом поглиблення і взаємодії транснаціоналізації й міжнародної регіональної економічної інтеграції [1]. Враховуючи багатоаспектність та складність взаємозв'язків і взаємозалежності різних елементів фінансової безпеки та постійного впливу загроз: нестабільності політичних процесів, неухильного зростання бідності, прекарізації трудових відносин,

макроекономічних дисбалансів та інших викликів сучасності вказують на те, що наразі існує значна потреба у пошуках нових рішень відновлення фінансової стабільності в Україні. Одним із драйверів економічного зростання та важливим чинником фінансової безпеки у сучасному світі, яка забезпечує вчасний та повноцінний доступ громадянам і бізнесу до широкого спектру фінансових продуктів та послуг є фінансова інклюзія. Інклюзивність фінансової системи дає змогу зменшити бідність і досягти сталого розвитку, спрямовувати заощадження в інвестиційну сферу, зменшувати рівень тінізації економіки, забезпечувати зростання фінансової стійкості суб'єктів господарювання, що впливатиме на безпеку фінансової системи. За допомогою фінансової інклюзії можна створити умови для залучення всіх верств населення до користування будь-якими фінансовими послугами, які прийнятні за ціною, відповідають потребам домогосподарств, доступні для всіх сегментів суспільства незалежно від доходу та місця проживання, і це сприятиме зміцненню економічної безпеки та різних територіях, а також зменшення соціальної нерівності в суспільстві. Саме тому проблема фінансової інклюзії у забезпеченні фінансової безпеки держави є надзвичайно важливою та актуальною.

Інклюзивне зростання принципово відрізняється від звичайного економічного зростання, оскільки акцентує увагу на розвиток людини й підвищення її добробуту, а також на зниження рівня бідності та нерівності; спрямовує його на підвищення залученості та активної участі в економіці, а не лише на результатах розподілу [2].

Розвинена та інклюзивна фінансова система дозволяє знизити інформаційні та операційні витрати і водночас стимулює інвестиційні рішення, технологічні інновації та темпи зростання в довгостроковому періоді. Розвиток фінансового сектора пришвидшує економічне зростання, але для цього потрібен розвинений інклюзивний фінансовий сектор національного і регіонального рівня. По-перше Україна має працювати над попитом і пропозицією у фінансовому секторі. Підвищити рівень знань та покращити поведінку людей щодо заощаджень та інвестицій. Також проблема полягає у правових, регуляторних а також просвітницьких аспектах. Проблема є і у проникненні фінансових послуг та поширення їх використання. Фінансова інклюзія України і її регіонів має складатися з трьох складових: доступність, розуміння та довіра.

Фінансова інклюзія являє собою стратегію розвитку фінансового сектора України й розглядається як створення умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані та відповідають потребам населення з метою забезпечення економічного зростання та зниження соціальної нерівності суспільства [3; 5].

Україна продовжує бути на досить низькому рівні національної та регіональної фінансової інклюзії, адже українці мало довіряють фінансовим установам, мало роблять зберігання надаючи перевагу грошовим переказам.

Національний банк України працює над підвищенням рівня фінансової інклюзії через створення умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами. Ці послуги мають бути доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані та відповідати потребам населення з метою стимулювання економічного зростання країни та зменшення соціальної нерівності у суспільстві, а також поширення фінансової обізнаності громадян [4; 6].

Значним поштовхом буде переведення в безготівкову форму транзакцій між українцями та державою. Це дасть змогу суттєво підвищити ефективність цієї взаємодії та скоротити непродуктивні державні витрати. Нинішні фінансові технології це не

лише шлях до підвищення продуктивності банківської системи, але і збільшення її прибутковості, це сприятиме підвищенню її стійкості та підвищить привабливість вітчизняних банків для іноземних та вітчизняних інвесторів.

Фінансова інклюзія являє собою можливість споживачів мати вільний і рівний доступ до фінансових послуг. Вона залучає до активного фінансового життя різні верстви населення і сприяє збільшенню ресурсної бази, підвищує економічний розвиток регіону та добробут населення [7]. Високий рівень фінансової інклюзії в Україні стимулює здорову конкуренцію на ринку та забезпечує більш повне задоволення потреб споживачів. У кінцевому рахунку фінансово інклюзивне українське суспільство зможе розвинути нову фінансову екосистему, залучити мобільних операторів, фінтек-компанії, а також інтернет-платформу, збільшити обсяг недержавного пенсійного забезпечення [8].

Стан фінансової безпеки та фінансової інклюзії в Україні продовжує бути на досить низькому рівні, через те, що українці майже не довіряють фінансовим установам, не роблять зберігань, не користуються безготівковими розрахунками. Передумов цього є дуже багато: низький рівень прибутку на душу населення, недостатній економічний розвиток, фінансові кризи, які з'являються час від часу обмежують доступ до ліквідних активів, захист тих хто користується фінансовими послугами є мінімальним. Водночас, забезпечення прозорості, зрозумілості та доступності фінансових продуктів дозволить збільшити кількість користувачів фінансових послуг знизити рівень корумпованості та тінізації економіки й підвищити рівень фінансової безпеки України.

Література

1. Варналій З. С. Сучасні тенденції структурних складових фінансової безпеки України в умовах глобальних перетворень / З.С. Варналій, С.В. Онищенко // *Формування ринкової економіки в Україні*. 2016. Випуск 35. Частина I.– С. 75-80.
2. Добробут: визначення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://moyaosvita.com.ua/finansu/dobrobut-viznachennya>.
3. Ануфрієва К. В. Фінансова інклюзія як чинник соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс] / К. В. Ануфрієва, В. І. Шкляр. 2019. Режим доступу: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/59_77_No370_2019_ukr.pdf.
4. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/markets/about>.
5. Фінансова інклюзія // Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3961976&cat_id=3115908.
6. Форум з фінансової інклюзії Finclusion UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://finclusion.bank.gov.ua>.
7. Єгоричева С. Б. Фінансова інклюзія в рамках системи протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму / Є.Б. Єгоричева // *Фінансовий простір*. 2018. № 4 (32). С. 80-87. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7067>
8. Bagelot Walter. Lombard Street: A Description of the Money Market oll.libertyfund.org. Retrieved from <http://oll.libertyfund.org/simple.phd?id=128>
9. Рамка цифрової компетентності: інструмент для підвищення рівня компетентності громадян у галузі цифрових технологій. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Інформаційний бюлетень. 2017. № 3.

Птащенко Ліана Олександрівна,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Потапенко Владислав Віталійович,

магістрант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

У зв'язку з світовою пандемією, спричиненою вірусом SARS-CoV-2, в останні роки спостерігається зниження економічної активності у світі. В зв'язку з даним фактором зниження світового попиту та зайнятості є найбільшим за останні десятки років. Саме з цих причин уряди країн, а також центральні банки оголосили про підтримання національних економік.

Фінансово-економічна безпека впливає на національну безпеку в зв'язку з такою низкою умов:

- відмінності в національних інтересах;
- обмеженість ресурсів держави, різний ступінь забезпеченості ними;
- зростання конкуренції у виробництві та збуті товарів, підвищення конкурентоспроможності одних країн, що розглядається іншими як реальна загроза їх національним інтересам.

Для забезпечення фінансової безпеки необхідний постійний моніторинг її індикаторів, таких як:

- рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет України;
- рівень монетизації ВВП;
- дефіцит державного бюджету;
- ступінь доларизації національної економіки;
- швидкість обігу готівки;
- ставка рефінансування НБУ;
- процентна ставка за банківський кредит.

Забезпечення прийнятного рівня фінансово-економічної безпеки неможливе без здійснення структурної перебудови та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Отже, належний рівень фінансово-економічної безпеки є вирішальним фактором у забезпеченні всіх складових безпеки держави.

Якщо вести мову про фінансову безпеку, то в першу чергу маємо на увазі боргову безпеку України, оскільки наукові дослідження, а також дані НБУ свідчать про загрозу як зовнішньоекономічної так і бюджетно-податкової безпеки України. Так зовнішній борг України станом на 31 серпня 2021 року становить 1 463 569 млн. грн [1].

Стабільна й ефективна фінансова система, якій довіряють, є необхідною умовою для розвитку економіки. Національний банк сприяє фінансовій стабільності, допомагаючи фінансовій системі ефективно виконувати свої функції та бути стійкою до криз.

Згідно рішення Ради Національного банку України від 10 вересня 2020 року для посилення економічного зростання Національний банк України передбачав підтримувати середовище з низькою та стабільною інфляцією в умовах плаваючого

обмінного курсу, що в свою чергу дозволить підвищити запас міцності до зовнішніх потрясінь, тобто нівелювання суттєвих відхилень річних змін реального рівня ВВП від його потенційного рівня.

Для цих цілей НБУ застосує комплекс заходів у межах монетарного режиму гнучкого інфляційного таргетування, що спрямовані на ефективне функціонування механізму фінансового посередництва, нівелювання коливань обмінного курсу, зростання рівня довіри до банківської системи, а також активну підтримку банківського кредитування економіки. Підвищення рівня довіри до банківської системи стане одним із факторів формування потужного внутрішнього ринку та покращення стійкості економіки до різних факторів впливу, що забезпечить збереження низького рівня інфляції в середньо- та довгостроковій перспективі [2; 4].

Для забезпечення фінансової стабільності запроваджено комплекс заходів, що спрямований на:

- підтримку ефективного рівня функціонування інституту фінансового посередництва, що поліпшить доступ до кредитного ресурсу, а також сприятиме зниженню потреби реального сектору в здійсненні зовнішніх запозичень, знижуватиме ризики дестабілізації валютного ринку та зовнішньої вразливості економіки;
- підвищення стійкості фінансової системи до системних ризиків, адекватну оцінку та сприйняття ризиків учасниками ринку;
- підвищення надійності ключових елементів інфраструктури грошово-кредитного і валютного ринків.

Також доцільним є запровадження таких заходів:

- можливості та доцільності встановлення зовнішнього боргу за окремими напрямами з урахуванням секторів та галузей економіки;
- контроль залучених з позиції ефективного соціально-економічного розвитку країни;
- створення адекватної системи ризиків боргу та своєчасного виявлення боргової небезпеки;
- вдосконалення кредитного сектору держави, з подальшим обмеженням обсягів на здійснення окремими суб'єктами державного сектору боргових операцій;
- диверсифікація боргу;
- внесення відповідних змін, подальше вдосконалення структури боргу;
- оптимізація та раціоналізація за рахунок вдосконалення структури державного боргу та в цілому підвищення ефективності політики управління ним.

Література

1. Офіційний сайт «Міністерство фінансів України» URL: <https://www.mof.gov.ua/>
2. Рішення Ради Національного банку України «Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2021 рік та середньострокову перспективу від 10 вересня 2020 року».
3. Національна економічна безпека. Навч. посіб. за ред. А. І. Сухорукова. Житомир: Рута, 2010. 383 с.
4. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації / З. С. Варналій. Київ : Знання України, 2020. С. 309-318.

*Сідельникова Лариса Петрівна,
доктор економічних наук, професор
Херсонський національний технічний університет (Україна)*

БЮДЖЕТНІ РЕСУРСИ ДЕРЖАВИ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проблема забезпечення фінансової безпеки України значною мірою залежить від гармонійного взаємозв'язку та сталого функціонування усіх її складових, однією з яких є фінансова безпека, котру доцільно розглядати як здатність держави забезпечити запланований рівень бюджетних ресурсів, необхідний для ефективного здійснення державою своїх функцій.

Т. Наркізова цілком доречно підкреслює, що бюджетні ресурси є основною складовою фінансових ресурсів, тому вони мають багато спільних ознак, однак відрізняються тим, що знаходяться у розпорядженні виключно державних органів управління та органів місцевої влади [1, с. 133]. Погоджуючись з авторкою, зазначимо, що саме бюджетні ресурси є найсуттєвішою складовою фінансових ресурсів держави, на їхню частку припадає в різних країнах і в окремі періоди від 40% до 70% загальних фінансових надходжень [2, с. 7]. Це пов'язано з особливою роллю бюджету як фінансової бази діяльності уряду, що забезпечує рішення найважливіших економічних і соціальних завдань розвитку суспільства.

Централізація значної частини фінансових ресурсів держави у бюджетах різного рівня дає можливість проводити єдину фінансову політику, забезпечувати необхідний перерозподіл коштів між галузями економіки і територіями країни, задовольняти приблизно в однакових межах соціальні потреби, що гарантуються Конституцією.

Вважаємо, що за економічною сутністю, бюджетні ресурси держави є, з одного боку, об'єктивним економічним явищем, пов'язаним із сукупністю специфічних фінансових відносин з приводу розподілу та перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту між учасниками відтворювального процесу, з іншого – поновлюваним в результаті економічної діяльності держави запасом фінансових ресурсів, централізованим у бюджетній системі з метою асекурації безперервності розширеного відтворення та забезпечення суспільно необхідних видатків [2, с. 8].

Зазначимо, що підвищення ефективності бюджетного забезпечення фінансування суспільних видатків є одним з найважливіших завдань державного управління на сучасному етапі економічних перетворень. Однак саме обмеженість бюджетних ресурсів держави в умовах зниження темпів економічного зростання, активізації турбулентності політичного середовища, трансформації соціальних ризиків у соціальні шоки на тлі поглиблення диференціації доходів населення та екстраординарних викликів пандемії COVID-19 є основною причиною загострення внутрішніх протиріч і дисбалансів системи державних фінансів, а отже і зниження рівня фінансової безпеки України. Більше того, принцип обмеженості економічних ресурсів має всеосяжний характер, у зв'язку з чим у зарубіжній економічній літературі його називають фундаментальним, а проблему обмеженості ресурсів відносять до визначальних. Дійсно, всі види економічних ресурсів, які знаходяться у розпорядженні суспільства, є обмеженими та недостатніми для задоволення усієї гами людських потреб, що мають сумну особливість: в цілому вони не обмежені, не насичувані і до того ж з розвитком суспільства безперервно зростають і змінюються у кількісному та якісному відношенні.

Ще у 1863 році німецьким економістом А. Вагнером сформовано закон про постійно зростаючу державну діяльність («Закон Вагнера»), загальна сутність якого полягає у наступному: зростання валового внутрішнього продукту (національного доходу) супроводжується прискореним збільшенням державних витрат [3, с. 7].

Водночас, бюджетні ресурси, необхідні для забезпечення суспільного відтворення, є обмеженими - їх завжди менше, ніж потрібно для задоволення всіх суспільних потреб за даного рівня економічного розвитку. За таких умов, можна виділити іншу властивість бюджетних ресурсів держави – їх взаємозамінюваність (альтернативність). Менша доступність певного виду ресурсів бюджету в умовах економічного спаду (через, наприклад, різке скорочення податкових надходжень або значне здороження позикових коштів), змушує уряд шукати альтернативні джерела формування бюджетних ресурсів, необхідних для діяльності держави.

В цьому контексті, не можна не погодитися з А. Крисоватим, який підкреслює, що в процесі формування бюджетних ресурсів можливості податкового забезпечення функціонування держави зіставляються із потенційним фіскальним ефектом економічно виправданого державного запозичення та загальним обсягом видатків бюджету, а сама стратегія підпорядковується умові сприяння стабільному зростанню ВВП за рахунок активізації ведення підприємницької діяльності та (або) розширення меж фінансової активності держави [4, с. 134]. Оподаткування діалектично поєднується з борговим інструментарієм наповнення бюджету задля ефективного фінансування суспільних видатків та забезпечення оптимального функціонування соціально-економічної системи держави. Таким чином, від обґрунтованості податкового та боргового забезпечення державних потреб економічне зростання залежить не менше, ніж від маніпуляцій з видатками бюджету, які повинні переглядатися за умов недостатності (недоцільності використання) цих джерел фінансування. Разом з тим, акцентують увагу Т. Дулік і Т. Александрюк, наявні податково-боргові проблеми формування бюджетних ресурсів держави помітно звужують можливості уряду для фіскальних маневрів [5, с. 106], адже перманентне зростання бюджетного дефіциту продукує посилення фінансових ризиків та загроз.

Отже, успішний соціально-економічний розвиток держави є результатом вдалого використання не лише ресурсних можливостей бюджетів всіх рівнів, а й тих інструментів державного регулювання, що забезпечують ефективне формування і реалізацію політики розвитку.

Тому в умовах турбулентності фіскального простору та посилення боргових ризиків Зведений бюджет України повинен не тільки акумулювати ресурси, необхідні для фінансування суспільних видатків, а й активно впливати на економічні, соціальні, національні, регіональні процеси у суспільстві і забезпечувати дотримання відповідних орієнтирів національної стратегії розвитку, спрямованих на стабілізацію системи державних фінансів і реалізацію ефективної фіскальної політики, а в кінцевому підсумку – на зміцнення фінансової безпеки України.

Література

1. Наркізова Т.М. Бюджетні ресурси як складова системи державних фінансів в умовах сьогодення. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки*. 2015. № 2. С. 132-139.
2. Сідельникова Л.П. Розбудова бюджетних ресурсів у контексті еволюції державотворення. *Фінанси України*. 2014. № 8. С. 70-84.
3. Омелянович Л. Бюджетна система: Інтегрований навчальний комплекс. Донецьк: ДонНУЕТ, 2008. 237 с.
4. Крисоватий А.І. Парадигма податкових та позикових фінансів. *Вісник економічної науки України*. 2008. № 1. С. 132-140.
5. Сталий розвиток – XXI століття. Дискусії – 2020: колективна монографія / за ред. проф. Хлобистова Є.В. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2020. 469 с.

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Северин Анастасія Володимирівна, Гусакова Анастасія Євгеніївна,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Забезпечення стабільного розвитку діяльності підприємства та ефективності його функціонування залежить від розробки і впровадження якісної та діючої стратегії, при застосуванні якої можливо буде досягти високого рівня конкурентоспроможності ресурсів і підприємницьких можливостей даної галузі виробництва. Однією з найважливіших умов для забезпечення стабільного функціонування та розвитку суб'єкта господарювання є створення надійної системи фінансово-економічної безпеки, яка буде спрямована на мінімізацію дестабілізуючих факторів та запобігання негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на діяльність підприємства [1].

Серед найпоширеніших підходів до оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства можна виділити наступні.

1) Індикаторний (пороговий) підхід – передбачає встановлення рівня фінансово-економічної безпеки за результатами порівняння фактичних показників діяльності підприємства із граничними значеннями індикаторів за формулою [2]

$$X_i = \left(\frac{P_{if}}{P_{in}} \right)^b, \quad (1)$$

де P_{if} , P_{in} – відповідно фактичні і нормативні значення i -го показника;

b - показник ступеня.

Перевагою індикаторного підходу є можливість комплексної систематизованої оцінки фінансово-економічної безпеки підприємств за умов науково-обґрунтованого визначення індикаторів та визначення їх граничних значень для відповідної галузі. Недоліком правомірно визначити складність у застосуванні, проблематичність визначення значень індикаторів щодо підприємств різних галузей.

2) Ресурсно-функціональний підхід – забезпечує визначення рівня фінансово-економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів підприємства за функціональними складовими. Рівень фінансово-економічної безпеки підприємств розраховується як:

$$Vr_{cb} = \sum k_i \times d_i, \quad (2)$$

де k_i – значення часткових функціональних критеріїв фінансово-економічної безпеки підприємства;

d_i – питома вага значущості функціональних складових безпеки підприємства;

n – кількість функціональних складових безпеки підприємства [3].

Перевагами цього підходу є: всебічність та комплексний характер; можливість визначення стану функціональних складових фінансово-економічної безпеки підприємства та чинників впливу на них, що дозволяє розробити заходи забезпечення максимального рівня функціональних складових відповідної безпеки підприємства.

Недоліками ресурсно-функціонального підходу визначено відсутність конкретизації факторів щодо підприємств різних галузей, що ускладнює вибір функціональних складових.

3) Програмно-цільовий підхід – передбачає оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємств на основі інтегрованої сукупності показників із застосуванням багатокритеріального аналізу за формулою [2]

$$PB = \prod_{i=1}^M q_i \times j \prod_{j=1}^N \frac{I_{jt+1}}{I_{jt}} > 1, \quad (3)$$

де q_1 - показник контролю за включенням моделі параметрів безпеки підприємства (приймається рівним 1 за наявності показника, 0 – за його відсутності);

M - кількість нормативних показників;

I_{jt}, I_{jt+1} - індекси показників економічної безпеки, розглянуті в динаміці, відповідно до періоду t і $t+1$, характеризують крок переоцінки рівня економічної безпеки підприємства.

Перевагою програмно-цільового підходу є його здатність відображати принципи й умови управління та розвитку підприємства. Недоліком правомірно визначити високий ступінь складності аналізу.

4) Економіко-математичний (вартісний) підхід – оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємств здійснюється на основі її функціональної залежності від відповідних показників діяльності суб'єкта господарювання:

$$f(x_i) = -1 + e^{-\lambda(x-x_{RH})}, \quad (4)$$

де e – основа натурального логарифма, що дорівнює 2,71828;

λ – постійна додатна величина [2].

Перевагою вартісного підходу є простота інтерпретації отриманих результатів оцінки. Недоліком визначено складність формування системи оціночних показників; неточність алгоритму розрахунку, пов'язана з невизначеністю видів локальних функцій.

5) Бухгалтерський підхід – передбачає використання критеріїв, що розраховуються на основі інформації бухгалтерського та управлінського обліку. Цей підхід дає можливість при розрахунках використати фактичну інформацію про господарську діяльність підприємства, що дозволяє уникнути недоліків, притаманних методам експертної оцінки. Недоліками бухгалтерського підходу є те, що процес ідентифікації і виміру необхідних даних характеризується складністю, довготривалістю та вимагає обробки значних масивів інформації.

6) Графічний підхід – дозволяє визначити зону нормального рівня безпеки, зону критичного рівня та передкризову зону. Критичні значення вихідних показників визначаються виходячи з умови мінімально припустимого рівня безпеки. Перевагами методу є можливість графічної інтерпретації результатів оцінки та розділення показників на групи стимуляторів та дестимуляторів. Недоліками є необґрунтованість вибору вихідної системи показників та діапазонів нормативних значень.

Таким чином, систематичне оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства є запорукою його ефективної діяльності і розвитку та забезпечення від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [4]. Вибір же методичного інструментарію оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства має здійснюватися управлінцями на основі зваженого підходу з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Література

1. Onyshchenko S.V. Entrepreneurship economic security under current conditions. *Economics and Region*. 2018. №4 (71). P. 31-36.
2. Економіка підприємства: навчально-методичний посібник / за ред. проф. М. В. Афанасьєва. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. 410 с.
3. Свіщ О.О. Аналіз методів оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства. In: *Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою: аудиторський супровід та бізнес розвідка*. 2013. URL: <http://eprints.kname.edu.ua>.
4. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. *Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі* : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95 (872 с.)

Дорош Вікторія Юріївна,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Луцький національний технічний університет (Україна)

КОНЦЕПЦІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Фінансова безпека є провідною складовою економічної безпеки України, віддзеркалює систему взаємовідносин та взаємозалежності суб'єктів господарювання в фінансовій сфері. Під фінансовою безпекою розуміємо такий динамічний стан фінансових відносин, за якого б створювались сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення, економічного росту та підвищення життєвого рівня населення, удосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану в державі [1, с. 241]. Питання про місце й роль домогосподарства в національній економіці завжди привертало увагу дослідників.

Помітно розширили горизонти дослідження життєдіяльності домогосподарств праці Ф. Щербини, І. Фішера, Ф. Модільяні, М. Фрідмана. Особливі підходи до вивчення деяких функцій домогосподарства запропоновано Г. Беккером та неоінституціоналістами. Варто зазначити, що у науковій літературі сьогодні точаться дискусії відносно трактування сутності об'єкта фінансової безпеки, тобто предмета, на який спрямовується дія суб'єктів щодо забезпечення фінансової безпеки [2, с. 34; 3, с. 28-30].

Тому, на нашу думку, доцільно визначити місце фінансової безпеки домогосподарства у фінансовій безпеці держави, що сприятиме ідентифікації сутності об'єкта фінансової безпеки.

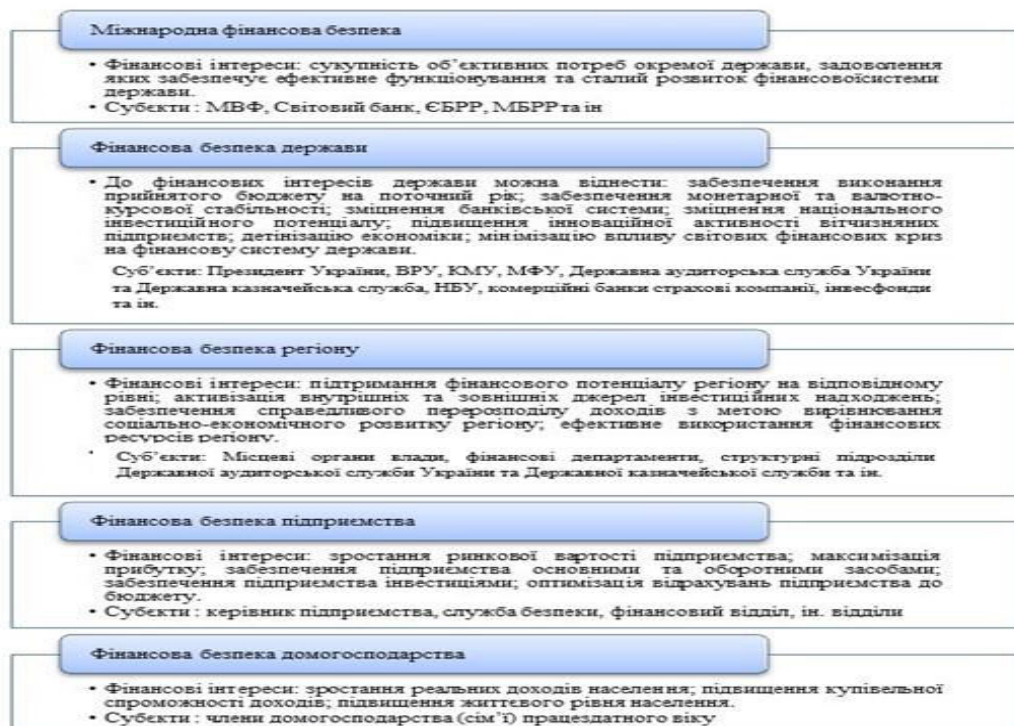

Рис.1. Рівні, суб'єкти та об'єкти фінансової безпеки (сформовано автором на основі [4])

Отже можемо констатувати, що виділення об'єктів та суб'єктів фінансової безпеки домогосподарства є початковим етапом у складному процесі забезпечення фінансової безпеки держави в цілому. Тому подальші дослідження у цій царині є перспективними.

Література

1. Ревак І.О. Механізм забезпечення фінансової безпеки України: теоретичний аспект // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 2.- С. 238-247.
2. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
4. Ревак І.О. Об'єкти та суб'єкти фінансової безпеки держави [Електронний ресурс] / Ревак І.О., Прокопенко В.Ю. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/soi/2010_3/Prokop.pdf

УДК 338

*Клименко Анна Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Бердянський університет менеджменту і бізнесу (Україна)*

СИСТЕМА ЗАХОДІВ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Інтеграція економічних процесів, високий рівень невизначеності, активні інституційні перетворення – все це та чимало інших об'єктивних явищ економічного розвитку країни призвели до пошуку нових методів та способів управління фінансовою діяльністю країни. Сьогодні управління фінансами, методи використання місцевих фінансових ресурсів, належний аналіз ефективності доходів та видатків потребують все нових і надійніших механізмів.

За сучасних динамічних умов розвитку економіки ефективне функціонування фінансової системи країни залежить в першу чергу від правильної організації управління фінансами в державі. Розглядаючи проблему управління фінансами на регіональному рівні доцільно розглянути значення таких понять як «управління» та «управління фінансами».

Поняття «управління» використовується майже у всіх сферах наукової та практичної діяльності та є досить змістовним. Так, під управлінням розуміють цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт управління за допомогою певних методів та засобів задля досягнення поставленої мети.

Що стосується сутності поняття «управління фінансами», то його найчастіше використовують для характеристики процесів управління державними фінансами, тобто – це система методів і форм організації фінансових відносин, які використовує фінансовий апарат для ефективного формування, розподілу і використання фінансових ресурсів (державних, регіональних) для отримання запланованих результатів [1, с. 199].

Управління фінансами в державі здійснюється через систему державних органів та інститутів за допомогою форм і методів організації управлінської діяльності. Центральним органом державної виконавчої влади з управління фінансами є Міністерство фінансів України, яке підпорядковується Кабінету Міністрів і входить до його складу. Розглядаючи управління фінансами на регіональному рівні, варто також розглянути зміст поняття «управління місцевими фінансами», яке є однією з основних

складових ефективного розвитку регіону. Місцеві фінанси – це явище об’єктивне, оскільки для здійснення покладених на місцеве самоврядування функцій потребує наявності відповідних фондів фінансових ресурсів у їхньому розпорядженні [2, с. 30].

Варто виділити основні завдання місцевих органів влади щодо здійснення управління регіональними фінансами, а саме:

- 1) фінансовий контроль за бюджетними видатками та доходами регіону;
- 2) виконання повноважень делегованих центральними органами влади;
- 3) фіскальне стимулювання розвитку економіки регіону;
- 4) забезпечення підзвітності та підконтрольності територіальній громаді;
- 5) складання та виконання місцевих бюджетів, забезпечення контролю за цільовим, раціональним, економічним і ефективним використанням бюджетних коштів;
- 6) інші завдання пов’язані з управлінням та використанням фінансів регіону [3, с. 286].

Що стосується стратегічного управління, то це поняття являє собою певні довгострокові цілі фінансової діяльності регіону, вибір найефективніших шляхів їх досягнення. На сьогоднішній час стратегічне планування управління фінансами є не досить актуальним, адже швидкі зміни економічного, соціального, фінансового стану країни не дають можливості розглядати перспективи регіону на більш ніж декілька років.

Наступною стадією забезпечення ефективного управління фінансами регіону є оперативне управління. Це комплекс заходів спрямованих на виконання фінансового плану регіону. Дана стадія має за мету своєчасно мінімізувати витрати і отримати максимальний результат, за рахунок зміни фінансових відносин.

Також важливою стадією управління фінансами є фінансовий контроль. Він проходить через всі стадії управлінської діяльності, з метою порівняння фактичних результатів із запланованими. З одного боку, фінансовий контроль – це контроль за формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, а з іншого, підсумковий контроль, тобто контроль на кожній стадії управління фінансами [4, с. 78].

Формування системи ефективного використання фінансових ресурсів неможливе без взаємодії елементів його механізму. Варто відмітити, що зміна методів та способів управління фінансовою діяльністю пов’язана з особливостями сучасного етапу розвитку економіки, а саме з переходом до інформаційної економіки. Механізм управління фінансуванням регіону повинен характеризуватись системністю та взаємоузгодженістю, а також включати багаторівневість структури управління. Для забезпечення ефективного управління фінансами потрібно в першу чергу прослідкувати як формуються фінанси регіону, на що спрямовані видатки, а також чинники впливу на фінансування регіону.

Особливість даного механізму полягає в тому, що управління фінансами варто розглядати як систему, і як процес. Тобто, всі елементи механізму взаємозалежні один від одного, і не можуть функціонувати як окремі системи, і відповідно, ці ж елементи виступають функціями, які забезпечують ефективне функціонування і управління всієї фінансової системи регіону [1, с. 32].

Підсумовуючи вище викладене, варто підкреслити, що управління фінансами на регіональному рівні являє собою систему певних заходів, механізмів та способів ефективного використання фінансових ресурсів регіону. В першу чергу потрібно звертати увагу місцевим органам влади на виконання своїх функцій, адже сьогодні з умовами переходу на децентралізацію публічної влади, необхідно чітко знати свої обов’язки та контролювати лише свій сегмент діяльності, щоб не повторювати фінансовий контроль на всіх рівнях управління. Варто, також прослідкувати

взаємозв'язок між всіма елементами механізму фінансування регіону, так як вони тісно пов'язані між собою, і варто розглядати їх як одне ціле всієї фінансової системи.

Література

1. Бондарук Т. Г. Особливості управління місцевими фінансами в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 6.(121). С. 198-201.
2. Дончак Л.Г., Шкварчук Д.Г. Управління фінансами на регіональному рівні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 1. С. 29-32.
3. Кульчицький М. І. Управління фінансами і фінансовий контроль на регіональному рівні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3. С. 285-288.
4. Романюк С. А. Децентралізація: теорія та практика застосування : монографія. Київ : 2018. 216 с.

УДК 336.018

Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Котелевець Марина Миколаївна, студентка,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія COVID-19 є викликом фінансовій безпеці бізнесу та каталізатором реальних і потенційних загроз із різним рівнем впливу залежно від галузевих особливостей, що унеможливають прибуткову діяльність та функціонування окремих бізнесових структур у цілому.

Значна кількість підприємств вимушені зменшити обсяги виробництва, порушуються ланцюги поставок через неможливість реалізовувати продукцію чи надавати послуги у звичних об'ємах, у зв'язку з чим негативний ефект сучасних кризових явищ, пов'язаних з епідемічною небезпекою, для фінансової безпеки бізнесу є катастрофічним. Тому дослідження проблематики фінансової безпеки бізнесу є своєчасним та надзвичайно актуальним, зважаючи на принципово нові виклики пандемії, які справляють максимальний вплив на функціонування бізнесових структур.

Поряд із принципово новими загрозами фінансовій безпеці бізнесу, що пов'язані з пандемією COVID-19, в Україні існує значна кількість системних загроз, що накопичувалися протягом тривалого проміжку часу та справляють негативне підґрунтя для виходу з кризи із мінімальними втратами як для бізнесу, так і для національної економіки в цілому [1].

Основними загрозами фінансовій безпеці бізнесу України є: недостатні обсяги вітчизняних та іноземних інвестицій; часта зміна законодавства у фінансовій сфері, низький рівень конкурентоспроможності банківської системи України, нерозвиненість вітчизняного фондового ринку, інфляція, низький рівень використання фінансових інструментів, високий рівень зовнішнього боргу, відтік капіталу за межі України, дефіцит бюджету, тіньова економіка та інші інституційні деформації, які не дозволяють нейтралізувати сучасні загрози на етапі їх зародження.

Окрім цього серед основних внутрішніх загроз фінансової безпеки бізнесу можна виділити: низький рівень менеджменту на підприємстві, неефективна система маркетингу, відсутність стратегічних та тактичних планів, низький рівень оснащення підприємства, недостатня ліквідність активів підприємства, неефективна структура капіталу підприємства, низький рівень самофінансування підприємницьких структур,

плинність кадрів та низький рівень їх кваліфікації [2].

Україна, як і інші країни світу, зазнає відчутного негативного впливу світової пандемії, скорочення світового попиту і карантинних заходів, запроваджених всередині країни. У свою чергу всі ці чинники, незважаючи на заходи державної підтримки, призвели до погіршення фінансової безпеки бізнесу, що відобразилося за її основними індикаторами, зокрема у 2020 році відбулося різке скорочення кількості зареєстрованих суб'єктів бізнесу – більш ніж на чверть в порівнянні з 2019 роком з 1,942 млн. до 1,395 млн [3].

За результатами узагальнення попередніх досліджень та сучасних тенденцій сформовано рекомендації для забезпечення безперервності бізнесу та мінімізації фінансових загроз в умовах епідемічної небезпеки, зумовленої пандемією COVID-19:

1. Розроблення стратегії та плану ліквідності й управління готівкою, що дозволить бізнесу оптимізувати ресурси під час кризи та уникнути або мінімізувати загрози фінансовій безпеці.

2. Розробка стратегії, яка включатиме визначення ймовірних ризиків, що відповідають особливостям бізнесу, оцінка їх з точки зору ймовірності та величини впливу, а також визначення стратегії реагування та моніторинг прогресів, допоможе мінімізувати вплив кризи на бізнес-процеси.

3. Налагодження ефективної, гнучкої, готової до адаптації при зміні факторів зовнішнього та внутрішнього середовища системи координації та зв'язку між підрозділами та окремими працівниками суб'єкта бізнесу, оскільки людські ресурси залишаються основним ресурсом бізнесу та відіграють ключову роль у забезпеченні його безперебійної діяльності.

4. Формування можливості альтернативних способів доставки та транспортування продукції, вивчення механізмів віддаленого надання послуг.

5. Перегляд бюджетів та бізнес-планів. Компанії повинні перевірити фінансові плани на стійкість до різних кризових сценаріїв. Компанія повинна розуміти та як можливі виклики відобразяться на фінансових результатах і як довго цей вплив може тривати. Якщо діючі плани та бюджети більше не актуальні в сучасних реаліях, компаніям слід переглянути їх, щоб залишатися гнучкими. Там, де ризики мінімізувати не є можливим, потрібно врахувати відповідні збитки у певному операційному періоді, а також провести відповідну роботу із контрагентами, яких ці зміни в планах і бюджетах стосуються: персонал, постачальники, клієнти тощо [4].

6. Моніторинг інформаційного середовища, відстеження нових викликів та вчасне визначення змін середовища й відповідно реагування на них. Потрібно налагодити роботи по оперативному, своєчасному, повному інформуванню всієї структури організації щодо новин в сфері охорони здоров'я, державних програм по підтримці бізнесу, новин щодо нових обмежень, які вводяться на місцевому чи національному рівні, змін у графіках руху громадського та інших видів транспорту.

7. Ефективна комунікація із зацікавленими сторонами, оскільки чіткі, прозорі та своєчасні комунікації створюють платформу для більш вдалої адаптації бізнесу до нових умов та забезпечують постійну підтримку з боку замовників, працівників, постачальників, кредиторів, інвесторів та контролюючих органів.

Отже, розвиток бізнесу та забезпечення його цільових параметрів фінансової безпеки в умовах кризи дозволить мінімізувати негативний вплив сучасних загроз, пов'язаних із карантинними обмеженнями, як на рівні окремих регіонів, так і країни в цілому; забезпечить раціональне використання усіх видів ресурсів, в тому числі фінансових; сформує конкурентне середовище у бізнесовій діяльності в посткризовий період; забезпечить стимули до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних процесів у рамках четвертої промислової революції й

цифровізації економіки та високоефективної діяльності.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. К.: Фенікс, 2008. 338 с.
2. S. Onyshchenko, Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of the External Environment on the Economic Security of Ukrainian Business. *Economics and Region*. 2020. №1 (76). P. 22-29.
3. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>
4. Коронавірус VS бізнес: половина підприємців протримається на карантині не більше місяця. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658857> (дата звернення 10.10.2021 р.).
5. Onyshchenko S., Maslii O., Kalenichenko Ye., Kotelevets M. Analysis of Threats Spread of Ukraine Financial Security in a Pandemic. *Economics and Region*. 2020. №4 (79). P. 85-94.

УДК 336.1

Петренко Юлія Олегівна,
магістр з фінансів, банківської справи та страхування
Юрчишена Людмила Вікторівна,
кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(м. Вінниця, Україна)

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ З COVID-19

В період Covid-19 фінансування видатків на пом'якшення впливу пандемії на всі сектори економіки здійснювалося за рахунок державного і місцевого рівнів. Крім публічного фінансування, місцеві органи влади здійснювали фінансову підтримку, беручи на себе певну частину витрат у секторі охорони здоров'я, підтримці соціального захисту, бізнес-середовища тощо. Нагальна потреба щодо фінансування капітальних видатків вплинула на скорочення фінансування по інших статтях місцевих бюджетів. Місцева влада по різному відреагувала на необхідність боротьби з Covid-19, локдауни, карантинні обмеження по різному вплинули на соціально-економічне становище регіонів. Відбулася перерозподіл витрат за напрямками використання із стратегічних на надзвичайні, що пов'язані із гігієнічними заходами, охороною здоров'я, охороною громадського порядку, закупівлею засобів індивідуального захисту, прибиранням тощо.

Фінансування видатків на боротьбу з Covid-19 здійснювалося за рахунок доходів державного і місцевого бюджетів, які в регіональному контексті представлені рис. 1.

Фінансування видатків по боротьбі з Covid-19 за рахунок державного бюджету в розрізі регіонів здійснено на 91,8 млрд. грн, в т. ч. фінансування центральних органів виконавчої влади на 16,5 млрд. грн, що становить 7,1 % видатків державного бюджету.

Щодо обсягів видатків за рахунок державного бюджету, то найвищий рівень спостерігався у м. Київ – 40592,8 млн. грн, Запорізька область – 4553,5 млн. грн, Дніпропетровська – 3358,4 млн. грн, за рахунок місцевих бюджетів найвищі видатки були в м. Київ – 897,4 млн. грн, Одеська – 775,6 млн. грн, Дніпропетровська – 773,4 млн. грн, Харківська – 760,8 млн. грн.

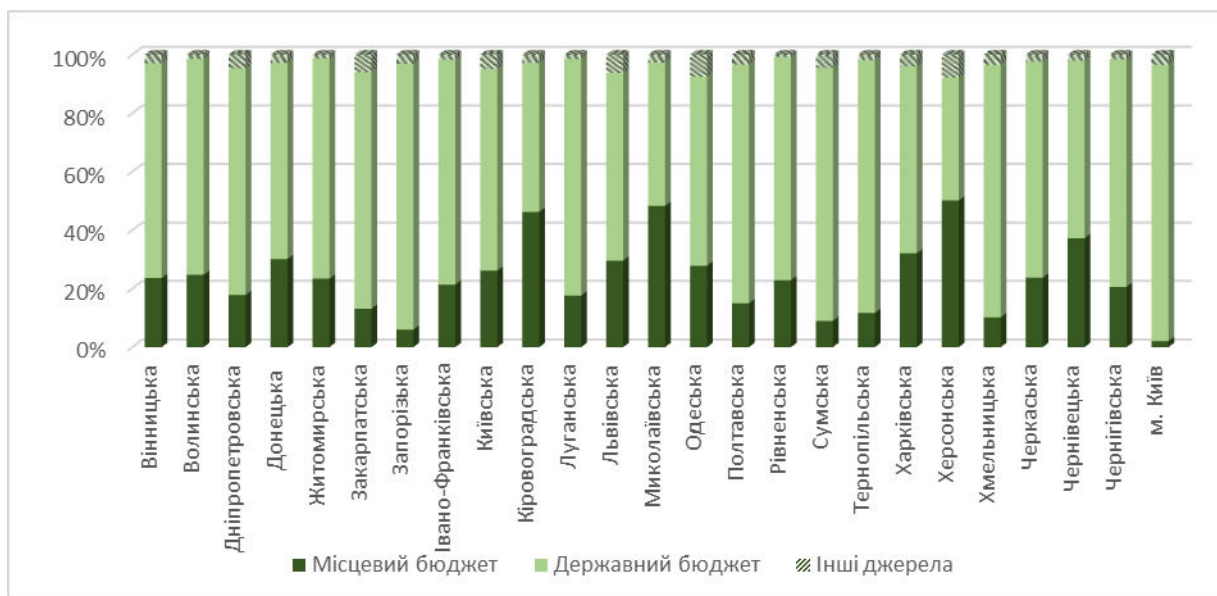

Рис. 1. Структура фінансування видатків по боротьбі з Covid-19 в розрізі регіонів

Найнижчий рівень видатків за рахунок державного бюджету спрямовано в Кіровоградській – 225,5 млн. грн та Херсонській області – 309,5 млн. грн, за кошти місцевих бюджетів Рівненська – 186, 1 млн. грн, Луганська 190,3 млн. грн.

Структура фінансування по регіонах є неоднозначною, але якщо розглядати в межах країни, то вона розподілилася наступним чином: 11,6 % – кошти місцевих бюджетів, 85,0 % – кошти державного бюджету, 3,4 % – інші джерела. Щодо середнього значення по регіонах України: 23,6 % – місцевий бюджет, 73,0 % – державний, 3,4 % – інші. Щодо найнижчої частки фінансування за рахунок місцевих бюджетів, то вона притаманна м. Київ – 21 %, Запорізька – 6 % і Сумська – 9 %.

Оцінюючи частку витрат місцевих бюджетів на фінансування видатків по боротьбі з Covid-19, то в цілому по Україні вона склала 2,1 % або 10,3 млрд. грн, виходячи із загальної суми видатків місцевих бюджетів на 2020 р. – 478108 млн. грн. В регіональному аспекті представлена на рис. 2.

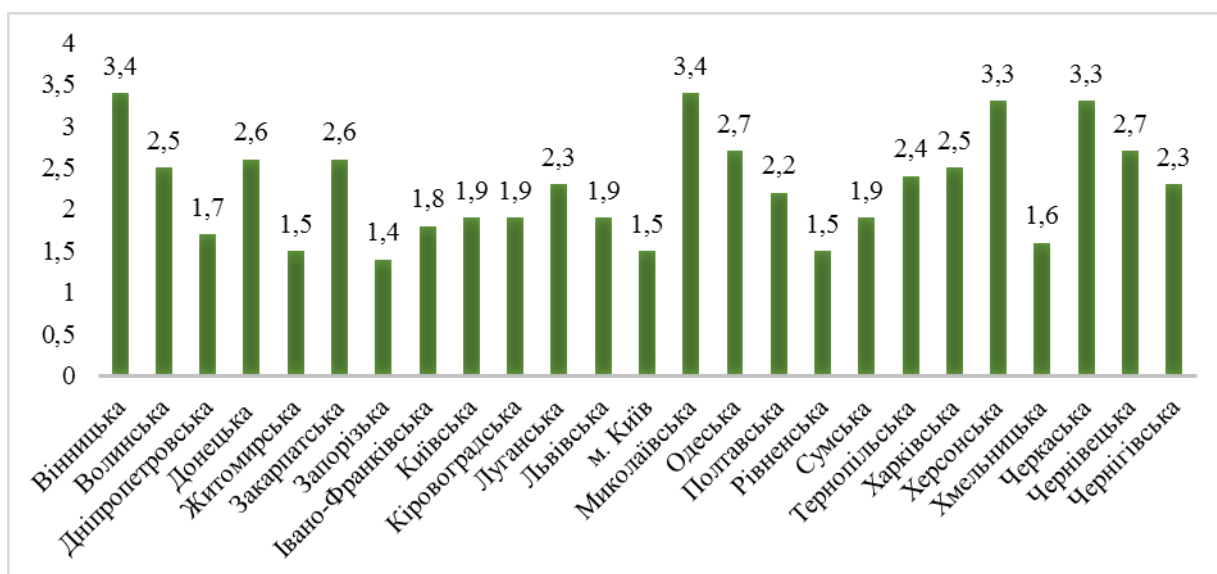

Рис. 2. Частка видатків на Covid-19 в місцевих бюджетах у 2020 р.

Фінансування заходів місцевими бюджетами пов'язаних з Covid-19 є досить неоднозначною, і коливається в межах від 1,4 % – Запорізька область до 3,4 % – Вінницька і Миколаївська, частка фінансування залежить від фіскальної спроможності місцевих бюджетів, ступеня поширення інфекції серед населення регіону, періоду перебування регіону в жорстких карантинних обмеженнях тощо.

Співставлення видатків по боротьбі з Covid-19 місцевих бюджетів на одного мешканця демонструє найвищий рівень у Вінницькій області – 390 грн на 1 мешканця, Миколаївській – 373, Черкаська – 369, найменше коштів виділяли Рівненська – 161, Житомирська – 168, Хмельницька – 172 грн.

Результати аналізу видатків місцевих бюджетів свідчать про диференціацію розміру видатків на заходи боротьби з Covid-19, що залежить від фінансової спроможності регіону, регіональної політики боротьби з Covid-19, рівня захворюваності.

Література

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. Офіційний вебсайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/spending-agencies/graphic> (дата звернення: 15.09.2021).

2. Міністерство фінансів України. Офіційний вебсайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 15.09.2021).

УДК 336.32

Дерюга Анатолій Володимирович

аспірант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка
(Україна)»*

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогоднішній день, економічне, соціально-політичне становище в Україні обумовлює гостру необхідність у захисті від негативних зовнішніх та внутрішніх впливів різноманітних загроз. За умови достатнього рівня економічної безпеки держави забезпечується розвиток економічного потенціалу території, посилюється його здатність протистояти дестабілізуючим факторам, розвивається інфраструктура та власне задовольняються життєво важливі інтереси населення [1].

Так, сутність економічної безпеки полягає в тому, що вона є базою для будь-яких інших напрямів, проявів та відгалужень безпеки держави. Фактично завдяки знанням цього відгалуження також можна передбачити наслідки зовнішніх або внутрішніх діянь з метою зменшення їх можливого негативного впливу на розвиток держави.

Виходячи з положень державного управління, до структури методів державного управління у сфері економічної безпеки входять:

- засоби,
- способи,
- прийоми.

Способами, вважаємо тут, є певні дії, що дають можливість досягти очікуваних результатів. Засобами державного управління у сфері економічної безпеки є інструменти, за допомогою яких здійснюється вплив. У свою чергу прийомами державного управління у сфері економічної безпеки є складові елементи форм реалізації методів управління у сфері економічної безпеки, які застосовуються у ситуації що виникла.

Виходячи з цього, доцільним буде звернути увагу на головні принципи державної політики забезпечення економічної безпеки, серед яких можна виділити наступні [2]:

1. Верховенство закону під час забезпечення економічної безпеки.
2. Додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави.
3. Взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки.
4. Своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів.
5. Пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру.
6. Інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Наявність вищезазначених принципів тягне за собою створення відповідних інституцій, діяльність яких спрямовано на забезпечення економічної безпеки країни. Інституційний вектор через власні механізми може забезпечити цілісність всієї економічної системи, як наслідок і її ефективний розвиток.

Так, доцільним є виокремлення складових інституційного забезпечення економічної безпеки (рис.1).

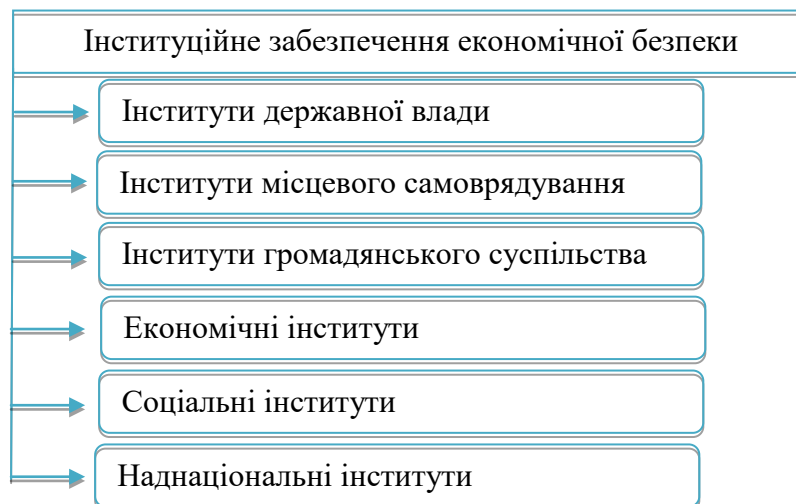

Рис.1. Інституційне забезпечення економічної безпеки

Державні інститути завжди виражають та захищають інтереси держави. Вони і суб'єкти, і об'єкти інституцій господарського порядку. Будучи управлінцями такого порядку, вони персоніфікують економічні відносини й спрямовують їх на досягнення цілей, реалізацію інтересів держави.

Одним із таких новостворених інститутів державної влади є Бюро економічної безпеки України, що є центральним органом виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно до покладених завдань, Бюро економічної безпеки України виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції.

У своїй аналітичній діяльності Бюро економічної безпеки України застосовує ризик-орієнтований підхід, під час якого здійснюється: оцінювання, повторне оцінювання ризиків; періодична фіксація результатів його застосування; підтримка в актуальному стані інформації щодо оцінки ризиків [3].

Ризик-орієнтований підхід в сучасних умовах є доцільним та стає загальноприйнятим підходом у різноманітних сферах. Доцільність цього підходу підкріплюється реально існуючим ризиками, які виступають дестабілізуючими факторами для української економіки та економічної безпеки в цілому. Реальна ефективність підходу базується на правильності визначення ризиків, їх кількості, значущості та напрямку управлінських дій на їх нейтралізацію / уникнення.

Література

1. Кіржанецький Ю. І. Безпека банківської системи як запорука економічної безпеки України / Ю. І. Кіржанецький / Науковий вісник ЛДУВС. – 2020. – №4. – С. 255 – 267.
2. Повзун Д. І. Економічна безпека регіону як складова національної безпеки України [Текст] / Д. І. Повзун // Економічна наука. – 2020. – С. 89 - 94.
3. Про бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX // Відомості Верховної ради України. – 2021. – № 23. – Ст. 197 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/1150-20#Text>.

УДК 330.322

Кудінов Олександр Миколайович
аспірант,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНДЕКСУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ КРАЇНИ

За умов сучасної економічної політики і розвитком технологій показник індексу людського розвитку є одним із найважливіших показників розвитку держави. На сьогоднішній день найбільш впливовим фактором розвиненості країни є її технологічний розвиток, а індикатором є людська обізнаність. У ХХ ст. було науково доведено, що соціальні фактори мають визначний вплив на економічне зростання. Саме аналіз основних показників людського розвитку дасть змогу виявити слабкі місця національної економіки.

Проблемою України в поставленому питанні є недостатня вивченість проблеми значної відсталості за рівнем людського розвитку країн, що розвиваються, від високорозвинених країн. Тож необхідність вирішення проблеми незбалансованості показників людського розвитку.

Індекс людського розвитку (далі ІЛР) заснований на трьох основних площинах: - довготривале та здорове життя; - доступ до знань, - гідний рівень життя. Середньою тривалістю життя вимірюється довготривале та здорове життя Рівень знань вимірюється середньою кількістю років, витрачених на освіту дорослим населенням, тобто середньою кількістю років навчання протягом життя у людей віком від 25 років; а доступ до навчання та знань — очікуваними роками навчання для дітей-першокласників, тобто загальною кількістю років навчання, на які дитина, що досягає шкільного віку, може розраховувати, якщо панівні моделі вікових показників зарахування до школи залишаються незмінними протягом життя дитини. Рівень життя вимірюється валовим національним доходом (ВНД) на душу населення (рис.1).

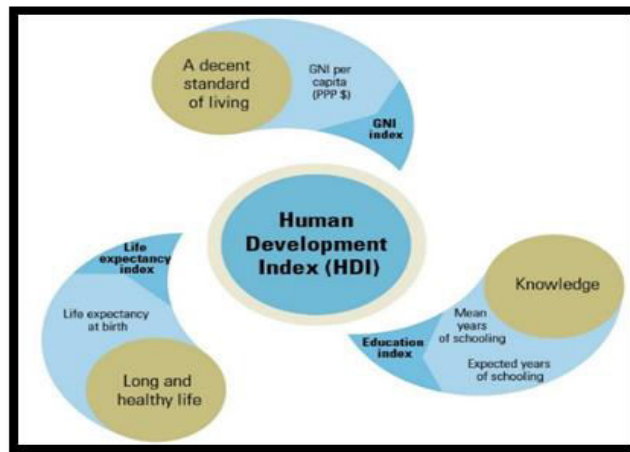

Рис.1. Трьохвимірний простір індексу людського розвитку

За 2018 рік Україна отримала значення ІЛР 0,750, що відносить її до високої категорії людського розвитку — 88 позиція зі 189 країн і територій. За період з 1990 до 2018 року значення ІЛР України збільшилося з 0,705 до 0,750, тобто на 6,3%. За період з 1990 до 2018 року очікувана тривалість життя при народженні в Україні збільшилась на 2,1 років, середня кількість років навчання збільшилася на 2,2 роки, а очікувана кількість років навчання зросла на 2,7 років. ВНД на душу населення України скоротився приблизно на 25,6 відсотка в період між 1990 та 2017 рр. Детальніший аналіз компонентів ІЛР, представлений в оновленій статистиці ПРООН 2018 року, засвідчує нерівний розподіл показників по освіті, середній тривалості життя та доходах серед жінок та чоловіків у різних країнах.

Таким чином, реалізація функції соціальної держави у нашій країні можлива лише в разі забезпечення позитивної динаміки рівня життя як інтегрального показника соціально-економічного прогресу і переорієнтації соціальної політики на середні стандарти. Загальною метою всіх економічних реформ є досягнення більш високого рівня життя населення. Крім того, в Україні передбачається встановлення величини неоподаткованого мінімуму доходів громадян, однак він незмінний з років незалежності – 17 гривень і не відповідає вимогам соціальної політики.

Отже, завдання фінансового забезпечення рівня життя населення полягає у розробці механізму фінансування рівня життя має проводитися також за регіонами країни, завдяки чому виявляються відмінності в економічному розвитку у зв'язку з фінансовими, соціальними та іншими особливостями цих регіонів. Однією із ефективних реформ по забезпеченню цього є реформа децентралізації. Вищезазначені заходи у довгостроковій перспективі призведуть до покращення значення індексу людського розвитку, що забезпечить також підвищення рівня життя населення та інвестиційної привабливості країни.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: . – www.ukrstat.gov.ua
2. UN, Human Development for Everyone. Briefing note for countries on the 2016 Human Development Report. Human Development Report, 2016.
3. Шинкарьок О.В. Сутність та складові фінансової безпеки людського розвитку в Україні: відтворювальний підхід. / О.В. Шинкарьок, В.Ф. Столяров // *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 1(18). – С. 27-32.

Білько Станіслав Сергійович,
здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Поглиблення цифрових трансформацій національної економіки як наслідок інформаційно-технологічного розвитку спричиняє вільне й неконтрольоване переміщення інформаційних потоків в глобальному інформаційному просторі та призводить до виникнення потенційних і реальних загроз інформаційній безпеці України. В цьому аспекті питання формування сприятливого регуляторного середовища як базису розроблення ефективних форм реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки набуває особливої актуальності.

Теоретико-методологічною основою дослідження інституційно-правового забезпечення інформаційної безпеки правомірно визначити фундаментальні положення неокласичної економічної теорії. Доцільність використання інституціонального підходу аргументовано ефективністю його інструментарію у процесах формування інституційної архітектури та механізму забезпечення інформаційної безпеки.

Дослідження інституційно-правового забезпечення інформаційної безпеки доцільно розпочати з деталізації та систематизації категоріального апарату, зокрема понять «інститут», «інституції», «інституційне забезпечення».

Аналіз наукових підходів до визначення категорій «інститут» та «інституція» дає змогу зробити висновок про однорідність їх економічного змісту та відмінність ступеня системності. Інституцію правомірно розглядати як систему, тоді як інститут – базовий невіддільний елемент інституції [1].

Узагальнюючи погляди представників «нового» інституціоналізму інституції доцільно визначити як систему норм і правил, які охоплюють формальні та неформальні норми, що регламентують відносини між економічними суб'єктами і передбачають наявність відповідних організаційних структур з метою досягнення певних цілей [2].

Формою прояву інституцій є інститути. Сутнісними характеристиками цієї категорії можуть виступати як юридичні норми, так і порядок встановлення зв'язків між ними, «що надає можливість упорядкувати (регламентувати) стосунки між суб'єктами права з метою надання їм стійкого характеру, для чого і створюються відповідні організаційні структури та органи контролю» [3, 4].

У контексті проведеного дослідження інституційне забезпечення правомірно визначити як процес формування інституцій (формальні та неформальні норми, які впливають на поведінку суб'єктів) та інститутів (юридичні норми), які консолідовано у формі організацій (підприємства, інфраструктура, державні органи), законів (нормативно-правові акти) та правил (економічні закони ринкової економіки) у процесі еволюції ринкового механізму. Невід'ємним елементом інституційного забезпечення є інституційно-правове забезпечення.

Враховуючи об'єкт інституційно-правового забезпечення, доцільно дати авторське трактування поняттю «інституційно-правове забезпечення інформаційної безпеки» – нормативна форма реалізації функцій державних та недержавних інституцій

у напрямку забезпечення стану захищеності інформаційного середовища та протидії ризикам і загрозам, спричинених поширенням негативних інформаційних впливів.

Система нормативно-правових актів, що регулюють питання інформаційної безпеки включає: Конституцію України, Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», Стратегію інформаційної безпеки, Стратегію кібербезпеки України, Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, Концепцію розвитку цифрових компетентностей, Міжнародні стандарти серії ISO/IEC 27000, нормативні документи в галузі технічного захисту інформації (НД ТЗІ) та державні стандарти України стосовно створення і функціонування КСЗІ, інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері інформаційної безпеки.

До 2021 року інституційно-правове забезпечення інформаційної безпеки зводилося до опосередкованого розгляду окремих її аспектів або стосувалося системи технічного захисту інформації.

Так, Конституцією України ст. 17, поряд із захистом суверенітету і державної цілісності України, передбачено «забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу».

В Законі України «Про національну безпеку України» визначені напрями державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки, кібербезпеки. Водночас, як доповнення, у Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» інформаційна безпека визнається невід'ємною частиною політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки.

Прийнята у вересні 2021 року Стратегія інформаційної безпеки стала концептуальною основою забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Стратегією визначено засади забезпечення інформаційної безпеки України, протидії загрозам національній безпеці в інформаційній сфері, захисту прав осіб на інформацію та захист персональних даних [5].

Таким чином, прийняття Стратегії інформаційної безпеки є свідченням усвідомлення необхідності забезпечення інформаційної безпеки України як основи захисту національних інтересів в умовах діджиталізації. Цей документ окреслив вектори державної регуляторної політики у зазначеній сфері та стане базисом для формування ґрунтового інституційно-правового забезпечення інформаційної безпеки.

Література

1. Hlushko A., Marchyshynets O. Institutional provision of the state regulatory policy in Ukraine Journal of Advanced Research in Law and Economics. ASERS Publishing House. 2018. Volume 9, Issue 3. pp. 941-948.
2. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / [пер. з англ. І. Дзюб]. К.: Основи, 2000. 198 с
3. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення. К.: Знання України, 2011. 299 с.
4. Онищенко С. В. Інституційне забезпечення бюджетної безпеки України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2016. Вип. 5. С. 31-38.
5. Указ Президента України від 15 вересня 2021 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України».

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Зміни в житті людей зараз тісно пов'язані з феноменом цифровізації, який набирає популярності та стає фундаментальною тенденцією нашого часу, що призводить до посилення тиску на бізнес-середовище. Підприємці та компанії змушені адаптуватися до нових тенденцій та змінити підходи до управління інформацією.

Діалог та розрахунки з клієнтами все частіше відбуваються дистанційно, завдяки прогресу комунікаційних технологій. Інформація про методи виробництва, результати ринкових досліджень активно перекладається у цифрові формати та являє собою комерційну цінність. Тому в умовах діджиталізації досить актуальною є проблема забезпечення захисту інформації суб'єкта підприємництва, а саме комерційної таємниці.

Доречним є питання про критерії вибору інформації, яку необхідно захищати. Відповідь на це питання дає визначення поняття «комерційна таємниця», яке викладено в ст. 36 Господарського кодексу України [1]: «Відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею».

У Цивільному кодексі України [2] поняття комерційної таємниці трактується як інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складників є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить. З наведеного визначення можна виділити ознаки комерційної таємниці, а саме: інформаційність комерційної таємниці; таємність; комерційна цінність; обмежений доступ.

Нині проблема захисту комерційної інформації стоїть дуже гостро, оскільки являє собою цінний складник професійної діяльності сучасного суспільства.

Необхідність збереження комерційної інформації досліджена американськими фахівцями. За їхніми підрахунками втрата 20% інформації, що становить комерційну таємницю, веде до розорення фірми (організації) протягом місяця в 60 випадках зі 100.

Законодавством України передбачені норми захисту комерційної таємниці, зокрема Стаття 231 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за незаконне збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, тобто умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, у вигляді накладення штрафу від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

Законодавством України закріплено відповідальність за розголошення комерційної або банківської таємниці. Так, умисне розголошення комерційної або банківської таємниці (без згоди її власника) особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, карається у вигляді накладення штрафу розміром від однієї тисячі до трьох тисяч

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ст.232 Кримінального кодексу України) [3].

Термін «діджиталізація» набуває все більшої популярності в економіці та в інших галузях. Це той фактор, який надає великі переваги для розвитку та зручного використання цифрових технологій. Та поряд із цим існують певні проблеми у захисті комерційної таємниці, які виникають у процесі діджиталізації.

У своїй класичній формі захист комерційної таємниці часто складається з інформування працівників компанії про неприпустимість розголошення конфіденційної інформації, затвердження місцевих норм, що передбачають правила конфіденційності в організації, нанесення відповідних штампів на документи, зберігання цих документів у сховищах тощо.

У ході цифровізації суспільства заходи щодо захисту комерційної таємниці суттєво змінюються. Значення технічних засобів та криптографічних методів перетворення інформації зростає, а доступ працівників до засобів комунікації на робочому місці дедалі обмежується.

Такі заходи пов'язані з тим, що порушення закону про комерційну таємницю часто полягають у копіюванні конфіденційної інформації на зовнішні носії, збереженні цієї інформації на своїх сторінках у соціальних мережах або електронній пошті, у разі випадкового розкриття під час особистого листування.

Щодо випадкового розкриття інформації, слід зазначити, що сьогодні дуже часто працівники використовують електронну пошту та різні месенджери у робочий час не лише для виконання професійних задач, а й для особистих цілей.

В контексті глобальної інформатизації суспільства існує багато загроз незаконному розповсюдженню інформації, включаючи добровільне вилучення комерційної інформації, несанкціоноване розповсюдження інформації та незаконний доступ до інформаційних ресурсів. Тому в процесі цифровізації необхідним є використання деяких методів безпеки, зокрема: аутентифікація та контроль доступу; фільтрація вмісту; шифрування інформації; аудит безпеки.

Отже, комерційна таємниця в умовах діджиталізації потребує додаткових заходів її захисту. З розвитком технологій ризик витоку комерційної інформації є простішим, що насамперед пов'язаний з людським фактором. Але з розвитком цифрових технологій виникає необхідність захисту комерційної таємниці саме в технічному плані, адже все частіше відомі випадки кіберзагроз, дезінформації, фейків та інше.

Діджиталізація збільшує коло операцій які можна провести з будь-якої точки світу за допомогою телефону чи комп'ютеру. Але разом із цим спрощується і доступ до комерційної інформації, яку можна отримати незаконним шляхом. Це потребує захисту такої інформації, як з боку фінансових комерційних та інших установ, так і з боку звичайних громадян.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах розробка методів оцінки фінансової безпеки компанії має велике методологічне значення, обумовлене необхідністю майже щоденного моніторингу фінансового стану компанії, а отже – підтримання її фінансової стійкості в умовах невизначеності. Тому важливою складовою управління фінансовою безпекою компанії є об'єктивне та своєчасне оцінювання її рівня, що дасть можливість своєчасно виявляти недоліки фінансового менеджменту та виправити їх без ризику втрати фінансової стабільності та платоспроможності у майбутньому.

За результатами систематизації підходів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства їх варто розділити на три групи:

- оцінка рівня фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства;
- оцінка рівня фінансової безпеки на основі визначення фінансового стану підприємства;
- оцінка рівня фінансової безпеки на основі інтегральних показників.

У методах першої групи фінансова безпека підприємства оцінюється в рамках розрахунку субіндексів окремих складових загальної економічної безпеки підприємства. До таких елементів пропонується включити такі функціональні компоненти: фінансова безпека, грошово-кредитна, зовнішньоекономічна, банківська справа, страхування, акції, інвестиції [1]. Залежно від характеру діяльності, для кожного конкретного підприємства використовуються лише ті елементи, які відповідають його виду економічної діяльності.

Оцінка рівня фінансової безпеки компанії на основі визначення системи показників, що характеризують рівень фінансового становища компанії, дозволяє виявляти загрози фінансовій безпеці компанії на основі аналізу кількох або комплексу фінансових показників.

При оцінці рівня фінансової безпеки компанії слід віддати перевагу використанню інтегрованих показників безпеки, отриманих шляхом використання багатовимірних статистичних методів. Водночас важлива частина методів не враховує зв'язок між фінансовою безпекою та загрозами. Важливо кількісно оцінити взаємозв'язок між інтегрованим рівнем фінансової безпеки компанії та між загрозами фінансовій безпеці. У підходах, що аналізуються для оцінки рівня фінансової безпеки компанії, вчені зосереджуються на поточних та ретроспективних оцінках рівня безпеки, не звертаючи своєї уваги на оцінки на майбутнє.

Встановлено, що ряд вчених, зокрема, І.О. Бланк, І.А. Александров, О.А. Орлова, А.В. Полов'ян, пропонують оцінювати фінансову безпеку бізнесу на основі визначення та оцінки загального фінансового стану компанії та ефективності її діяльності. Так, І.О. Форма визначає такі методи аналізу фінансової безпеки компанії [2]: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, бенчмаркінг, інтегрований аналіз та аналіз коефіцієнтів. Автор виділяє наступні групи аналітичних фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства, платоспроможності (ліквідності), оборотності активів, оборотності капіталу, рентабельності (прибутковості). Проте, оцінку фінансової безпеки бізнесу не можна звести до простого аналізу фінансового стану компаній, оскільки в залежності від особливостей цієї економічної категорії оцінка її рівня вимагає підходів та спеціальних методів.

Визначення рівня фінансової безпеки підприємства вимагає використання методу показників, що дозволить ґрунтовно підходити до розробки ефективної системи заходів щодо нейтралізації впливу тих чи інших факторів на фінансову безпеку та підвищення її рівня. Загалом, існуючі методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства схематично узагальнено на рис. 1.

Отже, практичним інструментом визначення рівня фінансової безпеки компанії має стати розробка та впровадження швидкої діагностики, яка дозволить приймати управлінські рішення з мінімальною втратою часу та максимальною ефективністю. Метод оцінки рівня фінансової безпеки вітчизняних підприємств повинен базуватися на традиційних показниках, що використовуються при плануванні, обліку та аналізі господарської діяльності, та відображати фінансово-економічні аспекти бізнесу, наявність, розташування, використання та рух бізнес-ресурсів.

Таким чином, проблема методологічного забезпечення процесу оцінки фінансової безпеки компаній залишається невирішеною. Необхідно визначити складові фінансової безпеки підприємства, сформувані систему показників для визначення її рівня, обґрунтувати вагові коефіцієнти та сформувані метод визначення інтегрального індексу фінансової безпеки підприємства з урахуванням впливу загроз зовнішнього середовища.

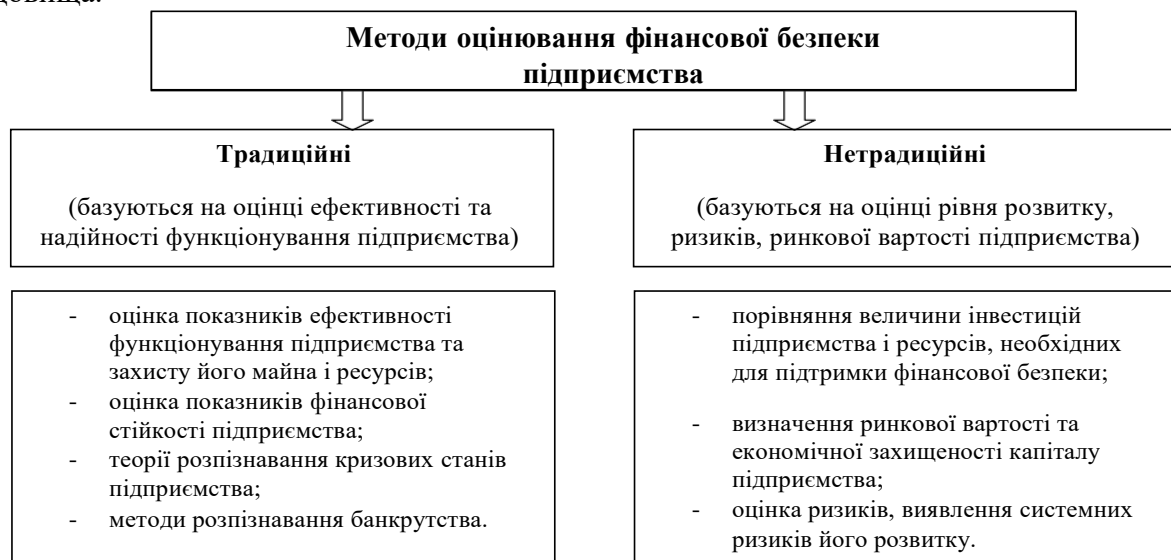

Рис. 1. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Література

1. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95 (872 с.).
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К. : Ника-Центр, Эльга, 2006. 776 с.
3. Пугач О.А. Моделирование угроз системе экономической безопасности национальной экономики с позиций их своевременного выявления та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. №3. С. 103–109.
4. Портнова Г.О., Антоненко В.М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки. *Зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. №1. С. 347–357.

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Одним з найважливіших пріоритетів економічної політики країни є фінансова безпека держави. Адже формування економіки інноваційного типу залежить від низки факторів, які включають в себе: стабільність внутрішньої економічної системи, її інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності. Стримування інфляційних процесів, зростання капіталізації фондового та страхового ринків, захист національної грошової одиниці від зовнішніх коливань – вихідні постулати, які є гарантією високого рівня фінансової безпеки держави.

Розглянемо поняття «фінансова безпека» у різних аспектах. За М. Єрмощенко, фінансова безпека – це такий стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інтересів, достатністю обсягів фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення в цілому, що забезпечує ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток [1].

С. Кульпінський пропонує під фінансовою безпекою розуміти здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фіскальної та монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи і створення сприятливого інвестиційного клімату [2].

Фінансова безпека є важливим елементом економічної безпеки, тому нехтування її станом може призвести до підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою втратою її фінансової незалежності та суверенітету. Фінансова безпека відповідає за створення умов стійкого, надійного функціонування фінансової системи держави чи регіону, яка запобігає появі фінансової кризи, деструкції фінансових потоків, збоїв в забезпеченні основних учасників економічної діяльності фінансовими ресурсами, порушенню стабільності грошового обігу [3].

Зважаючи на те, що фінансова безпека не є статичною, то механізм її забезпечення становить сукупність організаційних та інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження та ліквідацію загроз стабільності і стійкості фінансової системи, містить 3 елементи:

1. Об'єктивний і всебічний моніторинг економіки і фінансової сфери з метою виявлення і прогнозування загроз інтересам об'єктів фінансової безпеки.

2. Вироблення порогових значень фінансових та соціально-економічних показників, перевищення яких може провокувати фінансову нестабільність і фінансову кризу.

3. Розробка та реалізація конкретних заходів, спрямованих на попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави [4].

Поряд із механізмами забезпечення фінансової стабільності у державі не менш важливу роль відіграють елементи, які складають фінансову безпеку країни. До них належать: система фінансово-економічної безпеки (підсистеми банківської, бюджетної, боргової, грошово-кредитної, валютної безпеки, безпеки небанківського фінансового сектору); суб'єкти забезпечення (органи державної влади, національної регулятори фінансового ринку); інформаційні засади (стратегія безпеки, державна програма

безпеки, нормативно-правові акти, накази, розпорядження регуляторів фінансового ринку); кадровий компонент (державні службовці, на яких покладено функції забезпечення безпеки); механізм управління (сукупність взаємопов'язаних управлінських рішень, спрямованих на досягнення високого рівня фінансово-економічної безпеки держави, реалізацію її економічних та фінансових інтересів, інтересів громадян та суб'єктів господарської діяльності в умовах наявності економічних та фінансових загроз функціональному стану системи фінансово-економічної безпеки); ресурси, засоби та інструменти (регулювання, моніторинг, контроль, нагляд).

Основне завдання держави в контексті забезпечення фінансової безпеки держави – створення економічного, політичного, правового середовища, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси тощо. Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, у розробці яких критеріями для підтримання фінансової безпеки на макрорівні є її складові, а основними стабілізаційними напрямками можуть бути: зниження дефіциту державного бюджету; ліквідація нецільового використання бюджетних коштів та заборгованості із соціальних виплат; здійснення бюджетної реформи; удосконалення податкової системи; детінізація економіки; зниження інфляції; створення достатнього золотовалютного запасу держави; вдосконалення національної банківської системи; реалізація виваженої політики внутрішніх і зовнішніх запозичень; забезпечення позитивної динаміки платіжного балансу тощо [5, 6].

Отже, фінансова безпека будь-якої країни є ключовою і доволі важливою складовою її економічної безпеки, особливо на сучасному етапі розвитку світового господарства. Тому гарантування фінансової стабільності та безпеки будь-якої країни, особливо тієї, що розвивається, в тому числі і України, та її фінансової системи особливо є актуальним і важливим сьогодні, адже через поширення процесів, породжених та ініційованих глобалізацією, будь яка фінансова система переходить на інший якісний рівень регламентації та регулювання.

Література

1. Луцик-Дубова Т. О. Основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України / Т. О. Луцик-Дубова. // Кіровоградський національний технічний університет. – 2016.
2. Фінансова безпека підприємств та банківських установ / [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін.]. // ДВНЗ «УАБС НБУ». – 2019. – С. 12.
3. Забезпечення фінансової безпеки України в сучасних економічних умовах / А.Д. Глушко, Ю.А. Кропивна, Ю.С. Лаптішчук // Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи», 8 листопада, 2018 р. – Полтава: ПолтНТУ. – с. 116-119.
4. Носань Н. С. Основи забезпечення фінансово-економічної безпеки на мікро- та макрорівнях: українські реалії / Н. С. Носань, Д. М. Куценко. // Черкаський державний технологічний університет. – 2019. – С. 51–56.
5. Главатчук Д. Д. Удосконалення стану фінансової безпеки України на підставі аналізу зарубіжного досвіду [Електронний ресурс] / Д. Д. Главатчук. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/7260/1/7047_IR.pdf.
6. Онищенко С.В., Білько С.С., Шклярчук А.В. Загрози фінансово-економічній безпеці України в умовах пандемії COVID-19. Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених, студентів та аспірантів «Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність» 11 червня 2020 року. – Полтава: ПолтНТУ, 2020. С. 120-121.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Активізація процесів діджиталізації та їх вплив на прискорення зростання ВВП є актуальними питаннями, які досліджуються не лише вітчизняними та зарубіжними вченими, а й міжнародними організаціями, серед яких World Bank, World Economic Forum, The Boston Consulting Group, SAP тощо. Економіка в умовах діджиталізації ґрунтується на створенні та впровадженні цифрових технологій в діяльність господарюючих суб'єктів та громадян. Удосконалення аналізу BIG DATA, повсякденне використання мобільних пристроїв, розвиток Інтернету та сучасних комп'ютерних технологій беззаперечно є інноваційними елементами, які покликані вирішувати соціально-економічні потреби на мікро- та макрорівні. Діджиталізація на сьогоднішній день розглядається як ключовий драйвер зростання ВВП. Водночас діджиталізація є не лише інструментом реалізації національних економічних інтересів, але й джерелом нових ризиків і загроз безпеці національної економіки [1]. У зв'язку з цим забезпечення інформаційної безпеки в умовах становлення цифрової економіки є одною з пріоритетних задач як на рівні держави, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Інформаційна безпека – це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і розвиток в інтересах громадян, організації, держави, при якому забезпечується їхнє існування і прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз [2].

Розвиток процесів діджиталізації та рівень інформаційної безпеки є важливими індикаторами, які визначають місце країн в міжнародних рейтингах. Україна демонструє позитивну динаміку і у 2021 році піднялася на 29 позицій у рейтингу індексу електронної участі Організації Об'єднаних Націй, який формується в рамках дослідження UN E-government Survey. Сьогодні Україна посідає 46-е місце зі 193 країн світу – учасниць рейтингу. Лідерами цього рейтингу є Естонія, Південна Корея, США, Японія та Нова Зеландія.

Водночас, як зазначалося вище, діджиталізація несе в собі низку ризиків та загроз, зокрема зростання рівня кібератак і кібершахрайств [3]. Для підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю, розвинені країни світу досить давно почали відповідні роботи, необхідні для створення власної стратегії кібербезпеки. Інциденти в сфері кібербезпеки позначаються на життєдіяльності споживачів інформаційних і багатьох інших послуг та кібератаки, націлені на різноманітні об'єкти інфраструктури систем електронних комунікацій чи управління технологічними процесами [4].

Стратегією кібербезпеки України визначені стратегічні цілі набуття кіберстійкості:

1. Національна кіберготовність та надійний кіберзахист – запровадження і реалізація чітких та зрозумілих для всіх зацікавлених сторін заходів щодо національної кіберготовності в інтересах забезпечення економічного добробуту та захисту прав і свобод кожного громадянина України.

2. Професійне вдосконалення, кіберобізнане суспільство та науково-технічне забезпечення кібербезпеки – проведення докорінної реформи системи підготовки та

підвищення кваліфікації фахівців у сфері кібербезпеки, а також здійснення заходів щодо збереження наявного кваліфікованого кадрового потенціалу.

3. Безпечні цифрові послуги – забезпечення досягнення балансу між потребами суспільства, вітчизняного ринку, економіки держави та необхідними заходами з кібербезпеки, а також надійністю та безпекою цифрових послуг протягом усього їхнього життєвого циклу[3].

Пріоритетами забезпечення кібербезпеки України в напрямку підвищення рівня інформаційної безпеки в цілому є наступні (рис. 1).

Отже, процеси діджиталізації, які охопили всі галузі національної економіки, призвели до виникнення нових ризиків та загроз. Це вимагає постійного удосконалення методів боротьби з кіберзлочинами, розробки інформаційних систем та методів, спрямованих на забезпечення кібербезпеки країни. Від рівня захищеності цифрових даних буде залежати рівень безпеки як окремих суб'єктів господарювання, так і країни в цілому. Саме тому забезпечення інформаційної безпеки має бути пріоритетною ціллю управлінців різних рівнів.

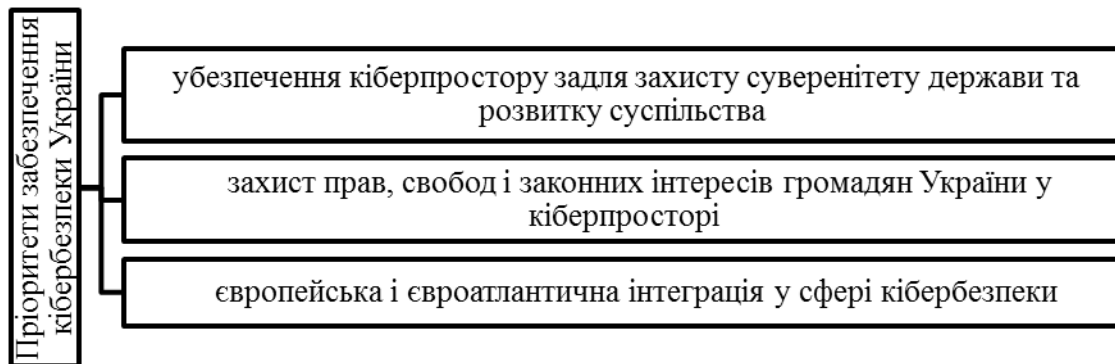

Рис. 1. Пріоритети забезпечення кібербезпеки України

Література

1. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Концептуальні засади інформаційної безпеки національної економіки в умовах діджиталізації / С.В. Онищенко, А.Д. Глушко // Соціальна економіка. – ХНУ, 2020. – Вип. 59. – с. 14-24.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
3. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. Threats to information security of Ukraine in the conditions of digitalization / S. Onyshchenko, A. Hlushko, O. Maslii // The world of science and innovation. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference (July 1-3, 2021). Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2021. Pp. 69-73. (374 p.)
4. Khlaponin, Y. I., Kondakova, S. V., Shabala, Y. Y., Yurchuk, L. P., & Demianchuk, P. S. Аналіз стану кібербезпеки в провідних країнах світу. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*. 2019. № 4(4), С. 6-13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2019.4.613>
5. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

УДК 338

*Chechelashvili Maya,
Doctor of Economics,
Professor at the Georgian Technical University,
Tbilisi, Georgia*

FINANCIAL MARKET AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT IN GEORGIA

The Bank of Georgia has prepared a draft “Guidelines for the development of the financial market” in the country for the period from 2022 to 2024 for public consultations and coordination with the government. The document is posted on the regulator's website.

Thus, the Central Bank of Georgia has identified eight priorities for these years:

- protecting the rights of consumers of financial services and investors, increasing the financial literacy of the population;
- help in creating a favorable environment for introducing new technologies and support for innovations in the financial market;
- increasing the availability of financial services for citizens and businesses;
- promoting competition in the financial market (this includes regulating ecosystems, creating conditions for informed consumer choice and reducing barriers for financial service providers, as well as supporting the competitive neutrality of the state in the financial market);
- ensuring financial stability;
- expanding the contribution of the financial market to the achievement of sustainable development goals (ESG);
- development of long-term financing through cooperation with the government of the country;
- development of regulation of financial market sectors - banks, microfinance institutions, insurance companies, private pension funds, and other financial intermediaries.

At the same time, when drawing up the document, the Central Bank took into account a number of internal and external factors that can significantly affect the financial market, the speed and scale of implementation of changes, and the prospects for development in general. First of all, the regulator indicated the epidemic situation associated with the coronavirus pandemic. In second place are global macroeconomic and geopolitical factors, including increased inflationary pressures and the effects of “earlier normalization of monetary policy,” exacerbation of debt problems, especially in emerging markets, and the consequences of the completion of anti-crisis measures in different countries.

As for the ESG agenda, here the Central Bank indicated that the regulation of this area in the world is taking place in an accelerated mode. Georgia, on the other hand, may not keep up with general trends, which carries the risks of reducing the competitiveness and investment attractiveness of the Georgian economy and the financial market in the international arena.

Finally, the regulator admitted a deterioration in the competitive environment and an increase in technological inequality, problems in the field of interdepartmental interaction in the development, consideration, and adoption of legislative changes, as well as a lack of resources among market participants in terms of the implementation of the measures taken.

Девадзе Анзор Хемидович,

*кандидат економічних наук, професор, керівник департаменту туризму, академік
Академії наук бізнесу Грузії*

Батумський державний університет ім. Ш. Руставелі

(м. Батумі, Грузія)

Скриль Віталія Вячеславівна,

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Україна)

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ КРАЇНИ

Складнощі на шляху фінансової стабілізації та економічного зростання України значною мірою зумовлені дефіцитом фінансових ресурсів. Одним із інструментів пом'якшення фінансових проблем та пожевлення економічної кон'юнктури в країні є зовнішні запозичення. В умовах економіко-політичної кризи в країні, введенням військових дій на східній території України, поширенням пандемії коронавірусу та прогнозом зниження вітчизняного ВВП, актуальною постає проблема забезпечення боргової безпеки нашої держави.

Так склалося історично, що упродовж майже усього періоду незалежності Україна активно залучала зовнішні кредити з метою покриття дефіциту бюджету. Як наслідок державний борг невпинно зростає, зовнішні фінансові зобов'язання України збільшувались, що апriori загрожує фінансовій безпеці країни та може спричинити настання дефолту. Проблема полягає в тому, що дефіцит державного бюджету та платіжного балансу, неефективний механізм залучення позик та їх використання, неврахування об'єктивних закономірностей управління державним зовнішнім боргом можуть призвести до загострення фінансової кризи і до краху фінансової системи країни в цілому.

Для України завжди хронічною була і залишається проблема зовнішнього державного боргу. В умовах корона-кризи дана проблема набула нових більш складних обрисів. Велика кількість країн, у тому числі й Україна, опинилася у ситуації дефіциту фінансових ресурсів, на відновлення економіки необхідний не один рік. Для стабілізації ситуації залучення кредитів з боку іноземних організацій, кредиторів, країн, де існує надлишковий капітал стало єдиною можливою альтернативою.

На рис.1 наведемо структуру зовнішнього боргу України станом на 31.12.2020.

Найбільша частка зовнішнього боргу припадає на заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку – 46 %. З метою забезпечення припливу іноземних інвестицій Національний банк України продавав цінні папери на зовнішніх ринках. На другому місці за часткою заборгованості знаходиться заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій, на яку припадає 41 % усіх зовнішніх зобов'язань.

Серед міжнародних фінансових організацій слід виділити Міжнародний банк реконструкцій та розвитку, Європейське співробітництво, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкцій та розвитку, Європейський Інвестиційний банк та Фонд чистих технологій. Саме зазначені міжнародні організації стали головними стратегічними партнерами для України та надавали фінансову допомогу й

продовжують надавати. У загальному обсязі на заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку та заборгованість перед міжнародними фінансовими організаціями припадає близько 87 % усіх зовнішніх зобов'язань або 1018 млрд. грн.

Рис. 1. Структура зовнішнього боргу України станом на 31.12.2020, %
Source: State Statistics Service of Ukraine [1]

На заборгованість за позиками від іноземних банків припадає всього 6 %. Серед іноземних банків слід виділити 4 головних, перед якими найбільша заборгованість України: Cargill, Chase Manhattan Bank Luxembourg S.A., Credit Agricole Corporate and Investment Bank та Deutsche Bank AG London.

Має Україна заборгованість й перед урядами іноземних держав у сумі 38,58 млрд. грн., що складає 3 % від усієї зовнішньої заборгованості. Наша держава має заборгованість перед урядами Японії, Росії, Польщі, Канади, Німеччини, Польщі, Франції та США. На заборгованість не віднесено до інших категорій припадає 4 %.

Наявні розміри зовнішнього боргу України є досить значними, хоча у 2019 р. й відбулося не суттєве його зниження. Все це здійснює неабиякий тиск на державний бюджет України через необхідні відрахування на виконання зобов'язань. Саме у 2019-2027 рр. приближаються терміни погашення значних розмірів зовнішніх запозичень. Відтак, значні обсяги надходжень до державного бюджету будуть відраховані на погашення зовнішнього боргу. У табл.1 наведемо динаміку розрахунків за борговими зобов'язаннями у 2014-2020 рр., а також ймовірні прогнози на 2021 р.

Наявна ситуація є стабільною, але навіть найбільші експерти не можуть з 100 % ймовірністю спрогнозувати стан економіки на кінець 2020 р. та 2021 р., які характеризують поширенням коронавірусу та можливою внаслідок цього світовою економічною кризою. Якщо у подальшому національна економіка буде падати, ВВП знизиться, а кредитори не підуть на уступки та не дозволять пролонгувати короткострокові зобов'язання, Україні необхідно буде залучати додаткові іноземні кредити для погашення термінових зобов'язань. Така ситуація буде лише нарощувати тягар для майбутніх поколінь й державний бюджет наступних років. Сьогодні існує великий рівень невизначеності щодо стану національної економіки України та можливості ефективного управління зовнішнім боргом.

Таблиця 1

Динаміка розрахунків за борговими зобов'язаннями у 2014-2020 рр.

Показник	Роки							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 прогнози
Всього, млрд. грн.	168,8	501,1	207,2	474	351,2	464,5	400,7	434
Обслуговування державного боргу у т. ч., млрд. грн.	48	84,5	95,7	110,4	115,5	119,2	131,6	170,1
зовнішнього, млрд. грн.	15,7	28	33,2	40,4	41,7	46,2	49,7	71
внутрішнього, млрд. грн.	32,3	56,5	62,5	70	73,7	73	81,8	99,1
Погашення державного боргу у т.ч., млрд. грн.	120,8	416,9	111,4	363,5	235,7	345,2	269	264
зовнішнього, млрд. грн.	52,8	325,4	9	66,5	68,7	83,8	119,5	112
внутрішнього, млрд. грн.	68	91,2	102,3	297	166,9	261,4	149,5	152
Надходження від державних запозичень у т. ч., млрд. грн.	295,2	514,1	307,6	478,6	286,5	411,9	365,1	404,3
зовнішніх, млрд. грн.	90,6	415,1	61,2	103,4	112,3	86,2	134	141
внутрішніх, млрд. грн.	204,6	98,9	246,4	375,2	174,2	325,6	231,1	263,3

Зважаючи на реалії сьогодення уряду України необхідно проводити грамотну політику щодо обслуговування зовнішнього боргу. Також важливо відмовитися від взяття додаткових кредитів на покриття тимчасових «дір» у державному бюджеті. Оскільки така політика не призведе до жодних позитивних зрушень. Іноземні кредитні кошти в економіку України необхідно залучати у цілях фінансування життєво важливих довгострокових інвестиційних проектів.

Таким чином, в Україні існує проблема значного розміру зовнішнього боргу. За результатами проведеного аналізу встановлено, що розмір зовнішнього боргу складає майже 2 млрд. грн. та 67 % усіх державних зобов'язань. Внаслідок нестачі потрібних власних надходжень Україна вдавалася до залучення зовнішніх кредитів. Основними кредиторами України виступають міжнародні фінансові організації, такі як: Міжнародний банк реконструкцій та розвитку, Європейське співробітництво, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкцій та розвитку, Європейський Інвестиційний банк та Фонд чистих технологій. Окремо слід виділити Міжнародний валютний фонд, з яким Україна підписала угоду щодо кредитування її внутрішніх потреб. У перерахунку на 1 людину розмір зовнішнього боргу складає

майже 28 тис. грн. Більшість зовнішніх запозичень здійснювалися у іноземній валюті, внаслідок чого їх обслуговування є досить дороговартісним для України.

Певні зрушення щодо зменшення зовнішньої заборгованості на кінець 2019 р. спостерігалися, зокрема шляхом зниження його розміру на 8 % порівняно з попереднім. Водночас незапланована корона-криза внесла свої корективи та завдала значного удару по економіці не лише України, а й інших держав. Тому подальша ситуація з зовнішньою заборгованістю та виконанням зобов'язань буде залежати від стану економіки, яка залежить від значної кількості чинників.

Література

1. Офіційний сайт служби статистики України. URL: <https://ukrstat.org/en>.

УДК 336.76:174.7

Єгоричева Світлана Борисівна,

доктор економічних наук, професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Україна)

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У міжнародній практиці фінансові ринки багато у чому є саморегульованими, оскільки на них діють жорсткі стандарти професійної етики і ділової репутації. Етичні норми і правила десь є кодифікованими, тобто існують у формі документів, десь є неписаними законами. Зокрема, в Україні вже є спроби документування правил етичної поведінки у різних секторах фінансового ринку. Так, у 2003 році була прийнята Концепція запобігання маніпулюванню ринком цінних паперів, нечесній торговій практиці, в якій етика професійної діяльності на фондовому ринку визначалася як стандарти поведінки та доброчесності його професійного учасника, дотримання норм та принципів обслуговування клієнтів, чесне, неупереджене виконання своїх професійних обов'язків [1]. Значно пізніше Національний банк України запропонував обговорити Кодекс поведінки та ділової практики учасників міжбанківського валютного ринку України [2], який, на жаль, так і не був, зрештою, затверджений.

Основними цілями прийняття кодексів професійної етики на фінансових ринках визнаються:

- виявлення та попередження конфлікту інтересів;
- попередження використання посадовими особами інформації, що не підлягає оприлюдненню, з метою отримання матеріальної особистої вигоди;
- забезпечення захисту комерційної таємниці;
- попередження маніпулювання на фінансовому ринку та інше.

Відповідно, всі операції на фінансовому ринку повинні відповідати принципам: сумлінності, законності, пріоритету інтересів клієнтів, професіоналізму, незалежності, інформаційної відкритості.

Моральний обов'язок щодо сумлінного ведення діяльності лежить, насамперед, на тих учасниках, які працюють з клієнтами, зокрема, брокерів. Основне завдання брокерів – добросовісне виконання заявок клієнтів, хоча між ними може виникнути конфлікт інтересів. Наприклад, клієнт надає доручення продати певні цінні папери за найвищою ціною, а брокер зацікавлений у купівлі тих же цінних паперів, зрозуміло, за

найнижчою ціною. У такому випадку слід негайно попередити клієнта про конфлікт інтересів. Якщо ж брокер виконав доручення зі збитком для клієнта, то зобов'язаний його відшкодувати у порядку, передбаченому відповідним законодавством.

Під нечесною торговою практикою розуміється умисне використання учасником фондового ринку схем, спрямованих на отримання переваг або прибутку шляхом обману чи зловживання довірою. Забороненими міжнародною спільнотою торговими практиками, зокрема, визнаються:

- «збивання вершків» (англ. *churning*), коли брокери у гонитві за комісійною винагородою сприяють укладанню невиправдано великої кількості угод з цінними паперами для клієнта;

- «забігання вперед» (англ. *front running*), тобто укладання угод з цінними паперами за власним рахунком брокера перед укладанням угод з аналогічними цінними паперами за рахунком клієнта, ґрунтуючись на знаннях про майбутню суттєву зміну цін фінансових інструментів;

- організація «бойлерної» (англ. *boiler room*), що означає здійснення надмірного тиску на клієнта, спонукаючи його укласти угоди з певними цінними паперами або лише на умовах, що пропонуються брокером (шляхом надсилання аналітичних інформаційних матеріалів, реклами, телефонних дзвінків, обмеження часу на прийняття інвестиційних рішень тощо);

- «парковка» (англ. *parking*), під час якої на рахунок клієнта, іноді без його відома, переводяться певні цінні папери для приховування справжнього власника або історії трансакцій, а також для ухилення від розкриття інформації.

На жаль, практика використання цих неетичних методів роботи продовжується і розвивається, про що свідчить накладення у 2020 році штрафу у майже 1 млрд доларів на американський банк *JP Morgan Chase*, трейдери якого використовували так званий «спуфінг» (*spoofing*), тобто розміщували значні замовлення на ф'ючерси на метали й казначейські цінні папери, що здатні вплинути на ринкову динаміку, із самого початку маючи намір їх анулювати [3].

Загальновизнаною практикою попередження конфлікту інтересів при виконання декількох видів діяльності на ринку цінних паперів є: вимога щодо створення «китайських стін» («інформаційна непроникливість» між підрозділами компанії, щоб не було витіку інформації від співробітників, які працюють з клієнтами, до працівників, які здійснюють угоди та ведуть облік); розкриття списків пов'язаних осіб; реалізація правила «знай свого клієнта»; правило «чотирьох очей» означає, що всі операції повинні бути затверджені як мінімум двома фахівцями компанії для попередження використання службової інформації і маніпуляції.

Під інсайдерською інформацією розуміється неоприлюднена інформація про емітента, його цінні папери, що перебувають в обігу на організованому ринку капіталу, у разі якщо оприлюднення такої інформації може істотно вплинути на вартість відповідних фінансових інструментів [4]. У таких умовах стає неможливим визначення справедливої, тобто ринкової ціни фінансових інструментів, а також виникає загроза захисту прав інвесторів.

З використанням інсайдерської інформації тісно пов'язане маніпулювання ринком - дії, спрямовані на оману або зловживання довірою у відношенні учасників ринку цінних паперів шляхом встановлення контролю за цінами або здійснення штучного впливу на них. Маніпулювання включає купівлю та продаж цінних паперів з метою створення оманливої уяви активної торгівлі або надання недостовірної інформації з

метою підняти або понизити ціну, щоб побудити інших учасників ринку до купівлі або продажу цінного папера, яке веде до цілеспрямованої зміни його курсової вартості.

Неправомірне розповсюдження інсайдерської інформації та маніпулювання ринком не лише засуджуються його учасниками з етичної точки зору, але у більшості країн, у тому числі і в Україні, є об'єктом адміністративної та кримінальної відповідальності. Варто зазначити, що довіра до фінансового ринку у цілому, а також репутація його фахівців залежить не лише від наявності етичних принципів, але й розуміння учасниками ринку необхідності та раціональності їх дотримання.

Література

1. Концепція запобігання маніпулюванню ринком цінних паперів, нечесній торговій практиці: рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14.01.2003 № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr021312-03#Text>.
2. Кодекс поведінки та ділової практики учасників міжбанківського валютного ринку України: лист Національного банку України 12.12.2014 № 24-012/74582. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/LB14350>.
3. JPMorgan to pay \$920 million for manipulating precious metals, treasury market / Reuters. URL: <https://www.reuters.com/article/jp-morgan-spoofing-penalty>.

УДК 336.648:336.71

Лактіонова Олександра Анатоліївна,

д.е.н., професор, зав. кафедри фінансів і банківської справи

Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

ФІНАНСОВИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Провідну роль серед драйверів розвитку в економічній динаміці країн світу та глобальній економіці в цілому завжди грає фінансовий розвиток країни. Протягом останнього 1,5 сторіччя історія криз і піднесень в економіці світу неодноразово підтверджувала факт акселерації, а в деяких випадках і ініціації фінансовою сферою потужних економічних хвиль. Розвиток фінансового сектору сприяє економічному зростанню, забезпечуючи акумуляцію капіталу та технологічний прогрес на основі зростання норми заощаджень, мобілізації та концентрації фінансових та інформаційних ресурсів для інвестицій, фасилітації притоку іноземного капіталу та оптимізації розподілу інвестиційного капіталу в економіці, пропозиції інструментів управління та диверсифікації інвестиційних і фінансових ризиків.

Накопичений досвід та численні емпіричні дослідження свідчать про те, що для сталого економічного зростання важливими є всі чотири ключові характеристики фінансового розвитку – масштаби фінансового сектору (фінансових інститутів і фінансового ринку), доступ до нього з боку економічних суб'єктів, його ефективність та стабільність. Разом із тим, певний етап економічного циклу потребує в різній мірі прояву кожної із наведених характеристик: на стадії фінансово-економічної кризи – стабільність фінансового сектору, на стадії пожвавлення – його масштаби, доступність фінансових ресурсів та ефективність, на стадії буму – ефективність взаємодії фінансового і реального секторів економіки, масштаби або глибина. Не дивлячись на цілком природню прерогативу щодо підтримки такого консенсусу функцій та

характеристик фінансового сектору, протягом певних стадій економічного циклу може виникати суттєвий конфлікт між цільовими орієнтирами та пріоритетами економічної, соціальної, фінансової і монетарної політики урядів. Зокрема, така конфліктність зазвичай характерна на етапі відновлення економік після кризових обставин та точиться навколо питання обсягів та вартості кредитної підтримки економіки з боку фінансового сектору і держави, періоду початку скорочення таких програм, шляхів реструктуризації поганої заборгованості як у фінансовому, так і реальному секторі економіки, впровадження про- або контрциклічних механізмів фінансовими регуляторами щодо фондового ринку тощо.

Слід зазначити, що для фінансових регуляторів країн основним фокусом їх політики, як правило, є фінансова стабільність сектору в цілому та/або стабільність грошової одиниці. Функція ж сприяння економічному зростанню може бути другорядною (як в Україні), що суттєво може звужувати вимір адаптаційного потенціалу політики та відповідну реакцію. В залежності від пріоритетного фокусу центрального фінансового регулятора, такий адаптаційний потенціал буде визначатися: фактичним рівнем інфляції і інфляційними очікуваннями; монетарним забезпеченням економіки; рівнем боргового навантаження на фінансовий і реальний сектори економіки; валютним курсом та станом платіжного балансу країни; індексом фондового ринку тощо.

Спираючись на відповідний адаптаційний потенціал, фінансовий регулятор може сприяти не тільки фінансовій стабільності, але й розширенню масштабів (глибини) і доступу до фінансових ресурсів, інклюзивності фінансового сектору, не підриваючи при цьому їх ефективність або доходність функціонування. В даному аспекті, саме величина, ракурс виміру і застосування такого адаптаційного потенціалу буде визначати спроможність фінансового сектору адекватно відреагувати на економічну динаміку та економічний розвиток в цілому.

Актуальним питанням в цьому аспекті є оцінка та аналіз такого адаптаційного потенціалу в Україні із врахуванням основних тенденцій, можливостей та загроз з боку економічної динаміки у світі.

Інтегроване значення адаптивного потенціалу фінансового ринку до розширення фінансового забезпечення економіки країни має, в цілому, зростаючий тренд (рис. 1). Оскільки криза 2014 р. безпосередньо не асоціювалася із банківською кризою, а процеси в цій сфері в значній мірі були пов'язані із зміною регуляторної політики, що призвела до перегляду стандартів оцінки кредитних ризиків, наглядової політики відносно власності банківських установ. Перехід на інфляційне таргетування та поступова валютна лібералізація з 2017 р. заклали певні основи для формування протилежного тренду нарощення адаптаційного потенціалу банків у розширенні пропозиції ресурсів. Разом із тим, у найближчий час є загроза скорочення заходів кількісного пом'якшення у світі, підвищення відсоткових ставок, підвищення інфляційних процесів. Прерогатива вартості національної грошової одиниці та, відповідно, темпів інфляції над підтримкою економічного зростання за рахунок збільшення монетарного забезпечення, визначає загрозу розвороту тренду або пригнічення адаптаційного потенціалу банківської системи щодо розширення пропозиції грошей для економічного зростання.

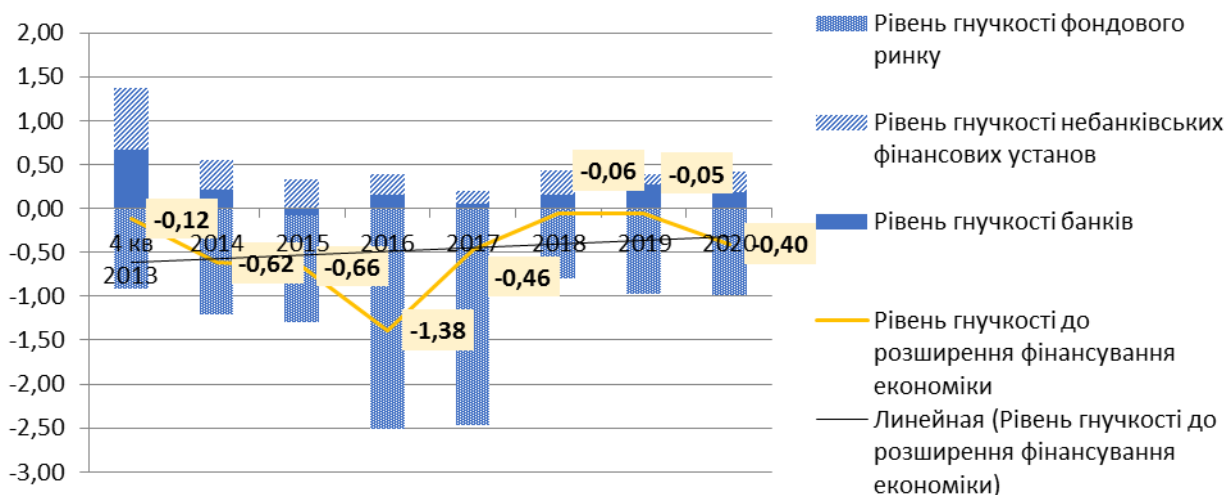

Рис. 1. Інтегрований рівень адаптаційного потенціалу фінансового сектору для розширення фінансування економіки 2013-2020 рр.

Відновившись у посткризовому періоді, зокрема і шляхом підвищення прозорості банківського сектору та макрофінансової стабільності, найбільш уразливим малоефективним з точки зору ролі в економіці залишається небанківський сектор та фондовий ринок. Проведення очищення на фондовому ринку, що відбулося протягом останніх двох років, зміна моделі регулювання, фактично звело обсяги операцій на ньому нанівець. Зокрема, у рамках очищення фондового ринку та системної боротьби з маніпулюванням цінами на фондовому ринку протягом 2015 – 2019 років було зупинено обіг цінних паперів 49 емітентів через ознаки фіктивності, зупинено торгівлю цінними паперами 273 емітентів, анульовано 136 ліцензій на провадження професійної діяльності на фондовому ринку за результатами розгляду справ про правопорушення. Разом із тим, зупинення обігу "сміттєвих" цінних паперів дало змогу отримати більш об'єктивну оцінку стану та розміру фондового ринку [1].

Резюмуючи, зазначимо, що протягом останніх семи років фокус формування потенціалу фінансового сектору щодо його спроможності забезпечувати економіку з боку регуляторів в Україні було спрямовано на відновлення фінансової і макроекономічної стабільності у всіх його під-секторах. Ці зусилля в банківській сфері як найбільш дієвій і потужній в Україні відбувався раніше за всі інші сфери до 2017 р. Аналогічно активно проводилися трансформації у монетарній політиці. Внаслідок цих дій було досягнуто прогрес у вартісній та ресурсних компонентах із позиції якості та ліквідності останніх. Натомість, дивергенція або неспівпадіння процесів та економічної динаміки в Україні і інших економіках світу в цей період (аж до кризи Covid 19), вплинули на те, що Україна не змогла скористатися можливостями дешевого кредитного ринку.

Література

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України на 2020-2025 рр. Access: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf.

Птащенко Ліана Олександрівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Тітенко Діана Володимирівна

магістрант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В період діджиталізації суспільних відносин досить активно впроваджуються цифрові технології у фінансовому секторі, як важливому сегменті національної економіки. Фінтех (фінансові технології) – це інновації і розробки в сфері фінансових послуг, призначені для спрощення взаємовідносин з грошовими коштами, а також для підвищення доступності таких послуг для населення і бізнесу. Крім того, Фінтех можуть називатися різні технологічні стартапи і великі компанії, які продають вдосконалені фінансові послуги. Фінансові технології використовуються в різних операціях по здійсненню кредитування, платежів, переказів, заощаджень, інвестування, страхування, оптимізуючи бізнес-моделі і роблячи більш клієнтоорієнтованими як великі банки, так і вузькопрофільні фінансові компанії.

Розвиток цифрових фінансових технологій обумовлений досягненням таких цілей, як:

- забезпечення конкурентних умов на фінансових ринках;
- надання більш доступних і якісних фінансових послуг, розширення їх переліку;
- скорочення ризиків і витрат у фінансовій сфері;
- забезпечення безпеки і стабільності при експлуатації інструментів Фінтех.

Найбільш часто фінансові технології в цифрову економіку застосовуються в таких напрямках:

– кредитування і особистих фінансів – P2P кредитування, робо-едвайзінг (роботизованих консультацій з інвестицій), в програмах і додатках з фінансового планування, соціального трейдингу, алгоритмічної біржової торгівлі, в сервісах цільових накопичень (LendingClub, Kabbage, Robinhood, Etoro, Binance, E-Loan);

– краудфандинг і фінансування бізнесу (Indiegogo, Kickstarter, Boomstarter, Na-Starte, Спільнокошт, RazomGO);

– платежів і роздрібних транзакцій: сервісів онлайн платежів, сервісів онлайн переказів, P2P обміну валют (переказів між фізичними особами), сервісів B2B платежів і переказів (перекази між юридичними особами), кас і смарт-терміналів в «хмарі», сервісів масових виплат (PayPal, WePay, Alipay, WeChat, Apple Pay, Google Pay, Qiwi Гаманець);

– блокчейна і криптовалюта (Bitcoin, Ethereum, Cardano, EOS, Tron, ChainLink, Tezos);

– цифрового банкінгу (Приват 24, Monobank, Sense Super App);

– банкінгу як послуги BaaS.

Як і в багатьох інших галузях, криза COVID-19 вплинула і на Фінтех-цифровізацію. До кризи найбільша потреба в цифровізації для фінансових установ – трансформація клієнтського досвіду для підвищення показників довгострокового

утримання клієнтів. Але з початком кризи компанії раптово зіткнулися з гострою необхідністю трансформації своєї діяльності та адаптації до роботи дистанційно, де служби підтримки клієнтів і бек-офіси повинні були переміститися з філій та центрів обслуговування клієнтів в домашні умови роботи.

Ця трансформація дала зрозуміти навіть найбільш консервативним керівникам, що їх організації більше не можуть дозволити собі ігнорувати необхідність упровадження змін, і в результаті у всій екосистемі Фінтех сьогодні з'явилися величезні можливості.

Платіжні технології – невидима, але життєво важлива частина нашого сучасного світу, сфера їх застосування буде продовжувати розширюватися в 2021 році. Ще тривалий час після закінчення пандемії споживачі будуть використовувати зручні мобільні і онлайн-способи оплати, до яких зараз звикають, тому у галузі – величезний потенціал.

Проте варто зазначити, що досить високим залишається рівень шахрайства. Дослідження Experian показує, що під час останнього карантину кількість випадків шахрайства збільшилася на 33%, оскільки компанії намагалися перевести операції в онлайн для задоволення потреб клієнтів. Багато хто з фінансових компаній зробили це, нехтуючи належними заходами безпеки, і хакери мали можливість використати різноманітні шахрайські схеми.

Таким чином, необхідна пильна увага до інформаційної безпеки, в основі якої лежить штучний інтелект. Системи AI інтелектуальні, адаптивні, мають здатність і виявляти, і блокувати можливі порушення безпеки, а також коригувати відповідні дії в режимі реального часу.

Крім того, за допомогою постійного самонавчання технології штучного інтелекту можуть аналізувати більше даних, швидше і глибше їх обробляти, щоб виявити нові тенденції та системи шахрайства.

У сукупності ці інструменти забезпечують рівень надійності, необхідний споживачам і бізнесам для безпечної діяльності у фінансовому секторі.

Література

1. Claessens S., Frost J., Turner G., Zhu F. Fintech credit markets around the world: size, drivers and policy issues. BIS Quarterly Review. 2018;(Sept.):29–49. URL: https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1809e.pdf
2. Barba Navaretti G., Calzolari G., Franco Pozzolo A. FinTech and banks: Friends or foes? European Economy: Banks, Regulation, and the Real Sector. 2017;3(2):9–30. URL: http://european-economy.eu/wp-content/uploads/2018/01/EE_2.2017-2.pdf
3. Patiño J.A., Rojas E. F., Agudelo M. Regional digital market. Strategic aspects. Santiago: Economic Commission for Latin America and the Caribbean; 2018. 56 p. URL: https://www.cepal.org/sites/default/files/publication/files/43633/S1800569_en.pdf.
4. Nicoletti B. The future of fintech: Integrating finance and technology in financial services. London: Palgrav Macmillan; 2017. 328 p. (Palgrave Studies in Financial Services Technology). DOI: 10.1007/978-3-319-51415-4.

Крекотень Ірина Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент

Перегінець Юлія Ярославівна,
студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

АНАЛІЗ СТАНУ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ З МЕТОЮ ІНВЕСТИВАННЯ

Сучасна парадигма постіндустріального суспільства передбачає наявність високого рівня забезпечення населення упорядкованим і комфортним житлом як одного з ключових компонентів якості життя. В умовах євроінтеграції, формування ринку нерухомості потребує ретельного дослідження з метою виявлення тенденцій подальшого розвитку та визначення впливу факторів на його поточний стан.

Ринок нерухомості - це взаємопов'язана система ринкових механізмів, що забезпечують створення, передачу, експлуатацію та фінансування об'єктів нерухомості [2]. Ринок нерухомості має розгалужену структуру, і його можна диференціювати за різними ознаками. Ринок житлової нерухомості є одним із видів ринку нерухомості за функціональним призначенням. Ринок житла — це система відносин з купівлі та продажу товарів, якими є житлові одиниці або послуги, які цими одиницями можуть бути забезпечені. Ринок житлової нерухомості поділяється на первинний та вторинний ринки. Первинний ринок складається з новобудов та зданих в експлуатацію об'єктів нерухомості, що пропонуються суб'єктам ринку для купівлі. Вторинним ринком нерухомості вважається ринок, на якому відбувається подальший рух прав на нерухоме майно, що потрапило до економічного обігу, а значить експлуатується.

На сучасний стан ринку нерухомості позитивно вплинули нововведення, спрямовані на енергозбереження. На даний момент при виборі варіанту актуальними є не тільки витрати на придбання житла, а й на подальшу сплату комунальних послуг, опалення, енергопостачання.

У 2021 році ринок нерухомості України ожив після зняття більшості коронакризних карантинних обмежень. Забудовники вводять в дію все більше об'єктів, та й ціни на квартири первинного ринку житла помітно підвищилися (рис.1).

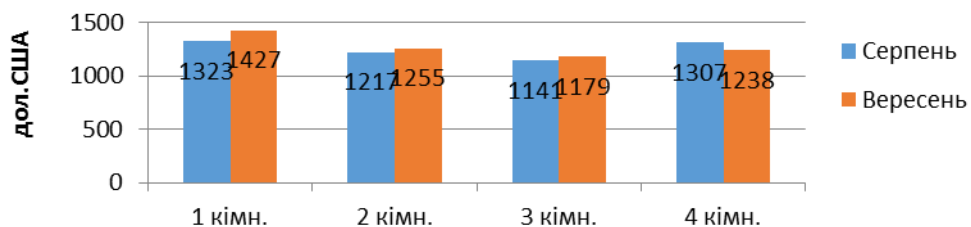

Рис.1. Ціна пропозиції на первинному ринку житла у м. Київ за період серпень-вересень 2021р., дол.США/ кв.м.

Вже зараз можна говорити, що попит на первинному ринку до кінця 2021 року може переважити пропозицію, це без сумнівів стане додатковим чинником до

збільшення вартості житла. До кінця року ціни можуть зрости в середньому ще на 10% на первинному та на 5% на вторинному ринках. Щодо стану вторинного ринку житла, то на ньому спостерігається зниження цін на квартири, що відображено на рис.2.

Частка кредитів на купівлю житла на вторинному ринку нерухомості значно переважає частку на первинному ринку. Так, наприклад, у червні 90% від усіх наданих іпотечних кредитів як за кількістю договорів, так і за грошовим обсягом, припадає на вторинний ринок.

Структура попиту на вторинному ринку характеризується тим, що 94% запитів припадають на квартири площею до 80 кв.м., при цьому найбільш популярною категорією є саме квартири від 50 до 80 кв.м. З початком карантину зросла потреба в більш просторому житлі. Втім, купівельна спроможність населення все ще недостатня, щоб в повній мірі задовольнити цей запит. На даний момент спостерігається збільшення обсягів будівництва на ринку житлової нерухомості [1]. Основними чинниками зростання собівартості будівництва є підвищення тарифів на енергоносії, мінімальної зарплати, подорожчання будівельних матеріалів, що було особливо помітно у II та III кварталах 2021р.

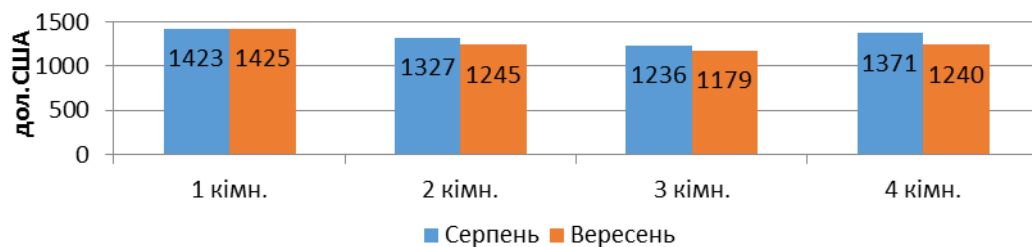

Рис.2. Ціна пропозиції на вторинному ринку житла у м. Київ за період серпень-вересень 2021р., дол.США/ кв.м. [3].

Що стосується ринку оренди, впродовж 8 місяців 2021 року зафіксоване зниження темпів зростання вартості оренди. Залежно від стану квартири, локації та інших якісних характеристик, середні показники зростання цін варіюються від 10% до 15%. Звісно, найбільше зросли ціни на «соціальні» малогабаритні квартири старої забудови, розташовані поблизу станцій метро чи транспортних вузлів. Відповідно, в найбільших містах України — Харкові, Одесі, Львові, Дніпрі та Києві — зафіксоване максимальне зростання цін. В інших обласних центрах здорожчання оренди менш відчутне: від 5% до 10%. У Києві вартість оренди кімнати коливається в межах 3100-7500 грн. на місяць, у Харкові та Дніпрі — 2200 – 5000 грн.

Темпи зростання цін на нерухомість у восьми областях України перевищують ставки дохідності цінних паперів та банківських депозитів. Від початку року вартість житла на первинному ринку найбільше здорожчала у Хмельницькій та Дніпропетровській областях – на 17,9% та 17% відповідно. Найменше за рік нерухомість здорожчала в Ужгороді, Северодонецьку та Краматорську – на 1,2%, 1,4% та 1,5% відповідно.

Для подальшого розвитку ринку нерухомості України необхідне втручання держави, що характеризується наступними діями, направленними на вдосконалення його роботи:

1) покращення інвестиційного клімату в країні, що дасть змогу створити ефективну систему оподаткування об'єктів нерухомості;

2) запровадження та розробка ефективного механізму контролю за виконанням місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування делегованих їм повноважень, що стосуються вирішення житлових питань;

3) покращення якості аналітики ринку, яка сьогодні представлена консалтинговими й ріелторськими компаніями і відображає, як правило, короткострокові коливання, а не тенденції ринку.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Петрищенко Н. А., Андріанов В. С., Рижова Г. Р. Дослідження ринку нерухомості в Україні. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. № 25. С. 135–139.
3. Форум нерухомості Address.ua. URL: <https://address.ua/>.

УДК 368

Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
Перегінець Юлія Ярославівна,
студентка,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

СТРАХУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

В умовах пандемії та карантинних обмежень функціонування туристичної галузі суттєво ускладнилося. Зважаючи на епідемічну небезпеку страхування туристичних ризиків відіграє важливу роль у відновленні туристичної діяльності та подальшому розвитку туризму як на національному, так і на міжнародному рівні.

Якщо проаналізувати вплив видів і форм туризму на різновиди страхових продуктів, то можна виявити певну закономірність. Після запровадження в Україні безвізового режиму до держав-учасниць Шенгенської угоди в 2017 році відбувався стрімкий розвиток міжнародного виїзного туризму. Разом із цим показники в'їзного та внутрішнього туризму в Україні також мали позитивну динаміку до зростання, в результаті чого розвивалися відповідні види туристичного страхування в Україні. Проте внаслідок пандемії COVID-19 у 2020 році туристична галузь і відповідно страхування туристичних ризиків різко скоротилося й лише в середині 2021 році відновилося зростання в цій галузі, а туристичні ризики життю і здоров'ю подорожуючих при цьому суттєво підвищилися, що актуалізує проблематику дослідження страхування в туризмі.

Згідно зі статтею 17 Закону України «Про туризм» страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і здійснюється суб'єктами туристичної діяльності на основі угод зі страховими компаніями, які мають право на здійснення такої діяльності [1]. Варто виділити дві форми туристичного страхового обслуговування: компенсаційне та сервісне. Перша форма включає в себе оплату всіх витрат самим туристом і подальша компенсація збитків при поверненні в Україну. При сервісному туристичному страхуванні страхове відшкодування та інша необхідна

допомога туристу, що застрахував туристичні ризики, надається одразу ж після повідомлення ним про страховий випадок. Особливим видом страхування туристичних ризиків є асистанс – перелік послуг (у межах страхової угоди), які надаються у необхідний момент за кордоном у натурально-речовій формі або у вигляді грошових коштів через технічне (ремонт автомобіля), медичне і фінансове сприяння.

Одним із основних видів страхування в туризмі є медичне страхування, яке здебільшого покриває всі витрати на медичні послуги, послуги стаціонарного лікування, перевезення машиною швидкої допомоги, придбання ліків, догляд за хворим, а у випадку смерті за кордоном-транспортування тіла на батьківщину. Не менш важливим є страхування від нещасних випадків. Страховим випадком визнаються: смерть застрахованого, що настала у результаті нещасного випадку, який стався із застрахованим під час дії договору страхування; інвалідність, одержана в результаті нещасного випадку; часткова втрата працездатності у результаті нещасного випадку, який мав місце під час дії договору страхування [2].

Відповідно до офіційної статистичної звітності, за видами мотивації виділяють такі види подорожей з метою туризму: службову поїздку, організований туризм, приватну поїздку. Ст. 4 Закону України «Про туризм» залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі, їх цілей, об'єктів, які відвідуються, чи інших ознак виділяють такі види туризму: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, сільський, автомобільний, самодіяльний ін. [1]. Кожен із представлених форм і видів туризму потребує специфічного страхового покриття, яке відрізняється лімітом відшкодування, переліком ризиків та обмеженнями страхового покриття. Типові страхові програми, як правило, не діють для громадян, які виїжджають за кордон із метою працевлаштування, а також для спортсменів та осіб, які планують займатися активним відпочинком. Для осіб, які здійснюють багаторазові поїздки за кордон протягом року, призначені спеціальні програми. Існує чотири страхові програми у туризмі:

- тип «А» – швидка медична допомога, амбулаторне та стаціонарне обслуговування, стоматологічна допомога, медикаменти, евакуація;
- тип «В» – додатково до програми «А» забезпечується евакуація дітей до 14-16 років, візит близького родича на 4-5 днів, переоформлення проїзного документа у разі необхідності дострокового вильоту, пошук загубленого туриста в горах, джунглях, тощо;
- тип «С» – опції програми «В», плюс пошук втраченого багажу, юридичні послуги, відшкодування витрат у випадку втрати закордонного паспорта;
- тип «D» – до програми «С» додається комплекс послуг з підтримки автомобіля.

В Україні для страхових компаній, що надають послуги зі страхування туристичних ризиків, більш рентабельними є порівняно недорогі страхові продукти із невеликим переліком страхових ризиків, ймовірність виплати за якими є низькою. При цьому значна кількість туристичних ризиків може не визнаватися страховими, зокрема, якщо вони пов'язані з терористичними актами, військовими діями (такі випадки віднесені до категорії форс-мажорних обставин). До винятків також відносять умисне заподіяння собі тілесних ушкоджень, самогубство, участь у бійках, травми при перебуванні туриста у стані алкогольного сп'яніння тощо. Варто відзначити, що найбільш не вигідними для страховиків напрямками туризму є країни масового відвідування, такі як Туреччина і Єгипет, адже у літній сезон рівень збитковості за такими туристичними ризиками може досягати 240%.

Слід відзначити недостатньо високу якість послуг зі страхування туристичних ризиків українськими страховими компаніями. Так, для прикладу, у страхувальників можуть виникнути технічні проблеми зі зв'язком, внаслідок чого буде важко зв'язатися з асистуючою компанією у країні перебування. При цьому за отримання супутніх послуг встановлюється додаткова плата. Наприклад, страхування багажу діє тільки на час перевезення, а щоб застрахувати багаж на весь час поїздки, туристу доведеться придбати окремий поліс.

Отже, страхування туристичних ризиків є актуальним напрямом розвитку страхування в умовах епідемічної небезпеки. При цьому існує ряд проблем при страхуванні туристичних ризиків, зокрема, низька страхова культура населення, технічні та побутові проблеми в країні перебування (відсутність телефонного зв'язку з асистуючою компанією, при оплаті медичних послуг готівкою тощо), надання некваліфікованої медичної допомоги на місці та інші, що перешкоджають розвитку страхування в туризмі.

Література

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
2. Страхування: практикум: навч. посіб. / за ред. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2011. 607 с.

УДК 338.1

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, старший викладач

Таранець Богдан Владиславович, Бєлкіна Марія Олександрівна,

студенти

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Україна)

РИНКИ КАПІТАЛУ ТА ТОВАРНІ РИНКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розвинутий фінансовий сектор є основною умовою для зростання економіки будь-якої країни. Один із основних елементів повноцінного фінансового сектору – розвинутий ринок капіталу, тобто, такий:

- на якому можна залучити фінансування за допомогою різних інструментів, і вартість фінансування є прийнятною;
- де інвестори отримують достатню інформацію для прийняття зважених рішень;
- який дозволяє учасникам ефективно управляти своїми ризиками;
- де транзакції відбуваються на конкурентних та прозорих умовах.

Щодо товарних ринків, то першочергового значення для їх розвитку в Україні набуває удосконалення діючих механізмів технічного регулювання (стандартизація) і ліцензування, державних закупівель, а також захисту інтелектуальної, майнової власності на основі врахування сучасної світової практики і конкурентного середовища.

Вищенаведені положення визначають істотну роль ринків капіталу та товарних ринків і важливість їхнього впливу на економічний розвиток країни. Розбудова ринків капіталу та товарних ринків, що повноцінно функціонують, є вкрай важливим та відповідальним завданням на сучасному етапі розвитку української економіки з огляду на важливість її інтегрування в європейську та світову економічну спільноту.

Проте, в Україні на даний час подальшому розвитку ринків капіталу та товарних ринків заважає існування цілого ряду невирішених проблем, таких як [1]:

- відсутність комплексного регулювання відносин, які виникають на ринках похідних цінних паперів та деривативів;
- неузгодженість та відсутність єдиних підходів щодо регулювання діяльності організаторів торгівлі;
- відсутність гарантій виконання деривативів, в тому числі загальноприйнятих в розвинених економіках концепцій остаточності розрахунків та ліквідаційного нетінгу;
- відсутність комплексного вирішення питань, пов'язаних із захистом прав власників облігацій, зокрема, відсутність передбачених на законодавчому рівні інституту зборів власників облігацій та колективного представника власників корпоративних облігацій, та визначення обставин, настання яких визнається дефолтом;
- невідповідність вітчизняного законодавства законодавству Європейського Союзу в частині регулювання професійної діяльності на ринках капіталу;
- блокування виходу на ринок нових вітчизняних товарів неконкурентними діями;
- неструктурованість державних матеріальних активів і загострення конфлікту інтересів при розподілі прав власності на них.

Першим кроком для побудови розвинутих ринків капіталу і товарних ринків України було підписання у новій редакції поряд із низкою законодавчих актів закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [2] (попередня назва - Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»), в якому комплексно врегульовуються питання функціонування ринків деривативних (похідних) фінансових інструментів, ринків капіталу та організованих товарних ринків, а також розбудови їхньої інфраструктури. Нові можливості, що відкриваються перед фінансовим ринком цим законодавчим актом, та інструменти їх реалізації (табл. 1) спрямовані на:

- ефективний розвиток ринків похідних цінних паперів та деривативів;
- розбудову біржової інфраструктури на основі уніфікованих підходів, що в свою чергу дозволить в майбутньому знизити ризики невиконання угод, отримати прозорі ціни на активи, які будуть допущені до торгів на організованих ринках, та репрезентативні біржові цінові індикатори, а отже сприятиме покращенню управління ціновими ризиками;
- розширення можливостей надання учасниками ринків капіталу більш широкого спектру фінансових послуг;
- підвищення ефективності та надійності функціонування ринків капіталу, розвиток ринку корпоративних облігацій та створення умов для забезпечення ефективного захисту прав власників корпоративних облігацій, облігацій внутрішніх місцевих позик,
- удосконалення процесу емісії цінних паперів та системи розкриття інформації на ринках капіталу з урахуванням вимог норм законодавства ЄС з метою підвищення захисту прав інвесторів та інших учасників ринків капіталу;
- сприяння збільшенню інвестиції в економіку України, зокрема через підвищення довіри внутрішніх та іноземних інвесторів до українських емітентів

внаслідок запровадження цивілізованих європейських правил емісії цінних паперів та розкриття інформації про емітентів;

– забезпечення виконання вимог Угоди про асоціацію в частині імплементації Директив ЄС та Регламентів ЄС.

Таблиця 1

Можливості ринків капіталу та товарних ринків і інструменти їх реалізації

Можливості	Інструменти
Проектне фінансування та реструктуризація	Кредитні ноти, зелені облігації, інфраструктурні облігації
Інвестування	Депозитарні розписки, фондові варанти, депозитні сертифікати банків
Хеджування та торгівля на організованих ринках	Деривативні цінні папери та інструменти: опціонні сертифікати, державні деривативи, кредитний дефолтний своп, контракти на різницю цін
Розвиток товарний ринків	Товарні біржі, прозорі товарні ринки, товарні деривативи
Захист інвесторів та власників облігацій	Збори власників облігацій, адміністратор, ліквідаційний неттінг, стандарти прозорості та розкриття інформації

Джерело: побудовано за матеріалами [3].

Подальший розвиток ринків капіталу та біржового ринку цінних паперів залежить від загальноекономічного стану держави та вмілого поєднання адміністративних і економічних важелів управління. В свою чергу, поступова імплементація національного законодавства України до положень актів ЄС створить у майбутньому ефективний та дієвий вітчизняний фінансовий ринок.

Підсумовуючи викладене, варто зауважити, що стратегічний розвиток ринків капіталу та товарних ринків повинен сформувати фундамент для забезпечення розбудови в Україні стійкої та прозорої фінансової системи в цілому, котра сприятиме подоланню викликів і загроз, які постали перед нашою країною, її довгостроковому економічному зростанню, економічній безпеці, а також уможливить її інтеграцію у світовий простір.

Література

1. Клименко К. В. Напрями реформування ринку капіталу в Україні. Наукові праці НДФ. 2018. №1 (82). С. 108-118.

2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 05.08.2021 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 07.10.2021).

3. Нове законодавство про ринки капіталу (інфографіка). Астерс. URL: <https://eba.com.ua/nove-zakonodavstvo-pro-rynky-kapitalu-infografika/> (дата звернення: 11.10.2021).

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19:
ЗАГРОЗИ ТА ПЕРЕВАГИ ГІГ-ПРАЦІ

Криза, викликана пандемією COVID-19 та обмеженнями, запровадженими задля захисту життя громадян, протидії навантаженню на систему охорони здоров'я, сповільненню розповсюдженню хвороби – нова реальність, що значно вплинула на всі суспільно-економічні процеси. Пандемія COVID-19 нерозривно пов'язана з високим рівнем діджиталізації та глобалізації, зокрема проникненням транснаціональних корпорацій у економіку інших країн. Так, за дослідженнями НАН України: «Пандемія COVID-19 значно прискорила процеси, які до того розвивалися досить повільно. Зокрема, глобальна ізоляція населення за місцем проживання зумовила більш глибоке занурення у віртуальний кіберпростір. Припинення діяльності цілих секторів економіки підштовхнуло найсильнішу за останні часи економічну кризу» [1].

Внаслідок пандемії COVID-19 та карантинних обмежень відбулося закриття великих виробничих підприємств, їх зупинка чи ліквідація. У свою чергу це стало каталізатором загроз в соціальній сфері через зростання безробіття населення. Серед найбільш уразливих груп населення опинилися пенсіонери, безробітні, включаючи тих, хто втратив роботу або не має заробітку унаслідок зупинки виробництва, та домогосподарства з дітьми. Так, за даними ЮНІСЕФ та окремими показниками Держстату можна визначити розмір груп населення, що знаходяться під загрозою (рис. 1).

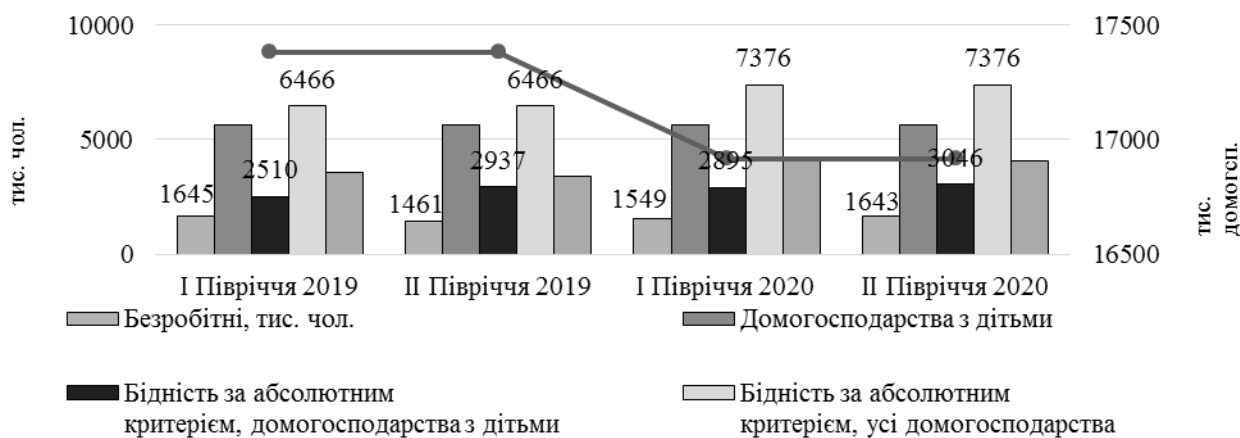

Рис. 1. Домогосподарства, що знаходяться під загрозою від впливу COVID-19 в Україні у 2019-2020 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України та UNICEF-Україна [2-4]

Як видно з графіку під впливом COVID-19 в Україні зростає бідність усіх домогосподарств до 10% за абсолютним критерієм за підсумками другого півріччя 2020 р., таким чином загроза бідності для домогосподарств з дітьми склала 51,3%, що вказує на

реальну загрозу розвитку людського капіталу, фінансової, соціальної та демографічної безпеки. Оскільки забезпечити соціальними виплатами таку кількість осіб у кризовий період є неможливим, для мінімізації цієї загрози були вжиті заходи для розвитку ІТ-сектору в рамках цифровізації економіки та трансформації ринку праці. У результаті його частка у ВВП збільшилася з 3,9% до 10%, а число працевлаштованих спеціалістів – з 200 до 450 тис. осіб [5-6].

Отже, вирішенням цієї проблеми для української економіки та домогосподарств, що змогли змінити свій вид діяльності, підвищити або отримати нову кваліфікацію, отримали додатковий вільний час внаслідок дистанційної роботи або вирішили зберегти своє місце роботи, але отримуючи додаткові супутні доходи – стало поєднання трьох факторів. Цими факторами є іноземний капітал транснаціональних компаній з готовою інфраструктурою, цифровізація послуг, що користуються цією інфраструктурою, та низькі податки для фізичних-осіб підприємців, а також менша ціна на ринку праці на українських фахівців при дистанційній роботі.

Все це призвело до становлення гіг-економіки – моделі трудових відносин, яка ґрунтується на короткострокових контрактах або ж неформальних домовленостях, щодо виконання певних обов'язків одноосібно, але можливі варіанти з посередництвом. Здебільшого роботодавець або посередник представляє цифрову інфраструктуру у якій працівник виконує покладені на нього обов'язки у зручних для нього умовах часу, місця та кількості. Прикладами такої економіки є сервіси Uber, Lyft, TaskRabbit, GrubHub, Postmates – таксі, доставка їжі, служба підтримки клієнтів, дизайн та створення унікальної продукції, а також супровід, розробка та технічне забезпечення цифрових продуктів, у тому числі і додатків для інших працівників задіяних в гіг-економіці.

Розповсюдження такої моделі має свої переваги, окрім зазначеного зростанню попиту на ринку праці, відбувається інвестування іноземного капіталу у економіку, збільшується фінансова мобільність, гнучкість умов праці, працівники стають цілєю конкуренції, що збільшує їх заробітну плату, стимулює економічну діяльність, у тому числі підприємницьку у вигляді активізації посередників, стимулюється інноваційно-технологічний розвиток.

Проте в Україні наявні суттєві перешкоди розвитку гіг-праці, зокрема, відсутність гарантій щодо оплати праці з боку роботодавця, неофіційне оформлення трудових відносин тощо. Профспілки України вже стурбовані низьким захистом працівників гіг-сфери, при значній зайнятості населення у ній, що при кризі цієї моделі може призвести до значної соціально-економічної кризи і зростанню безробіття. Окремо варто зазначити, що гіганти індустрії надають послуги безкоштовно або дуже дешево, що приносить прибуток за рахунок масовості, але з часом акціонери будуть потребувати більших дивідендів і тому подальший розвиток галузі є неоднозначним, особливо у питаннях джерел збільшення доходів акціонерів. Особливе занепокоєння викликає в за таких обставин послаблення державного впливу та лібералізація економіки, що знижує соціальний захист працівників та відповідальність компаній і держави перед ними.

Таким чином, цифровізація економіки з одного боку є важливим інструментом для виходу з кризи, рушієм інновацій, покращення стану життя, модернізації економічних процесів, насичення національної економіки іноземним капіталом, стимулювання розвитку підприємництва, а з іншого – має значні соціальні та відтерміновані економічні загрози, а непостійна та непослідовна державна політика у питаннях захисту працівників та лібералізації трудових відносин лише створює додаткові загрози та знижує інвестиційну привабливість.

Література

1. Гобулін В. П., Даник Ю. Г. Національна безпека України: фокус пріоритетів в умовах пандемії. *Наука і Суспільство*. 2020. С. 3–16.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua>
4. Офіційний сайт UNICEF-Україна [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/>
5. Маслій О.А., Іванюк Б.М. Небезпека пандемії COVID-19 економічній безпеці бізнесу в Україні. XIII International Scientific and Practical Conference «Perspectives of world science and education» (September 9-11, 2020). CPN Publishing Group, Osaka, Japan, 2020. С. 195-199.

УДК 336.1

Ващенко Олена Максимівна, Долга Анна Ігорівна,
студенти

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА КРЕДИТУВАННЯ

Перехід України до ринкової економіки і активне включення в світові господарські зв'язки вимагають відповідного розширення методів комерційної діяльності підприємств і організацій всіх форм власності. Нині гарантований успіх – це не тільки конкурентоздатний товар, а й вдало вибраний спосіб його реалізації.

Саме тому в світовій практиці поширилися «нетрадиційні» форми комерційних фінансових взаємовідносин між продавцем і покупцем, де важливу функцію відіграють різноманітні посередники: торговельні компанії, інвестиційні і страхові фірми, банки тощо. Однією з таких форм є лізинг [3].

Лізинг - відносно новий вид підприємницької діяльності, який викликав швидке зростання економіки розвинутих капіталістичних країн. Про ступінь поширення лізингу в сучасному світі свідчить той факт, що він став самостійною сферою вкладання капіталу [5].

Успішному формуванню лізингових відносин в Україні перешкоджає низка проблем, зокрема:

- не сформованість на загальнодержавному рівні політики щодо перспектив розвитку лізингового кредиту;
- надто жорстка система оподаткування лізингових операцій, наприклад, передача майна у фінансовий лізинг для цілей оподаткування тепер прирівнюється до його продажу в момент передачі;
- низький попит на товари вітчизняного товаровиробництва;
- низька платоспроможність усіх категорій споживачів при імпорті споживчих товарів;
- слабка державна підтримка, відсутність податкових пільг, у тому числі для структур, готових надати довгострокове кредитування [3].

В інвестиційних проектах в умовах української економіки важливо застосовувати змішані варіанти фінансування, тобто збалансовану фінансово-кредитну систему інвестування з включенням до неї лізингу як однієї із складових. Лізинг дає можливість зекономити кошти на початкових стадіях реалізації інвестиційних проектів [4].

Підвищення попиту на технічні засоби виробництва сприятиме збільшенню обсягів угод, здійснюваних лізинговими компаніями.

Лізинговий кредит вигідний для українських товаровиробників як зручне джерело фінансування, засіб економії коштів, метод зменшення ступеня інвестиційного ризику та інструмент технічного оновлення виробництва. Лізинг можна розглядати як одну із найперспективніших форм виробничого інвестування, здатну суттєво поживати процес технологічного оновлення виробництва в Україні [1].

На основі викладеного матеріалу, можемо зробити висновок, що лізинг – це ефективний, потужний та насамперед вигідний засіб для підприємств отримання у своє розпорядження нове обладнання та устаткування, нові технологічні лінії, які можуть використовуватися для розширення виробництва продукції, підвищення продуктивності праці на підприємстві.

Особливості, які обумовлені законодавством щодо лізингових операцій, роблять ефективним використання лізингу і з фінансового боку.

Отже, для більш активного розвитку лізингу в Україні доцільно провести комплекс заходів, який передбачатиме:

- зниження вартості кредитних ресурсів до рівня, який би не перевищував 20% річних, для забезпечення ефективності лізингових операцій;
- зниження вартості нотаріальних послуг з оформлення договорів лізингу з метою послаблення фінансового навантаження на учасників лізингової угоди;
- надання податкових пільг щодо операцій з міжнародного лізингу для ввезення на територію України високотехнологічного устаткування;
- створення лізингових центрів, які б спеціалізувалися на обслуговуванні малих підприємств;
- організацію при обласних лізингових центрах відділів з формування бази даних про попит та пропозицію на обладнання й устаткування;
- розроблення державної програми підтримки лізингу, яка б передбачала залучення банківського сектору до розвитку лізингових послуг.

Література

1. Економіка підприємства: Підручник. За заг. Ред.. С. Ф. Покропивного. К.: КНЕУ, 2000. 528с.
2. Економіка підприємства: Навч. Посіб. За ред. А. В. Шегди. К.: Знання, 2005. 431с.
3. Онищук Я. В. Розвиток лізингу в Україні. *Фінанси України*. 2005 р. № 7. С. 106-113.

СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

Фінансова діяльність суб'єктів господарювання, фінансово-кредитних установ пов'язана з багатьма ризиками, ступінь впливу яких значно підвищується зі зростанням конкуренції, саме тому питання страхування цих ризиків є одним із найактуальніших напрямів управління ризиками та забезпечення стабільності національної економіки.

У широкому значенні фінансові ризики – це ризики, які характеризуються ймовірністю втрат фінансових ресурсів у підприємницькій діяльності.

Особливістю фінансового ризику є ймовірність збитку внаслідок проведення операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах, здійснення операцій із цінними паперами. Фінансові ризики підприємства поділяють на такі види:

- ризики неплатежу (невиконання зобов'язань згідно договорів, несплата платежів при продажі товарів в кредит та при лізингових операціях);
- неотримання прибутку при інвестиційних операціях;
- втрати або зменшення прибутку внаслідок непередбачуваних обставин;
- депозитний ризик (можливість неповернення депозитних вкладів (непогашення депозитних сертифікатів), що зустрічається досить рідко і пов'язаний з неправильною оцінкою або невдалим вибором комерційного банку для здійснення депозитних операцій підприємства [1, с. 20].

В умовах сучасної економічної та політичної нестабільності страхування фінансових ризиків може забезпечити сталість економічних результатів суб'єктів економіки та стимулювати його подальший економічний розвиток.

Страхування фінансових ризиків – це страхування, що передбачає обов'язки страховика по страхових виплатах у розмірі повної або часткової компенсації втрат прибутків (додаткових витрат) особи, на користь якої укладений договір страхування, викликаних такими подіями, як: зупинка або скорочення обсягу виробництва в результаті обумовлених у договорі подій; банкрутство; непередбачені витрати; невиконання (неналежне виконання) договірних зобов'язань контрагентом застрахованої особи, що є кредитором по угоді; понесені застрахованою особою судові витрати; інші події. Страхування фінансових ризиків за своєю суттю відноситься до страхування відповідальності, але досить часто його умови включаються до страхування майна [2, с. 286].

Аналізуючи структурну динаміку ринку страхових послуг України варто відмітити позитивну тенденцію до зростання зібраних премій зі страхування фінансових ризиків та кредитів, які займають майже третину від загального обсягу премій по майновому страхуванні.

Проте, разом із цим, високий рівень невизначеності при страхуванні фінансових ризиків зумовлює необхідність більш жорсткої перевірки платоспроможності страхувальників, їх кредитної історії та проектів, що підлягають страхуванню з метою забезпечення власної фінансової безпеки страховика, котра потребує додаткових

фінансових витрат. Тому великі витрати, пов'язані з аналізом фінансових ризиків, обумовлюють межу вартості окремого ризику, за якою його страхування стає для страхової компанії економічно недоцільним. Через це принципова можливість страхування фінансового ризику ще не свідчить про його доцільність.

Негативним для цього виду страхування є те, що деякі підприємства використовують фінансові ризики як додатковий засіб фінансування, наприклад страхують проекти, які дорого коштують, перекладаючи весь ризик на страхову компанію; реалізують через цю галузь страхування різні «фінансові схеми» з метою податкової оптимізації, переведення коштів у готівку тощо.

Страхові компанії у відповідь встановлюють високий рівень франшизи (від 8 до 15% страхової суми), досить високі страхові тарифи (середній тариф встановлюється на рівні 5-7% та вище залежно від ризиковості та строку страхування), що обумовлює специфічні умови страхування [1, с. 22].

В умовах сьогодення у страхуванні фінансових ризиків переважає споживче кредитування, на яке припадає майже половина всіх договорів. Зростає також кількість полісів зі страхування фінансових ризиків, пов'язаних із інвестиційною діяльністю, для залучення коштів (банківського кредиту) в якості застави під реалізацію певного бізнес-плану. Активно розвивається страхування овердрафту, а також страхування чистого фінансового ризику, пов'язаного з несанкціонованим використанням пластикових карток, їх викраденням.

Таким чином, страхування фінансових ризиків в Україні розвивається і з кожним роком стає все перспективнішим. Страхові компанії під час впровадження страхування фінансових ризиків на ринку України повинні враховувати особливості цього виду страхування, підготувати відповідне методичне та кадрове забезпечення. Врахування та впровадження превентивних заходів зі зниження ризиковості цього виду страхування дасть змогу страховим компаніям розвивати його та зробити більш прибутковим.

Література

1. Журавка О.С. Проблемні аспекти страхування фінансових ризиків в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми : УАБС НБУ, 2007. Т. 20. С. 16–24.
2. Громова А.Є., Яковенко К.А. Особливості страхування фінансових ризиків в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С.285-288.
3. Бондаренко Є.К. Сутність страхування фінансових ризиків та його особливості в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 18. Частина 1. С.150-153.
4. Маслій О.А., Белкіна М.О. Тенденції на страховому ринку України під впливом пандемії. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи», присвяченої 90-річчю Університету, 22 жовтня 2020 року. Полтава : НУПІ, 2020. С. 34-36.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

В період економічної нестабільності та світових криз, спричинених пандемією й агресивною зовнішньою політикою деяких країн, загострюється необхідність створення ефективної банківської системи, як основного інвестора в національну економіку, а Національного банку - проведення ефективної грошово-кредитної політики, яка б краще стимулювала розвиток нових економічних процесів. Така грошово-кредитна політика, її завдання та умови реалізації визначаються етапом розвитку економіки держави, політичними процесами, станом банківської системи та грошового ринку в цілому. Відповідно до Закону України "Про Національний банк України", функції виробництва та реалізації грошово-кредитної політики покладаються на Національний банк України, який формулює загальні принципи, визначає методи та конкретні інструменти його реалізації, розробляє відповідні нормативні акти та інструкції та контролює банки, щоб ті виконували ці інструкції.

Грошово-кредитна політика є найважливішою складовою загальної економічної політики країни. Формування основ і принципів грошово-кредитної політики країни припадає на часи заснування Національного банку України. Що стосується змін в економічній політиці та банківській системі України, то істотно змінилися не тільки методи, а й інструменти реалізації грошово-кредитної політики: грошово-кредитні, відкриті, міжбанківські ринки, умови використання відповідних інструментів тощо. У зв'язку з динамічними змінами в економіці, у фінансово-кредитній сфері та банківській системі існує необхідність удосконалення методів та інструментів реалізації грошово-кредитної політики, швидке вирішення проблем балансування грошового ринку, усунення помилок у належному контролі за дотриманням вимог комерційними банками, банком терміново потрібні рефінансування, нагляд тощо.

Використання того чи іншого інструменту регулювання грошового ринку (грошово-кредитної політики) залежить від історичних традицій використання фінансових інструментів у країні, розвитку ринкових відносин, наявності банківських та фінансових установ, стану економіки, фінансова політика тощо.

В Україні інституційна основа монетарної політики почалася зі створенням суверенної банківської системи та національного грошового ринку, реєстрації Національного банку України у цій сфері з відповідним документом: "Основні напрямки (орієнтири) монетарної політики та реформа "грошово-кредитної системи України". Національним банком України проведено важлива робота у розробці, впровадженні та застосуванні різних методів та інструментів грошово-кредитної політики [2 с.12].

Забезпечення стабільності національної валюти можливе за умови стабільності банківської системи. Для досягнення стабільності банківської системи необхідно вжити додаткових заходів для покращення платоспроможності та надійності банківської системи (збільшення капіталізації банків, ефективне використання раннього реагування на функціональні проблеми банків), що може зменшити банківський ризик, забезпечити стратегію роботи Нацбанку з проблемними комерційними банками тощо.

Основними грошовими інструментами регулювання грошового ринку, які Національний банк України може використовувати в управлінні грошовим ринком, повинні бути:

- стандарти обов'язкового резервування коштів у банківській системі;
- облікова ставка Національного банку України (рівень облікової ставки повинен бути позитивним щодо інфляції);
- довідки про звернення Національного банку України;
- операції на валютних та відкритих ринках;
- рефінансування комерційних банків шляхом прямих та зворотних операцій РЕПО з комерційними банками;
- ломбардне кредитування, тощо.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання методів та інструментів грошово-кредитної політики може сприяти подальшому збалансуванню грошово-кредитного ринку, усуненню помилок у ефективному нагляді за банківськими установами та зміцненню фінансово-кредитної системи країни в цілому.

Література

1. Єпіфанов А.О. Грошово-кредитна політика в Україні: тенденції та перспективи. *Фінанси України* . 2000 . №9 . С.11-18
2. Лютий І.О. Грошова-кредитна політика в умовах перехідної економіки . К.: “Атіка”, 2000
3. Мельник О.М. Законодавчі основи та найважливі параметри грошово-кредитної політики. *Фінанси України* . 2010 . № 7 . С.34-44

УДК 339.13:368

***Іващенко Юлія Андріївна, Андрієць Тетяна Романівна,
Зубок Вікторія Валентинівна***

студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Зі збільшенням кількості та посиленням негативного впливу ризиків і загроз в умовах пандемії COVID-19 відбувається зростання потреби у страховому захисті фізичних і юридичних осіб від ймовірних збитків у разі настання страхових подій. Підвищення попиту на страховому ринку сприяє активізації його розвитку, але з іншого боку діяльність страхових компаній стає більш ризиковою, можуть виникати проблеми із платоспроможністю страхових організацій та надійністю страхового захисту споживачів їхніх послуг. Тому функціонування страхового ринку в умовах пандемії характеризується необхідністю урахування страховими компаніями впливу кризових ситуацій чи подій для того, щоб у майбутньому отримати позитивний фінансовий результат та забезпечити захист майнових інтересів населення країни та господарюючих суб'єктів.

У зв'язку з пандемією COVID-19 на ринку страхування очікувано збільшився попит на медичне страхування та страхування життя. Про дану тенденцію свідчить збільшення частки страхових премій по цих двох видах страхування у 2020 році, порівняно із 2019 роком, на 2% та 3% відповідно. У 2020 році відбулося зростання інтересу страхувальників до нових програм, які забезпечують страхування на випадок

COVID-19, основні умови яких від різних страхових компаній України представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Програми страхування на випадок COVID-19 від страхових компаній України

Назва страхової компанії	Назва програми страхування	Умови страхування			
		Страхова сума	Страховий платіж	Вік страхувальника	Термін дії договору
Провідна	«Стоп. КОРОНАВІРУС»	до 50 тис. грн.	від 225 грн.	1-60 років	6 місяців
ARX	«Антивірус»	10-50 тис. грн.	від 225 грн.	1-59 років	3 або 6 місяців
USI	«Коронавірус. COVID-19»	20-46 тис. грн.	200-1840 грн.	3-65 років	від 6 місяців до 1 року
ІНГО	«Коронозахист+»	40-75 тис. грн.	600-2450 грн.	1-59 років	6 місяців

Оцінюючи вплив пандемії COVID-19 на функціонування страхового ринку варто відмітити її стимулюючу роль у диверсифікації страхових послуг, пошуку нових шляхів їх надання та залучення нових клієнтів, що діють у режимі «онлайн». Більшість страхових компаній пропонує електронний формат заключення договорів страхування із використанням своїх інтернет сторінок. Але перехід на нові канали збуту та просування продукції з використанням такого ресурсу передбачає значні витрати, і не всі компанії мають для цього достатню кількість фінансових та трудових ресурсів, особливо говорячи про ті, які нещодавно вийшли на ринок.

Функціонування страхових компаній історично є громадською формою функціонування страхового фонду, яка являє собою відокремлену структуру, що здійснює укладання договорів страхування та їх обслуговування. Недосконале законодавство, брак належного регулювання та нагляду за діяльністю та ринковою поведінкою страхових компаній і посередників в Україні навіть до початку пандемії у 2020 році суттєво перешкоджали розвитку страхування. А поширення пандемії COVID-19 ще більше підсилило накопичення системних проблем у галузі страхування, які потребують негайного вирішення [3].

Узагальнюючи особливості функціонування страхового ринку України в умовах пандемії, можна зазначити, що COVID-19 відіграє ключову роль у його подальшому розвитку, про що, зокрема, свідчить збільшення кількості укладених договорів, що стосуються страхування життя та здоров'я, розвиток культури страхування серед населення, а також діджиталізація у сфері страхування. Проте, з іншого боку, коронавірус негативно позначився на деяких показниках діяльності українських страховиків, а саме: зменшилася частка страхових премій у сфері авіа-страхування, страхування майна, зокрема страхування нових авто, а також відбувається ліквідація страхових компаній, що не змогли надати якісний онлайн сервіс [5].

Отже, в умовах впровадження широкого ряду заходів для мінімізації наслідків пандемії COVID-19 на страховому ринку України суттєво змінилися умови функціонування страхових організацій, які з одного боку можуть нести загрози для успішної діяльності страховиків, а з іншого – надають можливості для їх розвитку.

Література

1. Звіт НБУ про майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4 (дата звернення: 02.10.2021).
2. Маслій О. А., Белкіна М. О. Тенденції на страховому ринку України під впливом пандемії. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 90-річчю Університету (м. Полтава, 22 жовтня 2020 року). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020. С.34–36.
3. Севастьяненко О. В. Ринок страхування за часів пандемії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №3. С. 223–225.
4. Татарин Н. Б., Лопушанський Р. В., Лука П. В. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії COVID-19. *Економіка і суспільство*. 2021. №25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-48>.
5. Захарченко Н. В., Явір С. А. Вплив COVID-19 на ринок страхування в Україні та всьому світі. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. №4. С. 110–128.

УДК 336.32

*Календарь Наталія Володимирівна, Трипутень Анастасія Олександрівна,
студентки*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Головною ознакою туризму вважається є його здатність впливати на розвиток економіку регіону, країни і світу. Україна має всі передумови для інтенсивного розвитку в'їзного та виїзного туризму. Маючи вигідне геополітичне положення, Україна має безліч переваг у сфері туризму, а саме: володіння туристично-рекреаційним потенціалом, сприятливим кліматом, культурно-історичними пам'ятками та туристичною індустрією, яка розвивається досить швидкими темпами.

Розвиток туризму в Україні безпосередньо залежить від таких секторів економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку і туристичного призначення. Туризм розглядають як одну з провідних галузей в сфері структурної перебудови економіки.

Туристичній галузі, яка набуває дедалі більшого значення для соціально-економічного розвитку, приділяється велика увага в усьому світі. Зокрема, міжнародні організації під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН) постійно проводять роботу щодо вдосконалення міжнародних рекомендацій зі статистики туризму з метою визначення методологічних рамок для збору та розрахунку показників зі статистики туризму в усіх країнах незалежно від рівня розвитку їх статистичних систем.

В Україні регулювання в галузі туризму здійснюють Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади в галузі туризму, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, а також інші органи в межах їх компетенції. Для оцінки ефективності політики здійснюється державний

контроль за діяльністю в галузі туризму. Відповідно національна статистика туризму забезпечує потреби міжнародного та національного моніторингу розвитку цієї галузі.

Розробкою форм державної статистичної звітності в туризмі займається Державна служба статистики України. Методи збору й обробки, методологія обчислення статистичних показників, що затверджені Державною службою статистики України, є офіційними статистичними стандартами країни [1]. При організації статистичних спостережень зі статистики туризму для забезпечення повноти охоплення сфери діяльності та міжнародної співставності результатів обстежень використовуються спеціальні класифікації, які розроблені статистичною комісією Організації Об'єднаних Націй, зокрема, це класифікація видів туризму та класифікація туристичних поїздок за їх основною метою. Однією з основних задач статистики туризму є дослідження напрямків оцінювання обсягу туристичної діяльності. Методика визначення загального обсягу туристської діяльності ґрунтується на основі інформації про витрати на споживання. Водночас для узагальнення інформації в сфері туризму, визначення основних закономірностей та тенденцій її розвитку необхідно використання цілої низки статистичних методів, починаючи з процесу збору інформації, і до аналізу даних, який має сприяти прийняттю вірних управлінських рішень у цій сфері діяльності

Враховуючи офіційні дані Державної служби статистики України та дослідження Національної туристичної агенції України сучасний стан туристичної галузі правомірно характеризувати наступними показниками.

Рис. 1. Туристичний барометр України [2]

Одними з найголовніших зовнішніх факторів, які гальмують розвиток туризму в Україні, є несприятливість існуючих умов для підприємництва взагалі та туристичного зокрема, недосконалість та застарілість інфраструктури. Основною проблемою розвитку туризму являється слабе фінансування з боку держави та відсутність необхідних інвестицій для розвитку туризму — як внутрішніх (через тривалу економічну кризу), так і іноземних (через несприятливий інвестиційний клімат). Несприятливість розвитку туристичного бізнесу спричинив той факт, що з усіх українських туристичних підприємств, які мають дійсні ліцензії на надання туристичних послуг, фактично на ринку працюють лише близько третини [3].

Тому необхідно розробити комплекс заходів, який буде спрямований на розвиток туристичного бізнесу і виходу України на міжнародний ринок туристичних послуг, він безпосередньо буде включати такі елементи, як створення цільових фондів, надання субсидій, виконання програм щодо розвитку туризму тощо.

Туристична галузь, хоч і повільними кроками, збільшує свої показники, але все ж таки не зупиняється на досягнутому. Саме від того, яким шляхом сьогодні піде розвиток галузі туристичних послуг, залежить все її майбутнє зокрема та майбутнє економіки, а, отже, і життя України в цілому.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Національної туристичної організації України URL: http://www.ntoukraine.org/nsts_analytics_ua.html
3. Фаринюк Н.В., Наумова М.А. Статистичний аналіз ринку туристичних послуг України. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2017. Т. 1. № 9. С. 127–131. URL : <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/4860/4890>

УДК 311.312(477)

Марчук Іванна Михайлівна, Никифорова Анастасія Вікторівна,
студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба в оцінці динаміки розвитку економіки України. Оскільки криза, спричинена пандемією COVID-19, принесла невизначеність в розвиток світової та національних економік, це позначається на відповідних оцінках майбутнього та прогнозах, які представлені в публічному інформаційному просторі. Статистичні дані є базисом для прийняття обґрунтованих рішень органами державної влади щодо регулювання соціально-економічних процесів та суб'єктами господарювання щодо поточних і стратегічних планів розвитку [1]. Згідно з офіційними даними Державної статистики України соціально-економічний розвиток країни за січень-серпень 2021 року характеризується рядом показників.

Соціальний розвиток країни, в першу чергу характеризується показниками приросту населення, рівня середньої заробітної плати, рівнем інфляції на споживчому ринку. Так, за січень-липень 2021 року загальне скорочення чисельності населення в Україні склало 225961 осіб, що пояснюється зростанням смертності в умовах пандемії COVID-19. Середня заробітна плата по країні в цілому у серпні 2021р. становила 13997 грн, що у 2,3 рази вище рівня мінімальної заробітної плати. Порівняно з липнем цього ж року середня заробітна плата зменшилася на 2,4%, проте за останні 12 місяців збільшилася на 22,3%, що можна пояснити, в першу чергу, підвищенням рівня мінімальної заробітної плати з початку року. Інфляція на споживчому ринку у вересні 2021 р. порівняно із серпнем 2021 р. становила 1,2%, з початку року – 7,5%. Базова інфляція у вересні порівняно із серпнем 2021 р. становила 1,3%, з початку року – 5,5% [2].

Економічний розвиток країни залежить від рівня ефективності функціонування галузей національної економіки. Тому доцільно розглянути показники, що характеризують діяльність у сфері промисловості, сільського господарства, оптової торгівлі, зовнішньої торгівлі та ін.

Так, у квітні 2021 р. порівняно з попереднім місяцем 2021 р. та квітнем 2020 р. індекс промислової продукції становив відповідно 96,8% та 113,0%. У січні–квітні 2021 р. порівняно з відповідним періодом 2020 р. індекс склав 101,5%. У галузі сільського господарства спостерігається наступна тенденція. У квітні 2021 р. порівняно з попереднім місяцем та квітнем 2020 р. індекс сільськогосподарської продукції відповідно становив 107,1% та 95,4%. У січні–квітні 2021 р. порівняно з відповідним періодом 2020 р. він склав 95,3%, у т.ч. у підприємствах – 95,6%, у господарствах населення – 94,8% [2].

У сфері оптової торгівлі спостерігається незначне поживання. Так, у січні – квітні 2021 р. оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі зріс на 0,9% порівняно із січнем–квітнем 2020 р. Така ж ситуація і у сфері транспорту. У січні–серпні 2021 р. вантажообіг підприємств транспорту становив 188,4 млрд.ткм, або 101,5% порівняно із аналогічним періодом 2020 р. Підприємствами транспорту перевезено 398,5 млн.т вантажів (104,3% від обсягу січня–серпня 2020р). У січні–серпні 2021 р. пасажирообіг підприємств транспорту становив 41,1 млрд.пас.км, або 126,8% порівняно із аналогічним періодом 2020 р. Послугами пасажирського транспорту скористалося 1729,9 млн пасажирів (104,1% від обсягу січня–серпня 2020 р) [2]. Водночас у сфері роздрібної торгівлі оборот у квітні 2021 р. на 6,5% порівняно з березнем. У січні–квітні 2021 р. порівняно з відповідним періодом 2020 р. оборот зріс на 14,0%.

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 228 країн світу. Динаміку експорту та імпорту товарів представлено на графіках (рис. 1, рис. 2).

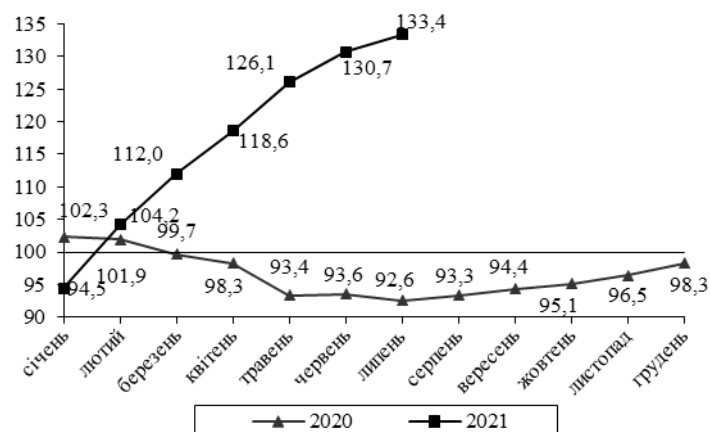

Рис. 1. Темпи зростання (зниження) експорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

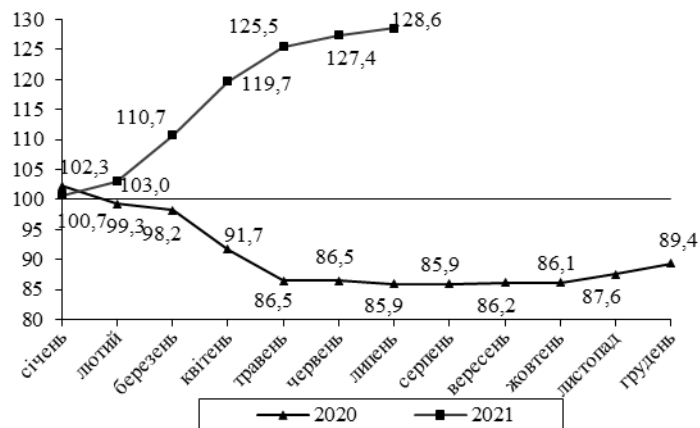

Рис. 2. Темпи зростання (зниження) імпорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,76 (у I півріччі 2020 р. – 2,14).

Отже, з наведених вище даних можемо зробити наступні висновки: починаючи з середини 2020 року економічна ситуація в Україні поступово покращується через пом'якшення карантинних обмежень та впровадження стимулюючих заходів. Практично вся динаміка світової та української економіки на 2021 р. і подальша перспектива базуються на очікуванні відновлювального зростання після економічного спаду в 2020 р., спричиненого пандемією COVID-19.

Відмінності в таких прогнозах пов'язані, насамперед, з різними оцінками темпів цього відновлювального зростання економіки.

Література

1. Глушко А.Д. Індикатори оцінювання якості статистичних даних / А.Д. Глушко, А. Богданова // *Тези 73-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*. 2021. Том 2. С. 411-413 (483 с.)
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2021).

УДК 336.32

Соколенко Тетяна Михайлівна, Копайгора Ілона Сергіївна,
студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СТАТИСТИКИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах посилення глобалізаційних процесів, зростання зовнішньої та внутрішньої конкуренції питання забезпечення точності й достовірності інформації, зокрема статистичної, з метою забезпечення ефективного управління на макро, мезо- та мікрорівнях набуває особливої актуальності. Адже саме статистичні дані є базисом для

прийняття обґрунтованих рішень органами державної влади щодо регулювання соціально-економічних процесів та суб'єктами господарювання щодо поточних і стратегічних планів розвитку [1].

У зв'язку з цим ефективність державних статичних досліджень є вимогою сьогодення. Водночас висока якість та достовірність даних державної статистики прямо залежить від нормативно-правового забезпечення в даній сфері.

Правовою основою державної статистичної діяльності є Конституція України – документ, який регулює відносини в галузі статистики, інформації, інформатизації, науково-технічної діяльності, стандартизації, а також міжнародні договори України в галузі статистики.

Сукупність нормативно-правових актів, що врегульовують відносини у сфері державної статистичної діяльності можна розділити на три групи:

- міжнародні нормативні акти;
- нормативно-правові акти загального характеру, які регулюють організацію державного статистичного обліку в Україні;
- спеціальні нормативно-правові акти, які регулюють діяльність органів державної влади та недержавних установ щодо збору, обробки та надання статистичних даних.

Нормативно-правове регулювання державної статистики в Україні у першу чергу відбувається дією нормативних актів Верховної Ради України, що підпадають під поняття «закон». Це Закони України «Про державну статистику», «Про Всеукраїнський перепис населення», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну статистику», «Про сільськогосподарський перепис», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про державну службу», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організації статистичних спостережень» та ін.

Нормативно-правовим актом, який визначив статус Державної служби статистики України є Указ Президента «Про Державну службу статистики України» [3], виданий у 2007 році. Його метою є регулювання правових відносин в галузі державної статистики, а також визначення прав і функцій органів державної статистики, організаційних засад здійснення державної статистичної діяльності з метою отримання всебічної та об'єктивної статистичної інформації щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах і забезпечення нею держави та суспільства.

До нормативно-правового забезпечення відносять Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу статистики України» від 23.09.2014 р., яка визначає основні завдання Держстату:

- реалізація державної політики у сфері статистики;
- внесення на розгляд Міністра економічного розвитку і торгівлі пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері статистики.

Органами державної статистики визначено центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики; функціональні органи державної статистики – підприємства, установи та організації, які знаходяться у сфері управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Основними принципами діяльності органів державної статистики України (гармонізовані з Кодексом діяльності європейської статистики, схваленим Комітетом Європейської статистичної системи 16 листопада 2017 року, ґрунтуються на Основних принципах офіційної статистики, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН у 2014 році) є наступні:

- професійна незалежність (відповідно до статті 5 Закону України «Про державну статистику», забороняється втручання будь-яких інших органів та осіб у державну статистичну діяльність);

- координація і співробітництво (співробітництво між учасниками складання статистичної інформації ґрунтується на засадах взаємної поваги, налагодженого взаємообміну даними та оптимізації витрат на здійснення державної статистичної діяльності);

- повноваження щодо збирання даних (органи державної статистики мають чітко визначені законодавством повноваження щодо отримання даних для складання статистичної інформації);

- достатність ресурсів (ресурси мають бути достатніми для задоволення потреб органів державної статистики);

- зобов'язання щодо забезпечення якості (органи державної статистики відповідають за якість процесів та статистичної інформації);

- конфіденційність статистичної інформації (органи державної статистики гарантують конфіденційність даних, отриманих від респондентів);

- неупередженість і об'єктивність (органи державної статистики неупереджено, об'єктивно, професійно, відкрито, з дотриманням принципу рівного доступу всіх користувачів до неї, складають і поширюють статистичну інформацію) [2, 4].

Дотримання зазначених принципів у поєднанні з забезпеченням реалізації цілей та завдань, визначених нормативно-правовим забезпеченням у сфері державної статистичної діяльності є запорукою високого рівня якості державних статистичних досліджень.

Література

1. Глушко А.Д. Індикатори оцінювання якості статистичних даних. *Тези 73-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, 21 квітня – 13 травня 2021 р.)*. Полтава. Том 2. С. 411-413 (483 с.)
2. Про державну статистику: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2614-12>
3. Про Державну службу статистики України: Указ Президента України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/396/2011>
4. Осауленко О.Г. Національна статистична система: стратегічне планування, методологія та організація: монографія. К.: ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2008. 415с.

*Туз Валерія Юріївна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Класифікації у сучасному суспільстві набули ознаки своєрідної мови спілкування економістів, фінансистів, статистиків, менеджерів, фахівців інших спеціальностей, адже без використання єдиних кодів країн, валют, продукції, видів економічної діяльності неможливо уявити функціонування банківської та фінансової систем, оброблення інформації з продажу товарів та надання послуг у торговельній сфері, збирання та оброблення статистичної інформації, проведення міжнародних порівнянь у галузі статистики тощо.

У березні 1993 р. Президент України підписав Указ, де зазначено необхідність переходу країни на міжнародні стандарти у галузі обліку та статистики. 4 травня 1993 р. було ухвалено Постанову Кабінету Міністрів України № 326 «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики» [1], відповідно до якої з 1994 р. в Україні почали розроблятися 18 національних статистичних класифікацій, вісім з яких ґрунтуються на методології міжнародних статистичних класифікацій.

Для забезпечення можливості порівняння статистичних даних, при створенні основних національних статистичних класифікацій видів економічної діяльності, продукції, товарів у якості базових було використано похідні європейські класифікації у незмінному вигляді, а деталізацію (деагрегацію), що враховує національні особливості, здійснено на нижчих рівнях класифікації. Такий підхід забезпечив єдину інтерпретацію національних класифікацій з міжнародними, стандартизацію термінів, визначень, пояснень.

Продовжуючи роботу у галузі статистичних класифікацій, Держкомстат України зобов'язався брати участь у черговому світовому перегляді та впровадженні міжнародних статистичних класифікацій, який передбачає оновлення національних статистичних класифікацій на базі європейських класифікацій: Статистичної класифікації видів економічної діяльності (NACE, Rev.2) та Класифікації продукції за видами діяльності (CPA, Rev.2). У роботі над проектами оновлених версій національних статистичних класифікацій діяльності та продукції Держкомстат України дотримувався послідовності та строків, рекомендованих для їх розроблення та впровадження Статистичною комісією ООН на її тридцять восьмій сесії. Результатом цієї роботи є оновлена редакція Класифікації видів економічної діяльності (ДК 009-2010) [2]. Разом з цим, у державній статистичній діяльності застосовуються статистичні класифікації без статусу. Це так звані локальні довідники, які створюються безпосередньо структурними підрозділами Держкомстату для вирішення окремих конкретних завдань з оброблення статистичної інформації державних статистичних спостережень.

З метою більш конкретного здійснення статистичного аналізу діяльності фінансового сектору у Національній академії статистики, обліку та аудиту у рамках

науково-дослідної теми «Розробка методологічних засад статистичного дослідження соціально-економічного розвитку регіонів України» розроблено Номенклатуру фінансових послуг. При розробленні Номенклатури фінансових послуг використано: Класифікацію видів економічної діяльності (ДК 009-2010), Центральну статистичну класифікацію продукції (ЦСКП). Об'єктами Номенклатури є послуги, створені в результаті економічної діяльності за видами, включеними до секції К «Фінансова та страхова діяльність». Номенклатура містить групування послуг, які необхідні, перш за все, для потреб органів статистики, тому вона і по суті є статистичною класифікацією фінансових послуг. Номенклатура призначається для використання при збиранні, обробленні та міждержавному обміні статистичною інформацією і може бути корисною при вирішенні задач каталогізації продукції, а також для здійснення економіко-статистичного аналізу діяльності фінансового сектору на макроекономічному, регіональному і галузевому рівнях, для структурування інформації за видами фінансових послуг з метою проведення маркетингових досліджень та контролю за діяльністю фінансових установ.

Використання при розробленні Номенклатури методологічного принципу побудови зазначених вище класифікацій дозволяє об'єднати та гармонізувати в єдиному складовому коді коди різних, але взаємопов'язаних класифікацій – Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД, побудованої на базі NACE, Rev. 2 – 4 знаки) і продукції (додається ще 2 знаки, тобто всього 6 знаків, що відповідає коду СРА, Rev.2). У відповідності з цим принципом послуги класифікуються за тим видом діяльності (в рамках одного класу NACE, Rev. 2), який є характерним для надання даного виду послуг. Наступні 7-й, 8-й, 9-й знаки використовуються для подальшої деталізації послуг за класифікаційними ознаками. Угрупування, класифікація послуг в яких завершена на сьомому чи восьмому знаку, доповнена нулями до дев'ятизначного коду [3].

Створена за вказаними ознаками Номенклатура дозволила здійснити групування закріплених у чинному законодавстві всіх видів фінансових послуг, які надаються в Україні. Гармонізація Номенклатури за змістом групувань та кодами з чинними в Україні Класифікацією видів економічної діяльності (ДК 009-2010) та класифікацією продукції дозволяє відносити запропоновану Номенклатуру до національної системи статистичних класифікацій і використовувати її у статистичних цілях. Це відкриває шлях для поглибленого аналізу органами державної статистики структури та обсягів фінансових послуг України.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-93-%D0%BF#Text>
2. Класифікації видів економічної діяльності (ДК 009- 2010) URL:: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
3. Парфенцева Н.О. Розробка номенклатури фінансових послуг з метою статистичного оцінювання діяльності фінансових установ. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. № 134. С. 59-61.

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО–КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

UDC 336

Tseliak Aksana Aleksandrovna,
PhD, Associate Professor
Velesevich Daria Aleksandrovna
student
Polessky State University
(Belarus)

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF TRANSPARENCY OF THE NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF BELARUS

The expectations of economic agents play an important role in increasing the efficiency of a central bank's policy implementation. Market participants' understanding of monetary policy strategy and tactics as well as high confidence in the regulator contribute to successful implementation of the set goals by the central bank. That is why under conditions of political and economic volatility it is very important to maintain transparency of the National Bank of the Republic of Belarus.

Transparency of activity of a central bank means prompt publication of all information which influences decision-making by a central bank, and also disclosure of the internal process of decision-making, i.e. an explanation of how this information is used by a central bank in the course of taking decisions in the sphere of monetary regulation [1].

To assess the transparency of a central bank in the world practice, a special Eiffenger-Geraats point index is calculated, which determines 3 criteria for each type of transparency (index variable) and assigns values 0; 0.5 or 1. The final value of the EG-index - sum of all values of each criterion inherent in the five types of transparency - can vary from 0 (complete closedness) to 15 points (maximum transparency).

The author's expert evaluation of this index as applied to the National Bank of the Republic of Belarus is presented in Table 1.

Table 1

Assessment of the transparency of the National Bank of the Republic of Belarus through
the Eiffenger-Geraats index

Index variable	Criterion	Comment	Point
1	2	3	4
<i>political transparency</i>	Monetary policy objectives	Single target or multiple targets with priority	1
	Quantifying the goal	Available	1
	Interaction between the central bank and the government	Interaction with the Government is present	1

Table 1 continuation

1	2	3	4
<i>economic transparency</i>	Publication of economic data	Data are available and regularly published	1
	Disclosure of macroeconomic models	Not available	0
	Publication of macroeconomic forecasts	Not available	0
<i>procedural transparency</i>	Disclosure of rules or mechanisms of implementation (transmission) of monetary policy	Available	1
	Explanation of monetary policy decisions	Available	1
	Publication of minutes of monetary policy meetings with a roll call vote	Without voting results	0
<i>policy transparency</i>	Time of promulgation of decisions on measures or changes in monetary policy targets	NBRB promptly announces decisions on adjustments to the target or key monetary policy instruments	1
	Explanation of the monetary policy decision at the time of the change	Available, but without predictive estimates	0,5
	Disclosure of intentions for further actions or priorities after each meeting	Not available	0
<i>operational transparency</i>	Regular report on the achievement of operational goals	The report is not published, but data on the dynamics of the interbank market rate are available	0,5
	Regularity of information on changes in macroeconomic parameters and their impact on monetary policy	Information on changes in the inflation rate is regularly published	0,5
	Regular report on the results of monetary policy in the light of macroeconomic objectives	Monetary policy results are published on a quarterly basis	0,5
Total:	9		

Source: compiled by the authors on the basis of [2]

According to Table 1, the EG-index for the National Bank of the Republic of Belarus in 2021 is 9 points out of 15. The highest degree of transparency is observed in the disclosure of objectives (political transparency, 3 points), and the lowest - in the openness of forecasts and data (economic transparency, 1 point).

In the first years of the regulator's functioning there was practically a complete informational closeness of its activity. Over time, the value of the EG-index increased and reached 9 points by 2021. This indicates the correct strategy of the National Bank to increase and maintain the level of information openness and trust of economic agents. Thus, the National Bank has significantly improved the ways of communication with them: briefings and round tables with the participation of the scientific community and the independent expert community are held, official pages in social networks and a channel on YouTube are created and developed, "verbal interventions" are used, etc. Nevertheless, the communication of the National Bank still does not cover the general public. First of all, it is necessary to identify ways to influence expectations and behavior of households in the financial market. Therefore, the communication policy of the National Bank will be aimed at increasing openness and transparency of the monetary policy conducted in the country.

Literature

1. Fung The Dong. The role and place of the central bank in the system of monetary regulation at the present stage. URL: <http://mir-nauki.com/PDF/32EMN414.pdf>. Date of access: 10.10.2021.
2. Eijffinger S.C.W., Geraats P.M. How transparent are central banks? *European Journal of Political Economy*. 2006. N 22. P. 1–21.
3. Communication Policy of the National Bank of the Republic of Belarus. Official website of the National Bank of the Republic of Belarus. URL: <https://www.nbrb.by/today/press/kommunikatsionnaya-politika.pdf>. Date of access: 11.10.2021.

УДК 338

Птащенко Ліана Олександрівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Герасименко Катерина Олександрівна

магістрант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сьогодні метою кожної держави є покращення економічних результатів, розвиток внутрішніх зв'язків та поліпшення якості життя й добробуту населення. Таке явище як глобалізація допомагає робити кроки на шляху до економічного зростання. Процеси глобалізації є основними та незворотними в банківській системі. Вони являють собою інтегрування банківських установ держави в єдину світову мережу з іноземними клієнтами шляхом провадження своєї діяльності за її межами, а також за допомогою залучення іноземного капіталу.

Уперше термін «глобалізація» використав у своїх працях Дж. Маклін (1981 р.), а згодом – американський соціолог Р. Робертсон (1983–1992 рр.) [1, с. 225].

Глобалізація – це процес, що характеризується об'єднанням та поглибленням взаємозв'язків різних чинників, наприклад, економічних, фінансових, суспільно-політичних, культурних тощо. Тобто глобалізація відображає трансформацію від окремої економіки чи політики кожної країни до єдиної системи [2, с. 66].

У банківській сфері глобалізація проявляється через проникнення іноземних інвестицій в економічну систему держави. Завдяки цьому покращується співробітництво, формуються загальні норми регулювання банківської системи та відбувається розвиток економіки в цілому.

На сьогоднішній день глобалізаційні процеси розвиваються дуже стрімко. Вони охопили велику кількість країн, і Україну зокрема. Таким чином, неабиякої важливості набуває осмислення можливого позитивного і негативного впливу глобалізаційних процесів на економіку України.

До позитивних можливих наслідків процесів глобалізації можна віднести:

- підтримання платіжного балансу і приплив іноземної валюти в країну;
- підвищення темпів розвитку фінансових інновацій, що в свою чергу покращить якість обслуговування клієнтів;

- зменшення вартості стандартизованих банківських продуктів, і в результаті зростання продуктивності праці, так і підвищення рівня конкуренції;
- зниження рівня витрат у банківській системі завдяки економії від масштабу;
- розвиток інфраструктури фінансового ринку (збільшення прозорості, впровадження високих стандартів діяльності, вільний обмін управлінською інформацією);
- розширення кооперації та співпраці на фінансовому ринку;
- пряме використання сучасних банківських технологій та досвіду банківського менеджменту зарубіжних, розвинених країн, а також імпорт високих стандартів менеджменту, продуктивності та контролю за ризиками;
- покращення інвестиційного клімату та збільшення кількості та розміру інвестицій у не фінансовий сектор.

Однак, присутність банків з іноземним капіталом на вітчизняному ринку банківських послуг, окрім переваг, має також і недоліки. По-перше, на ринку банківських послуг загострюється конкуренція, яку вітчизняні банки досить важко витримують. Банки з вітчизняним капіталом інколи нехтують кредитними ризиками, це проявляється у тому, що вони починають надавати позики на більш вигідних клієнтові умовах, тим самим ризикуючи стати банкрутами та в цілому ставлять під загрозу стійкість банківської системи України [3, с. 283-284].

По-друге, при залученні іноземного капіталу в банківський сектор формується контроль над деякими секторами економіки України [4, с. 307]. Якщо у банківській сфері відбувається різке зниження вітчизняного капіталу, це стає причиною відставання окремих галузей економіки, що відбувається через відсутності можливості кредитування. Такими сферами економіки зазвичай є ті, що пов'язані з видобутком та первинною переробкою мінерально-сировинних ресурсів [2, с. 68].

Окрім вище переліченого, негативні наслідки може мати ймовірне виведення капіталу за кордон у вигляді прибутків та дивідендів, зростання рівня банківських ризиків, підвищення складності наглядових функцій НБУ і збільшення кількості загроз для фінансово-економічної безпеки країни.

Важливо, що залучення іноземного капіталу сприятиме зменшенню корупції, легалізації заробітної плати та відповідному збільшенню соціальних відрахувань, підвищенню стандартів гарантування вкладів.

Проте для розширення присутності банків з іноземним капіталом і підвищення привабливості національного ринку банківських послуг існують певні умови. Це стабільність національної грошової одиниці, сучасна система державних регулятивних інститутів, збалансоване законодавче забезпечення іноземних інвестицій та банківської діяльності; розвинений ринок банківських послуг, наявність сучасної банківської інфраструктури та кваліфікованого персоналу.

Таким чином, глобалізація має неабиякий вплив на розвиток та функціонування банківської системи у будь-якій країні світу. В українських реаліях банки з іноземним капіталом мають позитивний вплив на розвиток фінансової системи країни, зростання кількості іноземних інвестицій в економіку в цілому, а також є рушійним фактором для збільшення рівня розвитку міжнародних зв'язків.

Проте, залучення іноземного капіталу має як позитивні, так і негативні наслідки. Врешті решт, незважаючи на все вище перелічене, глобалізація, що виявляється у залученні іноземних інвестицій, дозволяє підтримувати стабільність банківської системи України, навіть в кризових умовах, покращити стандарти обслуговування, застосовувати новітні технології тощо.

Література

1. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. К.: Знання, 2007. 670 с
2. Дибя М., Поліщук Є. Наслідки глобалізації для банківської системи України. *Ринок цінних паперів України*. 2011. № 1-2. С. 65–68.
3. Хомутенко Л. І. Вплив глобалізаційних процесів на ринок банківських послуг України. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. № 38. С. 270–286.
4. Стечишин Т. Б. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток банківської системи України. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. 2007. Вип. 2. С. 301-309.
5. Методи оцінки рівня капіталізації інноваційних структур. *Збірник наук. праць НАН України, Ін-т регіон. Дослідж.* 2007. Вип. 2. С. 301-309.

УДК 336.32

Птащенко Ліана Олександрівна,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Собірай Діана Олександрівна,

магістрантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В рамках нестабільної економіки та при обмеженні фінансових ресурсів саме суб'єкти підприємництва, які не вимагають великих стартових вкладень, придатні найшвидше і найефективніше розв'язувати проблеми кризової економіки України, стимулювати розвиток конкуренції та сприяти економічному зростанню. Вдалий розвиток малого бізнесу в економіці ринкового типу залежить від певного забезпечення підприємства всіма необхідними ресурсами та державної політики, яка буде стимулювати та підтримувати малі підприємства.

В Україні нормативно-правове регулювання кредитування малого бізнесу здійснюється через законодавче забезпечення, зокрема:

- Закон України від 01.06.2000р. № 1775 «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»;
- Закон України від 7 грудня 2001 р. №2121 «Про банки і банківську діяльність»;
- Податковий кодекс України;
- Закон України від 22.03.2012 № 4618 «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»;
- Указ Президента «Про мале підприємництво», від 22 грудня 2020 року №582/2020 [8].

Банківська стратегія в кредитуванні малого бізнесу залежить від характеристики його ресурсної бази. У цьому полягає головна суперечність усієї банківської системи: можливості банку не співпадають із потребами ринку фінансової послуги, яку багато банків називають кредитуванням малого та середнього бізнесу, хоча насправді процедура надання такого кредиту мало чим відрізняється від процедури по інших суб'єктах (великих підприємств) [1, с. 15]. На сьогодні багато банківських установ надають реальні якісні послуги для суб'єктів малого підприємництва, тому що на даний момент вони є дуже важливими для вітчизняних та іноземних банків. Процентна ставка в банках України у 2020 році за кредитами коливалася в межах від 16,5 до 17,9

відсотків. Майже у всіх них є разова комісія, окрім «ПриватБанку», розмір якої – від 0,5 до 1,0% від суми кредиту. Але, виходячи з досвіду зарубіжних країн, навіть мінімальна процентна ставка у 16,5% річних є завищеною для підприємств малого бізнесу та вимагає перегляду в бік її зниження [7].

Необхідно враховувати і те, що протягом останніх років багато банківських установ України почали масово застосовувати digital-платформи обслуговування бізнесу, такі як ПриватБанк, Ощадбанк, Альфа-Банк, МегаБанк, УкргазБанк та інші. Також варто зазначити, що банки не тільки займаються виключно обслуговуванням рахунку та наданням кредитів, а також надають багато додаткових послуг, наприклад допомогу у веденні бухгалтерії, сплаті податків, прийманні та здійсненні платежів. Банківські установи, які відіграють найбільш важливу роль у кредитуванні малого бізнесу в Україні показані в рис.1.

На даний час одними з найбільш перспективних банківських програм кредитування малого бізнесу є: позика для розвитку і створення бізнесу під заставу рухомого і нерухомого майна; устаткування; комерційна нерухомість; швидке кредитування; лізингові програми для фермерських господарств; службовий транспорт для малого бізнесу [2].

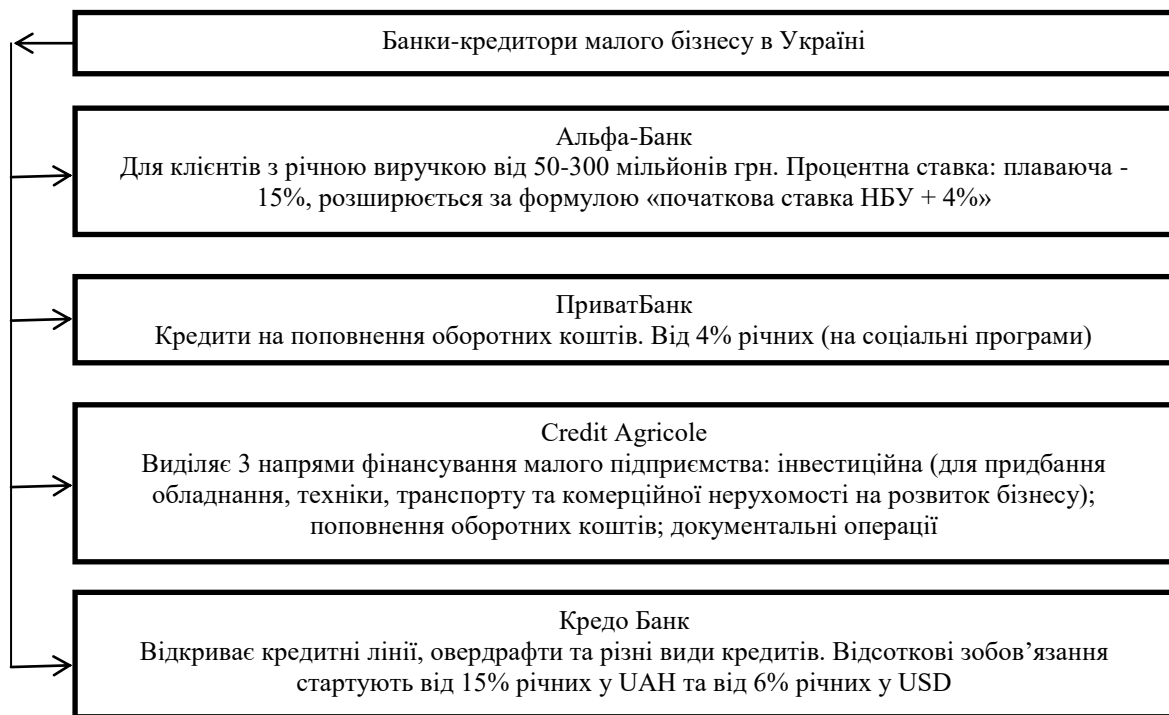

Рис. 1. Банки-кредитори малого бізнесу в Україні [розроблено авторами з використанням матеріалів [3-6]]

Таким чином, для того щоб у подальшому малі підприємства розвивалися, в Україні потрібно змінювати та вдосконалювати систему кредитування малого бізнесу в банківських установах, а також необхідна ефективна державна підтримка цих підприємств. Для цього потрібно доопрацювати Закон України «Про державну підтримку малого підприємства», який був прийнятий ще у 2012 році, відповідно до теперішніх проблем малих підприємств. Система кредитування малого підприємства в Україні поступово розвивається, але недостатніми темпами. Держава розробляє нові програми для кредитування та намагається покращити розвиток малого бізнесу. Адже державна підтримка є дуже важливою, оскільки стабільне функціонування малого бізнесу позитивно впливає на стан національної економіки в цілому.

Література

1. Абрамова І.М. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 12 – 17.
2. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховіна М. Ф. Банківські операції: підруч. Київ : КНЕУ, 2006. 384 с.
3. АТ «Альфа Банк» : URL: <https://alfabank.ua>. (дата звернення: 16.10.2021).
4. АТ «ПриватБанк» : URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 16.10.2021).
5. АТ «Credit Agricole» : URL: <https://credit-agricole.ua> (дата звернення: 16.10.2021)
6. АТ «КредоБанк». : URL: <https://kredobank.com.ua/>(дата звернення: 16.10.2021).
7. Краший банк для малого і середнього бізнесу. URL: <https://www.business.ua/finances/6622> (дата звернення: 16.10.2021).
8. Про мале підприємництво від 2020 : Указ Президента. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/5582019-28853>.

УДК 336.71:338.124.4:330.31

Жердецька Лілія Вікторівна,

*доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет (Україна)*

КООРДИНАЦІЯ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ТА МІКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИК ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

Макропруденційна та мікропруденційна політики є тісно взаємопов'язаними, однак, у короткостроковій перспективі між ними може виникнути конфлікт цілей. Основна мета мікропруденційного регулювання – сприяння безпеці та надійності окремих банків, а також зменшення ймовірності і наслідків банкрутства банків. Дії, що здійснюються мікропруденційним наглядом на рівні окремих інститутів, можуть дестабілізувати систему в цілому через взаємодію установ на фінансових ринках, структуру їхньої мережі та поведінку інших фінансових установ. Іншими словами, стійкість окремих фінансових установ є необхідною, але недостатньою умовою фінансової стабільності. Таким чином, макропруденційна політика повинна враховувати загальні рівноважні ефекти, які можуть ігноруватися мікропруденційним наглядом, ураховуючи загрози реалізації системного ризику та необхідність забезпечення позитивного внеску банківського сектору економіки в економічне зростання. Водночас вважаємо, що стабільність фінансової системи є більш важливою, ніж стабільність окремих банків, тому макропруденційні цілі мають пріоритет по відношенню до мікроекономічних аспектів. Взаємозв'язок між мікро- та макропруденційною політиками передусім полягає у використанні їхнього інструментарію (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок між інструментами макропруденційної та мікропруденційної політик

Інструменти	Опора 2. Контроль з боку нагляду	Буфер консервації капіталу, коефіцієнт ліквідного покриття, рівень стабільного фондування	Контрциклічний буфер капіталу, буфер системної важливості, буфер системного ризику
Політики	Мікропруденційна політика		Макропруденційна політика

Джерело: власна розробка

Як свідчать дані 1, макро- та мікропруденційна політики можуть використовувати однаковий інструментарій. Важелі, що відносяться до Опори 2 зазвичай розглядаються

як мікропруденційний інструмент, проте вони містить також й окремі макропруденційні аспекти: дотримання вимог до капіталу з одного боку відноситься до мікропруденційних інструментів (саме мікропруденційний нагляд перевіряє дотримання регуляторних вимог окремими установами), проте з іншого – мінімальні вимоги до капіталу підвищуються залежно від фази економічного циклу та мають на меті обмеження левериджу та надмірного прийняття ризиків як джерел системного ризику [1, 2]. Хоча обидва політики стимулюють нарощування буферів капіталу та ліквідності на зростаючому етапі кредитного циклу, конфлікт цілей та інтересів може виникнути у контексті термінів та масштабів застосування необхідних буферів. Можливі позитивні й негативні ефекти координації макропруденційної та мікропруденційної політик центрального банку наведені в табл. 2.

Таблиця 2.

Можливі позитивні й негативні ефекти координації макропруденційної та мікропруденційної політик центрального банку

Політика	Синергетичний (позитивний) ефект	Конфлікт цілей та інтересів (негативний ефект)
Мікропруденційна	1. Обмін інформацією. 2. Досвід використання інструментів	1. «Перекриття» в регулюванні. 2. Конфлікт інтересів залежно від стадії економічного циклу.

Джерело: власна розробка

Варто додати, що ці конфлікти загострюються у період, коли економічний та кредитний цикли починають наближатися до свого піку. Мікропруденційні показники все ще в нормі, проте показники накопичення системного ризику дають попереджувальні сигнали стосовно зростання ймовірності розвитку кризових явищ. Під час зміни стадії економічного й кредитного циклів мікропруденціальна політика зосереджується на стабільності окремого банку, що потребує більш високого рівня її капіталізації, тоді як макропруденційна політика намагається стабілізувати систему в цілому і зосереджує увагу на запобіганні надмірному тиску на банки. У цьому конфлікт між політиками очевидний. Після відновлення позитивної динаміки в межах економічних циклів інструменти макро- та мікропруденційної політик стають більш узгодженими, хоча їхня думка про терміни та інтенсивність змін може бути короткочасною.

Організаційно координація між політиками забезпечується обміном інформацією на міжвідомчому рівні – на засіданнях Ради з фінансової стабільності. Раду з фінансової стабільності (далі – Рада) створено указом Президента України від 24 березня 2015 року № 170/2015 з метою забезпечення своєчасного виявлення і мінімізації ризиків, що загрожують стабільності банківської та фінансової системи держави. До складу Ради входять керівники НБУ, Мінфіну, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг і ФГВФО. Ключовими завданнями Ради є: обмін даними, виявлення та моніторинг системних ризиків; рекомендації для усунення / зменшення впливу системних ризиків; узгодження превентивних заходів та заходів швидкого реагування в умовах нестабільності / фінансової кризи; узгодження системи внутрішніх і зовнішніх комунікацій під час виникнення кризових ситуацій у фінансовому секторі.

Отже, координація завдань між двома відповідними відомствами для досягнення цілей мікро- та макропруденційної політик в межах Національного банку України, а також узгодження внутрішніх процедур, є важливим для досягнення оптимальних

результатів. Така координація потребує забезпечення постійного співробітництва між департаментами на засадах обміну даними та інформацією, що має вирішальне значення, оскільки важливо, щоб обидва відомства побачили більш широкую картину і знали про принцип дії іншого департаменту.

Література

1. Osiński J., Seal K., Hoogduin L. Macroprudential and Microprudential Policies: Towards Cohabitation. *IMF Staff Discussion Note* (SDN 13/05), June 2013.
2. The Interaction of Monetary and Macroprudential Policies, January 29 2013, Pamfili Antipa, P. & Matheron, J.: Interactions between monetary and macroprudential policies, Banque de France, Financial Stability Review, No. 18, April 2014.

УДК 336.71:330.3

*Завадська Діана Володимирівна,
доктор економічних наук, доцент
Одеський національний економічний університет (Україна)*

ФАКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ УЧАСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ У ФІНАНСУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Фінансова взаємодія банківського з іншими секторами економіки має прямий вплив на цикл обігу капіталу, включаючи стадії відтворення, обігу та переміщення. Фінансування процесів розвитку різних стадій виробництва сприяє раціональному вирішенню завдань щодо впровадження сучасних інноваційних технологій, розвитку наукоємних галузей, модернізації та оновленню виробничих фондів і в цілому по виконанню завдань інноваційної економіки.

Необхідність вирішення зазначених завдань є актуальною і для України, оскільки багатоукладний характер національної економіки, принципово різний технологічний рівень та інституційні умови розвитку різних секторів національної економіки виключають можливість визначення єдиної, універсальної для всіх моделі інноваційного розвитку. Відтак, глобальною метою реалізації завдань взаємодії українського банківського сектору з іншими секторами економіки для створення умов пропорційного розвитку її секторів та регіонів є фінансування банками потреб пропорційного та інноваційного розвитку економіки.

Серед основних питань, які потребують подальших досліджень є визначення факторів активізації участі банківського сектору у фінансуванні інноваційного розвитку держави.

За результатами проведеного аналізу сучасних наукових досліджень ми дійшли висновку, що фінансову взаємодію між суб'єктами інноваційного процесу детермінують екзогенні та ендогенні фактори, які породжують ряд структурних протиріч.

Екзогенні фактори – це ті, які зумовлені станом і характеристиками макросередовища, в якій функціонує банківський сектор. З урахуванням їхньої кількості та особливостей, на основі положень системного аналізу рекомендуємо їх вивчати як фактори макросередовища та фактори мікросередовища. До основних факторів макросередовища, які впливають на вибір, формування та реалізацію банківським сектором завдань фінансування інновацій, відносяться: стан і тенденції розвитку світової економіки і світових фінансових ринків; стабільність національних економік і соціально-економічного розвитку суспільства; наявність ефективного державного і нормативно-законодавчого регулювання інноваційного розвитку;

стабільність національної системи оподаткування та діяльності комерційних структур; стабільність фінансового, в першу чергу, банківського сектору.

Зазначені основні, на нашу думку, п'ять факторів макросередовища утворюють надсистему, яка регулює та регламентує формування, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів, у тому числі й банків. Отже, дані фактори безпосередньо пов'язані між собою та впливають на процеси фінансування банками інновацій, їх планування та прогнозування, а, отже, створюють можливості для активізації впливу банківського сектору на інноваційний розвиток економіки.

Наступний вид екзогенних факторів – це фактори мікросередовища. На фактори мікросередовища банківський сектор може мати безпосередній вплив, але ці фактори складно керовані. Тому банківський сектор, впливаючи на дані фактори, формує своє економічне середовище, яке сприятиме формуванню необхідних кредитних ресурсів для фінансування інноваційного розвитку економіки, як відомо, ці ресурси повинні бути довгостроковими. В першу чергу дане економічне середовище формують всі стейкхолдери банків: власники, інвестори, потужні клієнти, що впливають на обсяги та структуру фінансових ресурсів, а також контактні групи (аудиторії), які безпосередньо зацікавлені в інноваційному розвитку та здатні істотно впливати на результативність цих процесів. Це створює можливість формування необхідних потоків кредитних ресурсів, тобто формує потенціал зовнішніх можливостей фінансування банківським сектором потреб інноваційного розвитку економіки.

Наступною групою факторів, що створюють умови для активізації участі банківського сектору у фінансуванні інноваційного розвитку економіки є ендегенні, тобто ті чинники, які зумовлені розвитком та ефективністю використання структурних елементів інвестиційного потенціалу банківської системи. Тобто, фактори, які віднесені до цієї групи, формуються в межах банківського сектору та обумовлені ефективністю й вираженістю його функціонування. Відповідно до теорії, розробленої О. Іншаковим, всі ендегенні фактори діляться на дві важливі групи - трансформаційні та транзакційні фактори [151, с. 68]. Скориставшись даною моделлю, з урахуванням специфіки банківської діяльності, визначимо ті чинники, які впливають на ефективність процесів формування кредитних ресурсів, необхідних для фінансування банківським сектором інновацій. До трансформаційних факторів впливу банківського сектору на інноваційний розвиток економіки належать:

- людський (якість корпоративного управління, стратегічні й тактичні орієнтири кредитування інноваційних потреб клієнтів банку тощо);
- природно-ресурсний (капітал банку, можливість генерувати потік вхідних фінансових ресурсів за умови їхньої достатності для поточного кредитування тощо);
- техніко-технологічний (методики оцінки ефективності інноваційних проектів; технологія формування резервів на можливі втрати, з урахуванням специфіки інноваційного проекту тощо);

До транзакційних факторів у банківській сфері відносяться:

- інституційний (система корпоративних відносин);
- організаційний (організаційна структура банку, що формує взаємозв'язки окремих складових механізму інноваційного кредитування);
- інформаційний (інформаційний зміст кредитного процесу як на етапі формування інноваційної кредитної політики, так і в процесі її реалізації).

Необхідно відзначити, що сукупність ендегенних факторів формує позиції внутрішнього середовища банків, а також визначає наявність фінансового потенціалу банківського сектору та можливості його використання для фінансування потреб інноваційного розвитку економіки.

На завершення зазначимо, що при вирішенні завдань інноваційного розвитку економіки в сучасних умовах необхідно раціонально підходити до визначення можливостей позитивного впливу банківського сектору на фінансування інновацій: максимально враховувати вплив чинників на взаємодію банків і підприємств реального сектору.

Література

1. Іншаков О. В. Теория факторов производства в контексте экономики развития : научный доклад на общем собрании МАОН (Москва, 29 ноября 2002 г.). Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2002.
2. Zavadzka D. Scientific rationale for the influence of banking sector on the innovative development of economy. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2020. № 3 (34). P. 53-63.

УДК 336.77.067

Цегельник Ніна Іванівна,

кандидат економічних наук

Поліський національний університет (Україна)

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Розвиток іпотечного кредитування є одним із дієвих інструментів залучення інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів, сприяє поліпшенню житлових умов громадян та підвищенню інвестиційної активності в пріоритетних галузях економіки, забезпечує створення нових робочих місць та розвиток національної економіки. Встановлено, що на сьогодні, кредитна активність більшості комерційних банків, які представлені в сегменті іпотечного кредитування, залишається ще на низькому рівні, що пояснюється наслідками кризових явищ в економіці, низьким рівнем доходу населення, високою вартістю іпотечних кредитів.

Виокремимо низку проблем іпотечного кредитування в нашій державі, зокрема: завищені ставки іпотечних кредитів; складна процедура та всілякі перешкоди для одержання іпотечних кредитів; низька результативність системи іпотечного кредитування; невисокий рівень довіри населення до вітчизняних комерційних банків тощо.

Аналізуючи вітчизняний досвід використання іпотечного кредитування, слід зазначити, що в середньому банківські установи надають іпотечні позики з процентною ставкою 20-28 % щорічно до 1 млн грн терміном на 12 - 24 місяці. Найактивнішими банками у наданні іпотечних кредитів на нерухомість відповідно до національного рейтингу за даними Українського фінансового форуму є: Глобус (Київ) – 3,63, Піреус Банк (Київ) – 3,58, Аркада (Київ) – 3,03, Банк інвестицій та заощаджень (Київ) – 2,94, Кредобанк (Львів) – 2,93, Ощадбанк (Київ) – 2,45 [2].

Зокрема, обсяги іпотеки у кредитному портфелі банківських установ за даними центрального банку щорічно зменшуються: так на початку 2019 року частка іпотечних кредитів в кредитних портфелях банку становила 4,63 %, при цьому у 2014 році – 5,65 %. Аналіз вартості іпотечного кредитування та її співставлення із розміром середньої заробітної плати громадян, що є підставою для надання кредиту, засвідчує що отримання іпотечного кредиту без додаткових заощаджень зробити неможливо. Ставки за іпотечними кредитами у нашій державі знаходяться у межах від 17,9 до 24 % у залежності від виду нерухомості та її стану [2].

У структурі іпотечних кредитів переважають кредити на строк більше 5 років, що пояснюється і умовами кредитування, і купівельною спроможністю громадян. Так, частка кредитів на строк понад 5 років у 2020 році складає 89,34 %, на строк від 1 року до 5 років – 9,06 %. Якщо розглянути іпотечні кредити, які видані фізичним особам за січень-жовтень 2020 року в розрізі областей, то в Житомирській області протягом січень-жовтень відбулося збільшення іпотечних кредитів на суму 2978 тис грн. (рис. 1).

Однак, у травні 2020 року відбулося різке зменшення, тобто кредити перестали брати, це пов'язано було із карантинними умовами. Починаючи з червня 2020 фізичні особи знову почали звертатись за іпотечними кредитами.

Така структура іпотечних кредитів є нормальною і вказує на зростання попиту саме на довгострокові іпотечні кредити. А також свідчить про готовність банків надавати такі кредити. Хоча, як згадувалося вище, більшість іпотечних кредитів припадає на десяток найбільших банків України. Відтак іпотечне кредитування в установах банків активізувалося та має тенденцію до зростання.

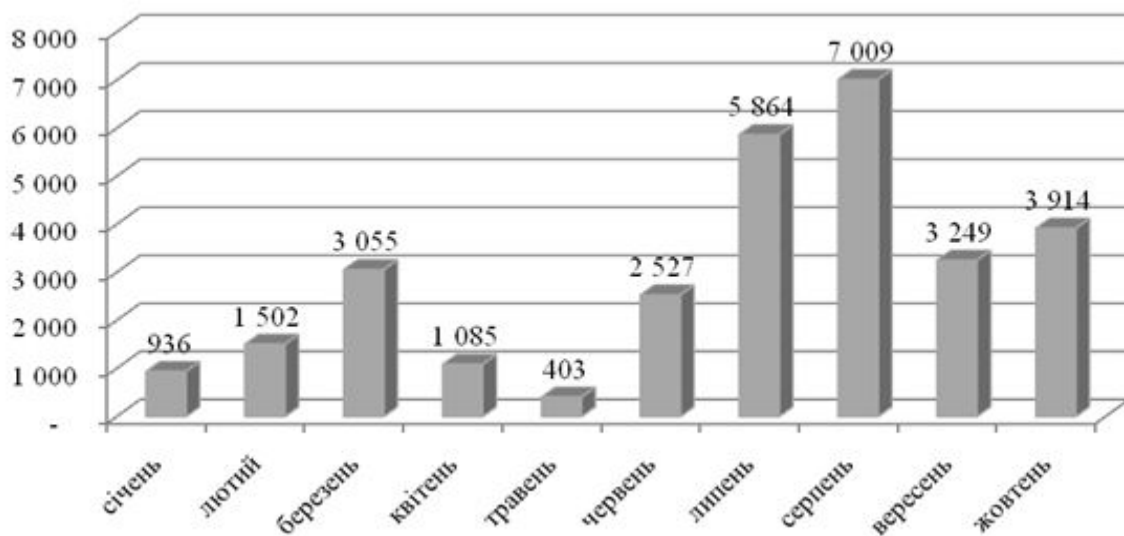

Рис. 1. Нові іпотечні кредити, що видані фізичним особам за січень-жовтень 2020 року в Житомирській області (тис грн) [2]

Таким чином, визначено, що збільшення іпотечних кредитів вимагає вирішення багатьох проблем у різних сферах, від створення гарантійної системи та прозорих умов для іпотечного кредитування до стандартизації та уніфікації процедури надання іпотечних позик. Тому, найпріоритетнішим завданням є збільшення спроможності комерційних банків залучати довгострокові ресурси.

Досвід зарубіжних країн показує, що «існує щонайменше два підходи до формування іпотечного ринку та участі держави в цьому процесі. Перший підхід – європейський (німецький) та другий – американський.

Для удосконалення механізму іпотечного кредитування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду необхідно здійснити такі заходи:

- удосконалити чинну законодавчу базу щодо оціночної діяльності нерухомості при банківському іпотечному кредитуванні;
- дотримуватись жорстких вимог до іпотечного кредитування в іноземній валюті, адже значна валютизація ринку житлового іпотечного кредитування несе загрозу валютного, кредитного ризиків та ризику ліквідності;
- створити умови для мобілізації коштів у сферу іпотечного кредитування, створення фінансових інструментів, які б дозволяли кредиторам мобілізувати ресурси у необхідному розмірі і за відносно низькими ставками;

– «забезпечити активну та стабільну участь держави у процесах, що відбуваються на іпотечному ринку, адже ринки, за твердженням відомого мільярдера-фінансиста Джорджа Сороса, не є раціональними і саморегульованими структурами, тому що вони є структурами неповноцінними, схильними до «економічних бульбашок», а відтак потребують «настроювання» з боку влад» [1].

Отже, ефективне функціонування механізму іпотечного кредитування потребує створення сприятливих умов та забезпечення належної інституційної і інфраструктурної підтримки, проведення різноманітних заходів щодо зниження величини банківських процентних ставок.

Література

1. Барановський О.І. Економіка «мільних бульбашок». *Економіка і прогнозування*. 2009. № 1. С. 7-23.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.

УДК 336.71

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, старший викладач

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКУ У РОЗРІЗІ ЙОГО КОМПОНЕНТІВ

Пандемія коронавірусу спровокувала структурний і системний колапс традиційної сучасної економічної парадигми. Розвиток кризи спричинив ряд негативних економічних наслідків, а саме: підвищення рівня безробіття та скорочення робочих місць, масове банкрутство суб'єктів малого бізнесу, підвищення рівня інфляції, погіршення інвестиційного клімату, збереження низької активності банків у кредитуванні економіки та ін. В таких умовах особливої актуальності набуває не лише подолання вірусних загроз, а й розбудова динамічної та адаптивної до нових ризиків банківської системи, основою якої є фінансова стабільність банків, що спроможні забезпечити необхідну якість економічного зростання.

Створення умов для безперервної та ефективної діяльності банку в сучасних умовах, а також завчасної його адаптації до об'єктивних трансформацій, неможливо на основі використання виключно інструментів внутрішнього менеджменту, тобто лише на основі організаційного механізму. Значна роль у сприянні забезпеченню фінансової стабільності банку відводиться державним інституціям, які формують належне економічне середовище, у тому числі його інституційну компоненту, що уможливорює досягнення банками стабільного розвитку у часі. Тому забезпечення фінансової стабільності банку повинно забезпечуватися організаційно-економічним механізмом, в якому варто виділити інституційний, інформаційно-статистичний, діагностично-аналітичний, методичний та інструментальний компоненти [1].

Інституційний компонент організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової стабільності банку спрямований на формування адміністративних та економічних «запобіжників» порушення фінансової стабільності. На рівні регулятора це включає сукупність нормативно-правових документів, які визначають інституційні рамки банківського сектору та окремого банку. Зокрема, НБУ задіяв ключові доступні інструменти з метою сприяння подоланню кризи. Наприклад, регулятором було призупинено впровадження буферів консервації капіталу та системної важливості, щоб банки могли використовувати капітал понад мінімальний рівень як для поглинання

кредитних збитків, так і для нарощування кредитного портфеля.

Окрім вищезазначеного, не менш важливим є розвиток ефективно функціонуючого інституту захисту прав споживачів фінансових послуг, сприяння підвищенню їх фінансової грамотності. Створення умов для зростання особистого добробуту українців через формування нової фінансової культури – основна місія стратегії фінансової грамотності НБУ до 2030 року [2].

Крім цього, наразі існує стійкий тренд до суттєвого посилення відповідальності окремого банку, в особі його вищого керівництва, за результати діяльності установи та її фінансову стабільність. Тож не менш важливим є наповнення інституційного компоненту на рівні установи, а саме приділення належної уваги формалізації внутрішніх процесів банку задля мінімізації операційних ризиків; підвищення організаційної цілісності банку та управлінської гнучкості в умовах суттєвих, неочікуваних змін внутрішнього або зовнішнього середовищ функціонування банку.

Інший компонент організаційно-економічного механізму – інформаційно-статистичний. Його виокремлення пов'язано з тим, що забезпечення та довгострокове утримання фінансової стабільності банку безпосередньо залежить від якості, комплексності та систематичності діагностико-аналітичної роботи суб'єктів цього процесу. А це, своєю чергою, залежить від якості, повноти, достовірності та своєчасності формування баз аналітичних даних. При цьому їх наповнення регулятором та окремим банком є взаємопов'язаними процесами – регулятор стандартизує форми звітності банків та визначає періодичність її оприлюднення задля систематичного моніторингу стану банків та їх стресостійкості. Окремі банківські установи при цьому переслідують мету, з одного боку, забезпечення своєї інформаційної прозорості та підвищення зацікавленості партнерів/інвесторів, а з іншого – формування комплексної та поліаспектної бази даних про різні особливості діяльності банку, яка б дозволяла виявляти внутрішні загрози фінансовій стабільності на ранніх етапах їх виникнення.

Важливими аспектом забезпечення фінансової стабільності банку є прогнозування та діагностика основних показників його діяльності. Саме це повинно реалізовуватися у рамках діагностично-аналітичного компоненту вищезазначеного механізму. Проведена індикативна оцінка фінансової стабільності банків за такими напрямками: якість капіталізації; рівень ліквідності; якість активів; ризик-обґрунтованість ділової активності; валютний ризик; кредитний ризик; прибутковість; операційний ризик; процентний ризик; чинники макроекономічного середовища, засвідчила, що фінансова стабільність всіх системно важливих банків України у 2020 році була задовільною [3, с. 190]. Своєю чергою, основними напрямками діяльності регулятора як зовнішнього суб'єкта механізму забезпечення фінансової стабільності банку у рамках даного компоненту є формування звітів про фінансову стабільність, оцінювання впливу поточних та перспективних макроекономічних чинників на фінансову стабільність, проведення та узагальнення результатів опитування стосовно очікуваної ділової активності економічних агентів, у тому числі банків.

Методичний компонент організаційно-економічного механізму передбачає розробку й удосконалення методичних засад забезпечення фінансової стабільності банків. На рівні регулятора це стосується імплементації рекомендацій міжнародних інституцій до національного законодавчого поля; їх трансформація з огляду на поточний стан банківського сектору та особливості економічного середовища його функціонування. На рівні окремого банку – це, насамперед, стосується методики організації внутрішнього менеджменту, особливостей координації різних підрозділів банку та їх підзвітності. При цьому особлива увага в теперішній час повинна приділятися комплексному удосконаленню системи ризик-менеджменту банку;

застосовуванню усього спектру цифрових можливостей для підвищення залученості клієнтів; введенню додаткових попереджувальних сигналів, що характеризують вразливість позичальників до наслідків COVID-19; розвитку якісного внутрішнього менеджменту.

Використання запропонованого організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової стабільності банку у розрізі його компонент сприятиме ефективному та безперервному функціонуванню банку в сучасних умовах.

Література

1. Кузнєцова А. Я., Погореленко Н. П. Механізм забезпечення фінансової стабільності банківської системи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. № 2(33). С. 37–47.

2. Бачення Національного банку Стратегії фінансової грамотності. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-finansovoyi-gramotnosti> (дата звернення: 10.10.2021).

3. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.

УДК 336.74

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, старший викладач

Марчук Іванна Михайлівна,

студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Зі зміною реалій сьогодення виникає потреба перегляду теоретичних основ і практичного аналізу грошово-кредитної політики. В теперішній час, за умов пандемії, є важливим розгляд особливостей реалізації монетарної політики держави, адже глибина впливу негативних наслідків на економіку кожної країни безпосередньо буде залежати від економічної «міцності» та виважених дій центрального банку.

Згідно з прогнозами аналітиків [1] очікується, що під час поточної фінансової кризи, розвинені країни постраждають менше порівняно з країнами, які розвивають та реформують свою економіку, оскільки свого часу вони сформували певні стабілізаційні фонди та буфери капіталів, застосували заходи для суттєвого зменшення боргових «тягарів» та дефіцитів своїх бюджетів. На відміну від країн з розвинутою економікою, країни, що розвиваються та проводять структурні реформи (в тому числі й Україна), не мають такого захисту, а це може призвести до більш глобальних кризових явищ у економічних системах. Тому сьогодні перед центральними банками та урядами усіх країн світу стоїть основне завдання щодо знаходження дієвих інструментів грошово-кредитної політики, які зможуть забезпечити високу ефективність впливу на макроекономічні показники з метою стабілізації ситуації та економічного зростання.

Аналіз основних показників грошово-кредитної політики в Україні (табл. 1) свідчить, що монетарна політика в Україні зазнала перетворень.

Таблиця 1

Основні показники монетарної політики України за період 2015–2021 рр.

Рік	ІСЦ ¹ , %	Облікова ставка, %	Монетизація ² , (М2 до ВВП), %	Офіційний курс гривні до долара США	Міжнародні валютні резерви, місяців імпорту
2015	43,3	22	50,20	21,84	3,18
2016	12,4	14	46,21	25,55	3,55
2017	13,7	14,5	40,52	26,6	3,61
2018	9,8	18,0	35,9	27,20	3,54
2019	4,1	13,5	36,1	25,85	3,4
2020	5	6,0	44,11	26,96	4,8
2021 ¹	7,3	8,5	164,36	26,73	4,2

Примітка: ¹ – дані за 2 квартали.

Джерело: складено автором за даними [2, 3]

Якщо на початку аналізованого періоду середовище грошово-кредитного регулювання характеризувалося високою волатильністю облікової ставки (наприклад, її зниження у 2016 р. склало 8 п. п.), значною монетизацією (близько 50%), низьким курсом й очевидно недостатніми міжнародними валютними резервами, то інституційні перетворення в монетарній політиці протягом 2015–2019 рр. привели до побудови логічної та виваженої парадигми, що підпорядковується середньостроковій стратегії економічного розвитку.

Завдання центрального банку щодо цінової стабільності формалізувалося в: індикативі інфляції на перспективу до 4 років; виборі механізмів досягнення вказаного із поквартальною деталізацією; закріпленні регулювання ключової процентної ставки як основного інструменту монетарного регулювання; ущільненні прив'язки ставок за активними та пасивними операціями з корекції ліквідності банківської системи до ключової відсоткової ставки [4].

У 2021 році та надалі НБУ продовжить використовувати монетарний режим гнучкого інфляційного таргетування, що ґрунтується на плаваючому обмінному курсі, з акцентом на підтриманні фінансової стабільності та забезпечення стійких темпів економічного зростання. Дана ціль реалізовується центральним банком за допомогою наступних інструментів грошово-кредитної політики:

- зниження облікової ставки до 6 %;
- рефінансування банків у обсягах, що обмежуються наявною ліквідною заставою (ОВДП, депозитні сертифікати НБУ, іноземна валюта, а також в майбутньому – корпоративні облігації, забезпечені державною гарантією, муніципальні облігації);
- забезпечення доступності рефінансування для будь-якого українського банку з прозорою структурою власності і без простроченої заборгованості перед НБУ;
- проведення щотижневих тендерів із підтримання ліквідності банків строком до 90 днів, та щомісячних тендерів з довгострокового рефінансування (від 1 до 5 років);
- відстрочення впровадження буферів капіталу, включаючи буфер консервації капіталу і буфер системної важливості, та проведення стрес-тестування банків.

Для удосконалення грошово-кредитного регулювання економіки в сучасних умовах необхідно реалізувати низку заходів, серед яких: подальше зниження рівня облікової ставки як чинника здешевлення кредитних ресурсів; обмеження продажу комерційним банкам державних цінних паперів; рефінансування надійних системних банків та запровадження фідучіарної відповідальності; надання податкових пільг банкам, які здійснюють кредитування пріоритетних видів економічної діяльності; розвиток мікрокредитування; покращення захисту прав кредиторів; розвиток венчурного фінансування високотехнологічних галузей економіки; стимулювання процесу кредитної кооперації та активізація діяльності кредитних спілок; розвиток

нетрадиційних способів фінансово-кредитної підтримки реального сектору економіки; залучення грантових програм ЄС; створення фондів підтримки підприємництва та ін.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що у кризовий період розвитку економіки, обумовленої пандемією коронавірусу Covid-19, методи та засоби грошово-кредитної політики в основному спрямовуються на забезпечення фінансової стабільності, сприяючи досягненню цінової стабільності в країні. Вибір ефективних інструментів грошово-кредитної політики буде безпосередньо залежати від рівня стабільності економіки країни, а також від «сценарію» перебігу подій стосовно подолання пандемії та наслідків впливу кризових явищ на стан світової економіки.

Література

1. Вплив COVID-19 на монетарну політику центральних банків. Матеріали експертного круглого столу Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/events/wHU2AMelPEM0FlqR> (дата звернення 12.10.2021)
2. Статистика Національного банку України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 12.10.2021).
3. Економічні огляди. Міністерство економіки України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=010de307-2345-4162-b5e5-1dd8b2f81d10&tag=OgliadEkonomichnoiAktivnosti> (дата звернення 12.10.2021).
4. Коровій В. В. Основні інструменти монетарної політики держави. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 9. С. 230-238.

УДК 336.71:338.242.4(477)

Бережецька Тетяна Олександрівна,
аспірантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ЗМІСТ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

В сучасних умовах в Україні набули розвитку кризові тенденції, спричинені впливом пандемії COVID-19. Коронавірусна криза продемонструвала, що запровадження різноманітних обмежень на економічні свободи як між державами, так і всередині країн, призводить до таких наслідків, як скорочення виробництва та товарообміну, зменшення обсягів і навіть відмови від інвестування, втрати мільйонів робочих місць і зниження доходів, зниження сукупного попиту, погіршення партнерської взаємодії між країнами, послаблення людських контактів й довіри тощо.

Важливим є те, що процеси погіршення економічної динаміки, зменшення міжнародної торгівлі, зниження продуктивності розпочалися ще до коронавірусної кризи. Остання ж фактично спровокувала загострення виявів негативних чинників, протидія яким з метою збереження економік від занепаду, вимагала різноманітних фінансових і монетарних заходів [1].

Суб'єктами антикризового регулювання національної економіки є такі органи державного управління, як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України, Національний банк України, міністерства, відомства та комітети, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Головним завданням антикризового регулювання є запобігання або пом'якшення економічних криз та їх наслідків. Інструменти антикризового регулювання національної економіки у розрізі різних видів державної політики (грошово-кредитної, бюджетно-податкової, інвестиційної, інноваційної тощо) застосовуються комплексно з

урахуванням можливості їх різноспрямованого впливу або синергетичного ефекту [2]. Для підтримки банківського сектору та економіки у цілому Національний банк України впровадив систему антикризових заходів на час карантину в країні.

Банкам рекомендовано реструктурувати кредити позичальників, які зазнали фінансових труднощів від запровадження обмежувальних заходів та не можуть обслуговувати кредити. Реструктуризація має, з одного боку, пом'якшити вплив кризи на фінансовий стан позичальників, а з іншого – не створювати ризиків втрати банками капіталу. Встановлено умови «кредитних канікул», заборонено застосовувати будь-яку відповідальність (штрафи, пені тощо) до позичальників за прострочення виконання зобов'язань у на період дії карантинних обмежень [3]. Також банкам дозволено:

- не погіршувати клас позичальника з урахуванням інформації з Кредитного реєстру – до 29 квітня 2021 року;

- не проводити переоцінку та перевірку стану заставного майна – до 30 березня 2021 року;

- не враховувати під час оцінки боржників-бюджетних установ виконання показників бюджету за 2020 та 2021 роки – до 4 січня 2023 року.

Відповідні заходи передбачені постановою Правління Національного банку України від 21 грудня 2020 року №160 [4]. Одночасно до банків та банківських груп не застосовуються заходи впливу за порушення вимог до показників капіталу, ліквідності, кредитного ризику тощо. Таке рішення діятиме лише, якщо порушення виникли через негативний вплив карантину, при цьому банки чи банківські групи не допускають порушень нормативів достатності капіталу та нормативів ліквідності, передбачених статтями 75 та 76 закону «Про банки і банківську діяльність».

Через розгортання коронакризи у березні 2020 року було призупинене і запровадження для банків буферів капіталу. Національний банк відтермінував на два роки початок запровадження норми щодо врахування в структурі високоліквідних активів у іноземній валюті не більше 80% залишків на кореспондентських рахунках у іноземних банках із рейтингом не нижче інвестиційного класу. Банкам було також надано більше часу для очищення балансу від активів, які не використовуються під час здійснення банківської діяльності. Йдеться переважно про об'єкти житлової та комерційної нерухомості, які банки отримали на баланс у процесі стягнення заставного майна за кредитами. Проведення всіх видів планових виїзних перевірок було зупинено на період до останнього календарного дня місяця, в якому завершується дія карантину [5].

Починаючи з березня 2020 року, відбувалося поступове зниження облікової ставки НБУ, що досягла мінімального значення 6% річних у червні 2020 року. Запроваджено стимулюючі нормативи резервування та механізм довгострокового рефінансування банків на строк до п'яти років. Такі заходи сприятимуть банківському кредитуванню в гривні, підсилюючи ефект інших заходів, вжитих НБУ. Також ці інструменти виступатимуть додатковою гарантією підтримки достатньої ліквідності в банківській системі. Це, зокрема, важливо й для безперебійного проведення клієнтських операцій в умовах погіршення настроїв учасників фінансового ринку через поширення коронавірусу.

Завдяки заходам антикризового регулювання НБУ банківська система України без збоїв пройшла найгострішу фазу кризи: вона залишилася добре капіталізованою, прибутковою та ефективною, а структура її зобов'язань стійкою до зовнішніх шоків. Банківські послуги надавалися безперебійно, а відпливи вкладів тривали досить короткий період.

Література

1. Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних

протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: постанова Кабінету Міністрів України від 9 груд. 2020 р. №1236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#Text>.

2. Комплексний пакет загальнодержавних антикризових заходів подолання наслідків пандемії та створення передумов до сталого соціально-економічного зростання. Проект. Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. Харків : 2020. 65 с.

3. Чинники, складові і результати запровадження і реалізації антикризової політики в окремих країнах світу та Україні. Прогноз соціально-економічного розвитку України у 2021р. Наук. ред. В. Юрчишин . Київ : Заповіт, 2021. 200 с.

4. Про затвердження Правил роботи банків України у зв'язку з установленням карантину та запровадженням обмежувальних протиепідемічних заходів із метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19 і внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: постанова Правління НБУ від 21 груд. 2020 р. №160. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0160500-20#Text>.

5. Про деякі питання діяльності банків та банківських груп: постанова Правління НБУ від 4 червня 2020 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0073500-20#Text>

УДК 336.7

Черкасова Марія Василівна,
аспірантка

Одеського національного економічного університету (Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ: ЗМІНА ПОТРЕБ СПОЖИВАЧІВ

Світова пандемія, викликана вірусом COVID-19, що поширилася у світі починаючи з 2020 року і триваючи до сьогодні, прискорила цифрову трансформацію комерційних банків та стала основним імпульсом для перетворення їх технологічної інфраструктури згідно з вимогами регуляторів, клієнтів та співробітників.

Швидке розгортання пандемії створює нові загрози та можливості, а сучасні технології є ключовим рушієм змін. Потреби клієнтів постійно зростають, тим самим створюючи можливість для комерційних банків збільшити вартість своїх послуг.

В епоху цифрових технологій клієнти очікують індивідуальних фінансових продуктів, які відповідають їхнім точним бізнес - потребам та стратегічним цілям. Це вимагає зміни дорожньої карти банку, де клієнти розглядаються як ділові партнери, які можуть впливати та формувати успішний розвиток продукту банку. З огляду на їхнє основне призначення, комерційні банки прагнуть залучити та утримати клієнтів, сприяючи п'яти основним функціям: здійснення платежів, отримання платежів, одержання дійсної інформації, запозичення коштів та інвестування коштів.

Динаміка багатогранна, але є деякі універсальні вимоги комерційного банкінгу, які мають велику користь для бізнес-клієнтів [1]:

– управління ліквідністю - допомога в управлінні коштами для операцій, фінансування та інвестицій.

– керування готівкою – здійснення простих операцій купівлі та платежів, інкасацій, звітності, кредитування, інвестування, іноземної валюти та акредитивів.

– управління ризиками – надання інструментів, які допомагають відстежувати цілий ряд постійно мінливих ризиків, пов'язаних з кредитами, валютою, процентними ставками, інформаційною безпекою, операціями та дотриманням нормативних актів.

– управління даними - інструменти, які підтримують партнерські відносини з фінансовим директором, банками, кредиторами, інвесторами та постачальниками технологічних послуг.

Сьогодні комерційні банки повинні надавати інноваційні та інтегровані послуги протягом усього періоду подорожі клієнтів. Метою цифрової трансформації комерційних банків має стати створення повноцінного цифрового банку, який зможе якомога швидше надавати клієнтам найкращі рішення.

Потужна цифрова платформа комерційного банкінгу включає: реєстрація - відкриття рахунків та впровадження продуктів для клієнтів; обробка - отримання та клірингові операції від клієнтів; обслуговування - ведення, підтримка та закриття рахунків для клієнтів; звітність - надання звітів в реальному часі, аналітика, комунікація з клієнтами, сповіщення та повідомлення. Комерційний банкінг сьогодні все частіше полягає в тому, щоб чітко розуміти подорож клієнтів та надавати клієнтам цікавий досвід (Customer Experience). Щоб досягти цього, комерційні банки повинні змінити позицію банку на погляд клієнта та стати повністю цифровими. Саме тому, більшість банків вже здійснили модернізацію їхніх основних систем та надають пріоритет широкому колу цифрових ініціатив. Успішна ініціатива модернізації банківського сектору повинна бути направлена на: формування найкращого досвіду клієнтів; оптимізацію віддаленої роботи співробітників банку; зростання операцій онлайн та надання можливості самообслуговування клієнтів; спрощення доступу до послуг банку, оновлення застарілих банківських систем та розвиток каналів дистанційних продажів; забезпечення високого рівня кібербезпеки; широке примирення технологій штучного інтелекту; створення системи тотальної персоніфікації; розвиток екосистем; розробка власного програмного забезпечення.

Таким чином, процеси цифрового використання активно охоплюють і традиційні банки, які в конкурентній боротьбі за клієнта готові до революційних змін на ринку споживчих послуг. З точки зору технологій є сім основних складових, які необхідні для вирішення цього завдання, свого роду «сім нот» цифрового банку майбутнього:

- 1) Інтернет;
- 2) мобільні пристрої;
- 3) Інтернет речей;
- 4) великі дані (аналітика, обсяги, швидкість, різноманітність даних);
- 5) хмарні обчислення;
- 6) машинне навчання, когнітивні технології, роботизація;
- 7) розподілені реєстри зберігання даних (блокчейн). У цьому випадку від банку залежить, чи зможе він скористатися можливостями, які надають фінансові технології, запропонувати найкращі бізнес-рішення в рамках створення цінностей для клієнта [2; 3].

Література

1. The Digital Future of Commercial Banking. URL: <https://www.finextra.com/blogposting/20130/the-digital-future-of-commercial-banking>.
2. Овчаренко Ю.І. Сім нот для цифрового банку майбутнього URL: <https://bosfera.ru/bo/yuriy-ovcharenko-epam-sem-not-dlya-cifrovogo-banka-budushchego>.
3. He, D., Habermeier, K., Leckow, R., Haksar, V., Almeida, Y., Kashima, M., Kyriakos-Saad, N., Oura, H., Saadi Sedik, T., Stetsenko, N., & Verdugo Yepes, C. 2016.

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК 338.92

Андрос Світлана Вікторівна,

доктор економічних наук, доцент

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», (Україна)

Герасимчук Василь Гнатович,

доктор економічних наук, професор

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», (Україна)

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗШИРЕННІ ДОСТУПУ ДО ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Потужна фінансова система може сприяти виходу на ринок нових фірм, їх зростанню, впровадженню інновацій, більш оптимальним розмірам сільськогосподарських підприємств (СП) і зниженню ризиків, і це неминуче поліпшить агреговані економічні індикатори. З огляду на те, що фінансова система в Україні обслуговує лише невелику частину сільського населення, проблема більш широкого доступу до фінансування СП зберігає свою актуальність, що вимагає від уряду прийняття певних заходів. Однак не всі дії уряду однаково ефективні, а іноді політичні рішення можуть призводити до зворотних результатів.

Фінансові ринки та фінансові інститути призначені для того, щоб пом'якшувати вплив інформаційної асиметрії і знижувати операційні витрати, що заважають об'єднанню заощаджень суспільства і їх інвестування. Фінансові інститути допомагають мобілізувати заощадження й обслуговують платежі, необхідні для повноцінного обміну товарами і послугами. Крім того, вони збирають інформацію про інвесторів та інвестиційні проекти для ефективного розподілу коштів; контролю й управління інвестиціями, а також диверсифікації ризиків і управління ними.

Успішно функціонуючі фінансові структури дають можливість СП користуватися інвестиціями, направляючи кошти на важливі цілі, сприяючи економічному зростанню, покращуючи розподіл доходів і скорочуючи бідність серед сільського населення.

Інституційні реформи, що гарантують дотримання майнових прав, є ключовою умовою ефективно функціонуючої фінансової системи. Визнання пріоритетності деяких реформ допоможе сконцентрувати зусилля і зробити позитивний вплив на доступ до фінансування СП. Для України важлива інформаційна інфраструктура, в той час як у розвинутих країнах важливу роль відіграє контроль дотримання прав кредиторів [1]. В Україні з недостатньо розвиненим інституціональним середовищем для мотивації банківського кредитування СП велике значення мають процедури, що дозволяють кредиторам стягувати борги за угодами (пов'язаними із забезпеченням кредитів), ніж процедури, що стосуються вирішення конфліктів між позивачами (закони про банкрутство). Ураховуючи, що потенційно легше створити реєстр кредитів і реформувати процедури, пов'язані з їх забезпеченням, ніж вводити зміни в галузі контролю дотримання прав кредиторів і в закон про банкрутство, ці дані особливо важливі для визначення пріоритетності в проведенні реформ.

Держава може отримати додаткові результати в середньостроковій перспективі, якщо вживе заходів, спрямованих на стимулювання фінансового ринку і збільшення

доступності фінансування СП. Крім загальної правової структури та її захисту, вагомим є те, якою мірою виконання договору у фінансовій сфері має підтримуватися конкретними правовими обмеженнями і роз'ясненнями. Отже, прийняття рішення про те, чи буде більш надійна підтримка надаватися певним типам фінансових угод або фінансування аграрного бізнесу в цілому, стає важливою проблемою [2].

В Україні простежується тенденція збільшити ступінь, в якій закон визначається статутом, а не юридичним прецедентом, у таких сферах як банківська справа, ринок цінних паперів, пайові фонди, лізинг. Дійсно, на практиці чимало фінансових угод неможливо укласти при відсутності адекватного, чітко сформульованого закону, який би гарантував, що угода буде мати судовий захист. Все ж не можна виключати, що регулювання прийме форми, що різко обмежують доступ до фінансування СП. Деякі заходи в частині мотивації діяльності фінансового ринку не становлять складності з політичної точки зору, а їх введення обмежене тільки можливостями держави. До таких належать впровадження законодавчих, податкових та інших норм, необхідних для конкретних фінансових інструментів і інститутів, таких як лізинг і факторинг, особливо необхідних малим СП. Змога СП з вигодою для себе користуватися доступним фінансуванням (і уникати пасток) залежить у певній мірі від хорошої фінансової освіти.

Інші заходи викликають розбіжності, оскільки вони або вимагають вибору між поліпшенням доступності фінансування та іншими суспільно-політичними цілями, або з їх введенням покращання фінансування не очевидно [1]. Так, кредитні реєстри, за допомогою яких кредитори обмінюються інформацією про виконання клієнтами зобов'язань за кредитами, є засобом, який покращує можливість заявити про прозору кредитну репутацію агропозичальника. Обмін інформацією зміцнює конкурентне середовище на кредитному ринку. Але банки, що займають міцні позиції на ринку, не надто зацікавлені в обміні позитивною інформацією, адже це посилює конкурентний тиск з боку нових учасників ринку. Тому держава може законодавчо ввести правило обов'язкового обміну інформацією – прямо або через ліцензованих посередників.

Однак, повна інформація дає кредиторам впевненість для розширення клієнтської бази, а також дозволяє їм визначати і відсівати ризикованих агропозичальників, які могли б отримати кредит в умовах меншої інформованості. При цьому покращання доступності буде нерівномірним і може привести до того, що деяким СП буде відмовлено у фінансуванні. Помилки і зловживання в веденні кредитних історій можуть стати фатальними для агропозичальника [2]. Нормативні акти повинні захищати від таких помилок і гарантувати, що збір і обмін кредитною інформацією не перетвориться в несанкціоноване втручання в приватне життя агропозичальника.

Важливим є зниження витрат і підвищення ймовірності, що заставу гарантовано буде вилучено при банкрутстві. Введення технологій, які використовують Інтернет (електронні фінанси) і стільниковий зв'язок (м-фінанси), можуть стати потужним засобом збільшення доступності фінансування СП. Держава повинна постійно вдосконалювати законодавство не тільки для того, щоб гарантувати сторонам чітке виконання їхніх намірів, а й для того, щоб не блокувати інновації.

Удосконалення законодавства дасть учасникам ринку (особливо продавцям) легальний захист різноманітних електронних транзакцій.

Література

1. Розвиток малих форм аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність : монографія / [колектив авторів] ; за ред. О. Г. Шпикуляка. Київ: ННЦ ІАЕ. 2017. 204 с.
2. Мікрофінансування аграрного виробництва: монографія / [колектив авторів] ; за ред. Ю.О. Лупенка, С.В. Андрос. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2020. 312 с.

*Гудзь Тетяна Павлівна,
доктор економічних наук, професор
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і
торгівлі» (Україна)*

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОБОТИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Пандемія коронавірусу прискорила трансформаційні процеси переходу до постіндустріального суспільства. Наразі для національних економік відкривається можливість технологічного прориву шляхом цифрового реінжинірингу виробничих, логістичних процесів, а також сфери послуг, вагомим сегментом якої є надання фінансових послуг. Банківський бізнес, якому властива особлива динамічність розвитку через високу швидкість сприйняття інновацій, першим став на шлях цифровізації, вмотивований зміцненням конкурентоспроможності. Система безпрецедентних заходів безпеки вжитих Урядом України для запобігання поширенню пандемії COVID-19 тільки сприяла розширенню цифрового сегменту ринку фінансових послуг. Які ж зміни маємо у реальному секторі економіки, зокрема на промислових підприємствах, діяльність яких тривалий час деградує під руйнівним впливом деіндустріалізації?

Якщо порівняти активи промислових підприємств та банків з 2019 р. по теперішній час, то простежується зміна тенденції у бік розширення фінансових ресурсів виробників. Так, на початок 2019 р. промислові підприємства володіли активами, що у 2,15 рази перевищували активи банків. Через рік це співвідношення зменшилося до 2,06 разів без впливу регуляторних змін щодо організації та ведення бізнесу, обумовлених появою пандемії COVID-19. Впродовж 2020 р. банки наростили 22% активів, порівняно із 8% у промисловості. Тому, на початок 2021 р. розрив між фінансовими ресурсами промислових підприємств та банків ще зменшився й досяг 1,84 рази. Втім, уже за перше півріччя 2021 р. маємо зворотний хід подій: різке уповільнення приросту портфелю банківських активів до 3,8% на фоні вищої інтенсивності зростання фінансових ресурсів промислових підприємств на рівні 5,8%. Внаслідок цього, співвідношення виробничих та фінансових активів зросло до 1,87 рази [1, 2]. Причини таких змін криються, з одного боку, у відновленні зростання капітальних інвестицій в реальному секторі економіки в цілому та в промисловості, зокрема, після їх падіння у 2020 р. до 60%. Так, необоротні активи промислових підприємств за період з 01.01.2020 р. по 31.12.2020 р. зросли на 2,7% та зберегли цю тенденцію у першому півріччі 2021 р., в якому їх приріст становив 0,7%. При цьому слід вказати, що третина капітальних інвестицій спрямована на оновлення машин та обладнання. З іншого боку, відбувається приріст оборотного капіталу промислових підприємств з наростаючою інтенсивністю. Якщо за 2020 р. оборотні активи вітчизняних виробників зросли на 15%, то вже тільки за першу половину 2021 р. маємо їх приріст майже 11%. Варто також вказати, що після скорочення у 2019 р. кількість промислових підприємств, що впроваджують технічні та технологічні інновації знову зросла у 2020 р., тоді їх частка становила 14,9% – за рейтингом це четвертий показник, що був досягнутий впродовж останніх двадцяти років. В той же час, за кількістю упроваджених видів інноваційної промислової продукції 2020 р. демонструє їх дворазове збільшення порівняно із 2019 р. та за останні п'ятнадцять років посідає друге місце з невеликим розривом від 2016 р. [1].

На жаль на даний час в Україні не існує офіційної статистики щодо роботизації промислових підприємств. Тому, не можемо точно вказати, який відсоток техніко-технологічного оновлення промислового виробництва пов'язаний із впровадженням

робототехніки. Втім, оціночні показники експертів свідчать про «обережну» роботоєкспансію реального сектору вітчизняної економіки [3]. Роботизовані комплекси функціонують на великих заводах, що належать світовим компаніям: Henkel, Philip Morris, Procter & Gamble та ін. Тоді як, компанії з українським капіталом підходять до роботизації помірковано через брак великих інвестицій, хоча світові ціни на роботехніку впали у п'ять разів [4, с. 17]. Якщо говорити про галузі, які мають результати по впровадженню та використанню робототехніки, то в Україні можна виділити металургію, оборонну та харчову промисловості, а також сільське господарство, логістику та медицину. Прикладом комплексної автоматизації у важкій промисловості України можна вважати завод «ІнтерпайпСталь» – єдиний сучасний металургійний завод, побудований в незалежній Україні від першої цеглини до запуску майже повністю роботизованого виробничого циклу [5]. Маємо також у ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод» відкрити, ще до початку коронакризи, роботизовану ділянку з чистової механічної обробки залізничних коліс, що виробляються для експортних ринків [6].

Компанія «Стандарт-ПАК» розробляє самохідні платформи, роботизовані вози, самохідні навантажувачі роботи-буксири, що пропонуються логістичним центрам України та Європи, наприклад, відомі робо-вози для транспортування вантажів у терміналах «Нової пошти» [7]. Основними конкурентами компанії є всесвітньо відомі Amazon, Fetch Robotics і Kitchener. Компанія DroneUA створює продукти у сфері безпілотних технологій для аграрної сфери, енергетики та нафтогазової промисловості, а також у сферах геодезії і топографії. Технології DroneUA використовуються на більш ніж 2 млн. гектарів посівних площ України [8]. Втім, економіка України навіть не є порівняною за показниками роботизації у світі. На двадцять тисяч робочих місць в Україні припадає один робот, тоді як загальносвітовий показник – 170 роботів [3]. Безумовно, роботизація сприяє інтенсифікації виробництва, підвищенню його ефективності, а з іншого боку – зростанню безробіття. Однак, як показує досвід роботизації інших країн, частіше має місце не повне заміщення людини машиною, а необхідність професійної переорієнтації. Це питання оптимізації трудових ресурсів, напрям якому має задавати держава вже сьогодні шляхом фінансового забезпечення відповідних освітніх послуг.

Література

1. Державна служба статистики України: сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2021)
2. Національний банк України: сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2021)
3. Рябова С. Колектив 4.0: як техніка заміняє людей на робочих місцях: огляд експерта. URL: <https://mind.ua/publications/20200168-kolektiv-4-0-yak-tehnika-zaminyae-lyudej-na-robochih-miscyah> (дата звернення 02.10.2021р.)
4. Гончарова А. О., Ісаєв М. Е. Роботизація промислового виробництва Німеччини та її взаємозв'язок із глобальними трендами. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2018. Вип. 30(3). С. 16-19.
5. Завод «ІнтерпайпСталь»: сайт. URL: <http://www.interpipesteel.biz/> (дата звернення 03.10.2021р.)
6. ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод»: сайт. URL: <https://ntrp.interpipe.biz/> (дата звернення 04.10.2021р.)
7. Компанія «Стандарт-ПАК»: сайт. URL: <https://standart-pak.com.ua/> (дата звернення 02.10.2021р.)
8. Компанія DroneUA: сайт. URL: <https://drone.ua/> (дата звернення 01.10.2021р.)

Птащенко Ліана Олександрівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Струк Анна Миколаївна

магістрант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Найважливішою фінансовою категорією, котра відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва та свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, рівень собівартості, стан продуктивності праці, є прибуток. Одержання прибутку є обов'язковою умовою забезпечення самофінансування, зростання конкурентоспроможності та ринкової вартості бізнесу на відповідному товарному ринку. В цьому контексті досить актуальним є дослідження економічної сутності прибутку підприємства.

Оскільки, головною метою діяльності підприємства на ринках є забезпечення добробуту його власників, без прибуткової діяльності досягти її практично неможливо. Звичайно, підприємство може ставити перед собою й іншу мету, зокрема соціальну чи виробничу, але усі вони є другорядними, оскільки без стабільних прибутків жодне підприємство не може довго функціонувати та досягати інших цілей своєї діяльності. Тому саме прибуток є головною складовою діяльності сучасних підприємств.

В сучасній економічній літературі вважається, що перше трактування поняття «прибуток» намагався надати ще Аристотель, який увів у обіг категорію «хремастика», що в перекладі означала «мистецтво нагромаджувати капітал». Під даною категорією він для себе розумів певну діяльність людини, яка забезпечувала йому отримання прибутку для подальшого її існування [2]. Саме використання категорії «хремастика» послужила для багатьох науковців поштовхом щодо визначення сутності прибутку та проведенню більш ґрунтовних досліджень. Нині пройшло уже досить багато років з першого введення в науковий обіг поняття «прибуток».

Господарський кодекс України поняття «прибуток визначає «як показник фінансових результатів господарської діяльності підприємства, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань» [1]. С.Є. Николишин визначає прибуток як «один з головних економічних показників діяльності підприємства, який характеризує ефективність виробничої, фінансової, інвестиційної та іншої діяльності» [4].

Слід додати, що в економічній літературі існує дві концепції, які визначають зміст поняття «прибуток»: бухгалтерська та економічна. У бухгалтерській концепції прибуток розглядається, як перевищення доходів, отриманих від загальних оплачених витрат, включно з виробничими і накладними. З економічної позиції прибуток відрізняється тим, що у даному випадку ця економічна категорія враховує неясні або змінні витрати. Неясна вартість – це упущений дохід, який може бути отриманий від використання другої кращої альтернативи. Наприклад, якщо підприємець використовує власний капітал в своєму бізнесі, він відмовляється від дивідендів, які були б отримані при купівлі акцій іншої компанії [3].

Прибуток описує фінансову вигоду, реалізовану, коли виручка від підприємницької діяльності перевищує витрати, витрати і податки, пов'язані з підтриманням даної діяльності. Прибуток розраховується як загальний дохід за вирахуванням загальних витрат.

З іншого аспекту прибуток можна розглядати як грошову винагороду для акціонерів і власників бізнесу. Отже, в ринковій економіці прибуток відіграє важливу роль у створенні стимулів для бізнесу і підприємців. Для діючої фірми винагорода за більш високий прибуток спонукає їх спробувати скоротити витрати і розробити нові продукти [2]. Слід підкреслити, що прибуток виступає головним джерелом фінансування господарської діяльності, його розширення, оновлення матеріально-технічної бази тощо. Кожне підприємство ставить за одну з головних цілей отримання максимального розміру прибутку.

Таким чином, основним мотивом у всіх видах підприємницької діяльності є отримання прибутку. Прибуток є рушійною силою до і після входу в сферу бізнесу. Прибуток – це загальний дохід від продажів за вирахуванням загальної вартості ресурсів, використаних підприємцем. Іншими словами, бізнес, який отримує прибуток, генерує більше позитивних грошових потоків, ніж негативних, що спрямовуються на сплату за матеріали, нерухомість, використану робочу силу і податки. Протилежністю прибутку є фінансовий збиток. Підприємство, яке втрачає, а не заробляє гроші, не може тривалий час функціонувати, розвиватися та бути конкурентоспроможним на відповідному товарному ринку. Відповідно прибуток є необхідною умовою для успіху і продовження бізнесу. Прибуток – життєва сила суб'єктів економіки ринкового типу й вагому джерело поповнення Державного бюджету. Досягнення досить високого рівня прибутку має пріоритетне значення для забезпечення стабільності й підтримки довгострокового зростання бізнесу.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436 – IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/436-15> (дата звернення 11.10.2021).
2. Бойчук В.А., Проскурович О.В. Моделювання адаптивного управління прибутком підприємства. *Вісник хмельницького національного університету*. – Сер.: Економічні науки. 2010. № 1, т. 2. С. 71-76.
3. Кушик І.Л., Мартиненко В.П. Управління процесом формування прибутковості на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. 2017. Вип. 5. С. 66-75.
4. Николишин С.Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. *Молодий вчений*. 2017. Вип. № 2. С. 299-303.

УДК 338.023

Пікус Руслана Володимирівна,
кандидат економічних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ МЕТОДОМ ДИРЕКТ-КОСТИНГУ

Одним із методів калькулювання собівартості продукції за неповними витратами є метод під назвою «директ-костинг», який є системою управлінського обліку, що ґрунтується на класифікації витрат на постійні та змінні.

Згідно з сучасним тлумаченням сутності «директ-костингу» саме розподіл витрат на постійні та змінні є головною характеристикою цього методу. Розроблені різновиди

«директ-костингу» базуються на обліку у собівартості змінних витрат (як прямих, так і непрямих), змінних витрат і певної частки постійних витрат (у їх продуктивній частині, яку визначають за ступенем використання наданих послуг).

Важливою особливістю директ-костингу є можливість визначити взаємозв'язок та взаємозалежність між обсягом виробництва, витратами і прибутком.

Директ-костинг дозволяє керівництву звернути увагу на змінний маржинальний прибуток (дохід), як по підприємству в цілому, так і за різними виробами; виявити послуги з більшою рентабельністю.

Система забезпечує можливість швидко переорієнтувати виробництво у відповідь на змінні умови ринку. У звіті про фінансові результати при системі «директ-костинг» видно зміну прибутку внаслідок зміни змінних витрат, тарифів реалізації й структури випускної послуги (робіт, продукції). Інформація, що отримується у системі, дозволяє знаходити найбільш вигідні комбінації тарифів й обсягу, проводити ефективну політику цін. В умовах ринкової економіки директ-костинг надає також інформацію про можливості використання в конкурентній боротьбі демпінгу. Цей прийом застосовується в періоди тимчасового скорочення попиту на послугу (робіт, продукції) для завоювання ринку збуту. Крім того, директ-костинг дає можливість оперативно контролювати постійні витрати, тому що часто в процесі контролю за собівартістю використовуються нормативні витрати або гнучкі кошториси.

Сучасна система директ-костингу пропонує два варіанти обліку:

- простий директ-костинг, за якого у складі собівартості враховують тільки прямі змінні витрати;
- розвинений директ-костинг, за якого у собівартість включаються прямі змінні та непрямі змінні загальногосподарські витрати.

Страхові компанії в процесі планування діяльності з управління фінансовими результатами можуть використовувати систему «директ-костинг» (інша назва «дохід-витрати-прибуток»). В основі цієї достатньо ефективної системи є визначення за допомогою розрахунків обсягу продажів товару (в даному випадку страхових послуг), за якого компанія не матиме збитків. Продаж більшої частки послуг відповідно забезпечуватиме компанії отримання прибутку.

Оскільки від реалізації полісу компанія отримує також і вторинні доходи (доходи від інвестиційної діяльності), алгоритм розрахунку беззбиткового обсягу продажу страхових продуктів можна представити наступними етапами:

1. Визначення прогнозної кількості реалізованих полісів за допомогою маркетингових досліджень в сегменті страхового ринку;
2. Актуаріями компанії розраховуються витрати на ведення справи або беруться аналогові значення таких витрат за даними компаній, які вже мали досвід реалізації послуг;
3. Актуарії компанії розраховують витрати на здійснення виплат у структурі страхового тарифу (або беруть аналогові значення);
4. Визначається прибуток на один поліс – розраховується актуаріями компанії, планується у тому ж розмірі або у розмірі, меншому, ніж у компаній, які вже реалізовували послуги даного виду;
5. Визначається середній страховий тариф;
6. Визначається ставка доходу за інвестиціями;
7. Експертним шляхом розраховується страхова сума на поліс, як середнє значення між максимально і мінімально можливими страховими сумами;
8. Визначається страхова премія на поліс шляхом множення очікуваної страхової суми на страховий тариф;
9. Обраховуються постійні витрати на поліс шляхом множення встановленого нормативу постійних витрат на страхову премію, та сумарні постійні витрати;
10. Визначається дохід за інвестиціями на поліс шляхом множення страхової премії на визначену ставку доходу за інвестиціями;

11. Обраховуються витрати на здійснення виплат на поліс – множенням нормативу витрат на здійснені виплати на страхову подію;

12. Обчислюється граничний валовий прибуток на поліс;

13. Визначення кількості полісів, які забезпечать беззбитковий режим роботи компанії, шляхом ділення сумарних постійних витрат на граничний валовий прибуток на поліс.

Важливу роль серед етапів відведено актуарним розрахункам, оскільки при створенні нового страхового продукту в межах його актуарного аналізу використовуються первісні передумови, які відображають уявлення страхової компанії про майбутні операції та умови їх реалізації.

Директ-костинг дозволяє керівництву страхової компанії загострити увагу на змінний маржинальний дохід, як по компанії в цілому, так і по різних продуктах або послугах; виявити послуги з більшою рентабельністю, щоб перейти в основному на їх випуск. Система забезпечує можливість швидко переорієнтувати стратегію діяльності у відповідь на змінні умови ринку.

Відносна простота методу «директ-костинг» є перевагою використання цього методу при плануванні фінансових результатів компанії, що надає хороші можливості для аналізу, зокрема, дозволяє використовувати багатоваріантний підхід. При цьому, метод має обмеження - компанія не може використовувати методику за усіма напрямками страхування. Найкращі результати можуть бути отримані у випадках, коли страхові суми за видом страхування різняться несуттєво.

Організація управлінського обліку відповідно до системи директ-костингу, враховуючи її особливості, пов'язана з низкою проблем:

1. Виникають труднощі при розподілі витрат на постійні і змінні, оскільки чисто постійних або чисто змінних витрат не так багато. Здебільшого витрати напівзмінні, а отже, виникають труднощі в їх класифікації. Крім того, за різних умов ті ж самі витрати можуть відбуватися по-різному.

2. Постійні витрати також беруть участь у виробництві даного продукту й, отже, повинні бути включені у його собівартість. Директ-костинг не дає відповіді на питання, скільки коштує вироблений продукт, яка його повна собівартість. Тому потрібний додатковий розподіл умовних постійних витрат, коли необхідно знати повну собівартість послуг (робіт, продукції).

3. Ведення обліку собівартості за скороченою номенклатурою статей не відповідає вимогам вітчизняного обліку, одним із головних завдань якого до останнього часу було складання точних калькуляцій.

4. Необхідність в цінах, встановлюваних на продукцію підприємства, забезпечувати покриття всіх витрат підприємства.

Таким чином, метод «директ-костинг» доцільно використовувати при плануванні продажів страхових послуг, які раніше компанія не надавала. Застосування цього методом стане невід'ємним етапом при розробці бізнес-моделі проекту та дозволить компанії раціонально використовувати свої ресурси з максимальною ефективністю на перспективу.

Література

1. Белгородцева М. О. Семантика поняття "фінансові результати" та методика їх обліку у страхових компаніях. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки.* 2013. № 1. С. 29-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2013_1_7.

2. Клепікова О. А. Прогнозування головних показників страхової компанії за методом системної динаміки. *Праці Одеського політехнічного університету.* 2011. № 3. С. 74–79.

Верига Юстина Андріївна,
кандидат економічних наук, професор
Падусенко Владислава Валеріївна, Кононенко Катерина Олексіївна,
магістрантки
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Однією з найактуальніших проблем сільськогосподарських підприємств є проблема виживання в конкурентному середовищі. З розвитком конкуренції на ринку та зниження норми прибутку перспективи розвитку підприємства значною мірою залежать від поведінки витрат та управління ними.

Виробництво продукції тваринництва та рослинництва є одним із основних процесів господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. У процесі виробництва підприємства використовують природні ресурси, сировину, корми, паливо, трудові ресурси, основні засоби і одержують готову продукцію, яку потім реалізують. Характерною особливістю цього процесу є формування витрат на виробництво продукції, що становлять її виробничу собівартість.

Вирішення проблем ефективної діяльності та нарощування виробничого потенціалу підприємства базується на всебічному, глибокому аналізі облікових даних і залежить від повноти і достовірності вихідної інформації про витрати, на основі якої необхідно здійснювати систематичний облік та якісний аналіз витрат.

Джерелом інформації аналізу витрат є: планові-нормативні дані підприємства, документи з бухгалтерського обліку та фінансова звітність підприємства [1, с. 23].

Метою економічного аналізу витрат є оцінки досягнутих результатів та прийняття рішень щодо покращення фінансового стану підприємства.

Основні завдання, які потрібно виконати для досягнення мети аналізу та їх характеристика наведені в таблиці 1, яка узагальнена за джерелом [3, с. 14].

Таблиця 1

Завдання аналізу та їх характеристика	
Завдання	Характеристика
Оцінка фактичного стану господарювання	Передбачає встановлення рівня та об'єктивну характеристику економічних результатів, досягнутих підприємством чи окремими працівниками
Виявлення факторів, які спричинили відхилення фактичних показників від планових	Полягає у визначенні чинників, які позитивно чи негативно вплинули на результати господарської діяльності підприємства
Визначення резервів поліпшення стану	Розрахунок суми понесених витрат підприємства у порівнянні з плановими даними внаслідок несприятливих чинників
Об'єктивна оцінка ефективності виробничо-фінансової діяльності	Проявляється зокрема у визначенні прибутковості чи збитковості та конкурентоспроможності підприємства, оскільки це головні показники успішності підприємства
Розробка пропозицій за результатами аналізу	Використовується для прийняття оптимальних управлінських рішень та їх реалізації

Аналіз витрат підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності та розроблення планів його розвитку, бо дає змогу

виявити резерви зниження собівартості продукції і відповідно підвищення рентабельності підприємства.

Аналіз витрат сільськогосподарського підприємства здійснюється за напрями, які наведені на рисунку 1.

Аналіз витрат підприємства проводиться в декілька етапів, які передбачають проведення такої аналітичної роботи [2, с. 54]:

- аналіз зміни розміру і рівня витрат у цілому по підприємству;
- аналіз зміни обсягу і рівня витрат щодо окремих статей (елементів), а також за структурою витрат;
- аналіз зміни обсягу і рівня умовно - змінних і умовно-постійних витрат підприємства;
- аналіз зміни обсягу, рівня та складу витрат щодо інших кваліфікаційних ознак;
- кількісна оцінка факторів, що впливають на формування витрат у цілому по підприємству та щодо окремих елементів витрат.

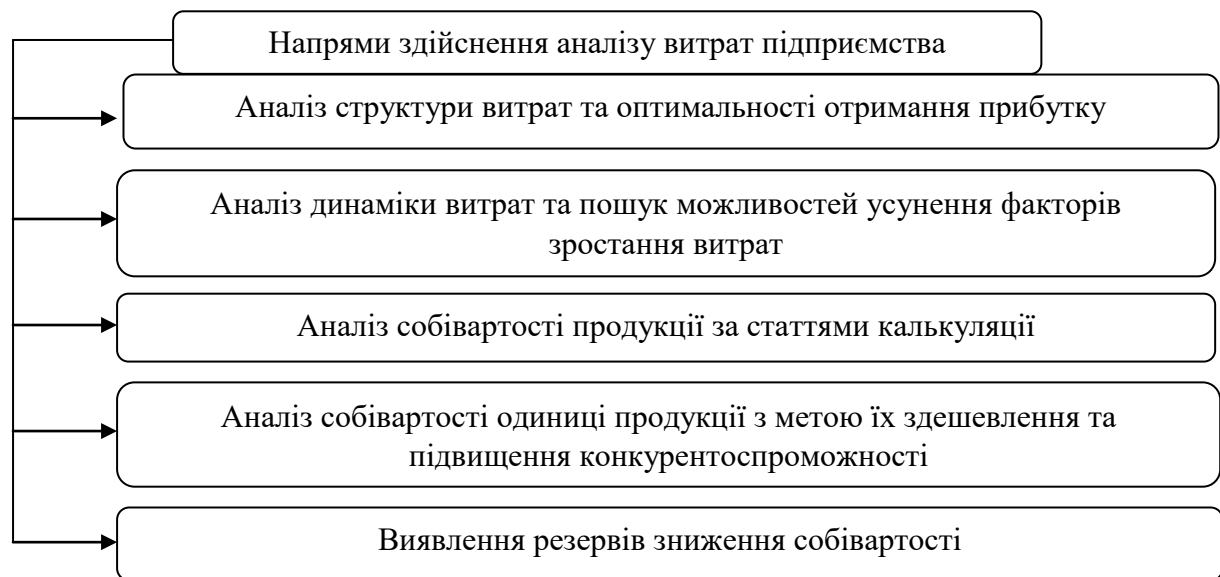

Рис. 1. Напрями здійснення аналізу витрат підприємства

Щоб підприємство залишалося конкурентоспроможним, його менеджери повинні проводити постійний аналіз господарської діяльності, особливо з витрат на виробництво продукції. Отже, аналіз виробничих витрат є видом управлінської діяльності, загальною функцією управління, що передуює прийняттю управлінських рішень і зводиться до їх обґрунтування на основі наявної інформації, що допоможе підприємствам завдяки ефективному управлінню витратами підвищити фінансові результати діяльності.

Література

1. Єгорова О.В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. Економічний аналіз: навчальний посібник. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
2. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник. Львів : Магнолія 2006, 2016. 440 с.
3. Кіндрацька Г.І., Загородній А.Г., Кулиняк Ю.І. Аналіз господарської діяльності: підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 245 с.

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Власенко Валерія Анатоліївна, Чепіжна Еліна Богданівна,
студентки*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ІНСТРУМЕНТАМИ MS EXCEL

Оцінювання ефективності інвестицій відіграє важливу роль при обґрунтуванні та виборі можливих об'єктів інвестування. Від того, наскільки об'єктивно проведена ця оцінка, залежить прийняття вірного інвестиційного рішення щодо термінів повернення вкладених інвестицій, розвитку фірми, галузі, регіону та суспільства. Об'єктивність і достовірність оцінки інвестиційних вкладень визначаються значним чином використанням сучасних методів економічного обґрунтування інвестиційної діяльності.

При обґрунтуванні економічної ефективності інвестиційних проектів повинна застосовуватися система показників, яка передбачає проведення комплексної та послідовної експертизи з урахуванням різних аспектів здійснення інвестицій [1, с. 179]

Методи оцінки ефективності інвестицій пов'язані з приведенням інвестиційних ресурсів і доходів від інвестицій до одного моменту часу за допомогою ставки процентів. При виборі ставки процентів орієнтуються на доходність цінних паперів, рівень процентних ставок по депозитах і кредитах, ризик, який пов'язаний із невизначеністю отриманого доходу від конкретної інвестиції, а також ураховують можливі втрати внаслідок інфляції [2, с. 3].

Термін «дисконтування» застосовується до оцінки теперішньої (поточної) вартості майбутніх потоків грошових коштів.

Розрахунок чистої теперішньої вартості (Net Present Value – NPV) заснований на порівнянні доходу від інвестиції в майбутньому, із тим, що вкладено в теперішній час. Чиста теперішня вартість представляє собою різницю між теперішньою, дисконтованою на основі розрахункової ставки відсотка, вартістю надходжень від інвестицій та величиною початкових інвестиційних витрат.

$$NPV = \sum_{t=0}^n CF_t * \frac{1}{(1+r)^t} - \sum_{t=0}^n Inv_t * \frac{1}{(1+r)^t}$$

де CF_t – чистий грошовий потік за період t , гр. од.; r – норма дисконтування, яка враховує зміну вартості грошей в часі, частка від одиниці; n – термін реалізації проекту, роки; Inv_t – інвестиції за період t , грн.

Дисконтований термін окупності (DPP) – це період часу, протягом якого сума чистих грошових потоків, дисконтованих на момент завершення інвестицій, дорівнює їх сумі.

$$\sum_{t=0}^{DPP} CF_t * \frac{1}{(1+r)^t} = \sum_{t=0}^n Inv_t * \frac{1}{(1+r)^t}$$

Індекс прибутковості (Profitable Index – PI) безпосередньо пов'язаний з чистою теперішньою вартістю і визначається як відношення дисконтованої вартості грошових потоків до первинних інвестицій.

$$PV = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=0}^n \frac{Inv_t}{(1+r)^t}}$$

Внутрішня норма прибутковості (Internal rate of return – IRR) – це ставка дисконтування, за якої дисконтовані надходження грошових коштів проекту дорівнюють дисконтованим грошовим видаткам проекту.

$$\sum_{t=0}^n CF_t * \frac{1}{(1+IRR)^t} = \sum_{t=0}^n Inv_t * \frac{1}{(1+IRR)^t}$$

Для того, щоб автоматизувати розрахунки показників оцінки ефективності інвестицій доцільно використати фінансові функції табличного процесору Excel, який є складовою пакету Microsoft Office [2, с. 474].

Для розрахунку чистого приведенного доходу в Excel використовують фінансову функцію ЧПС (ставка, значение1, значение 2, ...). Внутрішню норму доходності інвестиційного проекту в Excel можна розрахувати за допомогою функції ВСД (значения, предположение). Функція КПЕР (ставка; плт; пс; бс; тип) використовується як показник строку окупності при оцінці інвестиційного проекту. Чисту приведену вартість для грошових потоків, які не обов'язково є періодичними, розраховує функція ЧИСТНЗ (ставка, значения, даты). Внутрішня ставка доходності для грошових потоків, які не обов'язково носять періодичний характер, розраховується за допомогою функції ЧИСТВНДОХ (значения, даты, предп). Фінансова функція Excel МВСД (значения, ставка_финанс; ставка_реинвест) розраховує модифіковану внутрішню ставку доходності для ряду періодичних грошових потоків. Функція МВСД враховує як витрати на залучення інвестиції, так і процент, отримуваний від реінвестування коштів [4, с. 264].

В Excel розрахунок ставки дисконтування можна здійснити за допомогою функції Таблицы данных із двома змінними та функції ЧПС. Таблицы данных представляють собою діапазон комірок, який показує, як зміна однієї або двох змінних вплине на результат, а також забезпечують спосіб швидкого розрахунку декількох результатів у рамках однієї операції та поглядання і порівняння результатів різних варіантів [2, с. 475]

Таким чином, провести об'єктивну і достовірну оцінку ефективності реальних інвестиційних проектів залежно від зміни вхідних параметрів можливо за допомогою фінансових функцій табличного процесора Excel. Перевагою застосування описаного інструментарію є висока надійність отриманих результатів.

Література

1. Орлик О. В. Методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів. *Вісник соціально-економічних досліджень*: збірник наукових праць: Одеський держ. екон. ун-т. Одеса. 2005. Вип. 21. С. 179-185.
2. Клименко О.В. Методика оцінки ефективності реальних інвестицій в Excel. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2013. № 10. С. 467–473.
3. Чепелюк Г.М., Ткаченко К.О. Методи оцінки інвестиційного проекту, які використовуються при банківському інвестиційному кредитуванні. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5810>.
4. Круш П.В., Клименко О.В. Економіка (розрахунки фінансово-інвестиційних операцій в Excel): Навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 264 с.

УДК [332.024:657.6]:[657.424:334.722.8]

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

Шаяхметова Кульшарія Оракпаївна
Доктор економічних наук, професор кафедри фінансів та обліку
Університет «Туран-Астана» (Казахстан)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ

Якісне обліково-аналітичне забезпечення є підґрунтям успішного функціонування будь-якого підприємства [1]. Від правильної організації аналізу інвестиційної нерухомості суттєво залежить результативність його здійснення та пошук напрямів підвищення ефективності використання інвестиційної нерухомості. При цьому важливим є визначення об'єкту, предмету та суб'єктів аналізу.

На нашу думку об'єктом аналізу інвестиційної нерухомості є діяльність суб'єкта господарювання в частині здачі в оренду землі та нерухомості. Відповідно предметом такого аналізу є результати діяльності підприємства в частині здачі в оренду інвестиційної нерухомості та взаємозв'язки операцій та процесів, що виникають у ході такої діяльності.

Усі суб'єкти аналізу інвестиційної нерухомості можуть бути поділені на дві групи: зовнішні та внутрішні.

До зовнішніми суб'єктів аналізу відносяться кредитори, постачальники, покупці, податкові органи, аудиторські фірми, які так чи інакше використовують для своїх цілей інформацію про наявність та рух інвестиційної нерухомості на підприємстві.

Внутрішніми суб'єктами аналізу інвестиційної нерухомості можуть бути будь-які економічні структурні підрозділи підприємства, які причетні до аналітичної роботи.

Так як на сьогодні спостерігається «домінування акціонерних форм підприємництва та усвідомлення того, що довготривала економічна стабільність неможлива без активізації корпоративних механізмів для захисту прав інвесторів» [2] в контексті дослідження внутрішніх суб'єктів інвестиційної нерухомості нами було проаналізовано організаційну структуру та посадові обов'язки осіб, які причетні до аналізу у 12 акціонерних товариствах України. Це дозволило сформулювати узагальнені обов'язки структурних підрозділів акціонерних товариств, які можуть бути задіяні в аналізі інвестиційної нерухомості (табл. 1).

Слід відмітити, що в дослідженні брали участь акціонерні товариства, які відносяться до категорії великих та середніх, тому для малих підприємств обов'язки структурних підрозділів, які описані в табл. 1 можуть бути дещо модифіковані.

На нашу думку внутрішні суб'єкти аналізу інвестиційної нерухомості найбільш якісно будуть проводити аналіз у тому випадку, коли вони будуть прямо зацікавлені в діяльності та розвитку підприємства і працюватимуть за основним місцем роботи.

Це пояснюється тим, що їх власні інтереси безпосередньо залежатимуть від інтересів підприємства. Коли внутрішній аналітик буде глибоко та якісно проводити аналіз інвестиційної нерухомості, це дасть змогу покращувати контроль та управління цими активами, що буде внеском у поліпшення стану підприємства в цілому, а це впливатиме на розмір оплати праці чи будь-яке інше стимулювання такого аналітика.

**Обов'язки структурних підрозділів акціонерного товариства з аналізу
інвестиційної нерухомості**

Підрозділ	Обов'язки з аналізу інвестиційної нерухомості
1	2
Бухгалтерія	Достовірний облік інвестиційної нерухомості: документальне оформлення господарських операцій щодо руху інвестиційної нерухомості; формування кореспонденцій рахунків; дотримання вимог нормативно-правових актів щодо обліку інвестиційної нерухомості; контроль собівартості продажу інвестиційної нерухомості; контроль за станом розрахунків зі здачі в оренду або продажу інвестиційної нерухомості; аналіз обсягу і складу інвестиційної нерухомості; аналіз звітності в частині інвестиційної нерухомості
Управління планування та логістики	Складання прогнозів з придбання, здачі в оренду та продажу інвестиційної нерухомості; планування витрат на утримання інвестиційної нерухомості, собівартості її продажу; аналіз впливу розвитку науки та техніки на інвестиційну нерухомість та визначення ступеню морального зносу; аналіз ринку та пошук клієнтів, готових орендувати інвестиційну нерухомість; аналіз споживчих вимог клієнтів до якості інвестиційної нерухомості; аналіз виконання договірних зобов'язань з оренди
Господарчо-побутовий відділ	Аналіз і контроль повноти і вчасності повернення об'єктів інвестиційної нерухомості від орендарів; аналіз інвестиційної нерухомості, в частині надання даних про своєчасні і якісні ремонти та поліпшення об'єктів перед їх переведенням до інвестиційної нерухомості; аналіз виконання графіку поліпшень та ремонтів інвестиційної нерухомості; аналіз вікового складу активів, які визнані інвестиційною нерухомістю
Фінансовий директор	Аналіз документів з обліку інвестиційної нерухомості на предмет правильності заповнення, юридичної грамотності в оформленні та відповідності документа суті здійснюваної операції з інвестиційною нерухомістю; оцінка порушень договірних зобов'язань з оренди інвестиційної нерухомості та розробка штрафних санкцій
Ревізійна комісія	Контроль за станом інвестиційної нерухомості та дотриманням умов визнання інвестиційної нерухомості; оцінка правильності обліку інвестиційної нерухомості, результатів інвентаризації; оцінка методики аналізу інвестиційної нерухомості тощо
Планово-економічний відділ	Розробка заходів, спрямованих на раціональну організацію аналізу операцій з інвестиційною нерухомістю; визначення обсягів інвестиційної нерухомості, при яких: а) забезпечується беззбитковість діяльності, а) рівень ризику підприємства стати банкрутом становить критичне значення для існування підприємства як господарської одиниці, б) забезпечується максимальна прибутковість; аналіз складу та структури інвестиційної нерухомості; аналіз динаміки та руху інвестиційної нерухомості; оцінка ефективності управління інвестиційною нерухомістю; виявлення негативних та позитивних причини і тенденції зміни інвестиційної нерухомості

Література

1. Карпенко Є. А. Обліково-аналітичне забезпечення процесно-орієнтованого управління. Управління розвитком соціально-економічних систем у новій економіці : монографія / [колектив авторів] ; за заг. ред. Л.М. Шимановської-Діанич. Полтава : ПУЕТ, 2015. 358 с. С. 229-235.
2. Онищенко С. В. Інструментарій оцінки та моніторингу інвестиційної привабливості акціонерних товариств будівельної галузі в системі вартісно-орієнтованого корпоративного управління. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. 2009. № 3. С. 88–97.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Ефективність національної економіки залежить від розвитку галузей матеріального виробництва, зокрема, будівельної. Будівництво забезпечує створення нових і відновлення вже діючих основних засобів суб'єктів господарювання та населення, відбувається нарощення обсягів виробництва будівельних матеріалів, обладнання, машинобудування, деревообробної промисловості, металургії, нафтохімії, енергетики, транспорту. Будівельна галузь в Україні у 2015-2020 роках розвивалася стрімкими темпами. Обсяг виконаних будівельних робіт за цей період зріс більше, ніж у 3,5 рази (таблиця 1). При цьому його структура за видами будівельної продукції змінювалася несуттєво (таблиця 1).

Таблиця 1

Обсяг виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції за 2015-2020 роки

Показник	Одиниця виміру	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Будівництво всього,	млн. грн.	57515	73726,9	105682,8	141213,1	181697,9	202080,8
	%	100	100	100	100	100	100
Інженерні споруди	млн. грн.	28607,5	35620,5	52873,2	74421,5	98108,6	121455,2
	%	49,74	48,31	50,03	52,70	54,00	60,1
Будівлі	млн. грн.	28907,5	38106,4	52809,6	66791,6	83589,3	80625,6
	%	50,26	51,69	49,97	47,30	46,00	39,9
у тому числі							
житлові	млн. грн.	13908,8	18012,8	23730	29344,8	33208,8	29083,6
	%	24,18	24,43	22,45	20,78	18,28	14,39
нежитлові	млн. грн.	14998,7	20093,6	29079,6	37446,8	50380,5	51542
	%	26,08	27,25	27,52	26,52	27,73	25,51

За підсумками 2020 року підприємства України виконали будівельні роботи на суму 202080,8 млн. грн., що на 144565,8 млн. грн. більше, ніж у 2015 році (таблиця 1), індекс будівельної продукції по відношенню до 2019 року склав 105,6 % (рисунки 1) [1].

Нове будівництво у 2020 році становило – 36 %, від загального обсягу виконаних будівельних робіт, реконструкція та технічне переоснащення - 37,9 %, капітальний і поточний ремонт – 36,9 %. Лідерами будівельної галузі за обсягами виробництва є Одеська, Дніпропетровська, Харківська, Київська, Вінницька, Донецька, Полтавська області.

Капітальні інвестиції у будівельну галузь щороку зростали, що підтверджують дані таблиці 2.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції у будівництво за 2015-2020 роки, млн. грн.

Рік	2015	2016	2017	2018	2019
Капітальні інвестиції	43463,7	44444,0	52176,2	55993,9	62346,6

Проте, показники України у рейтингу Doing Business (таблиця 3) свідчать, що залишаються проблемними моменти реєстрації, інвестування, ліквідації, якості контролю в будівельній галузі [2].

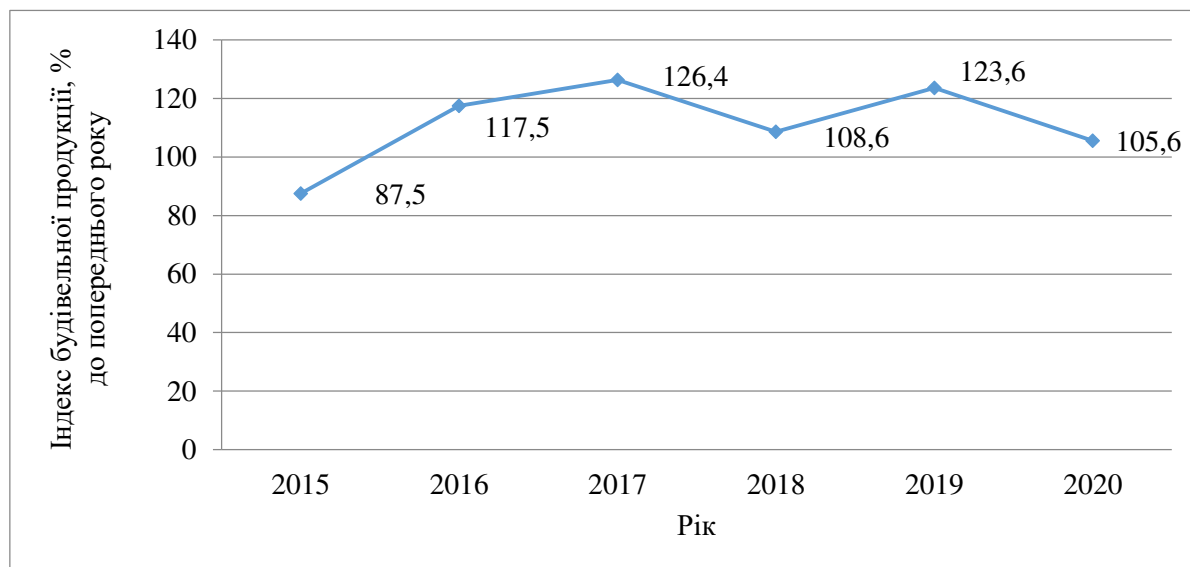

Рис. 1. Індекси будівельної продукції в Україні у 2015-2020 роках,
% до попереднього року

Для вирішення проблем будівельної галузі в Україні необхідно розширити проектне фінансування і самофінансування будівельними компаніями, запровадити інтегровану схему фінансування житлового будівництва; створити сприятливі умови кредитування.

Таблиця 3

Позиції України в рейтингу Doing Business у 2015-2020

№ п. п.	Показник	Позиція України в рейтингу Doing Business					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Зручність ведення бізнесу	61	83	80	76	71	64
2	Реєстрація бізнесу	20	30	20	52	56	61
3	Отримання дозволу на будівництво	128	140	140	35	30	20
4	Підключення до системи електромереж	61	137	130	128	135	128
5	Реєстрація власності	37	61	63	64	63	61
6	Отримання кредитів	45	19	20	29	32	37
7	Захист інвесторів	65	88	70	81	72	45
8	Оподаткування	74	107	84	73	54	65
9	Міжнародна торгівля	63	109	115	119	78	74
10	Забезпечення виконання контрактів	146	98	81	82	57	63
11	Ліквідація підприємства	142	141	150	149	145	146

Література

1. Діяльність будівельних підприємств/ Державна служба статистики України.
URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/bud.htm. (дата звернення: 10.10.2021).
2. Doing Business 2020 / International Bank for Reconstruction and Development.
URL: https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf. (дата звернення: 10.10.2021).

Коба Олена Вікторівна
кандидат технічних наук, доцент
Теличко Владислав Олегович,
магістр

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

СУЧАСНИЙ СТАН МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Мале підприємництво - важлива ланка економіки в усіх країнах світу. Ефективність діяльності суб'єктів малого підприємництва забезпечується: їх оперативним реагуванням на потреби ринку; можливістю швидко мобілізувати значні матеріальні, фінансові, трудові, виробничі ресурси; здатністю створювати конкуренцію; високим рівнем впровадження ефективних технологій; сприятливим зайнятості населення, зменшенням рівня витрат на управління.

В Україні в сучасних умовах розвиток малого підприємництва стримується через недосконалість законодавчої бази, високий податковий тиск, брак фінансово-кредитної підтримки.

У порівнянні із розвиненими країнами світу суб'єкти малого підприємництва України функціонують у несприятливих умовах і стикаються з низкою проблем, що вимагають негайного вирішення.

Динаміка показників свідчить, що за період 2015–2019 рр. кількість суб'єктів малого підприємництва зросла на 34514 одиниць, а питома вага у загальній кількості суб'єктів господарювання (таблиця 1) зменшилась на 0,3 % [1].

Таблиця 1

Динаміка кількості суб'єктів малого підприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні за 2015-2019 рр.

Роки	Кількість підприємств, одиниць	У тому числі			
		малі підприємства		з них мікропідприємства	
		одиниць	у % до загального показника відповідного виду діяльності	одиниць	у % до загального показника відповідного виду діяльності
2015	343440	327814	95,5	284241	82,8
2016	306369	291154	95,0	247695	80,8
2017	338256	322920	95,5	278102	82,2
2018	355877	339374	95,4	292772	82,3
2019	380597	362328	95,2	313380	82,3

За 2015-2019 рр. обсяг реалізованої малими підприємствами продукції зріс на 1226128294,4 млн. грн., або на 164,57 %, його питома вага у загальному обсязі реалізації зросла на 6,6 % і у 2019 році становила 28,2 % (таблиця 2).

Кількість зайнятих працівників на малих підприємствах у 2015-2019 роках коливалася, але в цілому за цей період зросла на 170138 осіб (таблиця 3).

Пріоритетними сферами діяльності малих підприємств залишаються оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (27,07 %), потім ідуть сільське, лісове та рибне господарство (13,23 %), промисловість (11,73 %), операції з нерухомим майном (10,64 %), будівництво (8,64 %), професійна, наукова та

технічна діяльність (8,31 %), діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (4,96 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (4,49 %), інформація та телекомунікації (4,29 %), тимчасове розміщування й організація харчування (2,1 %), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (1,32 %), фінансова та страхова діяльність (1,06 %), надання інших видів послуг (0,93 %), освіта (0,71 %) та мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (0,62 %) [1].

Таблиця 2

Динаміка обсягу реалізованої продукції суб'єктів малого підприємництва в Україні за 2015-2019 рр.

Рік	Обсяг реалізованої продукції	
	млн. грн.	у % до загального обсягу реалізації
2015	745058778,6	21,6
2016	1014203794,5	24,0
2017	1319332391,1	24,7
2018	1605385409,8	25,9
2019	1971187073,0	28,2

Незважаючи на те, що малий бізнес в Україні розвивається, показники його діяльності не відповідають рівню економічно розвинених країн Європи. Така ситуація обумовлена відсутністю належної, в порівнянні з європейськими країнами, державної підтримки суб'єктів малого підприємства в Україні.

Таблиця 3

Динаміка кількості зайнятих працівників на малих підприємствах у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні за 2015-2019 рр.

Роки	Кількість зайнятих працівників, осіб	У тому числі			
		малі підприємства		з них мікропідприємства	
		осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності	осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності
2015	5889701	1576436	26,8	691372	11,7
2016	5801140	1591693	27,4	642705	11,1
2017	5812922	1658941	28,5	714649	12,3
2018	5959474	1640997	27,5	704287	11,8
2019	6407537	1746574	27,3	778312	12,1

Більшість з визначених законодавством напрямів державної підтримки в Україні не впроваджені в повному обсязі. Найбільш ефективним її напрямком є спрощена система оподаткування. Тому для подальшого розвитку малого підприємництва необхідно забезпечити дієвість і запровадження в повному обсязі передбачених законодавством України заходів державної підтримки малого бізнесу.

Література

1. Статистичні щорічники України за 2015-2020 роки / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm. (дата звернення: 10.10.2021).

Коба Олена Вікторівна
кандидат технічних наук, доцент
Тесля Аліна Миколаївна,
магістрантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання підприємства змушені здійснювати реалізацію продукції з наступною оплатою. Це призводить до виникнення дебіторської заборгованості [1]. Наявність значних розмірів дебіторської заборгованості знижує ліквідність та платоспроможність підприємства, відволікає з обігу грошові кошти, уповільнює оборотність капіталу. Тому кожне підприємство зацікавлено у скороченні термінів розрахунків шляхом управління дебіторською заборгованістю.

Дебіторська заборгованість є об'єктом постійного управлінського контролю з метою аналізу джерел її виникнення, можливостей та термінів погашення, дотримання такого її рівня, що не буде призводити до підвищених ризиків діяльності.

Прострочення дебіторської заборгованості призводить до:

- знецінення коштів під час інфляції;
- уповільнення темпів розвитку підприємства;
- необхідності залучати кредитні ресурси;
- зниження платоспроможності і рівня економічної безпеки підприємства.

Тому проблема управління дебіторською заборгованістю для вітчизняних підприємств є надзвичайно актуальною.

Управління дебіторською заборгованістю – це комплексний процес організації, планування, координації, мотивації та контролю за її станом, необхідний для досягнення цілей підприємства. Він розпочинається з проведення аналізу дебіторської заборгованості, і передбачає впровадження заходів, які здатні знизити її рівень.

Частка дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів підприємств в Україні є досить значною. Це говорить про неефективне управління дебіторською заборгованістю.

Для виправлення ситуації у відносинах суб'єктів господарювання доцільно запровадити низку заходів, які можна об'єднати у три групи.

До першої групи заходів належать фінансові інструменти, використання яких дозволить певною мірою перекласти ризик неповернення заборгованості на фінансові установи і убезпечити підприємство від виникнення простроченої або безнадійної заборгованості.

До другої групи належать заходи, спрямовані на забезпечення виконання зобов'язань покупцями. Вони спонукають покупця виконувати взяті на себе зобов'язань, оскільки таке виконання гарантується його майном, або майном поручителя, що дозволяє відшкодувати збитки від виникнення простроченої дебіторської заборгованості за рахунок стягнення заставного майна боржника або поручителя.

До третьої групи відносяться заходи стягнення сумнівної дебіторської заборгованості.

Для управління дебіторською заборгованістю доцільно запровадити на підприємстві наступне:

- 1) створити комісію з управління дебіторською заборгованістю;

2) здійснювати постійний моніторинг дебіторської заборгованості (таблиця 1);

Таблиця 1

Відомість контролю за погашенням дебіторської заборгованості, тис. грн.

Споживач	Залишок заборгованості на початок періоду	Нараховано		Оплачено		Залишок заборгованості на кінець періоду
		Дата	Сума	Дата	Сума	
ПП «Широке»	-	1.10.2021	62500	10.10.2021	45000	22500

3) аналізувати дебіторську заборгованість підприємства за термінами її погашення, групами (таблиця 2);

Таблиця 2

Відомість контролю дебіторської заборгованості за термінами погашення, тис. грн.

Споживач	Заборгованість	В тому числі за термінами погашення				Вжиті заходи
		від 12 до 18 місяців	від 18 до 24 місяців	від 24 до 36 місяців	понад 36 місяців	
ПП «Широке»	22500	22500	-	-	-	Нагадування

4) визначити граничну величину портфеля дебіторської заборгованості;

5) вибрати форми доцільних розрахунків за товарним кредитом. Сформувані на підприємстві принципи кредитної політики: визначити умови надання кредиту під час продажу товарів, його строку, системи знижок, гарантій; з'ясувати ступінь надійності покупця на підставі аналізу його фінансової звітності, інформації про його репутацію; визначення суми кредиту, що надається кожному покупцю.

6) забезпечити використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;

7) при стягненні заборгованості використовувати наступний алгоритм дій:

- надсилання рахунку на оплату;
- нагадування про оплату в телефонному режимі;
- письмове нагадування про оплату;
- реструктуризація заборгованості;
- застосування пені;
- подання судового позову;
- визнання заборгованості безнадійною;
- списання безнадійної заборгованості на фінансові результати.

7) створити ефективну систему контролю за рухом і своєчасною оплатою дебіторської заборгованості

Виконання перелічених заходів дозволить уникнути появи безнадійної дебіторської заборгованості і забезпечить фінансову стабільність суб'єкта господарювання. Впровадження даної системи управління дебіторською заборгованістю дозволить прискорити обіг оборотних активів, підвищити рівень фінансової безпеки підприємства, максимізувати його прибуток.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.10.2021).

*Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Шустваль Дарина Олександрівна,
магістрантка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ УМОВАХ COVID-19

Пандемія Covid-19 та карантинні обмеження, пов'язані з нею, завдали значних втрат українській економіці. Тисячі вітчизняних малих і середніх підприємств особливо відчули втрати доходу, а велика кількість впродовж останніх двох років припинили свою діяльність. Зростання безробіття, зменшення надходжень до бюджетів – логічний наслідок такої ситуації.

Малі підприємства є ключовою складовою будь-якої економіки, їх розвиток впливає на прискорення науково-технічного прогресу, конкурентоздатність, створення додаткових робочих місць, водночас виконуючи важливу соціальну роль, забезпечуючи суттєве джерело доходу для значних прошарків населення [1]. Малий бізнес практично завжди знаходиться в тісному контакті з клієнтом, майже в повсякденному, це дає змогу найбільш швидко адаптуватися та проявити гнучкість залежно від бажань клієнтів. Але разом з тим, дрібні підприємці першими та більшою мірою страждають у період кризи в економіці. У зв'язку з цим, уряди держав використовують ряд заходів, спрямованих на підтримку саме цих економічних суб'єктів у період потрясінь.

Український уряд також запровадив систему підтримки бізнесу, яка дозволить максимально зняти фінансове навантаження на підприємців у період карантинних обмежень [2]. Урядові пропозиції включають наступне.

Кредитні канікули. Національний банк України рекомендував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу. Банки мають декілька варіантів реструктуризації кредитів:

- Повне або часткове звільнення від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням позики.
- Капіталізація відсоткових платежів.

Конкретний варіант обирається в індивідуальному порядку після звернення позичальника до банку. Діятиме планова зміна плаваючої відсоткової ставки за договором. Також у цей період заборонено застосовувати штрафи, пені за прострочення виконання зобов'язань за кредитами [2].

Підтримка агробізнесу. Уряд виділив 4 млрд грн на програму підтримки аграріїв у 2020 році. 1,2 млрд грн на здешевлення агрокредитів. Пільгові кредити подешевшають до 5%. Обсяг кредитних ресурсів склав 16,4 млрд грн. 1 млрд грн передбачено за програмою надання державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції. 400 млн грн на розвиток фермерства та кооперативів. 400 млн грн на підтримку галузі садівництва, виноградарства та хмелярства. Гроші використають для посадки насаджень інтенсивного типу на 4 тис га.

Підтримка роботодавців і працівників сфери малого та середнього бізнесу. Законом № 3275 введено поняття часткового безробіття на період дії карантину. Власникам малого і середнього бізнесу, які мають найманих працівників, надаватиметься допомога по частковому безробіттю. Щоб отримати допомогу, необхідно звернутись до Центру зайнятості, за місцем реєстрації підприємця як платника ЄСВ, та подати необхідні документи: заяву у довільній формі; копію наказу із

зазначенням дати початку зупинення (скорочення) виробництва та переліком карантинних заходів; відомості про працівників, у яких виникло право на допомогу по частковому безробіттю; довідку про відсутність заборгованості з виплати заробітної плати та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Право на допомогу по частковому безробіттю мають роботодавці з числа суб'єктів МСП, які: зупинили/скоротили діяльність через карантин; сплачували ЄВ протягом попередніх 6 місяців за найманих працівників, з якими не припинено трудові відносини. Допомога встановлювалася на кожну годину втраченого робочого часу з розрахунку 2/3 тарифної ставки окладу та не може перевищувати мінімальної зарплати, встановленої законом [3]. У 2020р. для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття виділено коштів на суму 4,7 млрд грн. 167 тис. ФОП і 345 тис. осіб одержали допомогу.

Податкові преференції. Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)" встановлено дію податкових пільг та спрощених адміністративних процедур до закінчення карантину. Зокрема:

- незастосування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства з 1 березня 2020р. по останній календарний день місяця, в якому уряд оголосить про закінчення дії карантину;

- ненарахування пені за порушення податкового законодавства та законодавства з ЄСВ;

- мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок;

- ФОП звільняються від ЄСВ за себе;

- допомогу по частковому безробіттю звільнили від оподаткування ПДФО і військовим збором.

Також перелік запроваджених податкових преференцій включає:

- Звільнення від нарахування та сплати плати за землю, яка використовується в господарській діяльності, податку на нерухомість за житлові приміщення.

- Дозвіл фізичним особам-підприємцям тимчасово не заповнювати книгу обліку доходів.

- Відтермінування введення РРО для всіх категорій платників податків за спрощеною системою.

- Збільшення лімітів річного доходу для ФОП 1, 2 та 3 груп.

- Звільнення від сплати ПДВ при ввезенні товарів, необхідних для боротьби з коронавірусом.

- Спрощення системи обліку продукції та впровадження нульової ставки акцизного податку для державних підприємств, які виробляють дезінфектори на основі спирту.

- Врахування без обмежень витрат платників ПДВ на передачу, в якості внеску в боротьбу з коронавірусом, установам охорони здоров'я медикаментів, ліків, обладнання тощо.

- Надання органам місцевого самоврядування права приймати рішення про зміну ставок єдиного податку.

За Законом України №4429 ФОПи мали можливість отримати по 8 тисяч грн одноразової допомоги в разі закриття, а працівники – в разі звільнення. Виплати здійснювалися через додаток "Дія".

Інформаційна підтримка бізнесу. Щоб вести справи в умовах карантину, бізнесу пропонується користуватися державними послугами та інформаційними ресурсами online: Covid-19: інформаційна підтримка бізнесу; Реєстрація фізичної особи-підприємця; Електронний кабінет платника податків; Реєстри Державної податкової служби;

Онлайн консультація ДПС; Відеоуроки користування кабінетом платника податків; Державний портал, що справді допоможе у бізнесі [4].

Отже, впровадження даних заходів дало можливість призупинити кризові процеси у малому підприємстві та запобігти масштабним кризовим процесам і послабити соціально-економічні наслідки пандемії.

Література

1. Свистун Л.А. Розвиток малих підприємств як фактор забезпечення їх економічної безпеки. В кн.: Економічна безпека: держава, регіон, підприємство. Монографія в 3т. Т.3. За заг. ред. В.О. Онищенко та Г.В. Козаченко. - Полтава: ПолтНТУ, 2019. С. 374-396.

2. Програми підтримки бізнесу. URL: <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu>.

3. Постанова КМУ «Про внесення змін до Порядку надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 3 червня 2020 р. № 453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2020-p#Text>

4. Державний портал, що справді допоможе у бізнесі. URL: <https://business.diiia.gov.ua/>

УДК 330.14

*Хижинська Марія Андріївна,
студентка,*

*Лактіонова Олександра Анатоліївна,
доктор економічних наук, професор*

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
(Україна)*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ КАПІТАЛОМ КОРПОРАЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах посилення впливу фінансової та політичної кризи національної економіки найважливішими чинниками успішного розвитку корпорацій в Україні у довгостроковій перспективі є наявність фундаментальної мети розвитку і побудова ефективної системи управління фінансовим капіталом, орієнтованої на досягнення цієї мети.

Значний внесок у розвиток теорії управління фінансовим капіталом корпорацій в Україні зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме: І.Ю. Бланк, Ю.Ф. Брігхем, Д.К. Ван Хорн, І.С. Гуцал, О.Д. Василик, О.Д. Заруба, О.Р. Квасовський, О.В. Кнейслер, В.В. Костецький, О.І. Кулинич, Д. Коллис, Л.О. 4 Лігоненко, А.А. Мазаракі, С. Монтгомери, К.В. Павлюк, В.Ф. Палій, А.М. Поддєрьогін, Ж. Рішар, Д.Г. Сігел, Н.Я. Спасів, В.І. Терьохін, О.О. Орлов, Р.Н. Холт та ін. Проте, і на сьогодні залишаються актуальними питання, пов'язані з розробкою та реалізацією ефективної стратегії і тактики управління фінансовим капіталом, як цілісної системи, підпорядкованої єдиній фінансовій і генеральній стратегії функціонування та розвитку корпорацій в сучасних умовах невизначеності та ризиків, що притаманні мінливому ринковому середовищу.

Метою дослідження є розробка концепції вдосконалення механізму управління фінансовим капіталом корпорації в Україні, яка базується на пошуку векторів та

інструментів підвищення ринкової вартості компанії за умови безпечного рівня фінансової стійкості.

Концепція вдосконалення механізму управління фінансовим капіталом корпорації в Україні базується на пошуку векторів та інструментів підвищення ринкової вартості компанії за умови безпечного рівня фінансової стійкості. Завдання вдосконалення механізму управління фінансовим капіталом корпорації в Україні визначаються відповідно до фінансової стратегії корпорації, а саме – стосовно мінімізації витрат на залучення фінансового капіталу; забезпечення фінансової стійкості та гнучкості; пошуку балансу між вартістю фінансового капіталу та фінансовою автономією; формування стратегічних основ стабільності фінансування розвитку корпорації.

Концепція вдосконалення механізму управління фінансовим капіталом корпорації в Україні наведена на рис. 1.

При цьому фінансове керівництво корпорації реалізує аналітичну, контрольну, регулюючу та прогностичну роль (функцію) при управлінні фінансовим капіталом корпорації для забезпечення принципів системності, прозорості, альтернативності, оптимальності та ефективності. Наведені завдання в концепції вдосконалення механізму управління фінансовим капіталом корпорації в Україні вказує на процес залучення фінансового капіталу на основі балансу інтересів стабільного розвитку джерел фінансування, фінансових ризиків та відповідних фінансових витрат, що буде відображено у фінансових результатах та фінансових звітах корпорації.

Мета: підвищення ринкової вартості компанії за умови безпечного рівня фінансової стійкості			
Об'єкт – фінансовий капітал		Суб'єкт – фінансове керівництво корпорації, засновники та власники	
Принципи			
системності	ефективності	альтернативності	оптимальності
Функції			
аналітична	прогностична	контрольна	регулювальна
Завдання			
Мінімізація витрат на залучення фінансового капіталу	Забезпечення фінансової стійкості та гнучкості	Пошук балансу між вартістю фінансового капіталу та фінансовою автономією	Формування стратегічних основ стабільності фінансування розвитку корпорації
Інструменти			
Дивіденди	Вартість залучення коштів	Структура фінансового капіталу	
Результат			
Достатність фінансового капіталу	Зменшення ризиків фінансування		Підвищення рентабельності власного капіталу

Рис. 1 Концепція вдосконалення механізму управління фінансовим капіталом корпорації в Україні

Узагальнення концептуальних основ вдосконалення механізму управління фінансовим капіталом корпорації в Україні вказує на значну потребу розвитку фінансової політики корпорації в Україні з розвитком інфраструктури фінансового ринку як ключового джерела фінансових ресурсів за рівнем витратності та

диверсифікованими векторами формування, що дозволить корпораціям формувати продуману стратегічну фінансову політику в сфері управління фінансовим капіталом.

Література

1. Великий Ю. М., Тешева Л. В., Височін З. В. Управління оптимізацією структури капіталу підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29(1). С. 68-72.
2. Домбровська С. О. Оптимізація структури капіталу підприємства в умовах невизначеності економічного середовища. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 1. С. 100-107.
3. Примостка О. О. Оптимізація структури капіталу ТНК в умовах глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15(2). С. 105-108.
4. Шаповал Л.П., Дідур С.В. Ефективність використання структури капіталу в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 12(2). С. 23-27
5. Матвійчук Л.О. Формування та оптимізація структури капіталу в системі фінансової безпеки підприємства : дис. ... канд. екон. наук. Хмельницький, 2011. 248 с.

УДК 336

Нечухран Катерина Олексіївна,
магістранка

Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Система інформаційного забезпечення управління грошовими потоками являє собою функціональний комплекс, що підтримує процес безперервного цілеспрямованого збору, передачі та обробки відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, контролю, планування, підготовки оперативних і стратегічних управлінських рішень з усіх аспектів формування та використання грошових коштів установ. Необхідною умовою проведення ефективного аналізу грошових потоків підприємства є створення і розвиток налагодженої інформаційної бази, яка містить бухгалтерський облік і фінансову звітність.

Сучасний бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні за своєю методологією та практичним застосуванням все більше адаптуються та зближуються з міжнародними стандартами фінансової звітності, що відповідає загальноприйнятим нормам у економічно розвинених країнах. Трансформація фінансової звітності залежить від зближення вітчизняної законодавчої бази з міжнародною та реалізації необхідного рівня інформаційного забезпечення для ведення обліку відповідно до міжнародних стандартів.

Глибина аналізу, достовірність та об'єктивність аналітичних висновків забезпечуються залученням і аналітичною обробкою різноманітних джерел інформації. Управлінський облік і звітність, які застосовуються на підприємстві, забезпечують більш повне, аналітичне та швидке отримання відповідної інформації про грошові потоки та її обробку безпосередньо в процесі здійснення господарських операцій. В

фінансовому обліку та звітності знаходить найбільш повне відображення та узагальнення інформація про грошові потоки по підприємству загалом за звітний період. Дані фінансової звітності про грошові потоки забезпечують задоволення інформаційних потреб зовнішніх користувачів. Статистичний облік і звітність, що відображають сукупність масових явищ і процесів, які характеризують їх з кількісної сторони (пов'язуючи з якісною стороною), що виявляють певні економічні закономірності, є важливим джерелом аналізу.

Рух грошових коштів на підприємстві, зазвичай, характеризується нерівномірністю їх надходжень та використання в різні періоди часу і при здійсненні різних фінансово-господарських операцій, тому більш значущою для зацікавлених користувачів, є інформація, отримана в результаті аналізу облікових (переважно управлінського обліку) і нормативно-планових показників. Вона відрізняється оперативністю і може бути згрупована за будь-якими ознаками: за видами діяльності, по структурних підрозділах, за господарськими операціями тощо. Разом з тим, розробка методичного забезпечення аналізу грошових потоків підприємства є більш доцільною саме на основі інформації річної бухгалтерської звітності, саме вона є доступною для зовнішніх користувачів інформації.

Складання звіту про рух грошових коштів надає користувачам фінансової звітності повну, правдиву та неупереджену інформацію про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. У міжнародній практиці «Звіт про рух грошових коштів» отримав досить широке застосування. Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (IAS7) він визнається як основний фінансовий звіт, який поряд з бухгалтерським балансом, звітом про прибутки і збитки, звітом про зміни в капіталі, інформацією про облікову політику та примітками до фінансової звітності повинен надаватися за кожний звітний період. Всі вищезазначені звіти взаємопов'язані і доповнюють один одного, описуючи різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства зі спільною метою – дати користувачам звітності найбільш повну інформацію для прийняття економічних рішень. Саме за цим міжнародним стандартом фінансової звітності (МСФЗ 7) «Звіт про рух грошових коштів» запропоновано два методи визначення обсягу руху грошових коштів: прямий і непрямий. За прямим методом відображаються обороти за всіма основними статтями надходжень і вибуття грошових коштів. За непрямим методом, прибуток чи збиток коригується відповідно до впливу операцій негрошового характеру, будь-яких відстрочок або нарахувань минулих чи майбутніх надходжень або виплат грошових коштів щодо операційної діяльності, а також відповідно до статей доходу.

З прийняттям національних стандартів бухгалтерського обліку і звітності, що регламентовані наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. за № 73 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Звіт про рух грошових коштів» зазнав певні зміни, а саме складання звіту відбувається двома методами: прямим та непрямим. Підприємству надано право обирати метод надання інформації про грошові потоки. У «Звіті про рух грошових коштів» наводиться інформація про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної, фінансової діяльності. Цей звіт не передбачає майбутнього руху грошових коштів, але є відправним при прогнозуванні.

Для ефективного управління діяльністю підприємства менеджери повинні складати внутрішні конфіденційні прогнози руху грошових для використання керівництвом підприємства. Якщо протягом певного періоду грошові кошти зростають, то це оцінюється позитивно, а якщо знижуються – негативно.

Різновидом непрямого методу є метод оцінки джерел і використання грошових коштів, який надає можливість скласти звіт про рух грошових коштів, користуючись

тільки даними балансу. Зростання пасивів та зниження активів балансу є джерелом збільшення грошових коштів, а відповідно зростання активів і зниження пасивів показує використання грошових коштів. Цей метод може бути корисним для аналітиків, які не мають на руках форми № 3. Адже ця форма належить лише до річних, та її взагалі не складають малі підприємства, що подають фінансову звітність за спрощеною формою. Але інформація щодо стану руху грошових коштів на малих підприємствах є важливим фактором для банківських кредитних експертів в процесі прийняття рішення про кредитування суб'єкта малого підприємництва.

Якість інформації є визначальним фактором обґрунтованого прийнятого рішення та ефективності фінансового менеджменту. Вона повинна відповідати певним вимогам. Так основоположні припущення та якісні характеристики (зрозумілість, доречність, істотність, достовірність, правдива подача, превалювання суті над формою, нейтральність, обачність, повнота, порівнянність) фінансової звітності визначені в Концептуальній основі фінансової звітності (Framework for the preparation of financial statements). Це самостійний документ, який не включено до складу МСФЗ (МСБО).

Отже, інформаційне забезпечення повинне відповідати цілям аналізу грошових потоків, а саме: виявляти рівень достатності грошових коштів, необхідних для нормального функціонування підприємства; визначати ефективність і інтенсивність використання грошових коштів в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; вивчати чинники і прогнозувати збалансованість і синхронізацію припливу і відтоку грошових коштів за обсягом і часом для забезпечення поточної і перспективної платоспроможності підприємства.

УДК 334.722.8

Руденок Ольга Олександрівна,

здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії

Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

КОНЦЕНТРАЦІЯ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ВАРТІСНОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЙ

Концепція управління на основі вартості (VBM) розпочалася з розробки показників ефективності та поступово переросла у цілу систему управління, засновану на створенні вартості. Дана концепція є однією з найуспішніших, так як зміна вартості компанії, будучи критерієм ефективності її діяльності, враховує майже всю інформацію, пов'язану з функціонуванням корпорації. Однак важливим питанням залишається визначення місця концентрації власності в системі вартісного управління.

Вартісне управління (Value-based Management) - це підхід, який забезпечує управління корпораціями на основі їх вартості (зазвичай спрямований на максимізацію вартості акціонерів). VBM представляє собою комплекс із трьох елементів, таких як: створення вартості (Creating Value): можливість компанії збільшити або створити максимальну майбутню вартість, аналогічно стратегії; управління заради вартості (Managing for Value): управління, організаційна культура, комунікація та лідерство; вимірювання вартості (Measuring Value): оцінка [1].

З кожним з цих трьох елементів вартісного управління прямо або опосередковано пов'язана концентрація власності, що в свою чергу здійснює вплив на вартість компанії.

Найбільш фундаментальні економічні відносини, що лежать в основі управління на основі вартості (у країнах з добре розвиненими ринками капіталу), полягають у тому, що вартість акціонерів (тобто ринкова вартість звичайних акцій компанії)

визначається шляхом дисконтування грошових потоків, на які очікують інвестори (тобто принципали), що були отримані протягом тривалого періоду часу за мінімально прийнятною нормою прибутку, необхідної для утримання власних інвестицій, також відомих як вартість власного капіталу. Згодом вартість компанії визначалася в залежності від трьох основних чинників: величини, строків та ступеня невизначеності майбутніх грошових потоків, що виникають внаслідок виконання інвестиційних проєктів та впливають з рішень, прийнятих стосовно фінансування компанії [2].

Відповідно до принципів оцінки приватних компаній, наведених в роботі Stanley J. Feldman [3], власники максимізують вартість того, що їм належить, коли фінансова політика компанії належним чином узгоджується з її бізнес-стратегіями. Це відбувається, коли величина очікуваних грошових потоків з активів після оподаткування максимізована, а витрати на сплату податків мінімізовані. Теорія агентства дає підстави стверджувати, що існує пряма залежність між ступенем концентрації власності та створенням вартості. Компанії з концентрованою власністю менш схильні до зовнішнього тиску, а їх власники зазвичай більше зосереджуються на стратегічних цілях.

Зацікавленість власників в довгостроковій вартості компанії пов'язана з наявністю та розміром приватних вигод (Private Benefits). Максимізуючи довгострокову вартість, для компанії прийнятним є наявність певної частки приватних вигод, отриманих блокхолдером. У випадку, коли приватні вигоди незначні, то контрольний акціонер не зацікавлений в довгостроковій вартості компанії. В протилежному випадку, коли блокхолдер має значні приватні вигоди, то це поглинає всі інші цілі, пов'язані зі стратегією створення та максимізації вартості.

Питання, щодо створення цінності (Value Creation) означає, що вище керівництво повністю усвідомлює свою кінцеву мету, тобто максимізація вартості; що вони мають чіткі правила вирішення проблемних питань, коли інші цілі переходять на перший план; вони мають чітке аналітичне розуміння того, які змінні показники визначають вартість компанії. Вони повинні знати, наприклад, чи створюється більша вартість за рахунок збільшення зростання доходів або за рахунок підвищення маржі, і вони повинні гарантувати, що їхня стратегія зосереджує ресурси та увагу на правильному варіанті.

Управління вартістю (Managing for Value (MfV)) - це проста філософія: все, на що спрямована діяльність компанії, повинно максимізувати вартість для власників бізнесу або акціонерів. Системи управління заохочують керівників та працівників поводитися так, щоб максимізувати вартість організації. Системи планування, встановлення цілей, вимірювання продуктивності та стимулювання працюють ефективно, коли оточуюче середовище тісно пов'язане зі створенням вартості. Концентрація власності є значним внутрішнім механізмом корпоративного управління, що діє можливість власникам контролювати та впливати на керівництво фірми для захисту своїх інтересів, а отже і максимізації вартості компанії. Управління заради вартості також пов'язано з ідентичністю домінуючого власника, так як від ідентичності домінуючого власника може залежати організаційна культура та кінцева мета діяльності компанії.

Вимірювання вартості (Measuring Value) вимагає усвідомлення процесу створення вартості та підтримки балансу між довгостроковими та короткостроковими цілями. Вартісна ідеологія ґрунтується на діяльності вищого керівництва компанії у створенні вартості, здатності приймати недоцільні рішення у тому випадку, коли вони передбачають збільшення вартості у довгостроковій перспективі. В науковій літературі найчастіше зустрічається інформація про те, що взаємозв'язок між концентрацією власності та оцінкою (valuation) компанії має U-подібну форму. Однак, варто зауважити, що вимірювання вартості не ґрунтується на одному показнику.

Виокремлюють метрики (Value-based Metrics) економічні / на основі грошових потоків (аналіз вартості акціонерів, повернення грошових потоків від інвестицій, грошова додана вартість (Ottoson & Weissenrieder), грошова додана вартість (BCG)) та на основі бухгалтерського обліку (залишковий дохід, економічна додана вартість, економічний прибуток, грошова додана вартість (Young & O'Byrne)) [2].

Кожна із зазначених метрик має різну відповідність рынкам капіталу, а саме в розрізі відповідності принципал-агент, грошових потоків та доступності даних. Визначення оптимальних методів вимірювання вартості та взаємозв'язку концентрації власності з оцінкою вартості компанії є предметом для подальших досліджень.

Отже, вартісне управління забезпечує загальну мету та основу для системи оцінки діяльності компанії. Це вимагає повної перспективи процесу, а отже, всі суб'єкти мають сумісні цілі, а робота в команді є складовою частиною структури оцінки ефективності. Концентрація власності має вплив на вартісне управління через такі елементи як: створення вартості (через наявність та розмір приватних переваг в руках блокхолдера) та управління заради вартості (через концентрацію власності як інструмент корпоративного управління та ідентичність блокхолдера).

Література

1. Practical Guide to Corporate Governance Experiences from the Latin American Companies Circle, 2009. URL: <https://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/43653645.pdf>
2. Claes, P. C. M. Value-Based Management Control Systems: an Analysis of Design and Use. URL: http://www.claesconsulting.nl/full_text.pdf
3. Feldman, Stanley J. Principles of private firm valuation. URL: <https://www.arabictrader.com/cdn/application/2009/07/17/pdf/v202/2C9E4F61-8B98-C298-37B8-849678A3C674.pdf>

УДК 336.32

Бугай Аліна Сергіївна, Жиглата Анастасія Василівна,
студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Ю. Кондратюка»
(Україна)*

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба підтримки малого та середнього бізнесу під час пандемії. Впровадження жорсткого карантинного режиму суттєво обмежило роботу підприємств. Особливо вразливими до економічних наслідків пандемії виявилися представники малого та середнього бізнесу. Так, за результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації, кожен п'ятий малий бізнес в Україні опинився під загрозою закриття.

Наразі бізнес знаходиться в доволі травматичній ситуації – попри значне скорочення доходів, підприємці все ж мають виконувати свої фінансові зобов'язання, які ще й обтяжуються додатковими витратами на організацію дистанційної роботи чи транспортування персоналу. У малих підприємств ще немає достатнього запасу міцності, щоб дозволити собі деякий час працювати у збиток, і тому він потребує посилення засобів підтримки від держави.

Вживання малого бізнесу є необхідною умовою для відновлення економіки країни після кризи. За даними Мінекономіки, у 2019 році частка малих та мікропідприємств у національному ВВП становила 16%, а разом з середнім бізнесом –

55%. Малий бізнес – це тисячі робочих місць, основа для регіонального розвитку та формування міцного середнього класу. Тому важливим постає питання світового досвіду впровадження стабілізаційних заходів та заходів підтримки бізнесу в умовах карантинних обмежень, спричинених пандемією.

Німеччина розгорнула одну з найбільш масштабних програм економічної підтримки, на яку було виділено 37% ВВП країни. По-перше, було скасовано оподаткування прибутку як для фізичних осіб, так і для підприємств до кінця 2020 року. Окрім того, підприємства, в яких працюють до 10 людей, мають право подати заяву на отримання фінансової допомоги у розмірі від 9 до 15 тисяч євро упродовж 3 місяців. На виплату прямих субсидій фізичним особам підприємцям та мікробізнесу буде надано 10 млрд євро. Також були прийняті заходи щодо пільгових умов отримання кредиту та оформлення короткострокових трудових договорів.

До прикладу, Італія використала 20% ВВП, щоб протидіяти економічним наслідкам пандемії. Так, самозайнятим особам сплачували 600 євро упродовж 3 місяців, а роботодавцям компенсували 50% від зарплат протягом 9 тижнів максимум. До того ж, магазинам та маленьким лавкам надавалися 60% податкові кредити на оренду.

У Франції для маленьких підприємств було скасовано сплата податків та комунальних послуг. При цьому, відтермінування сплати податків та соціальних внесків можна зробити в електронній формі. Бізнесу, чий щорічний дохід становить менш ніж 1 мільйон євро, або який зазнав 70% збитку через коронавірус, було видано щомісячний грант у розмірі 1500 євро. Також, держава компенсувала працівникам 70% від їх зарплати, працівники з мінімальною заробітною платою будуть відшкодовані на 100%.

Цікавими є кейси країн, коли на додачу до стандартних заходів пропонується також точкова допомога найбільш постраждалим індустріям. Так, у Великобританії ритейлерам та представникам готельного та розважального бізнесу надано гранти до 25 тис. фунтів стерлінгів, а в Австрії виділено 100 мільйонів євро для фінансування програми пільгового кредитування для готелів.

У зв'язку з переходом ділової активності в онлайн простір, пріоритетним напрямком для підтримки бізнесу стала діджиталізація. Зокрема, італійський аналог Мінцифри запустили додаток «Цифрова солідарність», який дозволяє маленьким компаніям користуватися безоплатно онлайн-послугами великих компаній (інструменти для дистанційної роботи, віртуальні платформи, хмарові сервіси). Уряд Латвії також розробляє фінтех ініціативи для місцевих підприємств.

В Україні для боротьби з наслідками коронавірусу державним бюджетом передбачено 97 млрд гривень, що становить 3% ВВП країни. В рамках антикризової програми допомогу отримали люди, які втратили роботу через карантинні заходи. А серед малого бізнесу, згідно з опитуванням Асоціації, близько третини підприємств були вимушені зменшити кількість своїх працівників.

Безумовно, у порівнянні з розвиненими країнами в Україні немає економічних можливостей впроваджувати обширні програми допомоги. Натомість з боку українського Уряду була прийнята низка рішень, які передбачають тимчасові послаблення для бізнесу під час карантину. Основною метою таких заходів є максимально можливе скорочення фінансових зобов'язань малого бізнесу перед державою, орендодавцями, а також скасування штрафних санкцій за невиконання домовленостей із партнерами та фінустановами-кредиторами. Так, на період до кінця 2021 року запроваджено мораторій на проведення податкових перевірок.

За таких несприятливих економічних умов існує великий ризик, що частина малого бізнесу піде у тінь. Щоб запобігти тіньовій економіці в короткостроковому та довгостроковому періоді, були значно збільшені ліміти для фізичних осіб-підприємців, які працюють за спрощеною системою оподаткування.

Деякі запроваджені заходи допомагають лише частково. Так, на період з 1 березня до 30 травня 2021 року фізичні особи-підприємці були звільнені від нарахування і сплати єдиного соціального внеску. Також Нацбанком були відтерміновані виплати за кредитами, однак не був скасований механізм накопичення відсотків. Виходить, що чим довше підприємці затягнуть з виплатами по кредиту, тим більшу суму вони повинні сплачувати потім.

На період карантину також не нараховуються штрафи за несплату комунальних послуг, а виплати за іпотечними кредитами будуть відтерміновані. В контексті орендних канікул, слід також згадати про скасування податку на землю та орендної плати за земельну ділянку для фізичних та юридичних осіб. Хоча деякі підприємці стверджують, що така допомога є більш актуальною для великого бізнесу, а не малого.

Література

1. Мироненко-Шульган О. Малий бізнес в умовах пандемії COVID-19, 2020
2. Олена Еро. Згадати все: яким видався 2020 для малого бізнесу в Україні, 2020

УДК 336

Владіміров Артем Юрійович, Лобач Данило Анатолійович

студенти

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Готельний бізнес на сьогодні є основною складовою туристичної галузі України. Сектор готельної індустрії – найбільш динамічний сектор економіки України. У сучасних умовах розвитку туризму особливої актуальності набувають питання розвитку готельної індустрії. Активний розвиток цієї сфери надасть нові робочі місця, додаткові надходження до бюджету, дозволить сформувати позитивний туристичний імідж окремих регіонів та країни в цілому, тому визначення перспектив розвитку готельного господарства України є актуальним для сьогодення.

В умовах пандемії складно говорити про перспективи готельного ринку і про інвестиційну привабливість, але у міру поліпшення ситуації інтерес інвесторів буде спрямовуватися на ті ж сектори, що й до кризи. Експерти відзначають, що найбільш перспективним сегментом для готельного ринку України залишаються якісні 2- і 3-зіркові готелі. Також, за даними компанії ArtBuild Hotel Group (ABHG), українська гостинність все ще відстає за кількісними та якісними характеристиками від ринків Європи, Азії та Північної Америки [2]. Зараз можна сміливо сказати, що готельний бізнес відчуває нелегкі часи. Загострення політичної та економічної кризи призвели до зниження туристичного потоку як з-за кордону, так і всередині країни.

Іншим негативним фактором для розвитку готельного підприємництва є суттєве зростання кількості послуг з тимчасового розміщення з боку приватних осіб. Як правило, в такому випадку надається повний спектр всіх необхідних послуг, включаючи розміщення, харчування і транспортування. Проте, даний вид «бізнесу» ніяк не регулюється державою, не сплачує податки до державного бюджету, що дозволяє встановлювати досить помірні ставки на проживання, а також гнучко оперувати цінами залежно від сезону та попиту.

Окрім цього, суттєвого удару по українській готельній індустрії завдала пандемія Covid-19. Закриті кордони держав, скасування авіасполучення, обмеження пересування як в межах держав так і до інших країн, а також суцільна ізоляція спровокували

комплекс проблем у готельному секторі. Так, за даними Всесвітньої туристичної організації ООН (UNWTO) у 2020 році число туристів скоротиться на третину, у порівнянні з показниками 2019 року. Під загрозою скорочення близько 50 мільйонів робочих місць, пов'язаних з туристичною, зокрема готельною, індустрією. Звичайно, що такий стан справ не може не вплинути на розвиток даної галузі в Україні.

Враховуючи динамічні вхідні дані, можна простежити тренд тенденції зміни показників діяльності готельного бізнесу в Україні, а також показників які мають прямий вплив на його розвиток, насамперед діяльності туристичної галузі [3].

Як видно з даних на рис. 1 вибудувати точну математичну тенденцію щодо прогнозованої кількості готелів надзвичайно складно. Це пояснюється стабільністю самого ринку, який дуже залежний від впливу низки зовнішніх факторів (про які зазначалося вище). Для підвищення активності готельного господарства України необхідно: забезпечити туристам комфортні та безпечні умови для приїзду в Україну; проводити ефективну політику розвитку масового туризму, відпрацювати відповідну концепцію; зменшити готельний збір; внести зміни до законів про землекористування, до правил видачі відповідних дозволів організаціям суміжних галузей, щоб залучати інвестиції у відкриття нових осередків відпочинку; створити можливості для будівництва та роботи малих мотелів і готелів сімейного типу, які забезпечать збільшення робочих місць для населення і можуть стати джерелом валютних надходжень.

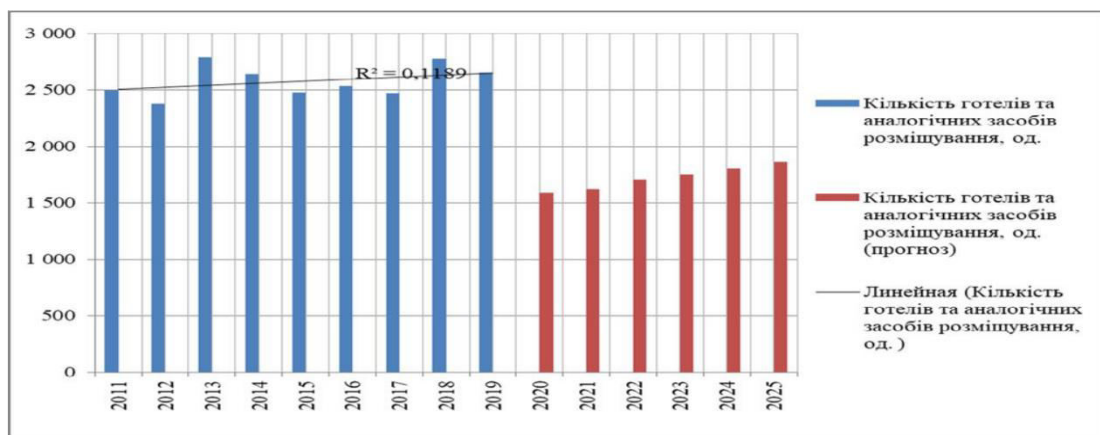

Рис. 1. Динаміка та прогноз кількості готелів та аналогічних засобів розміщення в Україні у пост пандемічний період, од [3].

Отже, розвиток готельного господарства України є завданням комплексним, що вимагає системних зусиль як державних установ, так і суб'єктів готельного бізнесу. Необхідно прискорити пошук нових механізмів реформування галузі, розробляти нові концепції та методи управління, адже в умовах постійної мінливості як внутрішнього так і зовнішнього середовища український готельний бізнес кожного разу стикається з новими проблемами і викликами.

Література

1. Давидова О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку готельного господарства України. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2017, № 2, Том 2. С. 257 – 260.
2. Г. С. Скобелєва, О. В. Єлісеєнко. Сучасний стан та перспективи розвитку готельного господарства України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу* № 4 (32). 2015. С. 45 – 48.
3. Шевчук Ю. А. Сучасний стан та перспективи розвитку готельного бізнесу України: чинники та проблеми. *Вісник КНУТД. Серія: економічні науки*. № 1 (143), 2020. С. 41 – 49.

ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИВАННЯ В ЖИТЛОВУ НЕРУХОМІСТЬ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Нерухомість є важливим інвестиційним активом, оскільки є більш захищеною від інфляції, морального і фізичного зносу порівняно з іншим майном. Нерухоме майно як об'єкт вкладення капіталу менш порівняно з іншими активами вразливе до коливань кон'юнктури ринку й отримало неабиякої популярності. Саме через даний чинник ціни на нього почали зростати з розвитком іпотечного кредитування.

Форма прояву на інвестиційному ринку у цілому чи на окремих його складових системи факторів що характеризують співвідношення попиту, пропозиції, цін і рівня конкуренції, називається кон'юктурою ринку. [1, ст.103] Дослідження кон'юнктури передбачає її системний аналіз, який повинен охоплювати уточнення термінології, виокремлення та розгляд впливу на динаміку попиту та пропозиції на ринку нерухомості факторів макроекономічного інституційного та мікроекономічного характеру.

Ціна нерухомості як ринковий показник є одним із багатьох показників національної економіки, які характеризують стан та динаміку економічних процесів, що відбуваються на різних сегментах внутрішнього ринку України. Ринок нерухомості має циклічний характер і неминуче знизиться із зростанням вартості нерухомості. Більш того, чим швидше зростуть ціни, тим більше вони впадуть. Оскільки нерухомість є основною заставою для отримання кредитів, зниження цін на нерухомість може спричинити фінансову кризу, оскільки кредитори (переважно банки) втратять більшість своїх активів. Підвищення ціни на нерухомість робить більш вигідним їх створення, що збільшує їх пропозицію та врівноважує ціну. [2, ст.36].

Проведений аналіз (рис. 1) свідчить про наступну цінову тенденцію на житлову нерухомість на первинному ринку: невеликий спад — в грудні 2018 р. до червня 2019 р. До настання пандемії, тобто до березня 2020 року помічаємо несуттєве зростання цін, а саме з грудня 2019 р. по березень 2020 р. спостерігається зростання 2-5%. З початку настання пандемії до травня 2021 року відзначаємо стабільне зростання цін. З червня 2021 по сьогоднішній день йде різкий підйом в середньому на 16%

Пов'язані із пандемією COVID-19 карантинні заходи в Україні мали значний вплив на вітчизняний ринок нерухомості, і першою постраждала подорожна оренда квартир. У зв'язку з закриттям кордонів та заборони руху транспорту всередині країни майже зник попит на короткострокову оренду житла у великих містах України, особливо це відчув на собі Київ, де тисячі квартир здавались подорожно. Ці квартири стали здаватися на тривалий термін, що вплинуло на ринок довгострокової оренди. Ринок вторинної нерухомості майже зупинився, кількість продажів впала на 80% порівняно з 2019 роком. Загалом, ціна на вторинному ринку нерухомості у великих містах України за березень-травень 2020р. впала в середньому на 10%. В свою чергу, в 2021 році спостерігається істотне зростання попиту, як на первинному так і вторинному ринках житла. В період з січня 2021 р. до вересня 2021р. житло на первинному і вторинному ринках подорожчало в гривнях відповідно на 15-18% і 7-10%. [3, ст.19]

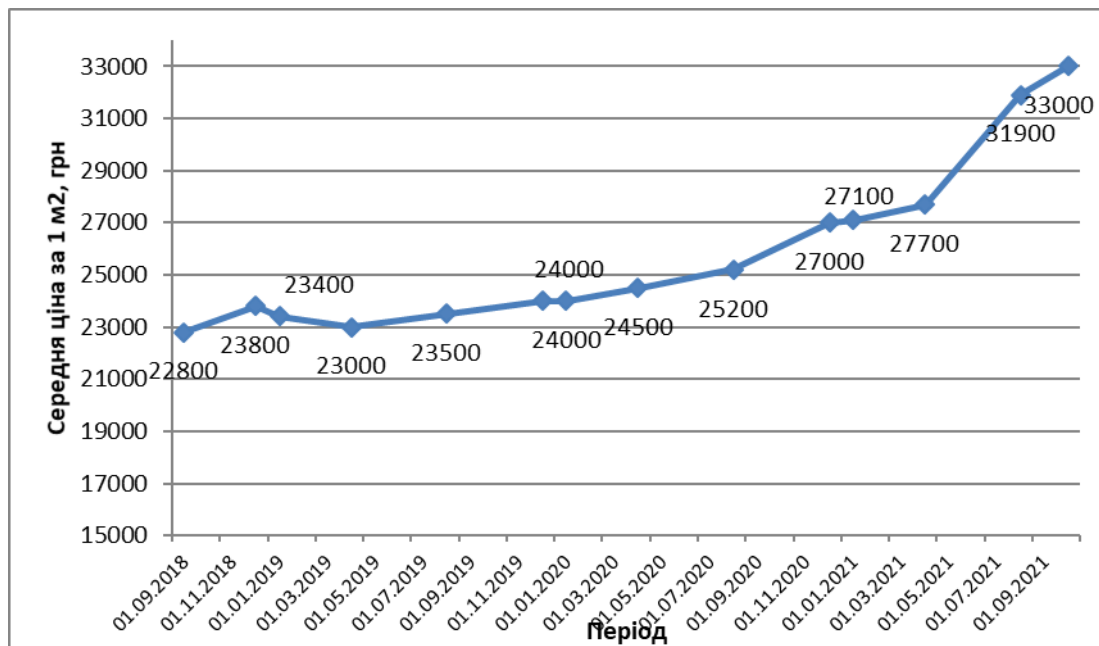

Рис. 1. Цінова тенденція на первинному ринку житлової нерухомості в Києві за період 2018—2021 рр.

Джерело: складено автором на основі сайту нерухомості в Україні. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://misto.lun.ua>

Сьогоднішня ситуація на ринку житла в Україні показує досить суперечливий стан. У більшості покупців не вистачає грошей на покупку великих квартир, вартість яких досить висока. Таким чином, попит на квартири-студії, смарт-квартири та невелику нерухомість зростає. Забудовники, які готують свої будинки до здачів в експлуатацію, більше не можуть змінити свої проекти та за пропонувати покупцям меншу, а отже, і дешевшу квартиру. Основною проблемою, яка наразі існує на ринку нерухомості, є значне перевищення сукупної пропозиції порівняно із сукупним платоспроможним попитом населення України.

Таким чином, ринок нерухомості — це важлива складова будь-якого національного ринку. Вивчення кон'юнктури ринку нерухомості дозволяє визначитись з тенденціями щодо руху фінансових ресурсів між покупцями та продавцями, між орендарями та власниками нерухомості, між споживанням та інвестиціями на макроекономічному рівні. Також, можна зробити висновок, що ринок нерухомості України є стабільно з тенденцією до зростання долара.

Література

1. Загребельна К.В. Динаміка кон'юнктури ринку нерухомості в Україні. *Економіка та держава* № 11, 2018. с.102-106.
2. Павлов К.В. Фактори формування кон'юнктури регіональних ринків нерухомості в Україні. *Причорноморські економічні студії*, випуск 38-2. 2019. с.35-40
3. Громадська організація «Центр прикладних досліджень» Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України, 2020. с.19-21.
4. Статистика житлової нерухомості на первинному ринку в Києві. URL: <https://misto.lun.ua>.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба в державній підтримці малого бізнесу, оскільки через карантинні обмеження багато підприємств не в змозі ефективно провадити діяльність, а окремі – знаходяться на межі банкрутства. Як і в більшості країн світу, в Україні було впроваджено низку заходів, спрямованих на стабілізацію економічної ситуації. Стабілізаційні заходи впроваджувались на різних рівнях та різними інституціями і були спрямовані, в першу чергу, на зменшення фінансового навантаження на підприємців у період карантинних обмежень.

Національний банк України рекомендував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу.

Комерційні банки отримали кілька варіантів реструктуризації кредитів:

- повне або часткове звільнення від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням позики;
- капіталізація відсоткових платежів.

Конкретний варіант обирається в індивідуальному порядку після звернення позичальника до банку. Введено в дію планову зміна плаваючої відсоткової ставки за договором. Ця заборона розповсюджується на всі кредити фізичних осіб [3].

Для підтримки бізнесу та зниження податкового навантаження на час дії карантину у 2020 та 2021 роках було внесено наступні зміни до чинного законодавства [1]:

- звільнення від нарахування та сплати плати за землю, яка використовується в господарській діяльності, податку на нерухомість за житлові приміщення за березень;
- обмеження застосування більшості штрафів за порушення податкового законодавства;
- мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок (виключення – перевірки щодо відшкодування ПДВ);
- дозвіл фізичним особам-підприємцям тимчасово не заповнювати книгу обліку доходів;
- відтермінування введення РРО для всіх категорій платників податків за спрощеною системою;
- збільшення лімітів річного доходу для фізичних осіб-підприємців 1, 2 та 3 груп;
- звільнення від сплати ПДВ при ввезенні товарів, необхідних для боротьби з коронавірусом;
- спрощення системи обліку продукції та впровадження нульової ставки акцизного податку для державних підприємств, які виробляють дезінфектори на основі спирту;
- припинення оскаржень рішень контролюючих органів;
- врахування без обмежень витрат платників ПДВ на передачу, в якості внеску в боротьбу з коронавірусом, установам охорони здоров'я медикаментів, ліків, обладнання тощо;
- надання органам місцевого самоврядування права приймати рішення про зміну ставок єдиного податку.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з

поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» введено поняття часткового безробіття на період дії карантину. Власникам малого і середнього бізнесу, які мають найманих працівників, надавалася допомога по частковому безробіттю [2].

Впровадження розглянутих стабілізуючих заходів дозволило знизити фінансовий та регуляторний тиск на суб'єкти малого бізнесу в умовах жорстких карантинних обмежень та дало можливість їх адаптації до зміни зовнішнього середовища. Водночас пандемія спричинила появу нових викликів та загроз.

З метою зменшення дестабілізуючого впливу пандемії на діяльність суб'єктів господарювання, соціально-економічну сферу в цілому та підвищення рівня соціально-економічної безпеки України у рамках реалізації державної регуляторної політики необхідно:

1) розробити пакети антикризових заходів, які мають на меті соціальну підтримку населення, зокрема найбільш уразливих верств; підтримку малого та середнього бізнесу;

2) розробити заходи щодо підвищення ефективності державного управління;

3) забезпечити державну підтримку наукових досліджень, орієнтованих на інновації;

4) сприяти популяризації використання цифрових технологій з метою забезпечення виконання роботи та навчання у дистанційному форматі [4].

Література

1. Програми підтримки бізнесу. URL: <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu>.

2. Малий бізнес в умовах пандемії COVID-19: правове регулювання фінансової підтримки державою. URL: <https://unba.org.ua/publications/5792-malij-biznes-v-umovah-pandemii-covid-19-pravove-regulyuvannya-finansovoi-pidtrimki-derzhavoyu.html>.

3. НБУ рекомендує банкам реструктуризувати кредити позичальникам, які постраждали через пов'язані із пандемією обмеження. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-rekomenduye-bankam-restrukturuivati-krediti-pozichalnikam-yaki-postrajdali-cherez-povyazani-iz-pandemiyeyu-obmejennya>.

4. Onyshchenko S., Hlushko A. The impact of the COVID-19 pandemic on the socio-economic security of Ukraine. *XIII Міжнародна науково-практична конференція «Академічна та університетська наука – результати та перспективи*. 10 грудня 2020 р. Полтава: НУПП. С. 47-49.

УДК 657

Кошляк Дар'я Ігорівна, Калініченко Аліна Сергіївна

студентки

Свистун Людмила Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Стратегічний управлінський облік являє собою основу інформаційної системи, що забезпечує ефективне управління підприємством. Він інтегрує комплекс форм і методів обліку, планування, аналізу для формування і контролю інформації, результатів, що використовується при прийнятті управлінських рішень.

Запровадження управлінського обліку на середніх і великих підприємствах, в тому числі стратегічного, представляє перехід до інтегрованої системи, через що він

повинен бути здійснений в межах відділу контролінгу. Необхідно формувати єдиний інформаційний простір системи контролінгу за допомогою даних планування, обліку, контролю, аналізу, що дозволяє збільшити область інтеграції інформаційних потоків в контролюючий інформаційний банк. До фінансово-економічної служби входить відділ контролінгу за централізованим принципом. Цей відділ підпорядковується заступнику директора, а в деяких випадках і директору з фінансів. За децентралізованим – відділ контролінгу представляє собою самостійну структуру і підпорядковується лише директору підприємства (рис. 1).

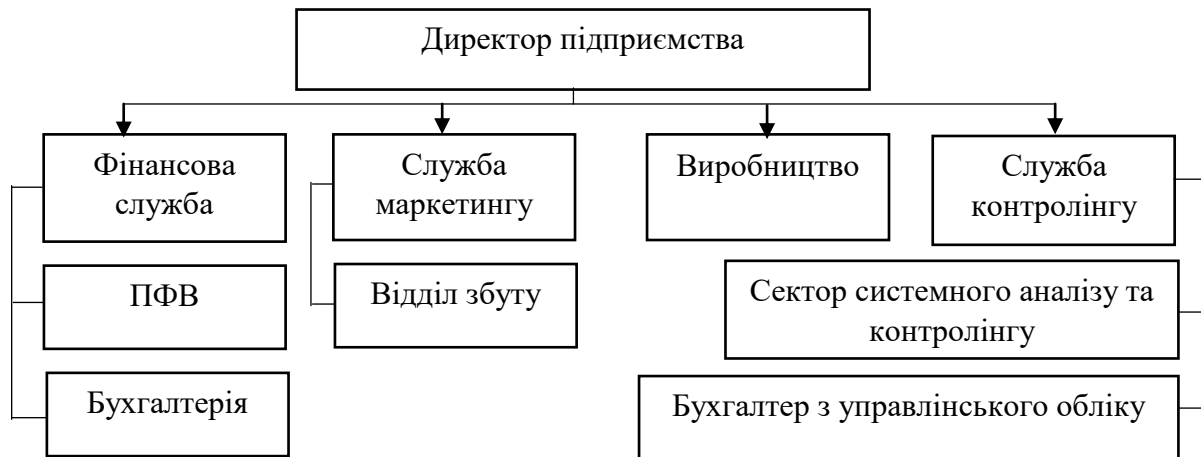

Рис. 1. Організаційне забезпечення функціонування управлінського обліку при формуванні відділу контролінгу за децентралізованим принципом.

Без контролю стає складно оцінити досягнення цілей і оперативно скоригувати планування. Схема організації контролю, коли служба контролінгу функціонує як частина іншого підрозділу, а також є ефективна у вертикально інтегрованих компаніях. Якщо структурний відділ контролінгу створюється на базі існуючого відділу, найкраще взяти за основу фінансовий або планово-економічний відділ. У такій моделі відділ контролінгу повинен бути доукомплектований 2-3 співробітниками без заміни економістів на контролерів [1, с. 343].

У невеликих компаніях відбуваються ті ж процеси управління, що і на великих, але управління малими компаніями має свої особливості, що пов'язані з меншим масштабом діяльності, що призводить до недосконалості організаційної структури та відсутності чіткого поділу роботи. Система управління малими підприємствами характеризується гнучкою організаційною структурою, тимчасовим закріпленням завдань та робіт за виконавцями, перевагою горизонтальних зв'язків, мінімальним використанням формальних правил і процедур, готовністю до змін, груповою динамікою, а також самоконтролем і контролем з боку колег [2, с. 404].

На малих підприємствах необхідно впроваджувати управлінський облік, який буде носити інтегрований характер та поєднувати елементи оперативного та стратегічного управлінського обліку, а також функції управлінського обліку мають бути розподілені між окремими виконавцями, які будуть створювати прості звітні форми для управлінського персоналу.

Гарантія отримання успіху в бізнесі – грамотно підібрана стратегія та ефективна система внутрішнього контролю. Для того, щоб зрозуміти стратегії, необхідно спочатку визначити довгострокову мету та напрямки бізнесу. Однак, малий бізнес повинен постійно адаптуватися до змін умов зовнішнього середовища, необхідно мати

спрощений підхід до формування стратегії розвитку і системи внутрішнього управлінського контролю.

Ефективність системи внутрішнього контролю як на великих, так і на малих підприємствах залежить від його місця в організаційній структурі в організації. Частіше за все, в системі управління діяльністю малого підприємства внутрішній контроль виконує керівник або головний бухгалтер.

Організація внутрішнього контролю в компанії буде залежати насамперед від організаційно-правової форми компанії, видів і масштабів здійснюваної діяльності, складності її організаційної структури, наявності достатньої кількості фінансових ресурсів, доцільності охоплення контролем різних ознак діяльності, а також відношення керівництва компанії до контролю [2, с. 406].

Основними об'єктами контролю малих підприємств повинні стати фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання, напрями надходження та використання фінансових ресурсів, аналіз рентабельності та прибутковості діяльності. Таким чином, об'єкти внутрішньогосподарського контролю на малому підприємстві згруповані за окремими напрямками, які пов'язані з видами діяльності підприємства, напрямками формування і використання фінансових ресурсів та аналізом рентабельності діяльності малого підприємства [2, с. 406].

Підсумовуючи викладене вище, можемо зробити висновок, що для ефективності ведення стратегічного управлінського обліку на великих, середніх і малих підприємствах рекомендовано вести управлінський облік, який буде мати інтегрований характер. Звісно, системи контролінгу і планування на підприємствах різного розміру будуть відрізнятися структурою управління, наявністю відповідних відділів, кількістю задіяного персоналу і т.п.

Література

1. Єршова Н. Ю. Організаційне забезпечення функціонування управлінського обліку на підприємствах. *Науковий вісник Ужгородського університету : зб. наук. пр. Сер. : Економіка*. Ужгород: УжНУ, 2017. №1 (49), т. 1. С. 338-346;
2. Гоголь Т. А., Маргасова В. Г. Організація управлінського обліку і контролю на підприємствах малого бізнесу. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки*. 2018. №2. С. 401-411.

УДК 657

Лісна Анна Ігорівна, Решотка Ірина Валеріївна,
студенти

Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ФУНКЦІЇ БЮДЖЕТУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

Для сучасних підприємств ведення управлінського обліку є ключовим елементом, який дозволяє здійснювати оцінку всередині організації та контроль за результатами її діяльності. Використання бюджетування - один з ефективних напрямків модернізації системи управління на мікрорівні.

Різні науковці висловлюють різні точки зору щодо визначення понять «бюджет» та «бюджетування», зокрема: С.Ф. Голов, С.В. Ідельменов, Ф.Ф. Бутинець,

Л.В. Нападовська, М.П. Войнаренко, О.С. Стоянова, І.Д. Фаріон, І.А. Бланк, О.Г.Мельник та інші вітчизняні і зарубіжні вчені.

Зважаючи на наявність багатьох досліджень можна виокремити основні ознаки поняття бюджету та бюджетування.

1. Бюджет не є синонімом поняття «план», а є кількісним вираження плану.

2. Бюджет - це кількісне втілення плану, що характеризує доходи і видатки на певний період, і капітал, який необхідно залучити для досягнення заданих планом цілей.

3. Бюджет - оперативний фінансовий план короткострокового періоду, що звичайно розробляється у рамках одного року та відображає витрачання та надходження фінансових коштів у процесі здійснення конкретних видів господарської діяльності.

4. Бюджетування є управлінською технологією, яка передбачає формування бюджетів для обраних об'єктів та їх використання з метою забезпечення оптимальної структури та співвідношення доходів та витрат, надходжень та видатків, активів та пасивів підприємства чи його ланок для досягнення встановлених цілей з урахуванням впливу середовища функціонування.

Тому в цілому бюджетування – це найважливіший елемент системи управління підприємством, завдяки якому здійснюється процес планування майбутньої діяльності підприємства, результати якого оформляються у вигляді бюджетів.

Облік за центрами відповідальності базується на принципі бюджетування. Відтак, основний бюджет охоплює виробництво, реалізацію, розподіл і фінансування. До основних задач бюджетування належать:

- забезпечення поточного планування;
- забезпечення координації, кооперації та комунікації підрозділів підприємства;
- обґрунтування витрат підприємства;
- створення бази для оцінки та контролю виконання планів підприємства;
- дотримання вимог чинного законодавства та укладених контрактів.

Бюджети розробляються, як в цілому для підприємства, так і для окремих структурних підрозділів або функціональних сфер діяльності суб'єкта господарювання.

При розробці бюджетів слід враховувати основні внутрішні та зовнішні (обмежувальні) фактори, що впливають на їх види, зміст та форму. До внутрішніх факторів можна віднести: цілі діяльності підприємства, які передбачені статутними документами; відсутність грошових коштів, висококваліфікованих кадрів, сучасного обладнання. До зовнішніх факторів відносяться: продукція, ресурси, постачальники і конкуренти, покупці, економіка (ставки податків, процентні ставки), законодавчі органи та їх нормативні акти.

При застосуванні бюджетного планування в управлінському обліку повинні використовуватись елементи методу бухгалтерського обліку, зокрема калькуляція, звітність, документація та рахунки, а також економічні методи: балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний, статистичні методи.

За допомогою бюджетів керівництво підприємства має можливість приймати і прогнозувати поточні та стратегічні управлінські рішення і, таким чином, впливати на зміну фінансових результатів за рахунок внесення відповідних коригувань у складові (етапи) технічних процесів виробництва та реалізації продукції.

Несприятливі ситуації потрібно передбачати ще до їх виникнення і намагатись знаходити шляхи попередження та мінімізації їх негативних наслідків. Варто зазначити, що можливість вчасного реагування на уникнення негативних наслідків і покращення загальних результатів залежать від частоти складання бюджетів. Отже, від

результатів бюджетування залежать майбутні результати роботи підприємства, тобто, рішення впливає на результат.

Організація процесу бюджетування має бути поступовою та включати взаємопов'язані етапи, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Етапи організації бюджетування на підприємстві

Назва етапу	Зміст етапу
Підготовчий етап	Аналіз існуючої організаційної структури, вивчення технології виробництва продукції, виділення центрів відповідальності та розподіл обов'язків між ними
Методичний етап	Визначення цілей бюджетування, визначення видів бюджетів та періодичності їх складання, встановлення методики складання бюджетів та контролю за їх виконанням
Технічний етап	Визначення та розробка форм бюджетів за об'єктами їх складання, розробка форм документування результатів бюджетування та контролю за його виконанням, встановлення періодичності й послідовності бюджетування і контролю та заповнення форм звітності
Організаційний етап	Виділення спеціалізованого підрозділу, який буде займатися бюджетуванням та розподіл обов'язків між працівниками центрів відповідальності і відділом, встановлення взаємозв'язків між ними й іншими службами підприємства

Ефективність процесу бюджетування характеризується результатами контролю за його виконанням. Контроль здійснюється з метою перевірки виконання загального бюджету, порівняння фактичних показників з плановими, виявлення відхилень, причин та їх винуватців, якщо такі є, а також вживання заходів для їх уникнення на майбутнє. Контроль за виконанням бюджетів можна поділити на: попередній, який виконується в процесі складання функціональних бюджетів; поточний, що проводиться в ході виконання бюджетів з метою виявлення відхилень, їх причин та винуватців, попередження й уникнення їх в наступних періодах та внесення відповідних коригувань до загального бюджету; завершальний, що проводиться після завершення звітного та бюджетного періодів.

Таким чином за результатами дослідження функцій бюджетування в системі управлінського обліку на підприємстві можна зробити наступні висновки:

1. Роль бюджетування у діяльності підприємств полягає у тому, що воно сприяє росту ефективності використання ресурсів та витрат.

2. Задача бюджетування є першочерговою, оскільки визначає ефективність діяльності, використання ресурсів і витрат та відбувається їх порівняння із досягнутим результатом у попередньому періоді.

3. Методи управлінського аналізу дозволяють правильно прогнозувати майбутні бюджети та органічно поєднувати основні функції управління, як планування, контроль, облік та аналіз господарської діяльності.

Література

1. Шурпенкова Р.К., Сарахман О. М., Калайтан Т.В. Стратегічний управлінський облік. *Збірник наукових праць. Вісник Університету банківської справи (м. Київ)*. 2020. № 1 (34). с.101-109.
2. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник. Київ, 2018. 400с.
3. Фаріон І.Д., Писаренко Т.М. Управлінський облік: підручник Тернопіль. 2017. 792с.

ПРЕВЕНТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СИСТЕМИ РАННЬОГО ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ І ЗАГРОЗИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан економіки України в постковідний період вимагає застосування комплексу превентивних заходів для запобігання кризам на підприємствах. Адекватний комплекс санаційних процедур зазвичай залежить від: результату прогнозу банкрутства; етапу життєвого циклу підприємства; глибини розвитку фінансової кризи та типології причин, що зародили розвиток кризи. Логікою подолання фінансової кризи є наступне: мета – стратегія – тактика – оперативність дії.

Науковці виділяють два основних види стратегії санації:

– захисну, базується на проведенні ресурсозберігаючих заходів, основою яких є скорочення всіх витрат, виявлення внутрішніх резервів, зміцнення дисципліни, узгодження справ з кредиторами.

– наступальну, означає здійснення заходів реформаторського характеру, направлених на диверсифікацію операційної та інвестиційної діяльності підприємства для забезпечення притоку грошових коштів ззовні та за рахунок зростання ефективної діяльності підприємства.

Захисна стратегія орієнтується на пом'якшення часового обмеження антикризового процесу та отримання додаткового часу, щоб провести більш дієві заходи. У виборі наступної стратегії буде більш раціональним у разі наявності часу для здійснення активних санаційних заходів на основі накопичення внутрішніх ресурсів. Особливістю наступальної стратегії є те, що вона забезпечує досягнення стійкого ефекту фінансового оздоровлення шляхом реалізації прориву.

В науковій сучасній літературі існує широка класифікація видів реструктуризації. Але різноманітність її форм не вирішує проблему оптимального вибору тактики поведінки підприємства. Визначення антикризової політики необхідно здійснювати на основі класифікації процедури реструктуризації за двома основними критеріями: етапом життєвого циклу підприємства та глибиною фінансової кризи.

Відповідно до глибини фінансової кризи доцільним є виділення превентивної та санаційної реструктуризації, які розрізняються за допомогою антикризової політики. Поки негативні явища кризи знаходять в чотирьох стадіях, необхідним є реалізація превентивної реструктуризації в рамках досудової санації. При досягненні фінансової кризи п'ятої стадії доцільно проводити санацію (відновлювальну реструктуризацію), яка передбачає, що тактика антикризової політики підприємства мусить забезпечити відновлення платоспроможності боржника в процедурі судової санації.

Основним завданням оперативної реструктуризації є забезпечення збалансованості грошових активів та короткострокових фінансових зобов'язань підприємства, досягнуте різними методами в залежності від умов реального фінансового стану підприємства. Вона здійснюється у короткостроковому періоді у випадку, коли підприємство не може розраховувати на зовнішні джерела фінансування і вирішує питання підвищення рівня ліквідності за рахунок поповнення власного капіталу.

Вирішення антикризових питань на стадії піднесення діяльності підприємства полягає в реалізації його місії. Місія – причина, з приводу якої підприємство функціонує на ринку, для успішної діяльності необхідно вірно постави мету, а згодом

до неї розробити стратегію. Тому довгостроковий механізм фінансової стабілізації – виключно наступальна стратегія фінансового розвитку, що забезпечує оптимізацію необхідних фінансових параметрів, прискорення всього економічного зростання підприємства та встановлення довгострокової конкурентоспроможності.

Кожен випадок неплатоспроможності на підприємстві є унікальним. Оздоровлення підприємства - це частина системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи, яка передбачає вибір ефективних стратегій та тактик. Механізм впровадження системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи поділяється на організаційну та функціональну складову. Організаційна пов'язана із визначенням місця системи в загальній структурі управління, безпосередніх виконавців та розподілом функцій між ними.

Загальна послідовність реалізації системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи повинна охоплювати функціональні етапи. Підпорядковуючи механізм впровадження системи на підприємстві вирішенню її задач, виділимо п'ять функціональних блоків роботи: три аналітичні, два логічно-практичні.

Перший блок структурно-логічної схеми функціонування системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи передбачає збір певної інформації для проведення комплексної діагностики фінансової кризи.

У другому блоці визначається необхідність проведення антикризових заходів шляхом:

1) Прогнозування банкрутства підприємства на основі ведення економіко-математичних моделей щодо визначення коефіцієнта автономії. За величиною коефіцієнта відбувається вибір між двома альтернативами – відсутність чи наявність банкрутства – для уточнення мети діяльності підприємства – стає економічне зростання чи виживання.

2) Діагностики фінансової кризи, кількісної та якісної характеристики. Перша передбачає постійне відстеження кризових проявів, що дозволяють вчасно діагностувати перші прояви кризи чи її поглиблення.

Третій блок передбачає формування антикризової програми шляхом:

1) вибору санаційної стратегії в залежності від етапу життєвого циклу підприємства;

2) визначення тактики поведінки підприємства у кризовому становищі за двома основними характеристиками: глибиною фінансової кризи та обраним видом санаційної стратегії;

3) формування індивідуальних оздоровчих заходів залежно від обраної тактики з урахуванням першопричин виникнення кризи.

Четвертий блок – це впровадження розробленої антикризової програми.

До п'ятого блоку системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві входить: перевірка ефективності реалізації антикризових заходів; перевірка дієвості функціонування системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві.

За змістом, механізм впровадження системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи є комплексом організаційних, інформаційних, методичних та управлінських процедур, призначених для розробки антикризової програми, що відповідає інтересам як самого підприємства, так і безпосереднього оточення.

Література

1. Нескородєва І.І., Грачова О.О. Дослідження сутності класифікаційних аспектів банкрутства підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. №41. С. 196-200.

2. Терещенко О. О., Павловський С. В. Удосконалення фінансового механізму антикризового управління підприємством. *Фінанси України*. 2016. № 6. С. 108-123.

МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ АНУЇТЕТНИХ ПЛАТЕЖІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ ФУНКЦІЙ MS EXCEL

Фінансові функції Excel призначені для обчислення базових величин, необхідних при проведенні складних фінансових розрахунків. Їх використовують замість фінансових рівнянь. Вони працюють швидше, ніж введені формули, і з меншою ймовірністю помилок. У фінансовій практиці часто зустрічаються операції, що характеризуються виникненням платіжних потоків, що розподілені в часі. Потоки платежів, при яких виплати (надходження) грошових засобів здійснюються рівними сумами через однакові інтервали часу, називаються ануїтетними платежами. Кількісний аналіз таких операцій зводиться до розрахунку наступних основних характеристик: визначення поточної величини платіжних потоків (PV); визначення майбутньої величини платіжних потоків (FV); величину окремого платежу (PMT); норми прибутковості у вигляді процентної ставки (RATE); числа періодів проведення операції (NPER). Відмічені функції для аналізу ануїтетних платежів використовують складні алгоритми для розрахунку відповідних показників. Під час виконання таких розрахунків роблять наближення: платіжні потоки на кінець або початок періоду мають бути відомими; для всього терміну проведення операції визначена оцінка у вигляді процентної ставки.

Функція PV може повернути поточний обсяг вкладу, тобто суму, яку складають майбутні платежі [1]. Синтаксис функції є наступним:

$$PV (\text{Ставка}, K_{\text{пер}}; \text{Спл}; [Mв]; [Tun]),$$

де *Ставка* – відсоткова ставка за період;

K_{пер} – кількість періодів виплат (наприклад, місяці, роки тощо);

Спл – сума, яку необхідно сплачувати в кожному періоді. Це значення є постійним для всього періоду платежів. Значення аргументу «Спл» зазвичай містить основну суму та відсоток без урахування податків і додаткових витрат.

Mв – розмір майбутньої суми або залишку після закінчення виплат. Якщо цей аргумент відсутній, майбутня вартість позики становить 0;

Tun – це аргумент, який визначає час виплати, він може мати значення нуля (за замовчуванням) і означає, що виплата відбувається в кінці періоду, або одиниці – виплата відбувається на початку періоду.

Функція FV повертає майбутнє значення вкладу, яке розраховують на основі значень періодичних постійних платежів і постійної відсоткової ставки [2]. Функцію можна використовувати для постійних періодичних виплат або для одночасної виплати всієї суми. Загальний вигляд функції:

$$FV (\text{Ставка}; K_{\text{пер}}; \text{Спл}; Зв; Tun),$$

де *Ставка* – відсоткова ставка за один період; *K_{пер}* – кількість періодів виплат (наприклад, місяці, роки та інше); *Спл* – сума, яку необхідно сплачувати в кожному періоді; вона залишається незмінною протягом строку фінансової ренти. Зазвичай

значення аргументу «Спл» містить основну частину боргу й відсоток і не містить жодних додаткових внесків або податків. Якщо аргумент «Спл» не вказано, необхідно включити аргумент «Зв»; *Зв* – зведена вартість або загальна сума, яка на цей час дорівнює сукупності майбутніх виплат; *Tun* – аргумент, який визначає час виплати і має значення 0 або 1. В залежності від умов фінансової угоди відсотки можуть нараховуватися кілька разів на рік, наприклад, щомісяця, щокварталу і т.д. Якщо відсоток нараховується кілька разів на рік, то необхідне визначення загального числа періодів нарахування відсотків і ставки відсотка за період нарахування. Функція RATE дає змогу розраховувати відсоткову ставку за один період, яка потрібна для отримання певної суми протягом заданого терміну і при постійній сумі виплат.

Загальний вигляд функції:

RATE ((*Кпер*; *Спл*; *Зв*; [*Мв*]; [*Tun*]; [*Припущення*]),

де *Кпер* – кількість періодів виплати (наприклад, місяці, роки тощо); *Спл* – сума, яку необхідно сплачувати в кожному періоді. Це значення постійне для всього періоду платежів, його вводять зі знаком «-». Якщо цього аргументу немає, обов'язковим є аргумент *Мв*; *Зв* – загальна сума, яку необхідно виплатити; *Мв* – розмір майбутньої суми або залишку після закінчення виплат. У разі відсутності аргументу майбутня вартість позики дорівнює нулю.

Tun – аргумент, який визначає час виплати, він може мати значення 0 (за замовчуванням) і означає, що виплату здійснюють в кінці періоду, або 1 – виплату здійснюють на початку періоду; *Припущення* – величина пропонованої відсоткової ставки. Якщо цей аргумент опущено, значення дорівнює 10%. Слід звернути увагу, що функція RATE обчислюється методом послідовного наближення (ітерації) і може не мати розв'язку або мати їх кілька. Якщо після 20-ї ітерації послідовні результати функції RATE не збігаються з точністю до 0,0000001, то функція RATE повертає значення помилки #NUM!. В останньому випадку вважається, що розв'язку немає, і для повторного його пошуку слід змінити значення аргументу *Припущення*. Функція NPER (*Ставка*; *Спл*; *Зв*; [*Мв*]; [*Tun*]) дає змогу повернути кількість періодів виплат для отриманого вкладу, яку розраховують на основі постійних періодичних виплат і постійної відсоткової ставки [3]. Аргументи функції NPER є аналогічними до функції RATE за винятком аргументу [*Припущення*]. Функція PMT розраховує величину постійної періодичної виплати позики при постійній відсотковій ставці. Вона має такий вигляд:

PMT (*Ставка*; *Кпер*; *Зв*; [*Мв*]; [*Tun*]),

де *Ставка* – відсоткова ставка за один період; *Кпер* – кількість періодів виплат (наприклад, місяці, роки та інше); *Зв* – загальна сума, яку необхідно виплатити; *Мв* – розмір майбутньої суми або залишку після закінчення виплат, якщо цього аргументу немає, то майбутня вартість позики становить нуль; *Tun* – це аргумент, який визначає час виплати, він може мати значення нуля (за замовчуванням) і означає, що виплата відбувається в кінці періоду, або одиниці – виплата відбувається на початку періоду.

Література

1. Долінський Л.Б. Фінансові обчислення та аналіз цінних паперів: навч. посіб. Київ: Майстер-клас, 2005. 192 с.
2. Пістунов І.М., І.С. Попова. Навч. посібник. М-во освіти і науки України. Нац. Гірни. ун-т. Д.: НГУ, 2017. 124 с.
3. Офіційний сайт компанії Microsoft Corp. URL: <https://www.microsoft.com/>.

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 657

Сук Петро Леонідович,

доктор економічних наук, професор

*Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування
України «Ніжинський агротехнічний інститут» (Україна)*

НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ МАЛОЦІННИХ І ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ МЕТОДАМИ ЗМЕНШЕННЯ ЗАЛИШКОВОЇ ВАРТОСТІ

Особливим видом активів підприємства є малоцінні та швидкозношувані предмети (далі – МШП). Вони подібні до необоротних активів, проте обліковуються у складі запасів, тобто оборотних активів. Згідно П(С)БО 9 “Запаси” для цілей бухгалтерського обліку запаси включають МШП, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року [1].

Отже, до МШП можуть відноситись активи будь-якої вартості, що використовуються менше 1 року. Таким чином, МШП подібні до необоротних активів, адже можуть використовуватись багато разів у процесі виробництва. Цим МШП відрізняються від інших видів запасів, які за одне використання повністю переносять свою вартість на створювану продукцію.

Вартість МШП, що передані в експлуатацію, виключається зі складу активів (списується з балансу) з подальшою організацією оперативного кількісного обліку таких предметів за місцями експлуатації і відповідними особами протягом строку їх фактичного використання [1, п. 23].

По МШП можна нараховувати амортизацію, як по необоротних активах, але терміном не більше одного року.

Одним з методів нарахування амортизації необоротних активів є зменшення залишкової вартості. В Україні використовують два його види: зменшення залишкової вартості і прискореного зменшення залишкової вартості (або метод 200% зменшення залишкової вартості) [2]. У міжнародній практиці існує багато видів методу зменшення залишкової вартості. Підприємство може обрати будь-яку ставку (коефіцієнт) для амортизації, але не більше 3 (тобто до 300% включно) [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

Амортизацію МШП можна нараховувати методом зменшення залишкової вартості. У бухгалтерському обліку застосовують такі методи зменшення залишкової вартості:

1. Метод зменшення залишкової вартості;
2. Метод прискореного зменшення залишкової вартості (або метод 200% зменшення залишкової вартості);
3. Метод 125% зменшення залишкової вартості;
4. Метод 130% зменшення залишкової вартості;
5. Метод 150% зменшення залишкової вартості;
6. Метод 170% зменшення залишкової вартості;
7. Метод 175% зменшення залишкової вартості;
8. Метод 180% зменшення залишкової вартості;
9. Метод 230% зменшення залишкової вартості;
10. Метод 250% зменшення залишкової вартості;
11. Метод 300% зменшення залишкової вартості.

Можна застосовувати крім перелічених і інші методи зменшення залишкової вартості з будь-яким прискорюючим коефіцієнтом, але не більше 3 (тобто до 300% включно). Отже, можна використовувати 110%, 120%, 132%, 140%, 155%, 237%, 247%, 298% і інші методи зменшення залишкової вартості.

Розглянемо на прикладі визначення суми амортизації МШП за методом 120% зменшення залишкової вартості.

МШП вартістю 42000 грн передбачається експлуатувати 5 місяців. Їх ліквідаційна вартість становить 2000 грн. Отже, вартість, що амортизується, становить 40000 грн (42000 грн – 2000 грн = 40000 грн). Визначимо амортизацію МШП за методом 120% зменшення залишкової вартості (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок суми амортизації МШП за методом 120% зменшення залишкової вартості

Місяць	Первісна (залишкова) вартість, грн	Місячна норма амортизації, %	Місячна сума амортизації, грн
1	40000	24	9600
2	30400	24	7296
3	23104	24	5545
4	17559	24	4214
5	13345	–	13345
Разом	x	100	40000

Місячна сума амортизації за методом 120% зменшення залишкової вартості визначається за формулами:

$РСА = П_{зв} \times РНА$, де РСА – місячна сума амортизації; $П_{зв}$ – первісна (залишкова вартість); РНА – норма амортизації.

$РНА = 100\% : n \times 1,20$, де n – кількість років корисного використання об'єкта, 1,20 – це прискорюючий коефіцієнт.

Отже, місячна норма амортизації становить 24% ($(100\% : 5) \times 1,20 = 24\%$).

Таким чином, по МШП можна нараховувати амортизацію за методами, що використовуються для необоротних активів. Періодом нарахування амортизації по МШП є місяць. Доцільно використовувати для амортизації МШП методи зменшення залишкової вартості. В Україні використовують два його види: зменшення залишкової вартості і прискореного зменшення залишкової вартості (або метод 200% зменшення залишкової вартості) [1]. В міжнародній практиці можна використовувати різні методи амортизації зменшення залишкової вартості з будь-якою ставкою (коефіцієнтом), але не більше 3 (тобто до 300% включно).

Нараховувати амортизацію методами зменшення залишкової вартості По МШП можна в управлінському обліку.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 20 жовтня 1999 р. № 246, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02 листопада 1999 р. за № 751/4044. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 27 квітня 2000 р. № 92, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 травня 2000 р. за № 288/4509. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 “Основні засоби”. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text.
4. <https://www.accountingcoach.com/terms/D/declining-balance-method-of-depreciation>.

5. <https://smallbusiness.chron.com/gaap-declining-balance-method-55759.html>.

6. Положення з бухгалтерського обліку 6/01 “Облік основних засобів”, затверджено наказом Міністерства фінансів Російської Федерації 30 березня 2001 р. № 26н, зареєстровано в Міністерстві юстиції Російської Федерації 28 квітня 2001 р. № 2689. – Режим доступу :

<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=199487&fld=134&dst=100011.0&rnd=0.7550347104001115#04149534261205524>.

7. <https://obd2bluetooth.ru/sposob-umenshaemogo-ostatka/>.

8. <https://spmag.ru/articles/metod-umenshaemogo-ostatka-nachisleniya-amortizacii-formula>.

9. <https://spmag.ru/articles/godovaya-norma-amortizacii>.

10. <https://spmag.ru/articles/metod-umenshaemogo-ostatka>.

11. <https://glavkniga.ru/situations/k504713>.

УДК 657(477)

Багрій Конон Леонідович,

кандидат економічних наук, доцент

*Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного
торговельно-економічного університету (Україна)*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ПРОФСПІЛКИ ЯК НЕПРИБУТКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Професійна спілка (профспілка) – це добровільна неприбуткова громадська організація, що об’єднує громадян, пов’язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання). Порядок оподаткування профспілкових організацій регулюється нормами п. 133.4 Податкового кодексу України (ПКУ) [1]. Головна особливість полягає в тому, що вони не є платниками податку на прибуток. Тобто вони можуть бути платниками будь-яких інших податків і зборів, звітувати та сплачувати зобов’язання за ними, як і інші платники, згідно із загальними правилами ПКУ, за винятком податку на прибуток. Однак, для цілей податкового обліку ще потрібно підтвердити свій статус «неприбутковості».

У ч. 3 ст. 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] для «неприбутківців» встановлено скорочену за показниками фінансову звітність у складі балансу та звіту про фінансові результати. Причому є застереження, що складання звітності базується на вітчизняних НП(С)БО. Проте до норм НП(С)БО 25 [3], що «керує» формами скороченої фінансової звітності, зміни донині не внесено. У зв’язку з чим на поточний день, як і звичайні платники, за орієнтир береться ч. 3 ст. 55 Господарського кодексу України [4], що дає зрозуміти, до якого виду суб’єктів господарювання ви належите (малого (у тому числі «мікро»), середнього або великого підприємства). Тому, якщо керуватися приписами профільного НП(С)БО 25, виходить, що:

- якщо профспілка належить до суб’єкта малого підприємництва, то вона може складати фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва (у складі ф. № 1-м «Баланс», ф. № 2-м «Звіт про фінансові результати»);

- якщо належить до суб’єкта мікропідприємництва – спрощений фінансовий звіт (у складі ф. № 1-мс «Баланс», ф. № 2-мс «Звіт про фінансові результати»).

Переконаний, що якщо профспілка «випала» з категорії малого підприємства, комплект фінансової звітності залишиться скороченим (у складі ф. № 1-м «Баланс», ф. № 2-м «Звіт про фінансові результати»). На підтримку цієї позиції свідчить основний документ – Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (ч. 3 ст. 11).

Профспілкова організація звітує перед органами Державної служби статистики України та органами Державної податкової служби України.

Так, якщо профспілка належить до суб'єкта малого підприємництва, то вона звітує до органів Держстатистики (ф. № 1-м, ф. № 2-м) щокварталу і за рік, а якщо мікропідприємництва (ф. № 1-мс, ф. № 2-мс) – тільки за рік. Строки подання фінансової звітності: квартальної – не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом; а річної – не пізніше 28 лютого року, що настає за звітним.

Раніше неприбуткові організації могли подавати органам Державної податкової служби України фінансову звітність за своїм бажанням. Однак, з 1 січня 2017 року, фінансова звітність – невід'ємна частина «неприбуткового» Звіту (абзац 2 п. 46.2 ПКУ). Тому профспілкова організація разом із Звітом зобов'язана подати до контролюючого органу також фінансову звітність.

Також, усі профспілкові організації за 2020 рік подавали Звіт про використання доходів (прибутку) неприбуткової організації до органу Державної податкової служби України незалежно від того чи мали вони порушення вимоги п. 133.4 ПКУ чи ні.

Проблема полягає в тому, що звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік, також передбачена проміжна звітність, що формується щокварталу наростаючим підсумком, тобто за звітний період – квартал. Таким чином, законодавчих підстав для складання фінансової звітності за нестандартний період просто немає (за винятком новостворених або організацій, що ліквідуються).

Але, незважаючи на це, якщо виникне необхідність у поданні Звіту за період, що не дорівнює квартальному або річному, вважаю, сформувавати фінансову звітність за такий нестандартний період все ж таки доведеться (на підставі даних бухгалтерського обліку зробити це не становитиме особливих труднощів). Адже неподання фінансової звітності буде підставою для податківців не визнавати «неприбутковий» Звіт. Строк подання профспілкою до контролюючого органу фінансової звітності (так само, як і для Звіту, разом з яким вона подається) встановлено для місячного податкового (звітного) періоду, тобто протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем місяця.

Безумовно, за бажанням профспілки можуть реєструватися платниками ПДВ у добровільному порядку (п. 182.1 ПКУ). Жодних законодавчих обмежень для цього немає. Інша справа, що для профспілки така реєстрація, по суті, без потреби. А ось, що стосується обов'язкової реєстрації профспілки платником ПДВ, то тут потрібно бути насторожі. Адже, коли загальна сума від операцій з постачання товарів або послуг, що підлягають обкладенню ПДВ, у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) такій особі протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 1 млн грн. (без урахування ПДВ) – реєстрації платником ПДВ не уникнути (п. 181.1 ПКУ). А от кошти, отримані профспілкою як членські внески, брати участь у розрахунку «мільйонної» межі не будуть.

Найчастіше основними операціями, що беруть участь в розрахунку критерію ПДВ-реєстрації, у профспілок є операції з надання путівок членам профспілок. У тому числі путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України фізичних осіб віком до 18 років, інвалідів, дітей-інвалідів, операції з постачання яких звільняються від оподаткування ПДВ (п. 197.1.6 ПКУ). Проте останні операції, як ми вже зазначили, теж повинні враховуватися при розрахунку граничного порогу обов'язкової ПДВ-реєстрації.

Однак, право власності на путівку не передається її отримувачу (члену профспілки), а залишається за профспілковою організацією. Тобто, отримувач не набуває права розпоряджатися путівкою як власник (не має права продати або подарувати її). Більше того, отримувач путівки зобов'язаний підтвердити її використання ним особисто за цільовим призначенням, подавши зворотний талон про використання. Отже, надання путівки отримувачу не відповідає визначенню постачання (п. 14.1.185 і 14.1.191 ПКУ). А оскільки немає постачання, то немає оподатковуваної ПДВ операції (п. 185.1 ПКУ). Таким чином, операції із забезпечення членів профспілки путівками не враховуються при розрахунку «мільйонного» бар'єру для обов'язкової реєстрації платником ПДВ.

Таким чином, можемо дійти висновку, що концепція податкового обліку в профспілкових організаціях визначається особливостями діяльності цих установ, що

зумовлює особливості у застосуванні принципів та елементів методу бухгалтерського обліку, а також специфіку об'єктів податкового обліку.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 11.10.2021)
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні (з наступними змінами і доповненнями) : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14/> (дата звернення: 11.10.2021)
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» (з наступними змінами і доповненнями) : наказ Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 12.10.2021)
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 12.10.2021)

УДК 657.222+330.142.2

Трифонов Никола Юрійович,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Білоруський державний економічний університет (Білорусь)

МЕТОД ФОНДУ АМОРТИЗАЦІЇ ДЛЯ НЕЛІНІЙНОГО НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Відомо, що характер знецінення в часі нелінійний і різний для основних засобів різної природи. Для машин і обладнання швидкість знецінення з різних причин максимальна в перший рік життя і зменшується з часом (так зване прискорене знецінення). Поточна облікова інформація в вартісному вираженні про активи враховує знецінення за допомогою амортизації. При нелінійному способі нарахування амортизації в країнах-спадкоємцях колишнього СРСР використовуються традиційні методи [1], що мають істотний недолік: не враховують природи основного засобу. Знецінення двох активів з однаковим терміном корисної дії, які мають різну фізичну природу, в реальності може відбуватися по-різному.

Зазначений недолік подоланий в методі фонду амортизації [2], який застосовується в практиці оцінки вартості. При використанні методу передбачається, що формується фонд амортизації, що представляє собою накопичувальний фонд, призначений для послідовного вичерпання суми $V-S$, що дорівнює вартості, яка амортизується за строк використання основного засобу в n років. Тут і далі V - початкова (первісна) вартість об'єкта, S - кінцева (ліквідаційна) вартість об'єкта.

Нехай ефективна річна процентна ставка фонду амортизації становить i . Позначимо щорічний платіж до фонду амортизації через pmt .

На такій основі **річна сума амортизаційних відрахувань дорівнює щорічному платежу в фонд амортизації за вирахуванням накопиченого протягом цього року відсотком на суму фонду амортизації на кінець року**. У вигляді формули це правило для k -го року експлуатації (нарахування амортизації) запишеться як

$$AM_k = pmt - P_k. \quad (1)$$

Розрахунок послідовно проводимо, починаючи з останнього року, вичерпного фонду амортизації. Сума побудованих таким чином амортизаційних відрахувань зменшується від першого року до останнього.

Для наочності розглянемо це на чисельному прикладі. Розрахунок проведемо за

допомогою фінансових функцій, вбудованих в програмне забезпечення MS Excel.

Об'єкт основних засобів (агрегат) був закуплений за UAH 33000,00 (первісна вартість). З технічного паспорта відомо, що нормативний термін його життя - 5 років (термін використання). Після цього може бути проданий за UAH 3000,00 (кінцева ліквідаційна вартість). Знайти річні амортизаційні відрахування, використовуючи метод фонду амортизації з ефективною річною ставкою 20%.

За строк корисного використання в 5 років повинна бути амортизована вартість в UAH 30000,00 (33000,00 - 3000,00). Розрахунок щорічного платежу в фонд амортизації дає

$$pmt = PMT(20\%;5;-30000,00) = 10031,3911.$$

Виходячи з цього, протягом 5-го року відсоток фонду амортизації на вартість, яка підлягає амортизації (суму фонду амортизації на кінець 5-го року) в UAH 30000,00, буде рівним $30000,00 \cdot 20\%$, або UAH 6000,00. Так як річний платіж був визначений в UAH 10031,3911, то

- в 5-й рік експлуатації річна сума амортизаційних відрахувань відповідно до формули (1) складе 10031,3911 - 6000,00, або UAH **4031,3911**.

Як наслідок, вартість, яка підлягає амортизації на кінець 4-го року (відзначаючи, що амортизація за 5-й рік враховано вище), складе 30000,00 - 4031,3911, або UAH 25968,609, відсоток фонду амортизації складе $25968,609 \cdot 20\%$, або UAH 5193,72178, і

- в 4-й рік експлуатації річна сума амортизаційних відрахувань складе 10031,3911 - 5193,72178, або UAH **4837,669**.

Аналогічним чином, вартість, яка підлягає амортизації на кінець 3-го року (відзначаючи, що амортизація за 5-й і 4-й роки враховані вище), складе 25968,609 - 4837,669, або UAH 21130,940, відсоток фонду амортизації складе $21130,940 \cdot 20\%$, або UAH 4226,187917, і

- в 3-й рік експлуатації річна сума амортизаційних відрахувань складе 10031,3911 - 4226,187917, або UAH **5805,203**.

Такі ж міркування можна провести і у відношенні 2-го року: вартість, яка підлягає амортизації на кінець 2-го року (відзначаючи, що амортизація за 5-й, 4-й і 3-й роки враховані вище), складе 21130,940 - 5805,203, або UAH 15,325736, відсоток фонду амортизації складе $15325,736 \cdot 20\%$, або UAH 3065,14728, і

- у 2-й рік експлуатації річна сума амортизаційних відрахувань складе 10031,3911 - 3065,14728, або UAH **6966,244**.

Нарешті, вартість, яка підлягає амортизації на кінець 1-го року (відзначаючи, що амортизація за 5-й, 4-й, 3-й і 2-й роки враховані вище), складе 15325,736 - 6966,244, або UAH 8359,493, відсоток фонду амортизації складе $8359,493 \cdot 20\%$, або UAH 1671,898516, і

- в 1-й рік експлуатації річна сума амортизаційних відрахувань складе 10031,3911 - 1671,898516, або UAH **8359,493**.

Виконати послідовно подібні розрахунки зручно за допомогою електронних таблиць MS Excel, звівши їх в наступне амортизаційне розклад, наведене нижче.

Підсумкова сума річних амортизаційних відрахувань збігається з вартістю, яка підлягає амортизації, а сума щорічних платежів дорівнює сумі річних амортизаційних відрахувань разом з сумарним відсотком фонду амортизації. Розрахунок робився з підвищеною точністю для наочності. Зазвичай округлення до копійок.

Параметр методу фонду амортизації (ставка фонду i), повинен бути прийнятий організацією, у якій актив, який амортизується, знаходиться на праві власності (господарського відання, оперативного управління). Величина ставки залежить від природи активу і зазвичай знаходиться в діапазоні від 5% до 25%.

Кінець року	Відсоток фонду амортизації, UAH	Щорічний платіж, UAH	Річна сума амортизаційних відрахувань, UAH	Накопичена амортизація, UAH	Недоамортизована вартість, UAH
0	0000,000	0000,000	0000,000	0000,000	33000,000
1	1671,898	10031,391	8359,493	8359,493	24640,507
2	3065,147	10031,391	6966,244	15325,736	17674,264
3	4226,188	10031,391	5805,203	21130,940	11869,060
4	5193,722	10031,391	4837,669	25968,609	7031,391
5	6000,000	10031,391	4031,391	30000,000	3000,000
Всього	20156,955	50156,955	30000,000		

Наприклад, для дорожніх транспортних засобів величина ставки фонду амортизації з великою точністю була визначена на основі статистичних ринкових даних [3].

Література

1. Постановление Минэкономики Республики Беларусь от 27.02.2009 N37/18/6 «О порядке начисления амортизации основных средств и нематериальных активов».
2. Трифонов, Н.Ю. Теория оценки стоимости: уч. пособие. Минск: Вышэйшая школа, 2017. 207 с.
3. Трифонов, Н.Ю. и др. Белорусский экономический журнал. 2014. №3. С.133-143.

УДК 657.6

Верига Юстина Андріївна,

кандидат економічних наук, професор

Коба Олена Вікторівна

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Україна)

Нургалієва Роза Нургажасвна

кандидат економічних наук, доцент

Карагандинський економічний університет Казспоживспілки

(Казахстан)

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН

Діяльність суб'єктів господарювання здійснюється в конкурентних умовах, які супроводжуються значними ризиками та невизначенностями, що виникають внаслідок впливу політичних, економічних, об'єктивних і суб'єктивних факторів. Особливо непередбаченим став ризик, пов'язаний з всесвітньою пандемією COVID-19.

Бухгалтерський облік повинен забезпечити як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів повною, правдивою та неупередженою інформацією про фінансовий стан та результати діяльності і цьому має сприяти створена облікова політика підприємства.

В Україні Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено: «облікова політика - це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [1].

Методологічне керівництво питаннями формування облікової політики підприємств в Україні здійснює Міністерство фінансів, яке розробило Методичні

рекомендації щодо облікової політики підприємства. Даними рекомендаціями визначено, що підприємство має право самостійно, на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку за погодженням із власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів формувати свою облікову політику, а також зміни до неї. Якщо підприємство веде бухгалтерський облік і складає фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, воно повинно враховувати вимоги цих стандартів, щоб забезпечити надійність фінансової звітності та якість системи управління [2].

Структура наказу про облікову політику в Україні має такі складові: преамбула; організація роботи бухгалтерської служби; методика обліку (фінансового); організаційно-технічні аспекти; заключна частина [3, с.66].

Отже, самостійність вибору та формування облікової політики є обов'язковою умовою економічної свободи підприємств різних форм власності, галузевих особливостей, наявності податкових пільг, кваліфікації персоналу, технічної бази управління, свободи в питаннях ціноутворення.

В Республіці Казахстан термін облікова політика виник в період реформування національної системи бухгалтерського обліку.

Однак, в той час він не отримав широкого розповсюдження і тільки з 2008 року, коли Законом «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» було впроваджено Міжнародні стандарти фінансового обліку (IAS), Міжнародні стандарти фінансової звітності (IRFS), які вимагали створення власної облікової політики підприємствами і обов'язкового розкриття її в пояснювальні записки до річної фінансової звітності, підприємства стали створювати накази про облікову політику.

Законом Республіки Казахстан «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» визначено, що «Облікова політика представляє собою конкретні принципи, основи, положення, правила і практику, прийняті індивідуальним підприємцем або організацією для ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності у відповідності з вимогами законодавства Республіки Казахстан про бухгалтерський облік і фінансову звітність, міжнародними стандартами для малого та середнього бізнесу та типовим планом рахунків, виходячи з потреб організації та особливостей діяльності» [4].

Методологічне керівництво бухгалтерським обліком і обліковою політикою підприємств в Республіці Казахстан здійснює Міністерство фінансів.

За формою і змістом облікова політика різних підприємств розрізняється, але її структура повинна мати такі складові: організаційно-технічний розділ; методологічний розділ для усіх видів бухгалтерського обліку; податкова облікова політика; робочий план рахунків сформований на базі Типового плану рахунків [5].

В Республіці Казахстан існує чотири рівні регулювання бухгалтерського обліку. Облікова політика підприємств, як внутрішній нормативний документ, відноситься до четвертого рівня.

Наведена інформація свідчить, що в обох країнах облікова політика підприємства визначається Законами «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», нормативно-правовими актами Міністерства фінансів кожної країни, є обов'язковою для усіх суб'єктів господарювання і відноситься до внутрішніх нормативних документів підприємства.

Відмінності полягають у визначенні облікової політики та структурі наказу про неї. В Республіці Казахстан визначення облікової політики є більш широким і деталізує вимоги як для великих суб'єктів господарювання, так і індивідуальних підприємців.

Отже, облікова політика підприємства є важливим кроком при організації бухгалтерського обліку, інструментом впливу на окремі об'єкти і параметри обліку та при необхідності може бути використана при відстоюванні інтересів підприємства у суді.

Саме завдяки якісно сформованій обліковій політиці підприємства, досягається своєчасне формування інформації в системі бухгалтерського обліку для складання фінансової і управлінської звітності, її достовірність, об'єктивність, корисність та доступність широким колам користувачів для прийняття рішень.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. №996-XIV / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 30.09.2021).
2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: наказ Міністерства фінансів України від 27.03.2014 р. № 635 / Міністерство фінансів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 30.09.2021).
3. Верига Ю.А., Орищенко М.М. Резервування капіталу: облік, аудит та звітність: монографія, Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011.177 с.
4. О бухгалтерском учете и финансовой отчетности: Закон Республики Казахстан от 24 июня 2021 г. № 52-VII. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30092011 (дата звернення: 30.09.2021).
5. Нургалиева Р.Н, Токсанова А.Н., Ержанов М.С. Разработка учетной и налоговой политики: модели оценки и учета основных средств. *Научный журнал «Вестник университета «Туран»*. 2020. № 4 (88). С. 141-146.

УДК 657

*Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

Підвищення рівня якості збору фінансових даних із подальшим їх правильним використанням, корисності інформаційного забезпечення реалізації спільної діяльності та обґрунтоване прийняття управлінських рішень залежить від подачі та форми надання контролінгової інформації, тобто від наявного складу управлінських, нормативно-інструктивних, планово-прогнозних та довідково-аналітичних форм документального забезпечення прийняття управлінських рішень.

Аналіз складу форм та структури фінансової звітності за національними та міжнародними стандартами свідчить про наявність відмінностей. Тому, питання гармонізації методики складання фінансової звітності з міжнародними стандартами фінансової звітності набуває актуальності для підприємств, що здійснюють спільну діяльність як зі створенням юридичної особи, так і без створення юридичної особи, що буде враховано при розробці пропозицій щодо форм та структури звітних форм і документального оформлення спільної діяльності.

Перехід на Міжнародні стандарти фінансової звітності відкриває для підприємств України нові можливості для узгодженості та ефективного функціонування інформаційної системи і подальшої гармонізації вимог до звітності. Застосування єдиних стандартів фінансової звітності дозволяє міжнародним фінансовим ринкам оцінювати і порівнювати результати діяльності різних компаній, забезпечує правильність, своєчасність, чіткість, відкритість, прозорість, уніфікованість і зіставність фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Застосування різних підходів до змісту і оцінки показників фінансових звітів різних країн світу створює перешкоди у розвитку міжнародного ринку капіталів. Тому, однією з невід'ємних складових усього комплексу економічних перетворень на сучасному етапі розвитку міжнародних ринкових відносин є реформування бухгалтерського обліку і звітності. Це викликано бажанням багатьох компаній отримати корпоративну прозорість, яка відкриє доступ до міжнародних ринків капіталу, приведе до розширення зовнішньоекономічних зв'язків, полегшить вільний рух капіталу на європейських ринках.

З урахуванням змін введеними НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» порівняння складових власного капіталу також містять зміни [1]. За міжнародним стандартом не передбачена така складова власного капіталу як пайовий капітал, в національному стандарті пайовий капітал разом зі статутним капіталом відображається як «зареєстрований капітал».

Об'єднання інформації про статутний та пайовий капітал підприємства та відображення у статті «зареєстрований капітал» є обґрунтованою, оскільки підприємства залежно від форми власності формують тільки один вид зареєстрованого капіталу, що відображається в установчих документах (статуті чи установчому договорі). Відбулися зміни за національним стандартом у структурі додаткового капіталу виділивши окремо капітал у дооцінках. Відображення останнього виду капіталу за міжнародним стандартом не передбачається.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності» припускає альтернативи в поданні фінансових результатів: або єдиний звіт про прибуток і збиток, або два звіти (окремо про прибуток і збиток та окремо про інший сукупний прибуток) [2].

В Україні на сьогодні безальтернативний єдиний звіт. Але тепер виконується вимога МСБО 18 «Виручка» й не показується у Звіті про фінансові результати надходження, які не є доходами [3].

В новій національній формі відсутня стаття «Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)», тобто дохід, який включає ПДВ та інші непрямі податки. Уніфікована форма не дозволяє використовувати право альтернативного подання витрат, виходячи з їх функцій (постатейно) або характеру (поелементно), що суперечить МСФЗ.

Не виконується вимога МСБО 1 «Подання фінансової звітності» окремого подання інших сукупних доходів, які можуть бути некласифіковані в прибуток/збиток, і ті, які не підлягають такій декласифікації. Аналогічна проблема стосується і податку на прибуток з інших сукупних доходів, який також підлягає окремому відображенню за тією самою ознакою (тобто за можливістю декласифікації в прибуток/збиток).

На сьогодні серед усіх форм річної фінансової звітності найбільш наближеною до МСФЗ та одночасно нерегульованою залишається форма № 3-н «Звіт про рух грошових коштів» (за непрямим методом) в частині руху грошових коштів від операційної діяльності. В тому випадку коли спільне підприємство обирає непрямий метод для складання даної форми річної звітності таке підприємство, як і будь-яке інше, що складає фінансову звітність згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» не отримує потрібної інформації з національного стандарту.

Тому, пропонується запровадження методики складання розділу 1 «Рух коштів у результаті операційної діяльності» за непрямим методом, з урахуванням деяких положень раніше діючої методики складання «Звіту про рух грошових коштів» за непрямим методом згідно П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів».

Таким чином, що стосується неузгоджених окремих статей по Балансу, Звіту про фінансові результати, Звіту про рух грошових коштів (за прямим або непрямим методом), Звіту про власний капітал та Приміток до річної фінансової звітності, то, з урахуванням української нормативно-правової бази, специфіки та особливостей видів діяльності підприємств і організацій абсолютно гармонізувати їх дуже складно.

Тому, виходом з цієї ситуації може бути детальне пояснення такої інформації в довільній формі за допомогою письмового пояснення або таблиць у Примітках та в пояснювальній записці до річного бухгалтерського звіту.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73. URL: http://buhgalter911.com/Res/Blanks/FinOtchet/fin_zvit_npsbo1.aspx. (дата звернення 30.09.2021 р.).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1) «Подання фінансової звітності» введений в дію 01.01. 2012 р. URL: [http:// www. Minfin.gov.ua](http://www.Minfin.gov.ua). (дата звернення 30.09.2021 р.).

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Виручка». URL: [http:// www. Minfin.gov.ua](http://www.Minfin.gov.ua). (дата звернення 30.09.2021 р.).

УДК 657

*Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент,*

*Устименко Алла Сергіївна,
магістрантка*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*Кравченко Олена Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент
Сумський державний університет (Україна)*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Залучення іноземних інвестицій є дієвим засобом забезпечення економічного зростання будь-якої країни. Дослідимо динаміку прямих іноземних інвестицій (наростаючим підсумком) в економіку України, млн. дол. (у) залежно від внутрішніх і зовнішніх чинників впливу, зокрема ВВП, млн. дол. (х1), середньомісячної заробітної плати, дол. (х2), валового зовнішнього боргу України, млрд. дол. (х3), капітальних інвестицій, млн. дол. (х4) та індексу інфляції, % (х5) із застосуванням багатofакторного кореляційно-регресійного аналізу.

Вихідними даними для аналізу є статистичні дані Державного комітету статистики України протягом 2010–2020 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних макроекономічних показників, що впливають на прямі іноземні інвестиції України 2010–2020 рр.

Роки	Прямі інозем. інвестиції (нарiст. підсум.) в економіці України, млн. дол. США (У)	Валовий внутрішній продукт, млн. дол. (X1)	Середньомісячна заробітна плата, дол. (X2)	Валовий зовнішній борг України, млрд. дол. (X3)	Капітальні інвестиції, млн. дол. (X4)	Індекс інфляції, % (X5)
1	2	3	4	5	6	7
2010	52872	136419	283,12	22,83597	23824,3	109,1
2011	58654	163160	331,24	24,50705	32212,2	104,6
2012	65121	175781	379,42	26,14000	32904,2	99,8
2013	67031	183310	409,59	27,93182	31232,4	100,5
2014	49839	131805	292,32	30,82253	17167,2	124,9
2015	43780	90615	162,60	34,40986	11497,3	143,3
2016	45195	93270	203,02	36,04834	12765	112,4
2017	45179	112154	267,16	38,49011	15521,2	113,7
2018	44009	130832	325,99	37,62640	19350,4	109,8
2019	51387	153781	406,40	37,85359	22613,1	104,1
2020	48933	149789	430,21	39,70663	14994,1	105,0

Джерело: складено автором на основі даних [1; 2; 3]

В таблиці 2 наведені розраховані прогностичні значення факторних ознак на 2021 р. та відповідні нормовані значення, необхідні для розрахунку прогнозу прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) (наростаючим підсумком).

Таблиця 2

Перспективні розрахунки факторних і результативної ознак

Факторні ознаки	Коефіцієнт детермінації	Рівняння регресії	Прогноз 2021	Нормовані значення
Валовий внутрішній продукт, млн. дол.	$R^2 = 0,8283$	$y = 19,874t^4 - 830,06t^3 + 10388t^2 - 30999t + 57747$	159871,37	0,99
Середньої з/пл. дол.	$R^2 = 0,8516$	$y = 0,0496t^4 - 2,0441t^3 + 25,821t^2 - 83,972t + 121,81$	327,96	0,72
Валовий зовнішній борг України, млрд. дол.	$R^2 = 0,9875$	$y = -0,0138t^3 + 0,4962t^2 - 3,0491t + 12,073$	20,205	-0,12
Капітальні інвестиції, млн. дол. 34472,18	$R^2 = 0,7365$	$y = -0,6364t^5 + 38,803t^4 - 837,19t^3 + 7324,2t^2 - 20317t + 20409$	$y = -0,6364t^5 + 38,803t^4 - 837,19t^3 + 7324,2t^2 - 20317t + 20409$	1,09
Прямі іноземні інвестиції (наростаючим підсумком) в економіку України, млн. дол. США (у) $Y = 33746,75 + 18049,85 X_1 - 8251,78 X_2 + 66 51,34 X_3 - 5711,02 X_4$			39476,46	

Побудована кореляційна матриця вказує на найтісніший кореляційний взаємозв'язок між ПП та зазначеними факторами, спостерігається з ВВП на 1 особу у доларах (0,849), середньою заробітною платою у доларах (0,852) та валовим зовнішнім боргом України (0,810). Слабким виявився зв'язок між ПП та капітальними інвестиціями, несуттєвим – з індексом інфляції. Отже, зв'язок між прямими іноземними інвестиціями та рівнем інфляції в Україні – незначний.

Література

- 1.Офіційний сайт Державний комітет статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 05.10.2021).
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: [http:// minfin.gov.ua](http://minfin.gov.ua) (дата звернення: 05.10.2021).
- 3.Official website of The World Bank. URL: <http://data.worldbank.org> (дата звернення: 05.10.2021).

УДК 657.11

Дмитренко Алла Василівна

доктор економічних наук, доцент,

Дунаєва Альона Сергіївна, Волкова Єлизавета Ігорівна,

студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ринкова економіка стимулює підприємства до впровадження нової техніки та технологій, розширює можливості щодо використання нових фінансових інструментів та механізмів, тому на практиці виникає проблема щодо реальності їх застосування. Саме тому особливо актуальними є дослідження проблемних питань обліку основних засобів підприємств і напрямків його удосконалення.

Згідно норм П(С)БО 7 «Основні засоби» — матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

Ефективна організація обліку ґрунтується на нормативно-правових актах держави та вміло сформованій обліковій політиці. На сьогодні існує проблема того, що на підприємствах або зовсім не формується облікова політика, або має суттєві недоліки, такі як: наказ про облікову політику складається формально, тобто елементи наказу не обговорюються і нічим не обґрунтовані. Вважаємо, що потрібно ввести обов'язковий перелік елементів облікової політики стосовно основних засобів, який дозволить найбільш повно описати методику формування обліково-економічної інформації. Основні положення з обліку основних засобів, що повинні відображатися у наказі про облікову політику: порядок оцінки основних засобів; метод та порядок нарахування амортизації основних засобів; класифікація основних засобів за групами; порядок проведення переоцінки основних засобів; діапазон строків використання основних засобів [2, с. 45-46].

Слід зазначити, що однією із актуальних проблем основних засобів на підприємстві є організація операцій документування основних засобів, які забезпечують і підтверджують достовірність бухгалтерського обліку. Проблемним у питаннях документування є те, що бухгалтерський облік операцій з основними засобами зазнавав значних змін у той час, як типові форми первинних документів не змінювалися. Типові форми ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» та ОЗ-1 «Акт приймання-передачі основних засобів», не відповідають вимогам сучасного обліку. Вирішити цю проблему можна двома шляхами: адаптувати типові форми до сучасних вимог чи до типових форм внести лише ті показники, які в них передбачені, а для решти самостійно розробити додатковий бланк, оформивши його у вигляді додатку до типової або ж пропонуємо ввести до форм ОЗ-1 та ОЗ-6 додаткову інформацію: термін корисного використання об'єкта; ліквідаційну вартість; справедливую вартість; вартість, що амортизується; метод амортизації, у разі зміни якого вносити помітки про це, а також суми дооцінки та уцінки об'єкту. Таким чином, доповнення зазначених реквізитів значно підвищить інформативність документів [2, с. 45-46].

Також, однією із проблем, яка стосується основних засобів це - запропоновані механізми та методи розрахунку амортизації, що не задовольняють вимогам сьогодення щодо накопичення необхідної суми коштів для відтворення основного капіталу підприємств. За таких умов актуальною є проблема правильного вибору методу амортизації, який буде застосовуватись на підприємстві.

Функцію розпорядженням необоротними матеріальними активами на підприємстві виконує комісія, члени якої повинні володіти знаннями, необхідними для оцінки факторів, що впливають на вибір методу амортизації, а також бути компетентною в питаннях як технічного так і економічного використання необоротних матеріальних активів. З цією метою пропонуємо таку послідовність завдань комісії при виборі оптимального методу нарахування амортизації: встановити, яких результатів прагне досягти підприємство; встановити строк корисного використання (експлуатації), з урахуванням потужності, фізичного та морального зносу, правових або інших обмежень щодо строків використання об'єкта; встановити ліквідаційну вартість об'єкта [2, с. 45-46].

Одним з проблемних питань залишається порядок визначення ліквідаційної вартості основних засобів через складність оцінки активів у майбутньому. Так, для техніки необхідно робити прогноз на 5-10 років, для будівель 40-50 років. При цьому фактично неможливо врахувати вплив на кінцеву вартість багатьох факторів, тому результат буде досить приблизним. Внаслідок цього, в багатьох господарствах ліквідаційна вартість взагалі не визначається. Так як визначити ліквідаційну вартість об'єкта основних засобів через декілька років важко, то підприємства часто вказують в обліковій політиці, що ліквідаційна вартість дорівнює нулю, а вартість, що амортизується дорівнює первісній вартості. На наш погляд, дуже важливо вірно розрахувати ліквідаційну вартість по кожному об'єкту основних засобів окремо, адже дана вартість використовується з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами [3, с. 23-32].

Отже, основні засоби – один з найважливіших чинників будь-якого виробництва. Їх стан і ефективне використання прямо впливають на кінцеві результати господарської діяльності підприємств. Основними шляхами удосконалення організації обліку основних засобів є: ефективна організація обліку та вміло сформована облікова політика; забезпечення підготовки рішення щодо майбутнього використання основних засобів на підприємстві виконує комісія, члени якої повинні володіти знаннями, необхідними для оцінки факторів, що впливають на вибір методу амортизації, а також бути компетентними в питаннях як технічного, так і економічного використання

необоротних матеріальних активів, адаптувати типові форми документів до сучасних вимог чи до типових форм внести лише ті показники, які в них передбачені, а для решти самостійно розробити додатковий бланк, оформивши його у вигляді додатку до типової або ж була висунута пропозиція введення до форм ОЗ-1 та ОЗ-6 додаткову інформацію; правильність у розрахунку ліквідаційної вартості.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : наказ міністерства фінансів України №92 від 27.04. 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення : 13.10.2021 р.)
2. Кудлаєва Н.В. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення / Н.В. Кудлаєва // *Вісник чернівецького національного університету* : Чернівці: ЧНУ, 2019. С. 45-46.
3. Левченко О.П. Проблеми організації обліку основних засобів та шляхи їх вирішення / О.П. Левченко // *Економічний вісник* : Київ: ТДАУ, 2017. С. 23-32.

УДК 657

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент,
Ізмайло Олена Романівна,
магістрантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сутність управління оплатою праці на підприємствах у сучасних умовах полягає у реалізації управлінських функцій щодо планування, організації, мотивації і контролю у сфері оплати праці [2, с. 15]. Його основна мета традиційно пов'язується із досягненням підприємством стратегічних і короткострокових цілей за рахунок забезпечення його кваліфікованою, компетентною і мотивованою робочою силою [2, с. 16].

Під гідною заробітною платою розуміють такий рівень оплати праці, що здатен забезпечити економічну свободу працюючій людині і його сім'ї; створює базові основи для систем соціального страхового захисту і соціального забезпечення; дає можливість людині розвиватися, відпочивати, користуватися досягненнями цивілізації, відповідає поняттю справедливого розподілу результатів праці; вирішує проблему матеріальної бази для розширеного відтворення населення країни, забезпечення економіки кваліфікованими трудовими ресурсами. Облік оплати праці регулюється різними нормативними документами, які мають різну юридичну силу.

Завданнями обліку праці та її оплати є: точне і своєчасне документальне оформлення даних про обсяг виконаних робіт, одержаної продукції і нарахованої оплати праці відповідно до кількості та якості затраченої праці; правильне нарахування оплати праці кожному працівникові відповідно до діючих положень; дотримання порядку розподілу оплати праці за об'єктами бухгалтерського обліку; повний і своєчасний розрахунок з працівниками з оплати праці; своєчасне складання та подання бухгалтерської і статистичної звітності з оплати праці.

Конституція України [1] надає кожній людині право на працю, що включає можливість заробляти на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно

погоджується. У рекомендації Міжнародної організації праці зазначається, що основною метою встановлення мінімальної заробітної плати повинно бути забезпечення самозайнятих осіб необхідним соціальним захистом стосовно мінімально допустимого рівня заробітної плати. Отже вважаємо, що в умовах глобального поширення положень Концепції гідної праці, вона повинна бути пов'язана із забезпеченням найманим працівникам гідної заробітної плати, що виконує основні функції винагороди за працю (відтворювальну, стимулюючу, соціальну) та сприяє забезпеченню підприємства необхідною робочою силою з вищезгаданими характеристиками.

Література

1. Конституція України: Закон України від 21.02.2019. 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.10.2021).
2. Лук'янченко Н.Д. Управління системою оплати праці на промисловому підприємстві / Н.Д. Лук'янченко : монографія. *ДонНУ*, Донецьк. 2016. 212 с.

УДК 657.11

Дмитренко Алла Василівна

доктор економічних наук, доцент,

Кошляк Дар'я Ігорівна, Калініченко Аліна Сергіївна

студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ IV ГРУПИ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

На даному етапі економічного розвитку сільське господарство займає одну з основних ніш серед галузей економіки України. Воно виступає невід'ємною частиною серед бюджетотворюючих сфер господарської діяльності. За даними Державної служби статистики України, станом на 4 квартал 2020 року частина сільського господарства у валовій доданій вартості країни становить 13%, що робить його основним джерелом надходження валюти в державу і визначальним чинником для підтримки економічної рівноваги країни.

Оцінюючи значимість сільського господарства для економіки країни, слід розглянути систему оподаткування для цієї галузі. Виробники сільгосппродукції України відносяться до четвертої групи спрощеної системи оподаткування, тому зараз ми розглянемо її особливості.

Відповідно до Податкового кодексу України об'єктом оподаткування сільськогосподарських підприємств, які входять до IV групи єдиного податку є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, пасовищ, сіножатей та багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, ставків, озер, водосховищ), що перебувають у власності сільськогосподарського товаровиробника або надані йому в користування, у т. ч. на умовах оренди [1].

Базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка 1 гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року (1).

Для підприємств, які хочуть перебувати на єдиному податку четвертої групи, необхідне дотримання таких вимог як : наявність земельних ділянок відповідного призначення та частка продукції сільськогосподарського виробництва за попередній податковий/звітний рік не повинна бути меншою, ніж 75%.

Ставка єдиного податку для 4-ї групи з одного гектара сільськогосподарських угідь встановлюється у відсотках до їх нормативної грошової оцінки з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня податкового періоду. Коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель застосовувався кумулятивно залежно від дати проведення нормативної грошової оцінки земель [2, с. 272].

Відповідно до чинного законодавства, календарний рік є звітним податковим періодом для платників четвертої групи спрощеної системи оподаткування. Тобто платники даної групи зобов'язані самостійно обчислювати суму податку станом на 1 січня і подавати декларацію на поточний рік не пізніше 20 лютого. Єдиний податок сплачується щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, в таких розмірах: за I та II квартали – по 10 %, за III квартал – 50 %, за IV квартал – 30 %. Така диференціація термінів сплати передбачена для того, щоб забезпечити хоч якусь рівномірність надходжень податкових платежів до бюджету країни. Проте за таких умов підприємства змушені передчасно, а отже, дешевше реалізовувати ранні зернові [2, с. 273].

Податок на додану вартість відносно аграрної галузі слугував головним інструментом державної підтримки та розвитку галузі. Зокрема, завдяки відшкодуванню ПДВ спостерігалось значне нарощування доходів, а відповідно і прибутку та рентабельності підприємств, відбувалося зменшення потреби у кредитних ресурсах та зменшення потреби у державній підтримці. Щодо галузі тваринництва, то відшкодування ПДВ було чи не єдиним способом збереження галузі, з одного боку завдяки відшкодуванню, а з іншого боку за рахунок здешевлення вартості кормів [2, с. 271].

З 1 березня 2021 року було внесено зміни до ПКУ з приводу податку на додану вартість та доповнено підпунктом такого трактування: 14 відсотків по операціях з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України сільськогосподарської продукції, що класифікується за такими кодами згідно з УКТ ЗЕД: 0102, 0103, 0104 10, 0401 (в частині молока незбираного), 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1201, 1204 00, 1205, 1206 00, 1207, 1212 91, крім операцій з ввезення на митну територію України товарів [1].

Платники єдиного податку IV групи звільнені від сплати:

- земельного податку на період застосування спрощеної системи (власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі за умови передачі земельних ділянок та земельних часток (паїв) в оренду платнику єдиного податку 4-ої групи);
- податку на прибуток підприємств, крім випадків, передбачених п. 133. 1 ПКУ;
- податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності платника єдиного податку 4-ої групи (фізичної особи);
- ПДВ з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім ПДВ, що сплачується фізичними та юридичними особами, які обрали ставку єдиного податку єдиного податку;
- податку на майно у частині земельного податку, що використовуються платниками 4-ої групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва;
- рентної плати за спеціальне використання води платниками IV групи [3].

Отже, можемо зробити висновки, що використання сільськогосподарськими підприємства спрощеної системи оподаткування об'єкту діяльності даних суб'єктів господарювання завдяки значним зменшенням податкових зобов'язань, що дозволяє підприємствам розвиватися і підтримувати економіку країни.

Література

1. Податковий кодекс України зі змінами та доповненнями від 01.08.2021 р. №2755-VI [Електронний ресурс]. : Режим доступу : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 11.10.2021 р.).
2. Добрунік Т.П. Оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств : національні реалії та міжнародний досвід. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. №4. 2017 р. С. 269-280.
3. Що необхідно знати єдиникам 4 групи? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://sota-buh.com.ua/news/shcho-neobkhidno-znaty-yedynnykam-4-hrupy>. (дата звернення: 12.10.2021 р.).

УДК 657.1:338

*Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент,
Солод Владислава Сергіївна, Кравченко Ірина Максимівна,
магістрантки
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПРАТ «ФІРМА «ПОЛТАВПИВО»

У сучасних умовах змінюються підходи до організації і ведення бухгалтерського обліку з орієнтацією на раціональне поєднання державного регулювання і самостійності окремого суб'єкта господарювання. Вітчизняні підприємства формують облікову політику для забезпечення організації, методики, технології та техніки облікового процесу з урахуванням встановлених державою загальних правил бухгалтерського обліку і вибору альтернатив в межах визначених чинними нормативно-правовими актами і рекомендованих міжнародними стандартами, а також новітніх концепцій управління.

Вирішення проблеми вибору і реалізації економічно обґрунтованої раціональної облікової політики дозволяє підприємству суттєво впливати на ефективність використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, пришвидшити оборотність елементів капіталу, покращити дивідендну політику, отримати додаткові внутрішні джерела фінансування активів, залучити зовнішні ресурси для розширення діяльності.

За таких умов цінність облікової політики підприємства як одного з найважливіших внутрішніх регламентів посилюється і завжди є актуальною [1, с.41].

Враховуючи вище викладене, охарактеризуємо особливості організації облікового процесу на прикладі внутрішнього регламенту ПрАТ «Фірма «Полтавпиво».

Таблиця 1

Характеристики функціонування облікової політики на ПрАТ «Фірма
«Полтавпиво»

Характеристика	Розпорядчого документу	Затверджується		Складається		Обсяг документу			Наявність додатків
		Кожного року	Не кожного року	Головним бухгалтером	Залученою особою	До 10 стор.	Від 10 до 50 стор.	Від 50 стор.	
	+		+	+				+	+

Характерною рисою ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» є те, що товариство складає п'ять форм фінансової звітності: форма №1 «Баланс», форма № 2 «Звіт про фінансові результати», форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма № 4 «Звіт про власний капітал», форма № 5 «Примітки до фінансової звітності».

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансових звітів (крім Звіту про рух грошових коштів) проводиться згідно принципу нарахування так, щоб результати операцій та інших подій відображались в облікових регістрах і фінансових звітах тоді, коли вони мали місце, а не тоді, коли Товариство отримує чи сплачує кошти.

Із метою врахування особливостей економічної роботи й вибору адекватного набору економічних показників моніторингу, аналізу і контролю для системи управління потрібно обирати моделі облікової політики, які зважають на масштаби діяльності різних підприємств: малих, середніх та великих.

Положення про облікову політику встановлює основні правила організаційної діяльності підприємств, організацій, установ та їхніх структурних підрозділів і рекомендується для оформлення облікової політики великих підприємств. Для середніх підприємств доцільно видати наказ про облікову політику з урахуванням специфіки діяльності та потреб управління.

Розпорядження про облікову політику підприємства запропоновано використовувати для документального оформлення облікової політики малих підприємств, оскільки воно стосується вузького кола посадових осіб і практично не застосовується для затвердження інших документів підприємства.

Розглянемо діючу модель облікової політики ПрАТ «Фірма «Полтавпиво», яку подано у таблиці 2, складено на основі організаційно-розпорядчого документу [2, с. 41–52].

Таким чином, представлену вище методику формування облікової політики ПрАТ «Фірма «Полтавпиво», призначену для використання безпосередніми виконавцями робіт з облікової політики, оформлено документально у Положенні про облікову політику із дотриманням комплексних засад на всіх етапах формування облікової політики та при її реалізації, зокрема це:

- загальні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, визначені законодавством;
- вимоги до облікової політики підприємств (законності, адекватності, гласності, ефективності, єдності);
- врахування характеру впливу факторів, які зумовлюють вибір об'єктів та елементів облікової політики підприємств.

Таблиця 2

Модель облікової політики ПрАТ «Фірма «Полтавпиво»

№	Показники діяльності	Одиниця виміру	Характеристика елементів	Значення показника
				ПрАТ «Фірма «Полтавпиво»
1	Чисельність працівників	осіб	від 251	281
2	Апарат управління в т.ч. облікова служба	осіб		18 в т.ч. 8
3	Кількість цехів	шт.	працюючих цехів	8
4	Потужність	тис. дал.	на рік	4500
5	Асортимент	шт.	найменування	53
6	Площа фабрики	кв. м	в т.ч. виробнича	46000
Облікова політика				
	Елементи	Характеристики		
1	Загальні положення	Преамбула		
2	Методологія	Нормативно-законодавча база		
3	Організація	Окремий структурний підрозділ (бухгалтерія на чолі з головним бухгалтером)		
4	Методика: а) фінансовий облік; б) управлінський облік; в) стратегічний облік	а) елементи фінансового обліку; б) бюджетування; в) прогнозування		
5	Назва розпорядчого документа	Положення про облікову політику (обсяг – 50–100 сторінок)		

Література

1. Колос І. Особливості облікової політики для сучасного підприємства / І. Колос // *Науково-практичний журнал: Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. №2-3. С. 41–52.
2. Положення про облікову політику ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» на 2021 рік.

УДК 657

*Дмитренко Алла Василівна**доктор економічних наук, доцент,**Тиби́рца Юлі́я Бори́сівна, Калетві́нцев Михайло Сергі́йович,**студенти**Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Неприбуткові організації це юридичні особи, а статтею 2 частиною 1 «Закону про бухгалтерський облік» [1] прописано, що дія поширюється для всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, не залежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, подавати фінансову звітність згідно із законодавством. Але ж така діяльність спрямована не для отримання прибутку. Тому основною проблемою є те, що в законодавстві немає окремих норм для так званих неприбуткових організацій. Дивлячись на стандарти

бухгалтерського обліку, які стосуються саме юридичних осіб, можна сказати, що вони призначені для тих осіб, які займаються прибутковою діяльністю, але ніяк не для тих, які не отримують прибуток. Виходячи з вище сказаного, можна зробити такі висновки, що до бухгалтерського обліку неприбуткових організацій, ніяк не відносяться такі поняття, як: активи, зобов'язання, витрати та доходи, бо це все дуже тісно пов'язане з економічною вигодою, якої у неприбуткових організацій не має. Неприбуткові організації отримують прибуток, але який несе суто цільове спрямування, так як така організація є громадським об'єднанням зі статутом юридичної особи створювана для здійснення та захисту прав і свободи, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів своїх членів [2, с. 11-23.].

Отже, така громадська організація може вести підприємницьку діяльність та отримувати прибуток від неї. Проте він не може бути розподілений між засновникам та членами організації і має бути спрямований виключно на досягнення мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності громадської організації визначених установчими документами. Якщо прибуток використаний не за ціллю, то така організація у визначений термін має подати звіт про використання прибутку, починаючи з першого по останній дні місяця, в якому вчинено таке порушення, та зазначено суму самостійно нарахованого податкового зобов'язання з податку на прибуток. Таким чином, виходячи з усього вище сказаного, можна зробити такі висновки, що законодавство України не має певного нормативно-правового акту, який би визначав правовий статус неприбуткових організацій та врегулював їх діяльність. Щоб вирішити ці проблеми, достатньо узгодити норми податкового, господарського та цивільного законодавства щодо неприбуткових організацій.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року №996-XIV / URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 01.10.2021 р.)
2. Откаленко О.М. Аналіз управління діяльністю неприбуткових організацій : Навчальна стаття. *Вінницький торговельно-економічний інститут*, Вінниця : КНЕУ, 2017. С. 11-23.

УДК 657.322

Коба Олена Вікторівна
кандидат технічних наук, доцент
Колеснік Едуард Володимирович,
магістр

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКМУ ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Основні засоби - один з найвагоміших чинників сільськогосподарського виробництва, від ефективності їх використання залежить кінцевий результат господарської діяльності аграрного підприємства. В сучасних умовах виникає ряд проблем в обліку основних засобів, що негативно впливає як на процес їх використання, так і на процес управління підприємством в цілому [1, 2].

Серед таких проблем варто виділити наступні: необхідність оптимізації документів первинного обліку; удосконалення обліку витрат на поліпшення основних

засобів; удосконалення амортизаційної політики сільськогосподарських підприємств; регламентація процедури проведення переоцінки основних засобів; своєчасне списання основних засобів, термін корисного використання яких завершився.

Ведення первинного обліку основних засобів із застосуванням типових форм первинної документації відповідно до наказу Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинного обліку» [3] відмінено у вересні 2021 року. Таке рішення цілком виправдане, оскільки з часу затвердження пакету цих документів в обліку основних засобів відбулися істотні зміни. Однак тапер виникають питання щодо документального оформлення операцій з основними засобами: які документи застосовувати, чим керуватися при їх розробці.

У разі, якщо підприємства самостійно розроблятимуть ці документи, ймовірно за основу вони братимуть типові форми, що діяли до вересня 2021 року з певним їх коригуванням. Проте, на нашу думку, можливість самостійного створення документів суб'єктами господарювання тільки ускладнить облік, знизить якість первинної облікової документації та інформаційної бази з обліку руху основних засобів.

Аграрні підприємства, крім того, мають певні особливості в документуванні господарських операцій з обліку основних засобів. Дослідження свідчать [4], що більшість з них здійснюють облік за спрощеною формою, яка передбачає відображення операцій з основними засобами у "Відомості обліку основних засобів" [5]. Крім даної відомості, застосовуються інвентарні картки, що відкриваються на кожен об'єкт при його надходженні і зберігаються до кінця експлуатації.

Однією із невирішених проблем в системі обліку сільськогосподарських підприємств є необхідність удосконалення амортизаційної політики підприємства та більш раціональний підхід до вибору методу нарахування амортизації. Адже амортизація є одним із елементів витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Вибір методу нарахування амортизації впливає на показники собівартості продукції підприємства.

Проте, як свідчать дослідження науковців [6] на сільськогосподарських підприємствах сутність амортизації не розглядається так, як це було б потрібно. Більшість малих фермерських господарств амортизаційні відрахування відображає у картках обліку основних засобів, застосовуючи при цьому прямолінійний метод, який є найпростішим, але не в повній мірі підходить для фермерського господарства. Даний спосіб не враховує виробничої потужності основних засобів у різні роки експлуатації, їх моральний знос, тому його доцільно застосовувати для нарахування амортизації будівель, споруд, об'єктів нерухомості, а не виробничих машин і обладнання.

Важливою проблемою обліку основних засобів є також проведення їх переоцінки. Як свідчать дослідження лише незначна частка аграрних підприємств проводить переоцінки. Згідно із законодавством підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, у разі, коли його залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої вартості на дату балансу [7]. Дана норма законодавства не є обов'язковою, тому підприємства можуть самостійно приймати рішення щодо проведення переоцінки. У зв'язку з чим чимало підприємств нехтують проведенням переоцінки з метою зменшення облікової роботи, що є абсолютно неприпустимим. Для вирішення цієї ситуації потрібні зміни законодавчих норм з метою визначення чітких, конкретних умов проведення переоцінки, як обов'язкової процедури, що забезпечить дотримання облікових принципів при формуванні інформації і відображенні її у звітності.

Досить суперечливим також є твердження П(С)БО 7 «Основні засоби» про те, що при проведенні переоцінки об'єкта основних засобів потрібно переоцінювати всю групу однорідних об'єктів основних засобів, оскільки вартість одного об'єкта може

бути незначною відповідно до групи основних засобів [7]. Тому доцільно проводити переоцінку групи основних засобів, до якої входить об'єкт переоцінки, лише у разі такої зміни вартості об'єкта основних засобів, яка буде суттєвою по відношенню до вартості відповідної групи. Крім того, проблемним при проведенні переоцінки є встановлення справедливої вартості об'єкта на дату балансу, оскільки будь-які методичні основи обґрунтованого її визначення відсутні.

Вирішення означених проблемних питань сприятиме удосконаленню обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах.

Література

1. Кузьома В.В. Проблемні аспекти та напрями удосконалення обліку основних засобів в аграрних підприємствах / В.В. Кузьома. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 4. С. 1080-1083.
2. Гільорме Т.В. Удосконалення організації обліку основних засобів на сільськогосподарському підприємстві / Т.В. Гільорме, В.Є. Данілова. *Economics and Finance*. 2018. № 7. С. 13-19.
3. Про затвердження типових форм первинного обліку: наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995р. № 352 / Міністерство статистики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0352202-95#Text> (дата звернення: 10.10.2021).
4. Замлинський В.А. Облік основних засобів: переосмислення принципів та завдань / В.А. Замлинський. *Облік і фінанси АПК*. 2010. № 1. С. 18—23.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами: наказ Міністерства фінансів України від 25.06.2003 № 422 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#Text> (дата звернення: 10.10.2021).
6. Касич А.О. Проблеми обліку основних засобів в сільськогосподарському підприємстві / А.О. Касич, А.А. Телешун. *Фінансовий простір*. 2016. № 3 (23). С. 89-93.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби": наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 97 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 10.10.2021).

УДК 657.47:631.1

Токаюк Ліля Олександрівна
магістрантка

Верига Юстина Андріївна
кандидат економічних наук, професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЯК МЕТОД УПРАВЛІННЯ БІОЛОГІЧНИМИ АКТИВАМИ

Управління господарською діяльністю є важливою складовою ефективного функціонування будь-якого підприємства, особливо, якщо суб'єкт господарювання зайнятий у галузі сільського господарства. Адже, забезпечити високий рівень управління на таких підприємствах досить складно. Це пов'язано з специфікою діяльності, оскільки сільське господарство нерозривно пов'язане з біологічними перетвореннями, формуванням, розвитком живих організмів, процес життєдіяльності яких досить часто не контрольований людиною. Тому керівникам таких підприємств необхідно постійно здійснювати контроль за виробництвом і приймати відповідні

управлінські рішення. Ефективне управління залежить від правильного, професійно організованого бухгалтерського обліку. На сільськогосподарських підприємствах важливо досить детально здійснювати облік біологічних активів. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», біологічний актив - тварина або рослина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди [1]. Точний, своєчасний та достовірний облік біологічних активів залежить від формування грамотної та чіткої їх класифікації, яка прямо впливає на формування аналітичного обліку.

Класифікація являє собою групування об'єктів на класи на основі визначених спільних ознак та зв'язків між ними. Бондарева Т.Г. та Немкович О.Б. наводять класифікацію біологічних активів за такими ознаками [2, с.21]: за терміном корисного використання: довгострокові біологічні активи, поточні біологічні активи; за галузевою ознакою: біологічні активи рослинництва, біологічні активи тваринництва; за здатністю приносити економічні вигоди: зрілі, незрілі; за правом власності: власні, орендовані; за методом оцінки: за первісною вартістю, за справедливою вартістю; залежно від екологічного спрямування: екологічно чисті, традиційні, ГМО; за характером відображення зносу: що амортизуються, що не амортизуються; за способом використання у виробничому процесі: активи – носії, споживні; у залежності від шляху отримання економічної вигоди: внаслідок кількісних та якісних змін, внаслідок отримання додаткових біологічних активів, внаслідок отримання сільськогосподарської продукції; за процесом біологічних перетворень: основні, додаткові. Можна дійти висновку, що вищезгадані автори наводять загальну характеристику, яка поверхнево відображає поділ біологічних активів. Для якісного управління необхідно більш детально розподіляти активи. Але більш чітка класифікація має бути індивідуальною і повинна відображати специфіку діяльності підприємства.

Наприклад, для сільськогосподарських підприємств, зайнятих в галузі тваринництва, доцільно додати додаткові класифікаційні ознаки на рахунках бухгалтерського обліку, щоб аналітичний облік став більш інформаційним (таблиця 1).

Таблиця 1

Аналітичний облік біологічних активів тваринництва

№ з/п	Номер субрахунку	Назва	Класифікаційна ознака	Назва
1	212	Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю	Галузь тваринництва	Скотарство, птахівництво, та інші
	213	Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю	Статеві-вікова група	Телята до року та інше
2	163	Довгострокові біологічні активи тваринництва, оцінені за справедливою вартістю	Галузь тваринництва	Скотарство, конярство та інше
	164	Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю	Статеві – вікова група	Основне стадо корів молочного та м'ясного напрямку
			Структурний підрозділ	Цех виробництва молока та інше

(розроблено на основі джерела [3, с.44])

Аналогічним чином можна здійснити класифікацію для сільськогосподарських підприємств, зайнятих у галузі рослинництва: виділити види та підвиди культур, структурні підрозділи, галузь.

Таким чином, можна дійти висновку, що класифікація є досить ефективним методом управління біологічними активами. Адже їх чіткий поділ дозволить здійснювати детальний аналіз, швидко, точно і правильно виявляти порушення і відповідно миттєво та якісно приймати управлінські рішення.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 18 листопада 2005 р. No 318 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1456-05> (дата звернення 05.10.2021)
2. Бондарева Т.Г. Обліково – аналітичний аспект управління біологічними активами в сільськогосподарських підприємствах / Т.Г. Бондарева, О.Б. Немкович. *Вісник НУБГП*. 2018. № 3(83). С. 19 – 30.
3. Гура Н.О. Побудова аналітичного обліку біологічних активів для забезпечення потреб управління аграрних підприємств / Н.О. Гура, В.О. Чередніченко. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 3. С. 43 – 46.

УДК 657

Фурманчук Оксана Сергіївна
кандидат економічних наук,
Бурмістрова Ольга Володимирівна
магістрантка
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ОЦІНКА ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ

Необхідність удосконалення організації та методики обліку запасів підприємства та відповідність до вимог ринкової інфраструктури зумовлює нові підходи до управління запасами підприємства. Проблеми обліку виробничих запасів та оцінки ефективності їх використання набувають особливої актуальності в зв'язку з потребою отримання точної й правдивої інформації. Система їх обліку, яка склалася роками, не задовольняє вимоги ринку, оскільки умови функціонування значно розширюють коло операцій, що проводяться з запасами. Також для кожного суб'єкта господарювання важливий поглиблений аналіз витрат запасів та ефективне управління ними для досягнення високого економічного результату.

Навколо тлумачення терміну «виробничі запаси» ведеться багато дискусій і в науковій літературі немає однозначного варіанту його визначення. У національних П(С)БО також не наведено трактування даного поняття. Широкого застосування для характеристики матеріального забезпечення підприємства набуло поняття «запаси», яке наводиться П(С)БО 9 «Запаси», а саме: запаси – активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання

робіт та надання послуг, а також управління підприємством. До виробничих запасів відносять: сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, покупні напівфабрикати та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб; малоцінні та швидкозношувані предмети, які використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року (інструменти, господарський інвентар, спеціальне оснащення, спеціальний одяг тощо) [1].

Формування виробничих запасів викликано необхідністю забезпечення наступних процесів: безперервності виробничої діяльності, наявності на робочих місцях необхідної кількості виробничих запасів, необхідності здійснення резервування запасу продукції для забезпечення попиту на неї, забезпечення гнучкості виробництва, захисту від коливань постачання сировини. Разом з тим, розглядаючи кожну з перерахованих причин, варто пам'ятати, що підтримка запасу пов'язана з певними витратами і що великі обсяги виробничих запасів небажані. Необхідність створення великих обсягів запасів як правило зумовлена надмірно тривалими циклами постачань [2].

Класифікація виробничих запасів враховує їх специфічні особливості та впливає на побудову їх обліку, на основі виділення наступних ознак: за напрямками використання, за призначенням й причинами утворення, за місцем перебування, за відповідністю нормативній кількості, за наявністю на початок і кінець звітного періоду, за походженням, за обсягом, за сферою використання, за метою формування. Окрім того, виділено ще одну класифікаційну ознаку – за відображенням у балансі (звіті про фінансовий стан), згідно якої запаси поділяються на: балансові та позабалансові.

У процесі аналізу фактичний рівень показників ефективності використання виробничих запасів порівнюють з базисним, вивчають їхню динаміку і причини зміни, а також вплив на обсяг виробництва продукції.

Аналіз показників використання виробничих запасів полягає в зниженні частки матеріальних витрат в собівартості продукції. Є багато варіантів різних методів проведення аналізу використання виробничих запасів, у яких пропонуються різноманітні фактори і показники, які впливають на них. Це потребує розмежування матеріалоемності, як відношення всіх матеріальних витрат до обсягу випущеної продукції у вартісному вираженні на фізичну одиницю продукції, а також на одиницю ефекту[3].

Для проведення аналізу забезпеченості підприємства виробничими запасами, потрібно з'ясувати їх загальний обсяг за звітний період. Для характеристики ефективності використання виробничих запасів можна застосувати систему одиничних та узагальнюючих показників, до яких, в авторському баченні, слід відносити: матеріаломісткість; матеріаловіддачу та питому вагу матеріальних витрат у собівартості продукції. Основним завданням під час проведення аналізу використання запасів підприємства є пошук резервів для зростання обсягів виробництва продукції та підвищення прибутку підприємства через зниження собівартості.

Таким чином, аналіз ефективності використання виробничих запасів підприємства можна звести до таких дій: оцінка рівня ефективності використання виробничих запасів; моделювання взаємозв'язків між обсягами випуску продукції та матеріаломісткістю, матеріаловіддачею, іншими факторними показниками; оцінка руху та структури споживання виробничих запасів за певний період і в динаміці; виявлення

внутрішньовиробничих резервів економії виробничих запасів та оцінка їхнього впливу на обсяг діяльності; оцінка можливих варіантів мобілізації виявлених резервів підвищення ефективності використання виробничих запасів. Вирішення основних проблем обліку та аналізу виробничих запасів значно підвищить результативність діяльності підприємства.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства Фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 15.10.2019).

2. Світлична В. Ю. Актуальні проблеми організації і ведення обліку виробничих запасів підприємствами України [Електронний ресурс] / В. Ю. Світлична. – Режим доступу: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/716 (дата звернення: 15.10.2020).

3. Демченко Т.А., Чвертко Л.А. Проблеми обліку виробничих запасів та напрями його вдосконалення на підприємстві. *Економічні горизонти*. 2018. № 1(2). С. 48–56.

УДК 657

Фурманчук Оксана Сергіївна

кандидат економічних наук,

Лук'яненко Анастасія Олександрівна

магістрантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Україна)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТООБІГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Основною причиною недосконалого обліку та аналізу господарської діяльності підприємств є відсутність гармонійно налагодженої обліково-інформаційної системи, яка б забезпечувала своєчасний збір, обробку та надходження інформації у вигляді документів перед складанням та аналізом фінансової звітності. Відтак питання налагодження ефективного документообігу набуває все більшої актуальності.

Бухгалтерський документообіг – це рух документів від моменту їх складання чи отримання від інших осіб до використання для бухгалтерських записів і подальшого передавання до архіву установи, основним завданням якого є прискорення руху документів. Установа має право самостійно розробляти та затверджувати правила документообігу та технологію оброблення облікової інформації.

Рух документів з моменту їх створення до передачі на зберігання на кожному підприємстві регламентує графік документообігу. Слід зазначити, що проблемним питанням сьогодення є те, що уніфікованої форми такого графіка не існує [1, с. 275]. Кожне підприємство розробляє його з урахуванням особливостей своєї діяльності.

При цьому в науковій літературі зазначено, що під час складання графіка доцільно передбачити оптимальну кількість підрозділів і виконавців, через яких проходить кожен документ, а також мінімальний строк його знаходження в підрозділі. Жодна ділянка бухгалтерського обліку не може існувати без первинного документа, який покладено в основу обліково-інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку.

Графік документообігу оформляють у вигляді схеми або переліку робіт зі створення, перевірки та опрацювання документів, що виконуються кожним підрозділом підприємства, а також усіма виконавцями із зазначенням їх взаємозв'язку та строків виконання робіт. На практиці його часто складають у табличній формі.

Правильна організація документообігу є складовою організації бухгалтерського обліку, яка на підприємстві дасть змогу забезпечити:

- впорядкування руху первинних документів;
- оптимальну кількість підрозділів і виконавців, через які повинен пройти кожен первинний документ;
- визначення максимального терміну перебування документу в кожному підрозділі;
- стабільність роботи бухгалтерської служби та підвищення продуктивності праці облікових працівників;
- чіткість руху та оперативність обробки документів та інформації, що формується на їх підставі.

Організовує документообіг головний бухгалтер, попередньо розробивши правила і технологію обробки облікової інформації за етапами її проходження, які можна розподілити на шість етапів:

1. Складання первинних документів та їх реєстрації;
2. Перевірка документів на предмет юридичної повноцінності та інформаційної цілісності (повноти, точності, об'єктивності);
3. Автоматизована обробка інформації;
4. Встановлення термінів чинності;
5. Спрямування документів за цільовим призначенням;
6. Передача до архіву (ліквідація).

На сьогоднішній день в Україні відсутня ефективна та злагоджена державна політика інформаційного та документального забезпечення функціонування підприємств [2].

Аналізуючи законодавство, що регламентує державну політику в сфері впровадження ефективних систем документообігу в Україні можна зробити висновок, що основними стратегічними завданнями такої політики є:

- організація та забезпечення функціонування механізмів систематичного наповнення, надійного захисту та збереження інформації в системах документообігу;
- забезпечення реалізації права кожного знайомитись з документами та інформаційними матеріалами, а також збирати та зберігати інформацію у всіх органах державної влади, якщо таке право передбачено законом.

Такі завдання на сьогоднішній день можна вирішити лише шляхом впровадження електронних систем з подальшою їх інтеграцією в Єдину глобальну національну систему інформаційних ресурсів [3, с. 70-76.].

Таке впровадження можливе лише після вирішення цілого спектру проблем, зокрема:

- необхідність створення електронного архіву документів;
- відсутність необхідного технічного оснащення робочих місць, що є найскладнішою проблемою, оскільки її вирішення неможливе без залучення додаткових коштів;
- проблема електронного підпису, тобто необхідність забезпечення юридичної сили електронних документів;
- уніфікація документів, що повинна вирішити основні наступні проблеми: скорочення часу на складання документів, оптимізацію документообігу, ущільнення необхідної інформації в документах, можливість їх вибіркового опрацювання, організацію багатоаспектного пошуку інформації, пристосування документації до опрацювання у складі автоматизованої бази даних, створення нових автоматизованих інформаційно-пошукових систем, модернізацію засобів автоматизованої обробки документів тощо.

В авторському баченні, для результативного провадження інформаційно-документаційних процесів необхідно виключити непрямі маршрути руху документів, неухильно дотримуватися принципу однократного перебування документа в одному структурному підрозділі, а при необхідності проектування кількох документопотоків скласти схеми руху основних груп та видів документів, що дає змогу уніфікувати шляхи руху та порядок обробки різних їх категорій.

Література

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. С. 275.
2. Колісник В. В. Електронний документообіг: від створення до зберігання документів підприємства / В.В. Колісник. *Кадровик-01*. 2019. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/> (дата звернення: 29.03.2021).
3. Чукут С.А. Блокчейн. Система електронного документообігу: сучасні тенденції впровадження в органах виконавчої влади України / С.А. Чукут, К.Л. Буряченко, *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 70-76.

Наукове видання
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ:
ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції

Комп'ютерна верстка

А.В. Дмитренко

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

Підп. до друку 26.10. 2021 р. Формат 60x84 1/16.

Папір офсет. Друк різнограф.

Ум. друк. арк. – 10,52 Обл.-вид.арк. – 16,08

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач поліграфцентр Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7019 від 19.12.2019 р.

